HERMANNI CONRINGII
DE
NUMMIS EBRÆORUM PARADOXA.

Accesserunt ejusdem

DE REPUBLICA EBRÆORUM EXERCITATIO ACADEMICA,

ac

DE INITIO ANNI SABBATICI ET TEMPORE MESSIS EBRÆORUM COMMENTARIOLUS.

HELMESTADII,
Typis & Sumptibus HENRICI DAVIDIS MÜLLERI
ACAD. JULIÆ TYPOGRAPHI
Anno c I ɔ Iɔ c LXXV.

SUMMA PRIVILEGIORUM.

SERENISSIMI PRINCIPIS
AC DOMINI

D. ANTONII VLRICI,

DVCIS BRUNSVICENS. ET LY-
NEBVRGENS. &c.

DOMINI SVI CLEMENTISSIMI

FILIO PRIMOGENITO

D. AVGVSTO FRIDERICO

SUMMÆ EXSPECTATIONIS
PRINCIPI

FELICIA OMNIA

ANIMO DEVOTO
APPRECATVR

HERMAN. CONRINGIUS.

MAgna felicitas juveni contingit, si claro sit natus genere: major, si animi, corporis, & rerum dotes illum instruxerint: maxima, si ad virtutem, atq; ad illud vitæ genus, quod jam adultus posthac obibit, probe educatus fuerit. Nihil horum Tibi desit, PRINCEPS OPTIME: omnium est affatim. Natus quippe es isthac domo, quæ Ducalis dignitatis vetustate nulli in universa Europa est secunda, Cæsarum adhoc Regumque sanguine subinde nutrita fuit. Quæ proinde majores agnatosque Tibi plurimos dedit, pacis simul bellique artibus illustrissimos, & gestarum toga sagoque rerum magnitudine in exemplum quod imitere clarissimos Duces: acre ad omnem virtutem calcar. Rerum ea suppetit copia quæ tanto generi par est, ad magna quævis idoneum satis instrumentum. Corporis illa forma, qualem Græci laudavere, εἶδος ἄξιον τυραννίδος: eaque sanitas, quæ magni ævi inusitatam vitæ diuturnitatem polliceatur. Animi cumprimis dotes illas natura ipsa liberali manu largita est, ut liquido jam tum appareat, destinatum Te à Deo prius etiam quam nascerere ad ingens aliquod fastigium. Sapiente postremo Serenissimi Parentis ductu, à teneris

ad

ad pietatem, prudentiæque civilis ſtudia univerſa ita es inſtitutus, ut jam octavo decimo hoc ætatis anno ipſiusmet Auguſti Imperatoris LEOPOLDI, magni utique & acris ingeniorum virtutumque æſtimatoris, calculo dignus ſis judicatus, cujus imperio integra legio concrederetur. Deus Te ſervet, PRINCEPS, ut pacis bellique artibus pergas eminere, atque ad majorum gloriam aſſurgere; imo ut illos omnes quamvis maximos poſſis aliquando virtute felicitateque ſuperare. Etiam hoc enim fas eſt, nec illis fiet ægre ferentibus. Haud equidem dubito, votum illud meum non futurum irritum; ne ſim vero aliquando tantæ Tuæ ſpectator fortunæ, prohibebit fortaſſis ætas jam tum ſeptuagenario proxima. Quamdiu tamen vixero, non deſinam Deo Te & res Tuas commendare, imo pro virili, ceu hactenus, fideli conſilio atque opera Tibi inſervire. Illius autem mei animi publicam arrham equidẽ cupio eſſe hoſce libellos: quos nunc adeo perfeci, dum Tu, PRINCEPS OPTIME, ex Italico itinere redux Sereniſſimos Parentes propediem inviſere habes propoſitum, & heic locorum tenero omnium deſiderio exſpectaris.

Quamvis enim jam arma tractes, etiam chartacea tamen ſcio nequaquam te impoſterum dedignaturum; quia abunde ſatis noviſti, armis quoque ipſis literas eſſe longe & utiliores in publicum & ſuaviores. Et vero haud dubie obverſatur animo Tuo ſaltim Avi & Parentis ſacroſancta veneratio: quorum uterque maximam voluptatem ex libris hauſit, imo etiam ipſi præclara ingenii ſui monumenta orbi ac poſteritati tradiderunt: ne nunc quidem agere hoc deſinit Pater, Avus adhoc vere Auguſtâ condita Bibliotheca immortale ſibi & exemplo carens nomen comparavit. Cæterum & argumentum hujus operis cura Principali haud indignum eſſe arbitror; Tibi certe, PRINCEPS, non poſſe ingratum eſſe. Enimvero primus ejus libellus, agens *de Nummis Ebræorum*, ſaltim ſtudium Antiquariæ rei, quo in exemplum Sereniſſimi Parentis jam tum puer afficiebaris, poterit delectare. Etiam nimirum magnam ſatis veterum omnis generis nummorum vim collegit Parens, eaque κειμηλιάρχιον ſuum, perinde atq; theſauris aliis, ut eſt φιλόκαλος, exornavit. Cum autem Italiam omnem nuper, non proletaria ratione

ſed

ſed usque adeo exacta diligentia volueris luſtrare, ut meo etiam in id conſilio uti placuerit, non equidem dubito, præter alia, ſacra cumprimis ac civilia, naturæ item atq; artis opera, nummorum quoque veterum thecas, quales Roma præſertim & Florentia habet ditiſſimas, juſta attentione Tibi ſpectatas eſſe: imo & Vindabonæ viſam abs Te Cæſaream id genus gazam incomparabilem. Igitur cum Cæſares Reges Principes, inque his ipſe Sereniſſimus Parens, hoc liberale atque ingenuum ſtudii genus noluerint ab ſeſe alienum eſſe, non equidem dubito, cum annis etiam Tibi, PRINCEPS, creviſſe aliquam hujus quoque rei æmulationem; ac proinde neutiquam infra Celſitudinis Tuæ curam haſce quoque meas de Ebræorum vetuſtiſſimis nummis meditationes exiſtimatum iri. Alterum *de Ebræorum republica* libellum non ingratum fore, vel ſola pietas Tua & Sacræ Scripturæ à puero culta veneratio, credere me jubent. Etſi enim non interſit ſalutis æternæ comparandæ, reipublicæ illius formam ſtatumque pernoviſſe; ad meliorem tamen veteris divini fœderis monumentorum intelligentiam plurimum adjuvat; ſaltim

dele-

delectabit proinde animum Sacri codicis studiosum. Et vero, quod pium pectus non afficiat cognovisse: ipsummet Optimum Maximum Numē ab initio usque Regio more & condidisse Ebræorum rempublicam & administrasse, donec insano populo placuit ex humano genere Reges sibi petere; illorū quammultos verò & heriliter imperasse, & seduxisse populū partim exemplo partim vi ab unius Dei recto cultu & legibus in dæmonum idolorumq; adorationem? Hoc omne autem, contra vulgi sententiam, probavi ego non vanis, quantum arbitror, argumentis isthoc meo libello. Quidni vero, PRINCEPS, divinam hanc rempublicam velis novisse, cum omnium hujus orbis rerumpublicarum notitiam magno studio Tibi comparaveris? Quæ ultimo loco *de Anni Sabbatici initio & Messis Ebræorum tempore* disserui, non eadem sese utilitate commendare quidem idonea sunt; faciunt tamen & illa ad quamplurium quæ Sacro codice continentur rectiorem explicationem. Non etiam infra dignitatem est Principum, aut belli imperatorum, sementis & messis tempora novisse. Imo vero, teste Plinio, *fuit* quondam *& apud exteros*, sive non Romanos,

Princi-

Principale, de cultura agri præcipere: Siquidem & Reges id fecere, Hiero, Philometor, Attalus, Archelaus, & Duces Xenophon & Pœnus etiam Mago: apud Romanos autem magni utique fuere duces Cato & Varro, quorum de re ruſtica libri etiam nunc ſuperant, & quod ex Romanæ gentis hiſtoria pridem didiciſti, PRINCEPS, *ab aratris* quondam *& raſtris Senatores Conſules Dictatores accerſiti ſunt.* Quandoquidem vero hæc eorum quæ volumine hoc continentur argumenta ſunt, audeo equidem mihi jam tum polliceri, benignis Te oculis excepturum mea iſthæc omnia. Quin imo, quantum mihi perſpecta jamdudum eſt Tua, PRINCEPS, ſingularis morum ſuavitas, erga me autem cumprimis magna benevolentia, penitus mihi eſt perſuaſum, quamvis leviora hæc fuerint, accepta tamen futura, quoniam veniunt ab illo animo, qui multos jam annos fidele obſequium Sereniſſimæ domui univerſæ, & ſeorſim æternæ memoriæ atque incomparabili Avo, conſiliis & opera comprobavit. Ea ſane & coram & per literas abſens documenta Principalis Tui erga me meoſque affectus jam præbuiſti, ut ſequius

quid ſuſpicari fuerit nefas. Ideoque de gratia quidem Tua ſecurus, Deum duntaxat, ceu feci hactenus, venerabor, ut quem patriæ bono magnis quondam rebus gerendis & naſci & hactenus educari fecit, cœleſti auxilio ſuo protegat porro in Neſtoream Avi usq; ſenectutem. Helmeſtadii in Academia Julia Anno CIↃ IↃ C LXXV die XXIV Auguſti menſis: quem natalem Tuum decimum nonum fauſtum felicemque velit jubeat Optimus Maximus Deus.

HERMAN.

HERMAN. CONRINGIVS

Benevolo Lectori

S. P. D.

EXhibeo hoc volumine libellos tres, argumenti ejusdem si Ebræos veteres spectes, quorum de rebus agitur, reliqua autem multum diversos. PRIMUS circa nummos *versatur* Ebræorum; *sed non ex sententia eorum qui hactenus occupaverant hunc locum, quamvis magnâ doctrina pariter atque industriâ. Occasionem scribendi jam tum primo ac secundo capitibus ita proposui, ut liqueat, nisi fallor, etiam necessitate quadam me huc adductum; ne videar scilicet scientiam jactasse quæ reapse mihi defuerit. An sat firmis rationibus subnixus à trita via discesserim, judicandum aliis id qui possunt relinquo; non omnino vanis me isthuc compulsum, fueram pridem professus, saltim id scio nunc abs me esse victum. Præter omnem vero exspectationem jam tum typis excuso hoc libello incidi forte fortuna in nonnulla, quæ si vera sint omnem ego in conficiendo isthoc scripto operam perdidissem. Quam-*

vis enim nummos illos qui Assyriis literis & humana effigie sunt insigniti etiam ipsemet improbassem, illos tamen qui Samaritanos characteres habent inscriptos tantum non omnes agnoveram esse genuinos; neque hactenus videram quempiam, qui non idem mecum statuisset. Inspiciendum videlicet mihi concessit amicus doctrina & candore plane eximius Gerhardus Titius, Theologus hodie Academiæ nostræ primarius & longe eruditissimus, præclarum sane volumen, quo proximo anno edito suos in Ebræa aliaque varia doctrina insignes progressus orbi literato ostendit Joannes Christophorus Wagenseilius: complectitur autem librum illum Mischnicum de Vxore adulterii suspecta, *cui* Sota *nomen, à viro illo præstante, una cum libri* En Jacob *Excerptis Gemaricis Ebraice Latineque editum, ac perpetuo doctissimoq; commentario illustratum. In illis autem Annotatis p. 575 non dubitavit Clarissimus Auctor profiteri,* verosimile sibi videri, non extare ullam amplius, veræ antiquitatis Ebræorum monetam, usquam gentium, sed omnem omnino pridem periisse funditus. *Reapse autem non duntaxat* verisimile *id ipsi* videri, *sed omnino certum, satis indicavit iis quæ subjungit verbis:* Provocamus ad judicium universorum, qui veterem & genuinam à nova,

atque

atque ad similitudinem ejus efficta valent distinguere, & multis evidentissimisque signis probatum dabunt, omnes qui vulgo circumferuntur, sive Siclos, sive alterius notæ nummos Judaicos, opus recens & κακοῦ κόμματος esse. Sufficit unum hic, cum omnibus aliis in eo eruditionis genere palmam facile præcipiat laudare, præstantissimum clarissimumque virorum Carolum Patinum. Hic vir eximius & Antiquitatum promus condus, istud magna asseveratione nobis confirmavit: non repetisse se in omnibus illis gazis Nummum Ebræum, qui fidem male ambulantem potuisset obtegere. Solum ajebat, famam esse, in Scorialensi Basilica, superfuisse aliquem vere antiquum, à Carolo V Imperatore olim in cimeliis habitum, at non constare sibi, num incendium, quo anno præterito stupenda fabrica conflagravit, evaserit. Enimvero, fortasse si & hunc vir solertissimus oculis usurpasset, continuo deprehensurus erat, ejusdem ac cæteros illum valoris esse. Nam & Regibus frequenter accidere potest, ut, quod ait ille, pluribus veris denariis unus adulterinus ipsis ematur. *Hæc ille. Post alia autem nonnulla interjecta, multis oppugnat nummos illos qui adscribi vulgo solent, alter Abrahamo, alter Davidi, quorum ectypos*

ipse dederat spectandos. Pagina 578 *conjecturam suam depromit de nummorum horum origine. A Judæis nempe effictos & credulis Christianis esse venditos, ex quo tempore in Palæstinam à Christianis religiosæ peregrinationes sunt institutæ. Deniq; explodit nummos qui Salvatoris nostri imaginem exhibent.*

Verum enimvero, νοθείαν nummorum Abrahami, Davidis, & Salvatoris nostri, jam tum etiam nos demonstravimus. Non etiam negamus, Siclos aliosque nonnullos Ebraicis characteribus inscriptos nummos à falsaria esse Judæorum manu: quosdam tamen potius impostoribus Christiani nominis ferendos acceptos, itidem jam probavimus. Omnes vero in universum, etiam Samaritanis literis insignitos, à Judæis effictos esse, nihil omnino habet verisimilitudinis. Ex adverso nempe pauci Judæorum Samaritanam scripturam vel legère possunt. Saltim plærique igitur extra culpa sunt suspicionem. Quid contigerit sibi in Palæstina, is qui primus omniū Siclum ejusmodi memoravit Moses Nachmanides Gerundensis, jam ante quingentos circiter annos non dißimulavit. Narratio ipsius Latine sic versa est. Benedixit mihi Deus hucusque, quod dignus habitus fui, & perveni Acho (*est Ptolomais Tyro vicina*) & inveni in manu senum terræ illius monetam

netam. Et oſtenderunt ſcripturam Cuthæis, qui ſtatim legerunt eam. Nam ſcriptura erat Ebræa, quæ relicta fuit Cuthæis. *Alii idem narrant. Ne temere etiam tale quid de Judæis ſuſpicemur, jubet odium quo proſequuntur illi Samaritana omnia. Eadẽ vero de cauſſa nec Samaritani facile finxerint monetam profitentem Hieroſolymitanæ Vrbis ſanctitatem. In univerſum præterea ea pridem cum Judæorum tum Samaritanorum fuit ruditas, & rerum veterum imperitia, ut ævo Haſmonæorum attemperare nummos non potuerint. Taceo nunc, Samaritanis characteribus inſcriptos nummos in Chriſtianorum notitiam ſero admodũ perveniſſe, & quidem demum ſuperiore ſeculo, longe citius autem verſatos Judæorum manibus, & habitos ab illis theſauri pretio. Hæc omnia ſane vetant nos fraudem ſuſpicari. Quem Carolus id nominis quintus Imperator in cimeliis habuit, genuinus fuerit nec ne, incertum eſt. Quid ni enim & illi Optimo Cæſari potuerit imponi? Quæ ſane Hiſpanus Guevara de ſuis nummis Carolo probatis jactat, deceptum fuiſſe Principem illum ab impoſtore iſthoc, liquido oſtendunt. Antonius Auguſtinus* Vndecimo de Nummis antiquis dialogo, *de Guevara ita ſcripſit interprete Andræa Schotto.* Impreſſi ab eo nummi omnes falſi mihi quidem

viden-

videntur: ut artem ostentaret in fictis historiis, auctoribus, nummis, & interpretationibus ex tempore adferendis. Imo puto, Carolum V Cæsarem nummos suos veteres minime illi, ut ad voluptatem jactat, ostendisse. *Vt magnates hac parte ab impostura sibi caveant, non permittit illorum ingenuus candor occupationumque gravitas ac multitudo. Lepidum est quod de Paulo IV Pontifice idem Augustinus isthoc ipso dialogo perhibet, ac proinde nec Wagenseilio haud dubie ingratum fuerit si etiam hic recitetur.* Finxerunt, *ait*, Neronis nummum cum literis PETRVS GALILÆVS: quem nummum ingenti pretio Paulo IV Pontifici impostores obtruserunt. Cuderant ipsi hinc quidem Neronis caput cum solitis titulis, in aversa autem parte S. Petri faciem, qualis in plumbis Bullarum ac Diplomatum Pontificiorum spectatur: adscriptumque erat PETRVS GALILÆVS. Addebant repertum nummum juxta S. Petri Sacellum, S. Sylvestro sacrum. Hoc amplius, Pontificem S. Petro persimilem esse asserebant. *Tale quid quin potuerit & Carolo Imperatori accidere, quis negaverit? At accidisse, ne Patinus quidem ausus est affirmare. Itaque satius fuisset* fortassis, *nihil sinistri post virum tantum suspicari. Et vero laudem*

maxi-

maximam deberi Patino ob præstantissimam nummariæ rei veteris peritiam, omnino etiam ipse agnosco. Scio autem simul, non ægre laturum, si sibi saltim Antonius Augustinus, imo si Ezechiel Spanhemius componatur, uterque ejusdem doctrinæ summatum unus, & quibus itidem nihil non veterum nummorum cum cura expensum jure dixeris. At vero ille Siclum Samaritano charactere & laudavit & pictum bis exhibuit dialogo secundo: hic præclari operis de Nummorum veterum præstantia & usu, *idem fecit* Dissert. IV pag. 334 *editionis Batavicæ,* pluresque id genus nummos Samariticis literis inscriptos, & cum aliis etiam symbolis, suppeditare Cimeliarchium Mediceum, *testatus est. Fortassis etiam elegantissimo Patino in animo fuerunt soli nummi isti, qui Ebræos habent characteres inscriptos, quoniam hi κατ' ἐξοχὴν Ebræi audiunt: aut exacti sunt isti quos vidit nummos, ad ævum illud quod solet iis vulgo adscribi, Abrahami nempe Josuæ Davidis aut Salomonis: & verò hactenus me quoque habet consentientem, neutiquam eos magnæ esse vetustatis. Agnosco etiam, multos id genus nummorum supposititios esse: atque adeo ipsum meum Samaritanis literis inscriptum Siclum pridem fassus fui, ectypum esse non autem genuinum. Miror vero, non dubi-*

tasse eximium Wagenseilium provocare ad universos genuinæ nummorum vetustatis arbitros, quum hactenus quidem nemo illorum non diversum pronunciaverit, nec temere liceat futurum universorum consensum promittere. Velim sane, jam tum indicasset nobis vir præstans signa illa mentitæ antiquitatis, aut imposterum hac parte orbem literatum reddat solito cautiorem. Nec vero nobis exspectandum est divinum miraculum: quale non defuit olim Israëlitis ad prodendam adulteram uxorem. Equidem ingenue fateor, etsi hoc antiquariæ rei studium haud paucas mihi horas occupaverit, nec sine cura in eo fuerim versatus, non deprehendisse me tamen hactenus quidpiam, quod in novam hanc sententiam me possit adducere. Imò vero, quum in quammultis illorum nummorum concurrant omnia omnino quæ vetustatis genuinæ certa à viris doctissimis habentur indicia, nefas existimo novo illi placito adsentiri. Enimvero ἀδύνατον arbitror, potuisse imperitis seculis (qualia utique fuerint aliquot centenis annis) effingi nummos Samaritanis inscriptionibus insignitos, qui undequaque respondeant rebus Ebræorum; quales fuisse Hasmonæorum ævo, veterum indubitatæ fidei monumentis accepimus.

Quin licebit igitur etiam imposterum securos

nos

nos esse de benigno futuræ tempestatis judicio; neque lusimus operam quando de Ebræorum nummis fuimus solliciti. Fortassis etiam mitigabitur aspera ipsa viri præstantissimi censura, re exactius expensa. Exspectabimus duntaxat judicia doctorum de nostris Paradoxis, deque iis quæ in eorum defensionem hoc libello disseruimus. Vnum alterumque his additum cupimus. Etsi forte alii quidam nummi Ebræi fuerint ab Herode Magno ejusq; filio Archelao cudi jussi, Siclos tamen aut nullos, aut certe non ita signatos quales hactenus venere in manus, ab illis esse confectos, per videtur verosimile. Ratio quæ id persuadeat hæc est: quoniam ramulus amygdalifer us significat Summum Sacerdotium Aronis familiæ competens, nummi autem feriundi potestas juris est Summæ potestatis civilis. At vero cum Hasmonæis desiit utrumque conjungi: itaque ex eo tempore reipublicæ ratio postulavit, ut non amplius signarentur Sicli cum ramulo illo Aronico. De Herodis igitur Magni aut Archelai nummis hactenus nihil nobis est compertum. Quia post Archelaum Judæa à Romanis in provinciam fuit redacta, haud dubie & Romani Cæsarum nummi fuerunt traducti in usum. Et vero talem fuisse nummum illum qui Domino nostro fuit monstratus à deceptoribus, notum

est ex Evangelica historiâ. Referunt cum alii tum Hottingerus, à Thalmudicis memorari & Siclos Neronianos. A Nerone autem Sicli nomine esse nummos signatos, vix cui persuadeatur. Nec vero Thalmudici sunt fide digni rerum ejusmodi testes. Forte enim Neronis denarios homines rudes Sicli cognomento honoraverunt. Quamvis diserte & Adriani & Trojani denarios à Thalmudicis esse memoratos, idem Hottingerus testatus sit.

Quicquid hujus fuerit, & hæc & totum libellum nostrum æquæ doctorum censuræ submittimus. Prius tamen quam hinc abeamus officii nostri esse ducimus, monere, quod nunc demum observamus: nempe à præclarissimo Wagenseilio in Commentario ad Excerpta Gemaræ capitis primi Sotæ pag. 332, ad Excerpta item Gemaræ capitis septimi pag. 717 laudati ante voluminis, perquam docta & eximia esse in medium producta, de variis sententiis Judaicis circa preces quas solent etiam illi fundere in locis sepulchrorum, ut & quæ in capitis VII § 6 Excerptis ipsis habentur de Calebo invocante animas avorum suorum. Habet vero etiam nonnulla de Angelorum & mortuorum invocatione Judæis usitata Jos. Venoisin Theol. Judaic. l. 1 cap. v. *Operæ sane fuerit pretium jungere illa cum iis quæ nos diximus sub finem undecimi capitis.* *AL-*

ALTER hujus voluminis liber eſt EXERCITATIO ACADEMICA DE REPVBLICA EBRÆORVM. Cum ante hoſce viginti ſeptem amplius annos Politicum Ariſtotelis opus auditoribus explicarem, quavis præbita occaſione ſubinde verba feci de Ebræorum republica, qualis illa fuerit cum ante tum poſt ex mortalium ordine conſtitutos Reges, usque ad dominatum & Aſſyriacum & Babylonicum. Cumprimis autem latior de illa diſſerendi campus mihi datus fuit, agenti de optima republica, de qua in Ariſtotelico lacero opere doceri nonnihil cæptum libris ſeptimo & octavo. Oſtendi autem, contrà quam vulgo creditur, ſummam reipublicæ poteſtatem ſemper fuiſſe penes unum: illum verò unum initio fuiſſe ipſummet Deum, deinceps humani ſanguinis Reges: ac Deum quidem rexiſſe omnia in populi commodum, pòſt autem mutaſſe illam divinam παυβασιλείαν in δεσποτείαν id eſt herilem dominatum, ſive Regni illud genus quod Ariſtoteli Barbaricum appellatur. Ad id autem perſuadendum uſus fui & invictis Sacræ Scripturæ teſtimoniis, & ſimul confutatione eorum quæ vel à Flavio Joſepho, vel à Thalmudicis magiſtris, vel à recentioribus quoque nonnullis, ſequius ſunt prodita. Oſtendi præterea, divino beneficio obtigiſſe genti Iſraeliticæ re-

gionem, plane ex voto aptam ad vitam vere beatam in hisce terris degendam: quæ nempe consistit in virtutis exercitio μέτ' αὐταρκείας: ingenium autem populi non fuisse undequaq; optimum, atque adeo hactenus non potuisse civitatem condi omni ex parte perfectam, propter illam nempe civium σκληροκαρδίαν; quantum tamen permisit gentis κακοήθεια, iis legibus à Deo omnia fuisse composita, ut etsi non ex voto optimam, tamen optimæ proximam civilem vitam, licuerit in republica illa, originariis saltim civibus, sive posteritati Israëlis, sine difficultate impetrare, aliis vero, proselytis nempe, sic satis commode vivere. Et verò aliarum rerumpublicarum instituta, ne Romanis quidem exceptis, composita cum sint vel ad regentium felicitatem primariò, ad populi autem non nisi secundariò, ut & vel ad divitias conquirendas, vel ad amplam parandam potentiam, vel etiam ad voluptates; demonstravi ego, longe aliam esse divinarum legum rationem, spectare eas populi utilitatem primò ac per sese, non promiscue tamen & æqualiter omnis sed potissimum ejus quæ originem suam masculam debebat Abrahamo: eamq; utilitatem neutiquam collocare in amplis civium latifundiis, aut divitiis per commercia comparandis, sed potius occasionem ipsis ejusmodi cupiditatibus præcidere:

cidere:

cidere: ad potentiam quoq; bello acquirendam minime omnium esse aptatas leges, non enim vel defensioni armatæ esse commodas, quoniam ipsemet Rex Deus hoc sibi curandum sumsisset: cæterum ad id, ut primarii illi cives, quos dixi, possent vera frui civili beatitudine, hoc est pietatis studio cum modica rerum necessariorum, sufficiente tamen, copia conjuncto: adeoque hactenus haud reperiri ullius gentis civilia instituta quæ cum Ebræorum legibus mereantur venire in contentionem. Quum hæc vero prout ferebat tunc institutum, latius deduxissem, ex iis quæ de forma reipublicæ disserueram, additis propria industria nonnullis, confecta ab industrio auditore protenus tunc est illa quam diximus De Politia Ebræorum Exercitatio, *& more Academico publice ventilata; scripta autem calamo maximam quidem partem ejus qui Respondentem egit, paßim tamen, ne quid diffitear, etiam meo, quod stili dißimilitudo statim prodidit. Tametsi autem sententiæ illæ meæ multum sint paradoxæ, non dubitaverunt tamen illas ex eo propugnare cum alii, tum duo longe doctißimi viri, honoris caussa hîc nominandi: alter Joannes Vorstius libro* De Synedriis, *tertio pòst anno Rostochii, alter Joannes Frischmuthus libro* De Rege eligendo & deponendo *Jenæ quinquennio serius, publicato.*

cato. Nec vidi hactenus qui refellere illas sententias vel conatus fuerit. Prodiit enim quidem in lucem anno quinquagesimo quinto liber tertius & ultimus de Synedriis *Joannis Seldeni, cui scribendo fuit immortuus, & fine capitis XII non probatus quidem est Frischmuthi liber, nec tamen nisi pauca verba illi sunt opposita: quasi nempe* Juridicis *Rabbinorum* scriptis *Clarissimus Frischmuthus* minime satis instructus fuerit, *judicio aliis permisso. Id quod reapse est nihil agere. Præsertim quia Rabbinorum sententia satis fuerat à Frischmutho proposita, doctis autem rationibus impugnata. Sed & ipse ille Seldenus, quo forte nemo alius magis Thalmudicis commentis fuit deditus, etsi de Synedrii in regenda republica summa auctoritate, operose plurima, Thalmudicos secutus, toto illo de Synedriis opere docuisset, non tamen ausus fuit accedere Thalmudicorum,* de Rege Ebræorum à Synedris magnis judicando, *assertionibus, ceu liquet ex* libri illius Tertii cap. IX. § 5: *quantumvis Cromwellicis tunc prævalentibus in Anglia partibus haud parum addictus.*

Quomodo autem cunque habeat sese hic veritas, ab eo tempore quo instituta fuit in Academiæ nostræ palæstra Exercitatio *illa, isthoc de argumento vix cogitare me passæ sunt innumeræ longeq; diversissimæ*

ſiſſimæ occupationes; ut ipſa illa Exercitationis libellus memoria fere exciderit, donec nuper demum edenti mea de Nummis Ebræorum Paradoxa *redierit in manus, viſumque eſt haud futurum absque pretio operæ, ſi nova cura recenſitus publici fiat juris. Et vero iſthac præbita mihi occaſione uſus, addo jam primo de Nummis libro iſtum* de Republica Ebræorum. *Quia præſertim haud forſan injuria mihi illum omnem vindicare nunc licet; utpote jam olim ex meis potiſſimum diſſertationibus & plane ad mentem meam conſcriptum, jam vero infinitis locis recenſitum, & novis poſſim inſertis plurimis acceſſionibus locupletatum. Fateor multa etiamnum manſiſſe intacta: nec niſi obiter fere aliquid dictum de ſtatu regiminis, quale fuit poſt ſolutam Babylonicam captivitatem: multò minus quidquã allatum, de illa forma reipublicæ, quã Thalmudici aliiq; Judæorum magiſtri poſt Romanum excidium in Babylone alibiq; ſupereſſe, non erubuerunt profiteri: fortaſſis autem dabitur aliquando otium & facultas plenius iſthæc omnia perſequendi. Interim confido, etiam hæc haud indigna lectu expenſuque judicatum iri; & commentario, quamvis nondum plene elaborato, ſi non aſſenſum ſaltim veniam meliorum doctiorumque audeo polliceri. Velim vero, ſaltim duo heic*

nunc etiam adjici, quæ tangere ipse libellus nescio qua incuria neglexit. Josephus nempe l. XIV cap. V Ἀρχαιολογίας, *narrans disputationem coram Pompeio Magno habitam duorum fratrum Hyrcani & Aristobuli de regno contendentium, memorat, plebem ab utroque dissensisse; se nolle esse sub Regibus, patrio enim instituto parere Sacerdotibus Dei, quem venerabantur, se oportere; & hosce ambos Sacerdotum quidem esse genere natos, in aliud autem regimen velle populum conjicere, ut in servitutem ille redigatur. Notatu scilicet digna hæc duco, quoniam hinc etiam apparet, populi judicio Regium imperium, quale fratrum illorum patruus Aristobulus introduxerat, visum esse herilem dominatum, alium ab illa benigniore* ἐθναρχία, *quæ sub primis Hasmonæis erat instituta. Eodem Josephi libro cap. X narratur, Gabinium Pompeji (à quo cum esset Hierosolyma occupata, dixerat præcedente capite, libertatem amissam & Judæos Romanis subjectos esse) legatum, Hyrcano jusso Pontificatum curare, quinq; constituisse Synedria, in æquales partes populo diviso.* καὶ ἐπολιτεύοντο, *ait*, οἱ μὲν ἐν Ἱεροσολύμοις, οἱ δ᾽ ἐν Γαδάροις, οἱ δ᾽ ἐν Ἀμαθοῦντι, τέταρτοι δ᾽ ἦσαν οἱ ἐν Ἱεριχοῦντι, καὶ τὸ πέμπτον ἐν Σαμφόροις τῆς Ἰουδαίας, *addens tandem:* καὶ οἱ μὲν ἀπηλλαγμένοι τῆς Δυναστείας ἐν Ἀριστοκρατίᾳ διῆγον.

διῆγον. *Etiam hinc nimirum discere est, hactenus* δυναστείαν *sive dominatum obtinuisse, instituta autem illa nova Synedria habuisse Aristocraticum quid: non tamen Hierosolymitano Synedrio reliqua quatuor fuisse à Gabinio subjecta, sed omnibus æqualem attributam esse potestatem. Sed & haud improbabile hinc videatur, Synedrii institutum usque adeo Thalmudicis laudatum, hoc potissimum tempore incœpisse. Certe hæc prima Synedrii apud Josephum exstat commemoratio. Quanquam etiam antehac semper Juridicos aliquos fuisse consessus, sed aliis nominibus appellatos, nemo negaverit: quoniam nulla respublica potest Judiciis carere. Ex Gabinii autem instituto demum videtur illis quinq; Synedriis partem regendæ reipublicæ concessam: Hyrcani potestate plurimum limitata. Ab Herode tamen jam Rege facto Synedrio ipsi Hierosolymitano pene omnem iterum detractam auctoritatem esse, jam tum ex Josepho docuimus. Ut proinde non nisi post Archelaum illi Synedrio redierit precaria aliqua & momentanea sub Romano dominatu existimatio.*

Verum de forma Reipublicæ Ebræorum etiam hæc, nunc quidem, sufficiant. Quantumvis autem hæc opera non carebit suo fructu; fateor tamen, longe esse majoris momenti reliqua, in quæ olim di-

gitum intendi, differens de scopo reipublicæ Ebræorum, & legum divinarum in id latarum summâ & alias inusitata sapientiâ. Hæc videlicet exacte pernovisse conjunctũ est cum veneratione Optimi Maximi Dei; utpote cujus divina non benignitas duntaxat in illam Ebræorum gentem, sed mortalis ingenii vim superans ferendarũ legum prudentia, ita demum fiat conspicua. Qui Legum illarum sensum interpretati sint, reperiuntur plurimi: at Politicam interpretationem qui dederit repertus hactenus est nemo, quod equidem sciam; neque dari potest, nisi ab eo qui Civilem Philosophiam & τὴν νομοθετικὴν exacte callet. Et tamen pactum illud quod Deus cum Israëlitico populo inivit quondam, & Legumlatio illa divina omnis, reapse Politicum aliquod opus est: ut proinde etiam in ipsis sacris ceremoniis definiendis lateat simul arcana quædam civilis commodi ratio: id quod de annuo trino conventu populi coram Deo, prudenter etiam Josephus annotavit. Omnium scriptorum superstitum primus Philo quædam non inania observavit: plærumque tamen in Moralibus meditationibus est occupatus. Flavius Josephus longe præclariora nos docuit Ἀρχαιολογίας *libri tertii variis capitibus, quarti vero capite VIII, quo epitomen exhibuit* τῶν νόμων τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν πολιτείαν, *Libro*

item

item utroq; cumprimis autem secundo, contra Apionem scripto. Promisit quidem & Ἀρχαιολ. *l.4.cap 8* ἀπόδοσιν περὶ ἐθῶν καὶ αἰτιῶν, *ac totum illud opus hisce verbis clausit :* προήρημαι δὲ συγγράψαι καὶ τὰς ἡμετέρας δόξας τῶν Ἰουδαίων, ἐν τέσσαρσι βίβλοις, περὶ θεοῦ καὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, καὶ περὶ τῶν νόμων, διὰ τί κατ' αὐτοὺς τὰ μὲν ἔξεστιν ἡμῖν ποιεῖν, τὰ δὲ κεκώλυται, *verum illi libri ad nos non pervenerunt : fortaßis etiam non sunt confecti. Quæ ex Thalmudicis scriptis hactenus Latine versa sunt nihil omnino hîc nos juvant: estque proinde verosimile, nihil ejus sive in Mischna sive in Gemara libris reperiri. Par ratio & aliorum est Rabbinicorum voluminum. Imo ne Christianorum quidem, quamvis doctrina excellentium, commentarii apti sunt explere hoc desiderium. Ex novißimis Petrus Cunæus suo de* Republica Ebræorum *opere eximia nonnulla tradidit quidem, non nisi pauca tamen, & scriptione* tumultuaria; *quod ipse agnoscit* l. 1. cap. 13. *Neque nobis licuit hactenus, per occupationes & studia diversißima, hoc agere: etsi pridem id in votis fuerit & hujus spes aliqua a nobis sit facta. Ut proinde hic quidem campus adhuc sit integer, in quo Politicarum rerum scientiam quis exerceat: exemplum*

nempe ſecutus Platonis, cujus de Legibus opus ſuperat etiam nunc in admirationem.

Quem ultimo loco exhibeo DE INITIO ANNI SABBATICI ET TEMPORE MESSIS EBRÆORUM Commentariolum, caput eſt ſecundum affecti libri de Anno Sabbatico & Jubilæo, cum proxime anteceſsiſſent verba Legis ex viceſimo quinto Levitici capite repetita. Inſtitui videlicet divinam in utroque condendo anno ſapientiam oſtendere, ſaltim in exemplum Politicæ Legum iſtarum Moſaicarum interpretationis, & quoniam in nulla civitate alicujus populi ſimiles leges reperire eſt. Et vero ut hoc unum nunc tangam, in Juſtinianeo Romanarum legum corpore nihil omnino ſancitũ eſt, faciens ad originariorum civium conſervationẽ: quod non diſsimulavimus jam tum capite ultimo libri de Civili Prudentia: (nam Fideicommiſſa non præcepta ſed cujuslibet arbitrio privato permiſſa ſunt duntaxat, multis etiam fœcunda incommodis) alibi ſatis prudenter quædam in illum uſum ſunt decreta, nuſquam tamen illud obſervatum eſt, quod anno Jubilæo obtineri potuit. Fortaſsis aliàs perficiemus quod agere incepimus, ubi plus otii fuerimus nacti. Ut hoc ἀποσπασμάτιον nunc demus, occaſionem præbuit, ne quid diffiteamur, & Tuylpſtediani &

Sisbe-

Sisbequiani mei messis, per divinam munificentiam exspectatione uberior. Dum nimirum illustro quæ de tempore messis Ebræorum Sacer codex commemorat, videor mihi rem Deo placentem præstare, & quasi publicas agere illi gratias pro accepto messis beneficio. Forte etiam interfuit, liberare complura Scripturæ dicta ab interpretum nonnullorum sequioribus sententiis.

QVANTVMVIS autem confidam, saltim a bonis quibusque non improbatam iri hanc meam operam, imo non sine fructu Lectoris illam futurã, simul tamen prævideo, si non alia saltim duo a nonnullis minus benigne exceptum iri. Alterum *est, quod de Ebræorum rebus disputare fuerim ausus non instructus linguæ illius gentis peritia.* Alterum, *quod à Thalmudicis traditionibus dissentire non dubitaverim. Ideoque videtur quasi necessitas quædam mihi imposita in utraque accusatione me nonnihil purgandi. Nec vero ego defensioni boni nominis mei deero: cumprimis quia conjunctam esse censeo causam veritatis & utilium studiorum.*

Primum *ergo quod attinet, ante omnia dari mihi expeto; posse interdũ etiam per interpretem satis certo accipi mentem eorum quæ aliâ sunt lingua pronunciata, cumprimis quidem si constet de interpretis &*

peritia

peritia pariter & bona fide: quam maxime autem utrumque reddi certum, si multi quos inter nulla est in cujusquam deceptionem conspiratio, eodem interpretentur modo. Et verò quæ testimoniorum in facti quæstionibus, illa est interpretationum ratio: una est eademque & horum & illorum certitudo, unus idemque dignoscendi veritatem in hisce quidem modus est. Hoc etiam concedi postulo, quamvis optimum sit & tutissimum, nullo egere interprete; attamen si nonnisi in levioribus aberraverit fortassis interpretatio, constet autem illi in potissimis posse securè credi, sufficere hoc oportere saltim illi qui non sectatur minutias sed rerum summa. Omnia hæc & ostensiva & indirecta ἀποδείξει confirmare, facillimum effectu fuerit, si opus sit. Ideoque jam tum alibi hisce innixus docui, & Christianum quemque idiotam, & isti ordini docendo præpositos Presbyteros, tuto satis quæ ad salutem æternam sunt necessaria fidei & morum negotia per interpretationes consequi posse: atque adeo posse illos probe officio fungi, etsi peritia Ebræi sermonis non sint imbuti. Neque nunc sentio aliter; quoniam non nisi furiosas συκοφαντίας Wasmuthus, Assecla vero ejus, quem sua Joannis & Benedicti nomina debuissent ad modestiam & bona verba componere, atrocia tantum,

non

non in me duntaxat, sed etiam Calixtum quondam nostrũ τὸν πάνυ, imo hanc Academiam Juliam universam, pari ideoq; homine Christiano indignā iniquitate sparsa convitia, meis opposuerint: uterq; studiorum quæ ad Ecclesiæ salutem quam maxime faciunt multũ rudis, sola autem suâ aliqua Ebraismi peritia perquam inflatus. Potuisset vero illos rectiora docere, vel sola catholicæ, hoc est omnis ab initio statim, Christi inquã Apostolorumq; ætate, & post per universum orbẽ usq; ad nostra hæc tempora diffusæ Ecclesiæ, perpetua mecum faciens consuetudo. Cui consentiunt & Germaniæ nostræ Ecclesiæ meliores omnes: usque adeo ut Maledicus ne ad suæ Misniæ quidem novissima sacra instituta potuerit provocare, sed coactus fuerit confugere ad solos Occidentales Frisios: quos tamen Schismatici zelotæ alias solent Ecclesiæ limitibus excludere. Sed illis quidem hominibus parcat Deus, si eos pœniteat facti, & ista ignobilis controversia esto jam sepulta. Ut veniam autem ad meam quæ nunc moveri possit causam: omnia illa Ebræa de quibus & ex quibus a me est disputatum, accepta mihi sunt per linguæ Ebrææ scientia claros interpretes, nec semper unum sed interdum multos, eosq; nulli factioni obnoxios, nullo vel amicitiæ vinculo connexos. Potui ergo illis versio-

nibus securè ego confidere. Quod si aberraverint nonnunquam illi, sum ego quidem extra culpam: poterunt quoque illi errores indicari ab iis qui rectius hîc sapiunt, imo id ut velint illi agere, etiam atque etiam peto; tantùm abest laturum id me ægre: modò sane id fiat ea quâ par est lenitate. Haud dubiè vero non nisi in perquam paucis forte fuerit erratum, inque iis quæ non sunt momenti magni. Non soli porro Ebræi scriptores consulendi fuerunt in disputationibus meis; sed plæraque ab aliis sunt tradita, cum in Antiqui ac Novi Fœderis, Philonis, Josephi & aliorum monumentis, tum in libris avorum patrum & nostra memoria editis. Ad quæ proinde intelligenda non opus mihi fuit interprete. Quamvis autem fuerim aliena opera hîc satis securè usus, magnas tamen omnibus interpretibus gratias ago: utpote abs quibus si fuisset nec ego nec alii multi institui potuissent. Eximium profectò usum Ecclesiæ pariter & reipublicæ præstant interpretes: estque illa linguarum peritia annumeranda utilissimis bono publico studiis, adeoque summa contentione laborandum, ut, cum omnibus hoc agere non liceat, saltim aliqui semper in eo sint occupati, atq; adeo nunquam deficiant qui hac parte commodo publico prosint. Non est tamen quod ab omnibus hoc exigas. Satis est, si aliqui

id

id agant. Pertinent sane huc divinæ S. Apostoli Pauli Corinthiis quondam facta admonitiones de variis Sancti Spiritus donis, eorumque omnium in Ecclesia usu. Laudare Ebrææ linguæ peritiam præ studiis sacris omnibus, aut tanquam unice & promiscue omnibus necessariam, φιλαυτίαν arguit (ut quod sentio pronunciem) & ineptam superbiam, cum maximarum rerũ inscitiã conjunctam. Perinde atq; non vacat gravi culpa, illam peritiam aspernari. Ecclesia videlicet & Respublica multis indigent, nec omnia omnes possumus. Cæterum hac de re pro dignitate agere non patitur institutum. Et vero si qui mihi exorti fuerint hac in causa accusatores, illis, nisi fallor, abunde jam a me est itum obviam.

Thalmudicarum narrationum fidei *pridem ab omnibus omnino est Christianis detractum: saltim itaque communis ille consensus etiam me excusaverit. Nec enim me gravat, quod Christianorum, præstantium quoque virorum, nonnulli interdum videantur alia docere: potius vero hoc illorum inconstantiam arguit, aut certe non satis circumspectam admißionem testium quos ipsi alias rejiciunt imo explodunt. Verba ipsa Scaligeri Casauboni Cunæi jam adducta sunt in Exercitatione de Republica Ebræorum § LXXVI. Plura & illorũ & aliorũ nullo*

negotio poßint adduci, si opus sit. Notum porro est, saltim ab illis Judæis, qui Carrajim vocantur, Thalmud universum rejici, apud eos qui in Palæstina & locis vicinis degunt solam Mischnam in pretio esse. Observavi quoque, adduci ex nonnullorum Europæorum Rabbinicis monumentis, & quidem ex ipsomet Abarbinele, liberas disputationes adversus Gemaræ placita. Ut proinde etiam Judæorum quorumdam, & quidem magnorum, consensu, licuerit etiam mihi saltim à Gemaricis dissentire. Quorundam inquio: quia vulgo Thalmud universum non æquiparatur duntaxat Sacris literis sed etiam præfertur: ceu apertum est cum ex aliis tum vel ex iis quæ docuit Christianus Gerson, ex Judaico docto magistro factus Christianus, libri quem de Thalmudica doctrina Germanice utilißimum conscripsit primi cap. 29.

Non difficile autem fuerit etiam hanc meam causam firmis rationibus tutari. Et vero, cum illa quæ ex Thalmude solent adferri pertineant ad quæstiones vel facti vel juris; si Thalmudica testimonia in iis debeant certam fidem nobis facere, necessum est, uti constet: & vere scivisse magistros Thalmudicos ea quæ tradiderunt, & voluisse ita tradere omnia prout ipsis innotuerunt. In hisce sane duobus versatur omnis testium sive facti sive juris auctoritas. Si merito

de al-

de alterutro dubites, non potes testi tutò credere. Si noveris, vel non scivisse quæ tradit, vel contra quam compertum quid habuit tradere, rejiciendus est testis ut improbus & mendax. Semper autem tibi de testimonii fide metuendum est, si constet solere hominem mentiri: etiamsi enim dicat verum, non licet tamen illi secure credere etiam vera dicenti. Ad hanc normam vero si exigantur Thalmudica testimonia, non equidem dubito, assensum, eorum saltim qui æqua mente & judicio valent, mihi polliceri.

Cæterum jam tum paulo ante non dissimulavi: apud Judæos non parem esse Mischnæ & Gemaræ auctoritatem: video & Christianos quosdam Mischnæ magnam Gemaræ autem longe magis exiguam fidem adhibere. Itaque seorsim hæc & illa fuerit examinanda. Nisi fallor autẽ, ipsam Mischnam præ Gemara multum gravant sententiæ, quas Salvator noster ejusq; sancti Apostoli de Presbyterorum Judaicorum traditionibus tulerunt; quoniã Mischnæ conditores ævo illi sacro fuerint propiores multò Gemaricis, quosque Mischna laudat magistros præcipuos non adeo diu ante excidium gentis Romanum vixisse videantur. Nemini autem Christianorum temere ignorantur, ipsiusmet mitissimi Servatoris horribiles diræ, quibus Pharisæos eorumque jactitatas παρα-

παραδόσεις est prosequutus: quodq; ipsi cæcorum cæci duces, corũ doctrina fermentũ appellati sunt. Ad illas vero πατροπαραδόσεις haud dubie respexit & S. Apostolus Petrus, quando ad Ebræos ἐν τῇ διασπορᾷ scripsit, redemptos illos esse non argento vel auro sed pretioso Christi velut agni immaculati & incontaminati sanguine, ἐκ τῆς ματαίας ἀναστροφῆς πατροπαραδότου: S. Apostolus Paulus discipulus fuerat Gamalielis, magni etiam in Thalmude passim celebrati magistri, περισσοτέρως ζηλωτὴς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν παραδόσεων: haud dubie vero de illis traditionibus & doctrina Judaica dixit quod legitur cap. III *9 ad Titum,* Stultas quæstiones & genealogias, & contentiones ac pugnas legales omitte, sunt enim inutiles & vanæ. *Et vero quæ etiam hodie supersunt ex Thalmude, stultæ profecto sunt quæstiones, & contendentium inter se super Legis sensu magistrorum perpetuæ pugnæ, vanitatis plenissimæ, ad sanctimoniam autem vitæ nihil facientes. Idem sanctissimus Apostolus* I. *ad Timoth.* I. *4 &* IV. *7 eandem doctrinam* fabularum *cognomento perstringit: quod proprie tangit Thalmudicas narrationes. Damnant vero hæ ipsæ quas adduximus Christi & Apostolicæ sententiæ fidem Thalmudis omnem, cum in facti tum in juris quæstionibus; quoniam non dubitaverant*

runt Judæi, tunc quoque temporis, impudentissimo mendacio, sua nuperrima & mutuo secum dissidentia commenta, παραδόσεων, Legis item à Mose in monte Sinai ore tradita & per Prophetas propagata, nominibus venditare.

Non movebimus tamen nunc solo hoc divino præjudicio Thalmudis fidem atque auctoritatem; quia in promptu sunt etiam rationes, quarum certitudinem omnes, etiamsi à Spiritu Sancto non fuerint edocti auctoritatem cœlestem eorum quæ Novi Testamenti libris continentur, agnoscere coguntur. Igitur primum *tradunt ipsorummet Judæorum nonnulli quidem, Mischnam calamo comprehensam jam tum seculo Christiano secundo, Gemaræ autem ultimam manum impositam demum esse circa seculum sextum: nonnulli verò fatentur, Thalmud post annum Christi quadringentesimum à R. Ase colligi cæptum, & circiter annum quingentesimum à R. Jose aliisque absolutum. Non licet autem vel hæc tuto credere, quoniam historici illi qui isthæc tradiderunt post millesimum Christi annum vixerunt denique, & fabulis quammultis fidem decoxerunt. Et vero Joannes Morinus in Exercitationibus Biblicis haud parum probabile reddidit, inchoatum Thalmud non ante annum sexcentesimum, &*

circa

circa sexcentesimum octogesimum tandem completum fuisse. Non morabor nunc quenquam, cuicunque velit sententiæ assentiri. Illud citra controversiam est, tantum non omnes narrationes Thalmudicas sero esse conscriptas. Iam vero narrantur in iis, quorum plurima pridem ante Babylonicam captivitatem, imo quædam ante Mosis ævum, alia ab Esdræ usque tempestate ad Romanum usque reipublicæ Judaicæ excidium, alia longe recentius, si narrationibus illis credimus, contigerint. Fatentur autem ipsimet Judæorum magistri, ante Romanam istam πανολεθρίαν, nihil illarum narrationum fuisse scriptum, post demum à quammultis per varias regiones dispersis, in schedulis quædam notata; ex illis autem indigestis & rudibus foliis primo Mischnam deinde Gemaram conflatam esse. Vt autem per solam quam vocant oralem traditionem, sine literarum adminiculo, potuerint tot seculorum actus integra fide propagari, ἕν ἐστι τῶν ἀδυνάτων. Evidentissimæ sanè veritatis est illud Livii: Literæ sunt una custodia fidelis memoriæ rerum gestarum. *In schedis sero demum notari quædam cœperunt, & num vel hoc sit factum nec ne, incertum adhuc est: multo minus liquet, illos schedarum scriptores bonæ fuisse fidei. Vel hinc ergo est manifestum, non posse Thal-*

mudicis

mudicis narrationibus secure credi. Secundo. *Ipsæ illæ Thalmudicæ narrationes tantum non semper sibi mutuo adversantur. Id quod indubitatum est signum, saltim non tuto iis posse fidem adhiberi. Apud omnes sane homines in confesso est, inidoneos esse facti testes, qui in facti, non circumstantiis, sed ipsa summa haud conveniunt. Nec est quare quem moveat Thalmudicum illud impudentissimum ἀίτημα: oportere & contradictorias Rabbinorum sententias, tanquam perinde sint veritati consentaneæ, admittere.* Tertio. *Adeo crassa, pinguia, & monstrosa, eaque innumera, mendacia non in Gemaram duntaxat sed etiam ipsammet Mischnam (etsi nonnihil rarius) recepta sunt, ut Thalmudicis narrationibus quamvis veris secure credi nequeat. Non sane liber alius, qui quidem sanctus existimari velit, adeo fœde mendaciis est coinquinatus, sive Paganorum & veterum & recentium, sive etiam Muhamedanorum. Pridem sunt illorum mendaciorum quamplurima producta in lucem. Non fuerit tamen abs re huc etiam adferre, saltim in exemplum portentosi mendaciloquii, illa quæ doctissimus Wagenseilius annotavit ad caput 1 Excerptorum Gemaræ pag. 214: præsertim quia in iis agitur simul de Sicli pondere. Verba autem ejus hæc sunt.* Baal

Schalſchel: Hak: p. 89. a. ex Midraſch Ruth, & Midraſch תהלים שוחר (obſervamus nos, idem tradere Gemaram Bechorot fol. 50. a,) hanc tanquam probam & minime fallacem nobis exhibet regulam: Quotieſcunque Sicli mentio fit in Pentateucho; intelligere oportet Selam (ſive pondus 324 granorum hordeaceorum communium.) In Prophetis (Siclum interpretari debemus) libram, & in Hagiographis centum pondo. Excipe tamen Siclos (quibus emit Abraham ſpeluncam cum agro, ab) Ephrone, nam & illorum quisque æquabat centum pondo. Quæ ſi ita ſe habent, cuique cogitandum relinquitur, qualis iſta fuerit, coma, dicam, an juba Abſalomis, cujus abraſæ ſuperfluitates æquabant libras omnino ducentas. Nimirum, verum ſit oportet, quod in Rabbot fol. 232, col. 2. legitur: (Cæſaries Abſalomis) referebat ingentem arborem ceratiorum, cujus rami multi magnique ſunt & quaquaverſum diffuſi. Imo vero jam non dubito, verum eſſe illud quoque, quod non ibidem tantum, ſed & in Nidda fol. 24. b. memoriæ proditum eſt. Extat Traditio, Abbam Schaul dixiſſe: Ego veſpillonem egi, & aliquando forte fortuna patuit ſpelunca ſubter pedes meos, (in quam incidens) ſteti in orbe oculi cadaveris cujusdam, ad

ſum-

ſummas usque nares. Cum inde pedem retuliſſem, edoctus ſum, fuiſſe oculum Abſalomis. Sed, credat quis, Abbam Schaul pumilionem fuiſſe: Atqui fuit omnium ætatis ſuæ longe maximus. *Num tutum ſit illis hominibus usque adeo ſine fronte mentientibus vel tantillum credere? Haud me fugit, Thalmudis veneratores, & Judæos & Chriſtianorum nonnullos, profiteri non dubitaſſe, illis fœdis mendaciis arcanam ſapientiam occultari, (Seldenus in Prolegomenis libri de Succeſſionibus ſcribit;* de eo dubitari nequit) *quin imo excuſare hoc Thalmudicum facinus apologis illis qui Sacro etiam Codice exhibentur. Sed cum illi apologi toto differant cœlo à Thalmudicis fabulis, vereor ut fas ſit hanc comparationem inſtituere: quia præſertim aliàs ipſi illi defenſores portenta iſthac Thalmudica juxta Chriſtianæ pietatis regulam deteſtentur, nec quenquam fugiat ipſa Apoſtolica Judaicarum fabularum acris cenſura. Audio quidem, à Judæis unum alterumq; in defenſionem librum eſſe ſua lingua conſcriptum, hactenus tamen nihil ejus eſt verſum Latine. Utq; prodierit in communem lucem, haud dubium tamen eſt, perinde atq; Stoicorum aliorumve conatus circa Idololatricam Theologiam quondam fuerunt vani, ut recte Joſepho l.2 contra Apionem ψυχρὰι προφάσεις*

τῶν ἀλληγορειῶν sint dicta, ita & hos in Æthiopum lotione occupari. Nimis sane absurda sunt mendacia Thalmudica, eoque eludunt omnem ejusmodi operam, & illa σοφὰ φάρμακα. Quartò *plurimum dißident à vero narrationes Thalmudicæ, etiam de iis quæ post Romanam reipublicæ eversionem contigerunt, ideoque multò minus fidem merentur eorum narrationes vetustiores. Hinc sane ipsemet* Grotius *ad Matth. cap. XXIV. 24. non dubitavit ita loqui.* Quod autem quidam putant duos fuisse Barcochebas, errant decepti à Judæis, pessimis historiarum magistris. Nam ex quo patria expulsi sunt omnis apud illos historia crassis erroribus & fabulis est inquinata: quibus proinde nihil credendum est, nisi alii testes accedant. *Facile fuerit hoc demonstrare commentis Judaicis, saltim iis quæ de Imperatoribus Romanis, Nerone, Vespasiano, Tito, Adriano & Antonino Pio, retulerunt: ut quam multa alia nunc dissimulemus.* Quinto. *Certum est, ab iis quæ memorantur à Josepho de iis quæ acciderunt post solutam Babylonicam captivitatem, cumprimis sub Hasmonæis Herodibus & Romanis, usq; ad novißimam templi & Urbis destructionem, quæque proinde longe sunt priscis temporibus recentiora, propinqua magis Thalmudicorum ætati, multum dißidere Thalmudica.*

ca. Nec verò etiam hoc opus est nunc demonstrare, quia pridem innotuit tantum non in vulgus. Est autem etiam hoc non leve indicium ejus, quod non liceat Thalmudicis narrationibus tuto fidere. Quia nimirum etiam in illis quæ non multum tempora postrema suæ reipublicæ antecesserunt, fallunt, haud licet utique illis in rebus remotioribus tanquam testes admittere. Haud me præterit, Seldenum non dubitasse Thalmudica Josepho præferre: verum illi oppono Hugonem Grotium cujus hæc verba sunt ad cap. V Danielis: Josepho magna fides haberi debet in rebus Herodis Magni ac deinceps: item ubi externos auctores, non autem Judæos, multa in historiis contra verum somniantes, sequitur. *Et verò cum ætas tum dignitas Josephi in hisce quidem narrandis auctoritatem sufficientem conciliant; ipse vero abunde quoque Libro de vita sua, & passim in opere de Bello Judaico, contra insectatores & calumnias fidem suam tutatus est. Quorum nihil facit pro Thalmudicis. Quod si celeberrima illa de Christo Perioche fuerit ab ejus manu, adhuc majorem ipsi fidem deberemus. Sed est fortaßis illa ab aliquo & quidem Christiano (nec enim alius ita loqui potuit) inserta. Nisi Iosephus ipse factus deniq; sit Christianus, si non omni tamen potißima ex parte;*

ut alii quoque Iudæorum illa tempestate fuerunt Semichristiani. Sanè Ἀρχαιολογίαν, *cujus liber decimus octavus comprehendit illam de Christo Periocham, recentiorem esse opere de Bello Iudaico, quod auctorem prodit Pharisæum, satis palam est cum ex aliis tum nonnullis quæ habentur cap. nono libri vicesimi: in illius quoque operis locis aliquot non dissimulantur Pharisæorum pravæ quædam in republica molitiones, ut appareat minus tunc addictum fuisse amplius Pharisæis Iosephum. Quicquid hujus sit, magno intervallo Thalmudicos, imò Iudaicos secuti ævi scriptores omnes, superat Iosephus. Vt de illo longe justius quàm de Maimonide liceat pronunciare,* unum illum inter suos desiisse nugari. Sexto *deniq; saltim suspectas jure maximo facit Thalmudicas narrationes, cum perfrequens earum à Sacris voluminibus dissensio, tum quod Rabbinorum & repugnantia secum mutuo & de rebus ad Leges nihil omnino pertinentibus, & de actis pene novissimi temporis commenta, Mosi auctori adscribere non erubuerint, imo Legis oralis titulo ipsimet divinæ Legi scriptæ multum præferre. Quà de re, ceu jam dixi, præ aliis meretur legi Christianus Gerson parte prima capite vicesimo nono, ut & pagina 271. Qui enim usque adeo sunt fronte perfricta & illo fastu, iis*

cum

cum familiare sit mentiri, non licet quoque securè aliquid narrantibus credere.

Hæ rationes ejus, apud me quidẽ, sunt ponderis, ut equidẽ Thalmudicis narrationibus nihil temerè credam. Haud nega, interdum veri aliquid admistum, sed qua fiducia audeas in illa falsitatum fœda colluvie tibi, hoc vel illud bonæ esse notæ, polliceri? Hactenus utiq; nemo Christianorum istorum, qui Thalmudicos solent interdum Sapientibus magistris accensere, universalem aliquam tradidit regulam, quâ liceat veras παραδόσεις *à commentitiis discernere: & tamen nisi universali innixus fueris principio haud licuerit tibi certam ratiocinationem instituere. Multus quidem est cum aliàs tum cumprimis in Præfatione libri de Successionibus, vir sane præclarus & in Ebræorum cumprimis scriptis summa industria versatus, Joannes Seldenus, in eo ut persuadeat, ex Thalmude demum posse accipi* τὴν πολιτείαν *Ebræorum: perinde atque ad notitiam reipublicæ Ecclesiasticæ comparandam necessaria est canonum decretorum & historiæ Ecclesiasticæ peritia. Vehementer autem eximius ille Seldenus & sese & alios decepit. Nam verum quidem est, sine Legum & Historiæ notitia nullius civilis societatis* πολιτείαν *cognosci, ideoque hoc requiri etiam ad notitiam Politiæ Ebræorum: sed illas*

Leges

Leges & illam Historiam Thalmude contineri, à vero est alienissimum. Illius, inquam, politiæ quæ obtinuit ante Babylonicam captivitatem. Usq; sane adeo id falsum est, ut ne quidem hinc discere sit statum reipublicæ, qui fuit post captivitatẽ solutam usq; ad interitum ultimum. Falso etiam Seldenus astipulatores suæ sententiæ laudavit Joannem de Bachone celebrem inter Scholasticæ Theologiæ doctores, & Auctorem libri cui titulus Capistro Judæorum: non enim adducta eorum verba aliud quidquam docent, quam Thalmudi à Judæis divinam attribui auctoritatem. Ipsemet porro Seldenus: Nec tamen, *inquit*, sine delectu admittendæ sunt passim in rebus civilibus Magistrorum (*hoc est Rabbinorum*) sententiæ utcumque ab iis receptæ *Sed hic quidem sermo est obscurior. Videri tamen possit hoc velle: observanda esse atq; in usum trahenda civilia Thalmudica decreta, quæcunque divinis jussis non adversantur, aut horum observationi non sunt impedimento. Et vero jam ante illa æquaverat Responsis quæ Jureconsultorum celeberrima collegia solent reddere. Quæ si mens Seldeni fuit, graviter profecto fuit hac etiam parte lapsus: quia Responsa illa sunt de jure eo quod hodie obtinet: quale non est Thalmudicum. Multo minus tenentur hodie Respublicæ observare*

illa

illa Thalmudica, cum ne quidem ad civiles verè Mosaicas Leges sint adstricta, quod Henricus Stephanus singulari libello tamen voluit persuadere. Procul sane Thalmudica absunt ab æternis Naturæ institutis: illaq; proinde altero singulari prolixo opere etiam frustra petiit ex Thalmudicis idem Seldenus, quamvis & ibi, ut in omnibus aliis scriptis complura (diversa tamen à jure naturæ & gentium, quod libri titulus pollicebatur) magno studio sit persecutus. Verum de Legibus quales ex Thalmude promi solent, eorumq; justo pretio agere, non est hujus loci. Et verò unum hoc nunc incubuit probandum; licuisse nobis in libellis nostris à Thalmudicis narrationibus dissidere, neque id vitio nobis jure verti posse. Id quod, nisi fallor, sat firmis rationibus adstruximus.

Quamvis autem possimus jam manum huic tabulæ detrahere, pauca tamen iis addere cogimur de Mose quoq; Maimonide: quoniam huic præ ipso Thalmude credendum esse, quidam existimant. Tantum sane non in cœlum solent illum evehere, Josephus Scaliger, Casaubonus, Grotius, Cunæus, Heinsius, alii, magni utique reipublicæ literariæ senatores. Versus Latine jam ante hosce quadringentos annos, præter Medica scripta, est liber ejus More Hanevochim *si-*

ve Director dubitantium *inscriptus*, *quo proinde Thomas Aquinas & alii jam usi sunt: prodiit autem typis in lucẽ initio superioris seculi curante Augustino Justiniano Genuensi. Alterius celeberrimi maxime operis, cui nomen* Jad *sive* Manus, *hactenus non nisi particulæ quædam Latine sunt versæ: De Idololatria, De Pœnitentia, De Jejuniis, & fortaßis aliæ: passim vero legere est ex illo opere adducta complura itidem Latine. Ex iis quæ mihi legere atque intelligere concessum fuit, hoc quidem deprehendi; non reperiri hîc portentosas fabulas, dissentientium magistrorum altercationes, per aliena perpetuas divagationes, incertas Legum sententias, uno verbo infinitas illas ineptias ac nugas quibus scatet Thalmudicum chaos; sed omnia & magis digesta, & perspicue satis in unam aliquam partem definita, atque adeo hactenus illum inter suos istos primum nugari desiisse. Simul tamen observavi, omnem doctrinam viri illius quæ volumine* Jad *continetur, merè esse Thalmudicam. Erudite, ut solet, hoc quoque docuit Wagenseilius sua in Sotam Præfatione: ut ulteriore probatione non sit opus. Sed utrum omnia ejus libri diserte contineantur in Thalmude, an vero per consequentiæ duntaxat fidiculas saltim multa sint deducta,*

utrum

utrum item bene an male sint allata, utrum denique ex sola Mischna an vero etiam ex Gemara sua isthæc Rambam ille deprompserit, alii rectius judicabunt. Et sane fertur scripsisse in epistola ad R. Josephum discipulum suum: Cave ne tempus tuum teras in expositione & operosa consideratione Gemaræ: ego enim in illis multum temporis perdidi, & parum utilitatis hausi. *Quicquid verò horum sit, utique non meretur* Jad *illud majorem Thalmude fidem atque auctoritatem. Cum Thalmude imo concidit reapse hujus quoque operis existimatio: atque adeo fas mihi fuit à Maimonide non minus quam Thalmude ipso recedere. Quod probasse nunc quidem mihi sufficit.*

NEUTIQUAM vero, dum detraho certam fidem Thalmudicis adeoq; & Maimonidæ narrationibus, quæq; illi memorant instituta omnia inficior legis vim habuisse ante Romanam Judaicæ reipublicæ destructionem, hoc egi, ut Thalmud vel Jad manibus hominum excutiatur. Etsi enim nequeant præbere usum illum, quem Christianorum nonnulli hinc solent exspectare, magnum tamen aliud commodum præstare Ecclesiæ sunt aptissima, inprimis Thalmudis cum Mischna tum Gemara. Diximus jam

ante, nullum librum fuisse ab ulla gente hactenus habitum divinum, qui pari fuerit impietate, vanitate & absurditate atq; est Judæorum Thalmud. Ne quid sane dißimulem, Thalmudis quæ versa sunt legens ego, videor mihi videre τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἑστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ. *Et tamen volumen illud* δολε-ρώσεων *à Judæis, non pari duntaxat, sed longe etiam majore colitur veneratione atque ille codex, quem agnoscunt ipsi à Deo per Prophetas esse traditum, licet Thalmud, ipsisimet fatentibus, nullum Prophetam habeat auctorem. Hoc autem & agunt hodie Judæi & egerunt jam multis seculis, serviliter quamvis dispersi non nisi divina maledictione, ceu ipsi agnoscunt, per universum terrarum orbem: gens aliàs valde astuta atque ad quæstum faciendum per quam ingeniosa & industria. Ut talis autem populus usq; adeo, in iis quæ æternam pariter & hujus vitæ felicitatem attinent, turpiter sese gerat, non profecto fieri potest, nisi itidem hac in parte illum urgeat divina quædam animi perversio, in justam magni commisi sceleris vindicationem. Et vero dudum Moses populo Israëlitico, si immorigerus fuerit, est minitatus Deuter. XXIIX, 25.* Percutiet te Dominus amentia, & cœcitate, & stupore cordis; palpabisque in meridie,

meridie, quemadmodum palpat cœcus in caligine. *Eandem pœnam Prophetæ frequenter eisdem prædixerunt. Reapse autem Judæos cæcitate illa divina laborare, clarissimo sane indicio est vel illa Thalmudis veneratio. Ideoque expedit quammaxime, ut codicis illius impia vanitas in apertam lucem protrabatur. Enimvero Innocentius IV Papa in Bulla quadam voluit in Gallia Thalmudis exempla omnia comburi: inesse enim illi,* blasphemias in Deum & Christum ejus ac Beatam Virginem manifestas, inextricabiles abusiones erroneas, ac stultitias inauditas: *illâ autem flammæ pœnâ nemo Judæorum posset emendari, potius augeretur hinc eorum pertinacia. At si volumen illud ejusq; improba absurditas in omnium conscientiam producatur, & Judæis pariter id profuerit & Christianis. His scilicet præbebitur occasio, Deo majores agendi gratias pro misericordi illuminatione, quæ nobis obtigit Spiritus S. beneficio: simulque monebimur omnes, ut pergamus Deo servire in timore ac tremore, ne subtracta divina gratia in similem cæcitatem prolabamur. Judæis vero poterit tunc demum ob oculos poni divina, quam patiuntur, indignatio: ut ita manuducantur ad agnitionem illius criminis, quo tantam*

Dei maledictionem commeruerunt. Non potuit hactenus justa felicitate hoc agi, quod Thalmud raro fuerit in Christianorum manibus, & spretum vel damnatum magis quam adhibitum in justum usum. Cœperunt sane non adeo pridem denique verti in linguas vulgo notiores quædam Mischnæ partes, Gemaræ tamen perpauca. Ex re autem esset & Christianorum & Judæorum, verti omnia. Hoc animo equidem gratias ago iis qui hactenus hanc curam subierunt: rogo præterea omnes, quos Deus linguarum peritia exornavit vel imposterum ornabit, ne graventur hanc molestiam interpretandi suscipere, certò confisi, velut Ecclesiæ magnum hoc ipso fructum sunt allaturi, ita Deum fore largum remuneratorem. Haud enim nescio quidem, Thalmudis confutationem non esse veritatis Christianæ religionis demonstrationem: ast remoto ab oculis illo per Thalmudis venerationem enato glaucomate, facillimo negotio, quod reliquum est veritatis, perspicietur. Crassum scilicet est Thalmud velamentum, quod vultui Judæorum impendet, ne videant veram Gemaram, id est verum Legis complementum.

Quamvis porro certum aliquod prisci atque ante

ante Romanam Templi destructionem usitati moris testimonium peti ex Thalmudicis traditionibus nequeat, poterit tamen Thalmud, interdum saltim, haud absimile vero argumentum suppeditare. Et sane ipsimet nos, jam pagina hujus voluminis quadragesima octava, nonnulla in illam sententiam asseruimus. Fortaßis licuerit etiam hoc iis adjicere: quandocunque Thalmudica aliqua traditio plurium assensu constans est, nec vel Sacræ Scripturæ, vel alia historica bonæ fidei monumenta, vel recta ratio illi repugnant, tunc, etsi non omnino certam scientiam, tamen opinionem probabilem exspectari inde posse. Forte etiam inter magistros Thalmudicos deprehendi aliquod discrimen potest; ita ut aliis nihil, aliis multum, aliis aliquid fidei deferre fas sit. Hoc sane observato, Thalmudis versio etiam Philologicum poßit fructum circa prisca Ebrææ gentis instituta facere. Et vero optarim equidem, ut illi qui in Thalmude possunt cum judicio versari, universales condant regulas, diversæ verisimilitudinis Thalmudicarum sententiarum. Non enim hactenus id à quoquam est factum. Sed ab iisdem Thalmudica & summe laudantur & summè deridentur. Quod adversatur recte ratiocinandi arti: utpote quæ exigat cujusli-

juslibet bonæ ratiocinationis principia universalia sibi constantia tum affirmativa tum negativa, sive scientia sit comparanda sive tantum opinio. Pollicentur porro nonnulli ex Thalmude augmenta insignia Philosophiæ naturalis pariter & practicæ, Medicæ item artis & Prudentiæ juris. Verum hactenus nullum est productum specimen tantæ sapientiæ in Thalmude latitantis. In illum sane usum ne vel desideremus versionem Thalmudis, ingens etiam suadet copia librorum id genus qui jam tum sunt in promptu. Vix sane & Philologica sacra, quæ inde fortaßis sperari queant, sunt tanti, ut operæ sit pretium propterea integri Thalmudis versionem instituere.

Sed fortasse nimis diu hisce immoror, & longiore justo præfatione Fautores ab ipsiusmet libri hujus lectione detineo. Ego proinde nunc etiam desino; tantumque hoc unum oro & obtestor, ut, quemadmodum hactenus, æquus quilibet & doctus favere meis in commodum publicum susceptis laboribus pergat, quantumque in se est improbam calumniantium turbam dimoveat, quo liceat etiam illud quod supererit ætatis Deo & reipublicæ impendere. Helmestadii in Academia Julia XXI Septembr. Anno CIϽ IϽC LXXV.

HER-

HERMANNI CONRINGII

DE NUMMIS EBRÆORUM PARADOXA.

CAPUT I.

Procemium libri. Quo occasio & institutum ejus conscribendi indicatur.

Cum ante hosce quatuordecim annos, nomine viri longe celeberrimi & Orientalis doctrinæ peritia incomparabilis Joannis Henrici Hottingeri, Theologi tunc temporis Heidelbergensis, & secundam libri *de Cippis & Nummis Ebræorum* editionem curantis, de suppeditandis nummis id genus vetustis non semel sollicitarer, primùm quidem mense Junio ad Perillustrem Baronem Boineburgium utriusq; amicum & literariæ omnis operæ strenuum ἐργοδιώκτην, deinde Augusto mense ad ipsummet Hottingerum misi hoc de argumento epistolam. Septembri mense iterum eadem de re Hottingero scripsi. A quo cum humanissimum responsum esset redditum, simulque significasset Boineburgius, velle Hottingerum, si non renuam, primam meam epistolam edere cum sententiæ dictione de iis quæ ego moveram, ipse autem non refragarer, (etsi ut ederetur nihil equidem scripsissem,) addita est libro illius *de Cippis & Nummis Hebraicis* mea isthæc epistola, ut & Hottingeri libera quidem satis amica tamen & docta censura. Haud dissimulavi quidem superstitem à Censuræ dictis dissensum meum; contentus tamen tunc fui castigatis typographicis mendis, quibus

ſcatebat epiſtolæ meæ editio, quam operam ſub finem libri ipſe optimus quamvis jam abſens Hottingerus inſtituit. Enimvero nondum tota in lucem prodierat nova iſthæc libri illius de Cippis recenſio, cum Heidelbergâ relicta Tigurum Hottingerus reverſus eſt. Eo autem factum, ut integer proximus annus effluxerit nobis ſine literario commercio. Ab anno autem ſexageſimo tertio usque frequentiores inter nos literæ commearunt quidem, ſed neutri vacavit Nummos Ebræos commovere, dum ad longe alia nos aſtringerent tantum non infinitæ occupationes. Sed & ut nimis acerba ita nimis quoque præmatura mors ſummum virum die quinto Junii anni ſexageſimi ſeptimi, quadraginta ſeptem annos natum, orbi terrarum eripuit. Quo obitu ingentem jacturam fecit eruditionis reſpublica. Nec verò habuit temere hoc ſeculum quenquam cui Hottingerus fuerit ſecundus; ſivè φιλοπονίας, ſive φιλαληθείας, ſive Orientalis literaturæ peritiam in iſtis annis inuſitatam videamus. Mihi ſane mors iſthæc luctum magnum excitavit; quem proinde hoc Epigrammate ad poſteritatem fui teſtatus.

Qui ſtudio & meritis præluxti millibus unus,
Moſtiter & ſero denique digne mori,
HOTTINGERE decus Tiguri ſanctæque tiaræ,
Quove patent nobis dante Orientis opes;
Quam tu præpopere cunctis fato occidis, eheu!
Quam triſti nimium conditione peris!
Æternùm planget lacrumis te doctior orbis,
Nec facile referent ſecla futura parem.

Quamvis autem jam quatuordecim fere anni effluxerint, ex quo mea & Hottingeri illæ Epiſtolæ lucem viderunt, attamen ne nunc quidem muto meas illas de Nummaria re Ebræorum ſententias. Non enim, ſive Hottingeriana iſthæc ſive aliorum, magni licet nominis auctorum, placita viſa mihi hactenus fuere firmis adeo ſtare pedibus, quin poſſint haud difficulter ſubverti:

ex ad

ex adverso ne nunc quidem, omnibus aliis licet probe & cum cura expensis, mea isthæc παράδοξα rationibus evincere me posse diffido. Quin imò, si Hottingero quidem rationes istas exspectare placuisset, non equidem dubito, etiam illum, quo erat veri studio & perspicaci judicio, mihi fuisse astipulaturum: præsertim quia ille primus, quod equidem sciam, nummum aliquem Samaritanis characteribus insignitum Simeoni Hasmonæo attribuere, perinde atque feci ego, non dubitavit. Et sanè haud diffiteor, saltim Tertium & Quintum παράδοξον meum, nullo niti consensu viri alicujus docti, sed vere novum & meum esse, ac proinde non nisi rationibus posse fidem invenire.

Etiam vero optimis quamvis & robustissimis argumentis posse me trahere in partem meam omnes, non equidem ausim profiteri. Haud enim me latet, quanta sit factionum vis omnem in modum, quodque adeo hoc etiam de Nummis Ebræorum argumentum ferrâ, ut ita loquar, contentionis huc illuc distrahatur. Dum scilicet pugnatur inter eruditos, quo characterum genere, Assyrio an Samaritano, antiquissimis quæ Babylonicam captivitatem præcedunt temporibus, Sacri Codices fuerint exarati, pars utraque ex nummis sibi præsidium quærit, vetustatis palmam aliis Samaritanæ aliis Assyriæ literæ nummorum testimonio vindicantibus.

Jure dixeris, levis momenti omnem hanc controversiam esse. Etenim auctoritati Scripturæ Sanctæ neque asseritur neque detrahitur vel tantillum, quicquid hujus etiam vero magis fuerit consentaneum; multò minus salutiferæ interest fidei alterutra assertio. Non sane est, quod moremur furores Wasmuthi & paucorum aliquot aliorum, qui fidei dogmatibus accensere suam de Assyrio charactere sententiam, & diversam hæreticis adnumerare haud dubitaverunt, facinore ut hactenus in omni Ecclesia inusitato ita verè impio & damnando.

Etsi vero illa contentio reapse sit levis, non tamen non per-

tinet ad officium ejus qui ſerio veritatem etiam in rebus minutis quærit, hoc quoq; in loco haud pati deceptionem. Ac proinde nec abs re fuerit, ſaltem vel unius de vetuſtiſſimis Ebræorum illis literis quibus Lex divina conſcripta eſt, quam dixi controverſiæ cauſſa, Nummorum Ebræorum ſcripturam vetuſtatemque inveſtigare.

Absque tamen hic etiam uſus eſſet, nihilominus moverit me iſtud agere ſolum veri ſtudium: quo mihi quidem nihil eſt dulcius. Imo verò nunc adeo ſola φιλαλήθεια me quaſi compellit, ſepoſitis aliquantiſper aliis, quamvis melioribus & utilioribus, hoc argumentum aggredi. Agam tamen hoc non niſi paucis & breviter; habita ſcilicet ratione muneris mei; quod planè aliis conſecratum eſt & ſeverioribus. Etiam vero atque etiam rogo, ut procul amore & odio partium, citraque omne præjudicium, quæ adferentur in medium, æqua judicii trutina expendantur, habeaturque omnis hæc diſputatio, uti eſt, mere Philologica quædam exercitatio, in qua errorem licet committere citra jacturam pietatis, aut Eccleſiæ vel reipublicæ detrimentum.

CAPUT II.

Epiſtolæ aliquot Conringii & Hottingeri ad hoc argumentum pertinentes.

CÆterum non eſt mihi conſilium, omnem rem nummariam Ebræorum veterum proſequi. Tantum continere me intra limites eos placet, quos in Epiſtola iſthac ad Hottingerum definivi, & quos etiam Hottingerus in ſuo Reſponſo non egreſſus eſt. Diſputabo ſcilicet de ſolis ſex illis Paradoxis ſententiis meis in Epiſtola Hottingero propoſitis, easque rationibus iſtis ſtatuminabo, quas in promptu mihi eſſe perſcripſi quidem, hactenus tamen nusquam in medium adduxi.

Ut res omnis autem planè intelligatur, neceſſarium fuerit

prius

prius attente perlegisse & meam Epistolam & Responsum Hottingeri, etsi utrumque jam sit typis editum. Sed & operæ fuerit pretium, etiam alias nonnullas literas meas eodem tempore à me de negotio isthoc nummario conscriptas perlegisse. Quapropter producam ego nunc in lucem ex apographorum Epistolicorum, quæ mihi reservare interdum soleo, voluminibus nonnullas literarum istarum. Quin imo addam & illa, quæ jam Hottingerus vulgavit: quoniam Hottingeri liber, quamvis præclarus, non in omnium est manibus, nec vacat cuivis ad librum illum recurrere.

In literis autem illis promendis ordinem temporis quo sunt exaratæ, observabo. Ideoque primò omnium exhibebo legenda illa quæ scripsi ad amicum meum maximum Joannem Christianum Lib. Baronem de Boineburg, virum utique summæ dignitatis & varia laude insignem. Is quippe primus omnium apud me optimi Hottingeri caussam cœpit agere.

Illustris & Generose Domine &c. Clarissimi Hottingeri desideria utinam adeo facile mihi sit juvare, quam velim! Mihi Ebraicus nummus genuinus nullus est. Duo quidem Sicli titulo inter veteres meos habentur, alter vulgaribus alter Samaritanis characteribus insignitus, sed neuter probæ notæ. Et verò multis argumentis adductus sentio, non reperiri quenquam germanum nummum Ebraicum nisi Samaritanâ scripturâ, hos verò omnes Hasmonæis vel Herodibus regnantibus signatos, Samaritanis literis tum etiam profanos vulgaresque ad usus adhiberi solitis, ut Assyriacis illis ad sacri Codicis scripturam. Serenissimi Principis mei Augusti filiorum minimo sed indole nemini secundo, æreus est justæ veritatis: de quo Cl. Schraderus noster commentatus nonnihil est. Quod mitto; quamvis nec interpretationem ejus omnino approbem, nec inditum nummo Sicli nomen, quippe quod, me judice solis debetur argenteis tetradrachmis. Habeo amicum Lipsiæ, qui gaudet sibi multùm aureo quodam Hebraico. Sed quoniam mihi non est visus, non audeo de eo quidquam definire. Non dubito autem nos pulchra multa

doctiurum Hottingerum secunda hac editione Cipporum, quum prima plurimum me quidem delectaverit? Sunt mihi porrò bini nummi perantiqui, quos Carthaginenses esse existimo: quod alter Punicos characteres præ se ferat. Sed horum explicationem Hottingerus fortassis haud aggredietur: quamvis videam expeti ab illo Siciliam Parutæ, quo opere Punici nummi exhibentur. Rem gratissimam feceris, si virum doctissimum & summè industrium meo nomine resalutaveris. Vale Illustris Domine & favere perge Illustris Excellentiæ Tuæ studiosissimo H. C. Helmestadii 30. Junii Anno 1661.

Hanc ad Boineburgium Epistolam subsecuta proxime est illa, quam ad se scriptam Hottingerus curavit publicari inserique sui de Nummis Orientalium commentario. Addam verò illam etiam heic, & quidem à mendis typographicis quampluribus liberatam, simulq; integram: qualis nempe à me fuit exarata.

VIRO CLARISSIMO JOANNI HENRICO HOTTINGERO SS. Theol. Doctori ac Professori incomparabili, Amico meo magno.

Vir Clarissime. Hesterno die Redekerus noster & salutavit me tuo nomine, & simul obtulit priores aliquot plagulas cum Compendii Theatri Orientalis tum Appendicis Compendii Theologiæ Judaicæ; adjecit & Tabulas binas rei nummariæ, tum unam Cipporum Hebraicorum; denique etiam, si quid habeam nummorum id genus, uti depingi curarem tibique transmitti, rogavit. Ego vero magnas tibi gratias habeo pro hisce omnibus: ante omnia Deum precatus, uti incolumem te porrò servet bono publico rei litterariæ; quippe cui es profectò utilissimus, sive industriam spectem sive Orientalis doctrinæ inusitatam peritiam. Et verò ipsæ illæ plagulæ mirificè in me incenderunt amorem pariter tui & admirationem: quæ cum me pridem occupassent, jam tum aliquoties publicis scriptis utrumque testatus sum. Vix sane fero desiderium utriusque tui Compendii. Sed & novam Cipporum editionem avidè exspecto. Utinam vicissim tuo etiam desiderio saltim nonnihil satisfacere, in mea sit potestate! Sed veterum nummorum, Græcorum Romanorum alio-

rumque copias haud exiguas magno studio etsi collegerim, Hebraicorum tamen, quod quidem ausim genuinum credere, nihil mihi est. Neque vero binos illos quos possideo Sicli titulo insignitos, alterum Samaritanis alterum Hebraicis hodie sic dictis, sive Assyriacis Esdræ characteribus inscriptum, arbitror vel vetustatis vel notæ bonæ esse. Vterque sanè justo Sicli pondere caret. Samaritanus manifestò recentior est: alioquin plane geminus illi, primo loco quem exhibet Tabula tua primæ editionis libelli de Cippis. Hebraicis nostris litteris inscriptum nullum arbitror genuinum reperiri: multo minus ergo hunc meum laudaverim. Habet Serenissimi & verè Augusti Principis mei filius natu minor, paternæ autem virtutis æmulus, Ferdinandus Albertus in Cimeliis suis binos æneos. Sed video alterius imaginem jam abs Te, fortassis ex Clarissimi Schraderi nostri opusculo, expressam nova illa Tabulâ: Alterius, cum effigie Mosis, jam tum primâ editione exhibitam. Est verò & ille Mosaicus haud dubiè adulterinus & à recente atque imperitâ manu. Habuit etiam ὁ πάνυ Georgius Calixtus noster argenteum Samaritanis Characteribus Siclum inscriptum, haud parum vetustum. Sed & ille apud nos morari desiit. Visus quoque mihi est suspectus, cum quod magnitudine non nisi semisiclum æquaret, tum quod duntaxat esset pondere drachmarum duarum, totidem scrupulorum, & sex granorum, cum justus Siclus fuerit τετράδραχμος. Erat cæteroquin plane similis Siclo secundo & tertio Villalpandi, suâ inscriptione pariter & figura. Habet amicus meus Lipsiæ Samaritanis literis inscriptum aureum: sed nec illius vel descriptio vel figura ad manum est. Igitur quamvis pervelim, hac tamen parte juvare Te nequeo.

Ut intelligas tamen animum desiderii tui explendi cupidum, en tibi depictos aliquot nummos meos, optimæ quidem notæ, sed mihi ignotis characteribus insignitos. Priores duo *argentei sunt, quasi denarii. Punicos esse suspicor, idque quoniam Antonius Augustinus, dialogo VI itidem Carthaginenses duos aureos sibi esse testatur, in quorum parte altera facies fœminæ altera equus sit expressus: unius etiam inscriptæ literæ videntur esse quales Punicas expressit in Sicilia sua Paruta.*

Tertius

Tertius *aureus est sive potius inauratus; sed qui sit nescio, nisi forte Gothicus aliquis fuerit.* Quartus *pariter &* Quintus *aneus est & longe vetustissimus, incomperta vero mihi gentis, nisi quod itidem Punici videantur.* Sextus *nisi vehementer fallor vetus est Hetruscus. Video siquidem hîc signa auguratus & pontificatus, qualia ab Hetruscis acceperunt Romani. Ut verò jam sum fassus, quicquid horum affirmo tantum levibus conjecturis nititur: certo quod asseram nihil equidem habeo. Malo igitur ab aliis doceri. Quod nisi tu possis, fortasse poterit nemo. Quis enim in similibus te superet?*

Ut vero ad nummos Ebraicos redeam, non dissimulabo tibi παράδοξα quædam mea. Primum *est: nullum nummum Ebræum olim Sicli nomine dictum, qui non fuerit argenteus.* Alterum: *nullum nummum qui imaginem hominis refert genuinum esse; eoq. illum Salomonis & Mosis effigie insignitum, & si qui alii sunt similes, cumprimis qui imaginem habet nostri Salvatoris, adulterinos omnes esse.* Tertium *est: nullum nummum characteribus nostris Ebraicis ornatum esse bonæ notæ, aut multò vetustum.* Quartum *est: non posse ullo certo indicio ostendi, nummos qui literas habent inscriptas Samaritanas captivitate Babylonicâ esse antiquiores.* Quintum *est: nummos illos omnes esse cusos Hasmonæorum ac Herodum temporibus, & quidem ab ipsis Judæis, postquam cudendi nummi potestatem à Demetrio Nicatore Rege fuerunt nacti; Samaritanos enim characteres fuisse in usu vulgari, Ebraicos autem solis sacris codicibus describendis quasi dedicatos.* Sextum *denique est: unum duntaxat fuisse Sicli genus, non verò alium Siclum sacrum alium profanum. Hæc mea παράδοξα posse me arbitror non vanis argumentis saltim vero perquam similia facere. Ast nunc quidem potius malo exspectare secundam editionem libelli Tui: idque quoniam fortassis adferes in medium rationes propter quas cogar mutare sententiam. Id quod facere sum paratissimus, simul docear certiora: utpote quum fatear, non constare hæc mihi certâ ἀποδείξει, sed tantum probabili quadam collectione. Vale Vir Clarissime, & salve plurimum faveque. Helmstadii XXI Augusti 1661.*

P. S. Proxi-

P. S. Proximis nundinis exhibebit tibi exemplum libri mei de Bibliotheca Augusta Illustris noster Boineburgius, idque in pignus amicitiæ. Observabis vero pag. 113 memoriam tui nominis: ut mihi illa semper est sacra. De Cippis Ebraeorum velim audire sententiam tuam, num quem eorum censeas esse valde vetustum. Mihi videtur sane, aut ficta esse pleraque, aut Cippos illos extructos esse à Judæis, postquam mutavit in Palæstina imperium Christianorum Europæorum. Et verò etiam illi qui diligentissimè (ut Brochardus) sunt persecuti ex Christianis nostris res Palæstinæ, quales illa fuerunt ante hos trecentos amplius annos, vix unius & alterius cippi fecere mentionem.

Hactenus Epistola isthæc. Sequente autem mense Septembri aliam quoque dedimus ad eundem Hottingerum, additis tribus ectypis nummorum, inscriptionibus Ebraicis insignium. Unus eorum refert illa verba: *David Rex & filius ejus Salomo Rex*, & in parte aversa figuram ædificii aut turris cum lemmate, *Jerusalem urbs sanctitatis:* Alter *senex & anus*, in aversa autem *Juvenis & virgo*, cum literis initialibus vocum Abrahami Saræ Isaaci & Rebeccæ: Tertius reddit iconem & nomen Salvatoris nostri, in averso autem latere, *Meßias Rex venit cum pace, & luxit ex homine factus vita.* Ritè curata quidem & illa Epistola, non tamen nisi nummi secundi imago in Hottingerianis nummariis tabulis est expressa. Quoniam vero in Responso suo Hottingerus etiam hanc Epistolam respexit, non abs re fuerit hîc eam legi.

Vir Clarissime. Quo adjuvem præclaros conatus tuos de Re Nummaria Hebræorum aliorumque Orientalium populorum, misi nuper depictas imagines Carthaginensium aliorumque aliquot nummorum. Mitto iterum trium Ebraicis characteribus insignitorum nummorum picturas, quas incomparabilis Domini mei & verè AUGUSTI Principis filius secundo genitus, viva Serenissimi Patris imago, ANTON. ULRICUS, Tibi transmitti jubet, ex suo κειμηλιαρχίῳ

B deprom-

depromptas. Qui Salvatoris nostri vultum refert nummus, quin à Christianis recentioribus sit effictus, non equidem dubito: sed & (nisi fallor memoria) jam tum illum publicè exhibuisti. Duo reliqui itidem parum apud me fidei merentur: nec tamen Tuæ censuræ quidquam præjudico. Singulis pondus adscriptum est. Narras porro Princeps. Moguntiaci apud Metterneckium cathedralis Ecclesiæ Scholasticum haberi nummum, cum inscripto Absolonis Davidis Regis Filii nomine; ejusque imaginem facilè abs Te posse comparari, curante Boineburgio. Sed fortassis nec ille tanti tibi videbitur: mihi sane perquam est suspectus. Quin omne hoc exigui momenti esse, ultrò fateor: nolui tamen deesse tuo studio, si forte etiam supposititia haud ignorare desideres. Vale

Wolfenbüttteli in Aula
XV Septembr. 1661.

Tibi Tuisque studiis
optimè cupiens.
H. C.

Adjungam denique & tertiam meam Epistolam: & quidem ea de caussa, ut appareat non inconsulto me ab optimo Hottingero & primam meam Epistolam & censuram ejus Epistolicam typis esse publicatam.

Vir Clarissime. Quas 21 Augusti exaravi rectè traditas pariter nec fuisse inacceptas, lætor. Spero autem jam & illas quas 15 Septembris dedi non minus benè esse curatas. Et verò nolim illas periisse, quum iis exhibere voluerim nummorum Hebraicorum qui in thesauro sunt Serenissimi Principis Antonii Ulrici Secundogeniti filii τοῦ Σεβάστου Domini mei, tanto patri planè similis filii, ἐκτύπους: quales abs te quam maximè desiderari arbitror. De nummis aliis meis sententiam tuam avidè exspecto. Cave verò arbitreris, ingratum mihi fore tuum ab opinionibus meis dissensum. Tantum abest certè ingenium meum ab illis moribus, ut nihil mihi sit gratius quam liberas sententias & ferre pariter & audire: idque quandoquidem tali contentione nihil

est

est in vita utilius. Ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσι. Enimvero nec invito me fiet, si Epistolam meam quamvis rudem & non in id scriptam, cures addi Tuo de Nummis Orientalibus libro, cum libera censura Tua: quod Te velle ex Illustri Boineburgio nostro intelligo. Confido enim, nec Tibi ingratum fore, ubi dubitationes meas haud exemptas mihi sensero, si rationibus adductis quæ visa mihi sunt, licet παράδοξα, ingenue muniam. Interim Cippi tui, simul in lucem prodierint, erunt mihi magnæ voluptati. Non dubito enim, saltim operam daturum Te, quo possis illis fidem & antiquitatis laudem conciliare: quæ, fateor, apud me ferè destituuntur. Vale Eximie Domine, quàm diutissimè bono publico.

Helmestadii 1661.
9. Octobr.

Tui cultor
H. Conringius.

Hisce meis tribus epistolis nunc subjungam ipsam illam Hottingerianam, quâ respondit vir incomparabilis & plane eximius meæ primæ ut & parti secundæ. Etsi enim Responsum illud jam publicatum sit & cum epistolâ meâ primâ libro de Nummis Orientalibus additum: quoniam tamen in paucorum liber ille est manibus, nec facile fieri possit meorum quæ jam paro cum Hottingerianis illis comparatio, nisi utrumque sit ad manum, itaque etiam hoc loco Responsum illud posse legi, ex usu fuerit.

Celeberrime Vir. In are me Tuo esse tantò fateor libentius quantò me Tibi defœnerasti nominibus pluribus. Nec præmio suo fraudandus doctissimus D. Redeckerus tum quòd antehac suâ me præsentiâ dignum æstimarit, tum quòd ex Gallia nuper reversus, adeò prolixè sua mihi obtulerit officia. Occasionem præsertim, Te, per eum, salutandi, negligere nec debui, nec volui, hoc ipso tamen votis meis inferior, quòd nihil esset ad manum, quo in tanti viri amicitiam me insinuarem. Humanitatis Tuæ singularis est, quod paucas, quas recenses,

pagellas tanti fecisti; ut vel reluctanti judicium Tuum calcar addere, & ad pertexendam telam excitare me potuerit.

Ego verò gratias, quas debeo, ago maximas, tum pro elaboratissimo Tractatu de Bibliotheca Augusta, & honorifica in eo mei mentione; tum pro missis nummorum, vel sola raritate commendatorum, typis, pro aliorum quorundam ἐκτυπωμάτων *communicatione, indicio denique facto nummi Moguntiæ asservati, cujus altera facies Absolami Davidis filii habeat inscriptionem; quibus, jussu incomparabilis Tui ac verè Augusti Principis, filii secundo-geniti D. Antonii-Vlrici, Ducis Luneburgici, &c. (quem honorem Tibi gratissimo acceptum hic fero animo) meum de Orientalium nummis Tractatum auctiorem prodire voluisti. Quæ quidem omnia talia sunt, ut vel singula memorem mereantur animum; quem etiam tamdiu sincerè spondeo atque candidè, donec paria referendi blandiatur occasio.*

Sed quid de nummis Tuis? Non sum Oedipus. Plerosque quidem hactenus Hebraicos, Samaritanos, Arabicos, Cufico & vulgari Charactere notatos, vel explicui, vel malè redditos restitui; hîc tamen haret aqua. Priores duos *Punicos esse, libenter darem: si Punicæ literaturæ vestigia extarent. Scaliger in Eusebianis suis pag. 110 Punicos characteres cum Samaritanis eosdem esse vult. Nec dum ab aliis, meo judicio, ostensum perspicuè satis est, cujusmodi veterum Pœnorum fuerint elementa. Tutius proinde & confidentius possum dicere, quid non sint, quam quid sint. Gothicis propius videntur accedere, tum quòd equorum habeant figuram, tum quòd una & altera inscriptionis litera à Gothicis non abludat. De* Tertio *minus dubitationis. Gothicum esse, ex inscriptione colligo, cujus tamen literaturam felicius, quàm sensum assequor. Ex Alphabetho enim Gothico, & annexa brevi institutione Grammatica, quam ex Seren. nostri archivo, nuper, magno meo commodo, amicus mecum communicavit, planè conjicio, vix ambigendum, quin ex Gothica nummus ille prodierit officina. Reliquas* Tres *Elias restituat, non ego: nisi quòd* Sextus *eam planè referat figuram, quâ ex Romanis nummis Augustus, cum inscriptione*

Cæsar

Cæsar Augustus Divi F. Pater Patriæ, quam habet Jacobus Biæus Antwerp. in Numismat. Imp. Rom. pag. 12, repræsentatur. Peregrina tamen iterum, & non Romana scriptura intercedit. Vides, quàm nihil occurrat certi! Juvat tamen habere, ut ubi, suo tempore, aliorum accesserit collatio, solidius de iis edi possit judicium.

Nunc ad παράδοξα, *ut vocare placuit. &* Primo *quidem tantò facilius accedere possemus, quantò usitatius in ipsa scriptura Siclus pro argenteo, & vicissim argenteus ponitur pro Siclo, ceu diximus sup. pag. 114. nisi disertus obstaret locus, 1. Chron. 21. v. 25. ubi expressè legimus, Davidem Arnano dedisse Siclos aureos, pondere sexcentos. Heb.* שקלי זהב, *quod Vulgatus Siclos auri* κατὰ πόδα *reddit; Arabs ducentos auri stateres. Cur Syrus habeat quinquaginta stateribus; cum staterem Syri quatuor Zuzis sive denariis Romanis (quorum quatuor Siclum constituunt) definiunt; non video, nisi quod in re nummaria veterum Hebræorum hospites videantur & peregrini. Consul. sup. p. 153. Sed & LXX (eidem fortè* ὑποθέσει δουλεύοντες, *Siclos tantum dari argenteos) transtulerunt* σίκλους χρυσίου. *Tutius textui inhæremus, qui Siclorum aureorum expressè meminit.* I.

Secundum *paradoxum,* κατὰ θέσιν *consideratum ægrè Judæorum admittere videtur praxis. Scio, magnos esse viros, qui eò gravius fuisse scribant Iudæis, tributũ Romanis præstitisse, quod ultra dispendium argenti, Cæsaris etiam imaginem conquirere, manibus contrectare, atq; adeo illi offerre cogerentur; cum memores ipsi divinæ legis omne sculptile omnemq; imaginẽ detrectarent; ab aliis tamen jam, Seldeno præsertim de Jur. Natur. & Gent. l. 2. cap. 8. pag. 232. &c. probatum est, Judæos à picturis & sculpturis tum animalium tum hominis non abstinuisse absolutè; imò ne nummos quidem Christianorum cruce signatos respuisse, ceu sup. p. 111. monuimus. Nihil ergo obstare existimo quo minus veteribus Judæis nummos tribuamus variis hominum etiam imaginibus insignes. In hypothesi tamen, qui Mosis & Servatoris præferunt* II.

 figuram

figuram nummi, manifestæ nimis sunt suspecti, imo convicti, νοθείας; de Solomonis nummo judicium nostrum extat sup. p. 120.

III. *Nullum verò* Tertio *nummum characteribus Hebraicis ornatum, esse bonæ notæ, aut multum vetustum, hactenus animadvertere non potui. Quin potius ex variorum didici collatione, neque scriptura Hebraica notatos omnes fuisse* χθὲς ἢ πρώχθες *cusos; non certè Solomonicos illos, de quibus paulò prolixius* sup. p. 120. 139. *nec Samariticâ, omnes esse veteres, non illos, de quibus,* pag. 140. *Nondum enim satis hactenus probata eorum est sententia, qui quadratis Hebræorum literis ultimam abjudicant antiquitatem, prout compendiosè demonstratum à nobis est,* Centur. Quæst. Theol. p. 118. *Vetustissimi Hebræorum codices, inscriptiones, &c. satis abundè hactenus eorum mihi commendârunt sententiam, qui non statim, quod Samaritanis caret notis, aut elementis, ceu novum, rejiciunt.*

IV. *Non posse verò* Quarto, *ullo certo indicio ostendi, nummos, qui literas habent inscriptas Samaritanas captivitate Babylonica esse antiquiores; tanto facilius concedo, quantò difficilius est, de nummorum ejusmodi Samaritanorum, ob defectum adscriptarum Epocharum judicare exactâ antiquitate. Quemadmodum autem certi nihil de eorum pronunciari potest ætate affirmativè, ita neque tutum satis videtur omnem nummorum, qui hinc inde in Cimeliothecis asservantur, vetustatem infra captivitatis annos restringere. Cur enim aliud posteriorum quàm priorum Siclorum sit fatum, ut illi tanto numero aut amissi, aut hostium metu abscondit, aut vastatione perditi reperiantur; hi reperti fuerint nusquam?*

V. *Unde, quod* Quinto *affertur,* nummos *illos omnes cusos esse Hasmonæorum & Herodum temporibus, & quidem ab ipsis Iudæis, postquam cudendi nummi potestatem à Demetrio Nicanore fuerant nacti, Samaritanos enim characteres fuisse in usu vulgari, Hebræos solis sacris codicibus describendis*

quasi

quasi dedicatos, difficultate omni non carere existimo. Neque enim video, cur nullos Hasmonaeorum temporibus vetustiores, in thesi saltem, agnoscamus nummos. Usus nummorum apud Hebraeos, & antiquissimus fuit, & continuus. Quanti igitur, ex ruderibus Hierosolymitanis, vastatæ urbis, incensi templi, vel aliquos posteritati, studiosè investiganti, relictos dicamus? De Romanis & Græcis, & antiquissimis quidem, Antiquarii difficulter nos ambigere sinent; cur de solis desperemus Hebraeis? Ipsæ nonnullorum inscriptiones, qualis est Solomonis, cui nummo non parum tribuo, majorem sæpe præ se ferunt antiquitatem. Ab Hebræis autem cusos illos fuisse, in signum αὐτονομίας, literis, ut plurimum vix tamen semper, Samaritanis, non repugno.

Unum denique fuisse, ratione ponderis, Sicli genus, libenter dedi; confirmavi etiam sup. p. 124. VI.

Inscriptionum ἀρχαίων adeoque Cipporum Hebraicorum, de quibus sub finem mones, eadem, proculdubio, authoritas omnium non est. Quæ à nimia commendantur antiquitate, suspicione vix carent. Superesse tamen à mille & amplius annis genuinos & integros Cippos tam non dubito, quàm certum est, Romanorum & Græcorum multa monumenta & Epitaphia, etiam antiqua, esse γνήσια. Ab iis, qui Orientem peragrarunt, non diligenter satis vel observata, vel annotata ea esse, non miror. Obstabat, ut plurimum, curta literatura Hebraica supellex; quæ postquam Europæis familiarior esse capit, multas nobis inscriptiones Orientales, de quibus peculiaris nostra extat dissertatio, eruderavit quamvis dispari, & infelici multorum, successu.

Hæc omnia αὐτοσχεδιασί. Prolixa enim & præmeditata commentaria hac vice à me occupatissimo expectari non poterant.

Hoc denique est Responsum ab Hottingero vulgatum.

CAPUT III.

De nummis illis sex quorum ectypos sibi missos Hottingerus Tabula prima ære exprimi curavit.

HIsce præmissis aggrediemur jam ad rem ipsam. Forte tamen haud fuerit absque pretio operæ, si ductum meæ & Hottin-

Hottingerianæ epiſtolæ ſecuti, dicamus in anteceſſum nonnihil, etiam de illis ſex nummis quorum ectypos à me tranſmiſſos tabula prima exprimi Hottingerus curavit.

Igitur in univerſum non poſſum non monere, valde rudem fuiſſe in exprimendis illis chalcographi manum. Non ſane omni ex parte convenit tabula iſthæc cum ipſiſmet nummis meis, ſed multum aberrat; quamvis quædam ſint ſimilia.

PRIORES DUOS nummos eſſe CARTHAGINENSES etiamnum arbitror. Ita autem ut exiſtimarem, moverat me jam tum Epiſtolam ſcribentem Antonius Auguſtinus, harum certe rerum arbiter longe peritiſſimus. Uſus vero tunc temporis fueram verſione duntaxat Latina Andreæ Schotti, qualis illa primum eſt addita anno ſeculi hujus ſeptimodecimo operi Numiſmatum antiquorum à Jacobo Biæo Antwerpiæ edito & pòſt iterata vice ibi prodiit. At deſtituitur illa omnibus, ab ipſomet Auguſtino primæ editioni Tarraconenſi aut Hiſpanicæ magna cura & accurato judicio paſſim inſertis, complurium optimæ & raræ notæ nummorum iconibus, idque inſigni lectorum damno. Verſum autem illud longe præclariſſimum Auguſtini volumen eſt poſtea & Italice, interprete Octaviano Sada; terque vulgatum & quidem ſuis iconibus abunde inſtructum, expreſſis nummorum typis ſemel ære Venetiis, bis buxo Romæ. Mihi jam ad manum eſt editio ultima Romana, quæ prodiit anno ſeculi hujus quinquageſimo. Quæ ibi reperiuntur autem nummorum Carthaginenſium imagines ut Auguſtini ſententiam luculentius multo mihi exhibent, ita me in opinione plurimum confirmaverunt. Spectantur ſcilicet ibi pag. 186 nummi duo cum equi capite, & ſequente unus meis adhuc planè ſimilis. Ne adducam nunc fabulam creditam de reperto à Didone prima Carthaginis conditrice *capite acris equi* ut cum Marone loquar, aut equum fuiſſe olim ſymbolum Neptuni cui fortunam ſuam Carthaginenſes retulerunt acceptam.

De

De conjectura mea circa alterum nummum, præter equum referente etiam literas quaſdam, dubitavit Hottingerus: quoniam ſcilicet illi characteres diverſi ſunt à Samaritanis, quos tamen Joſephus Scaliger & Punicos eſſe in Euſebianis ſuis affirmaverit. Verumenimvero unicum illud Scaligeri, quamvis viri incomparabilis, pronunciatum non eſt tanti, ut propterea agnoſcam characteres mei illius nummi non eſſe Punicos. Quamvis enim & Reineſius noſter, vir ſummus, libello de *Lingua Punica c. 12 n. 34* exiſtimaverit, nihil ferè eſſe quo poſſit certi aliquid de Punicis Carthaginienſium literis definiri; & Reineſium tamen & Scaligerum refellere plusquam idonea ſunt, præter illa à Paruta memorata ad quæ Epiſtola provocavit, etiam alia indubitatæ fidei Carthaginienſium quædam nomiſmata. Etenim & Fulvius Vrſinus in ſuo *Illuſtrium Imaginum* perinſigni libro, ex argenteo nummo Hannibalis pariter atque Amilcaris imagines dedit, Punicis literis inſignitas: & quæ Antonius Auguſtinus ſexto dialogo propoſuit itidem Punicos habent characteres. Reperiuntur vero ſimiles in Theſauris nummariis paſſim: ut mihi quoque præter binos illos ſunt etiam alii. Vel illa autem pauca docere nos poſſunt, non Reineſium duntaxat ſed etiam Scaligerum erraſſe. Et verò haud omnino ſunt diſſimiles quidem Samaritani & Punici characteres, non iidem tamen, imò vero nonnulli horum affiniores ſunt Aſſyriis ſive vulgaribus Ebræis noſtris.

Cum invitet occaſio, addere forte haud abs re fuerit: Joannem Jacobum Chiffletium, antiquariæ rei perquam ſtudioſum imo eruditum, exhibere *Veſontionis pag. 7* imagines nummorum haud multum diſſimiles Carthaginienſibus meis, cum inſcriptionibus tamen Latinis. Suſpicatur autem fuiſſe veteres Sequanorum nummos. At vero populum aliquem Galliæ adhuc liberæ Latinis characteribus fuiſſe uſum, non produnt antiqua monumenta, quanquam de Græcis literis id commemoretur. Ne quidem poſt

Galliam à Romanis devictam, ulli Galliæ populo & quidem Sequanis jus fuisse cudendæ monetæ, temerè probaveris. Verisimilius videtur, Chifflerianos illos nummos in Africa & Carthagine esse confectos auctoritate Romanorum, atque ita & priscum aliquid præ sese ferre Punicum & novum Romanum.

Non muto quoque etiamnum de nummo TERTIO conjecturam, nempe esse illum GOTHICUM. Ipsemet verò & Hottingerus consentit. Chiffletus *pag. 207 Vesontionis* refert imagines aliquot nummorum aureorum: quos Vesontionenses vulgo Gothicos quidem existiment esse, sed ipse Procopii *l.3. de bello Gothico* quasi ductu, mavult Burgundionibus ferre acceptos. Ego de illis quidem aureis cum Chiffletio non pugnaverim; meum tamen vindico potius Gothis. Et quidem verisimilius Westrogothis quàm Ostrogothis: quoniam hi occupata Italia Romanos sibi characteres adsciverunt, id quod liquido ostendunt nummi Theodorici, Amalasuentæ & aliorum Ostrogothicæ gentis regum; illi autem, etiam in Hispania, sic satis diu priscas suæ gentis literas retinuerunt. Quod itidem illius populi superstites nummi etiamnum oculis exhibent. Ejusdem autem notæ videtur fuisse etiam ille nummus aureus in paludibus Frisiæ repertus, cujus typum Nicolaus Mullerus, eximii nominis Mathematicus, vulgavit: non tamen certo asseruerim.

De QUARTO & QVINTO nummo manet itidem mihi quæ olim fuit suspicio. Nec tamen diffiteor, tenuioribus longe illam subnixam esse indiciis.

SEXTUS quo minus sit Etruscus, non movent me longe diversi characteres Tabulæ Eugubinæ: quia jam pridem est comperta fraus in illius fictione commissa. Similem ex parte esse illum Augusti Imperatoris nummum, qui in Tabula nummaria Jacobi Biæi duodecima primo videtur loco, (ut alibi autem frequenter ita & inter meos veteres Romanos nummos non semel reperitur) recte

recte observavit Hottingerus. Inscriptio tamen planè alia est. Ut videatur Augustus, quo tempore Cajum ac Lucium Cæsares, Julia & Agrippa genitos, adoptasset, atque Auguratu & Pontificatu decorare meditaretur, Etruscæ religionis monumenti æmulatione filiorum gloriæ studuisse.

Pervenerunt in possessionem meam, post scriptam Epistolam, & alii nummi quidam ignotis characteribus insigniti: sed non est quare de iis quidquam heic adferam, in tantis tenebris. Nec verò placet sectari inutiles minutias, aut in horridis quasi senticetis divagari. Sunt autem eorum nonnulli fortassis Opici aut Osci artificii. Cujusmodi, quantum intelligo, hodie non Italia duntaxat sed etiam Hispania habet adhuc plurimos: etsi rarò eorum imagines compareant. Et verò Antonius Augustinus unicum duntaxat depinxit. Abrahamus Gorlæus *in Paralipomenis, Tabula nummaria* XLIII decem, XLIV unum ejus generis quidem exhibuit: sed illud opus, eximium quamvis & locuples, in paucorum est manibus, adhoc usque adeo rarum, ut Indiculi Scriptorum rei nummariæ veteris, quamvis Gorlæano opere recentiores, eius nullam faciant mentionem; ipse imò Carolus Patinus, si quis alius rerum ejusmodi & industrius & felix hodie indagator, ne quidam ubi omnes recenset qui Familias Romanas post Fulvium Vrsinum sunt persecuti, Gorlæani voluminis, quo tamen post illum Augustinum ingens accessio facta est notitiæ Romanarum Familiarum, vel verbulo meminerit.

Claudam hoc caput parte epistolæ, quam anno 1662 Kal. Febr. ad me Lipsia dedit Henricus Mejerus, pridem pie defunctus, amicus olim meus non è multis, nummorum autem veterum summe studiosus nec minus eorum peritus (cui meos equi figura insignitos nummos spectandos miseram) quoniam docet nonnulla de Africanis nummis antiquis non sanè proletaria. Quæ tamen hoc ipso nostra non facimus, aut quasi tacito consensu approbamus. *Numidicos cur vocitem quosdam, quos ego tuo,*

videlicet à quammultis, non è vulgo duntaxat ſed etiam ex eruditorum ordine, vox iſthæc uſurpari tantum non de omni nummo Ebræo, etiam æreo & aureo. Id quod perperam fieri, videtur mihi haud una ratione poſſe demonſtrari.

Et *primo* quidem hoc oſtendunt ipſi qui etiamnum ſuperant Ebræorum argentei nummi. Etenim argentei tetradrachmi, qui quidem ſunt genuini, inſcribuntur: *Sekel Iſraël.* Si argentei autem illi demum audierunt ἁπλῶς nomine *Sicli*, non potuit competere illa Sicli appellatio æreis vel aureis quamvis ejuſdem ponderis. Superſunt præterea argentei δίδραχμοι cum inſcriptione Samaritana: *Chatzi Schekel Iſraël*, ſive *Dimidius Siclus Iſraëlis*. Qualem nummum etiam Moſi Gerundenſi, teſte *Ariæmontano in Ephron*, viſum, primus Villalpandus ſpectandum exhibuit. Fecit idem Waſerus *l. 2. cap. 6.* Quod ſi etiamnum inveniretur Sicli Triens & Quadrans argentei, etiam illi poſſent hoc oſtendere. Sed hactenus mihi viſi non ſunt nummi iſti, nec mihi quiſquam innotuit qui eos ſuperſtites memoraverit. Et ſane Waſerus *cap. 7* de Triente, *cap. 8* de Quadrante Sicli egit: produxit quoque utriusque ectypos & inſcriptiones diverſas, ſed ex conjectura duntaxat. Quod liquet vel ex illis verbis, quibus ſeptimum caput de Triente claudit: *Probabile eſt, neque hujus nummi notas vel ſymbola alia fuiſſe, quàm quæ fuerunt Sicli integri tetradrachmi. Quare libet etiam iisdem eum figuratum hîc exhibere, cum hac tamen alterâ parte diverſa inſcriptione Schelîſchitu haSchekel Iſraël, Triens Sicli Iſraëlis.* Etſi autem Triens & Quadrans Sicli forte nunc nullus reperiatur: ſoli tamen ſuperſtites Sicli integri paradoxo meo probando ſufficiunt. I.

Præbent vero & *alterum* argumentum reliqui adhuc ærei Ebræorum nummi. Habemus videlicet etiamnum, qui pondere Siclum integrum aut Semiſiclum aut Quadrantem æquant, nummos æreos; quorum nulli tamen inſcriptum eſt aliquod à Siclo acceptum cognomentum. Et verò æreus eſt τετράδραχμος, II.

 atque

atque adeo Sicli pondere, nummus ille, quem singulari opusculo Cl. Schraderus noster eruditè illustravit: quemque post Hottingerus Tabula quinta loco quarto curavit exprimi. Sicli etiam pondus habet consimilis fere æreus Hottingeri, qui quintus est Tabulæ tertiæ. Ejusdem metalli est ille, si pondus spectes, Semisiclus, quem post Villalpandum, Waltonum, & Kircherum exhibuit Hottingerus Tabula tertia loco secundo. Etsi enim hunc nummum, ob palmæ & radicis balsami figuram, nonnihil habuerit suspectum Hottingerus *pag. 148* editionis iteratæ, ut & priorem, quia est æreus *pag. 143*. Pòst tamen agnovit genuinum utrumque. Spectandum Villalpandus & post eum alii quadrantem quoq; æreum præbuerunt. Ac proinde exstant nunc etiam varii nummi ærei Ebræorum. Etsi autem si statera eos examines ad Sicli pondus sint exacti, non tamen in omnibus illis ulla Sicli fit mentio.

Haud dissimulabo nihilominus illud quod doctissimus Hottingerus annotavit plagula prima libri cui *Bibliothecario* titulum fecit. Agens quippe de illo æreo Semisiclo quem Tabula tertia secundum habet, de aversa ejus parte ita scribit: *Posterioris faciei literæ magnam partem sunt exesæ, nihil tamen omnibus diligenter expensis colligi aliud videtur, quam Siclus Ierusalem sanctæ.* Si sane recte legerit Hottingerus, cadit vis secundi mei argumenti. At verò jam tum liquet, ipsummet virum summum diffisum suæ illi lectioni. Sed & quî possit ibi legi vox *Siclus*, cum tamen nummus iste duas duntaxat drachmas vel pondus Semisicli exæquaverit? Hæc igitur quidem Hottingeri hariolatio non est quod nos hîc turbet. Ac proinde manet robur argumenti adducti.

III. Confirmant *porrò* sententiam meam Flavii Josephi dicta. Haud dubie enim ille testis est locuples saltim eorum quæ ipsius ætate in Judæorum republica usitati fuerunt moris. In universum autem potest affirmari, nusquam in omnibus Josephi voluminibus Sicli vocem ἁπλῶς fuisse positam, nisi de quatuor drachmarum

rum Atticarum ponderis argento. Ἁπλῶς inquio nunquam aliter à Josepho accipi: quia Sicli vox proprie pondus significat τετράδραχμον, atque ita omnis generis metallo potest, & sæpius à Josepho solet æri quoque adjici, si illud ejus fuit ponderis. Adferemus in medium ex omni illo numero unum duntaxat vel alterum testimonium. Et verò unum pro quamplurimis esse potest Josephi dictum, quod habetur *l. 3 cap. X Antiquitatum* ὁ δὲ Σίκλος νόμισμα Ἑβραίων ὢν Ἀττικὰς δέχεται δραχμὰς τέσσαρας. Non de pondere hîc loquitur Flavius sed de pretio. Cum drachma itaq; Attica, inquantum monetæ species erat, fuerit argentea, etiam Siclus utique κατ' ἐξοχὴν argenteas ejusmodi monetas apud Ebræos designavit, saltim illa Josephi tempestate. Significavit verò paulò post etiam diserte Josephus, de argenteo nummo sibi sermonem fuisse, addens: ἔφερε δὲ τὸ ἀργύριον τῶν ἐλευθέρων οἱ ἀπὸ εἴκοσιν ἐτῶν ἄχρι πεντήκοντα γεγονότες. Non minus evidens porro testimonium Josephi potest peti ex iis quæ *l. 7. cap. X* Ἀρχαιολογίας ille narrat de empta area Oronnæ Jebusæi. Textus scilicet Ebræus habet, emptam illam *quinquaginta Siclis argenti*. Septuaginta verterunt: ἐν ἀργυρίῳ πεντήκοντα σίκλων. Josephus autem nullam facit *argenti* mentionem, sed simpliciter scribit: πεντήκοντα σίκλων ὠνεῖται γὰρ αὐτὸς τὴν ἅλω. Alia ex Josepho adferre in medium, supervacuæ fuerit operæ.

Possit forte computari in rationibus etiam illud quod Græci interpretes *v. 20. cap. XV. l. 2. Regum*, cum de Siclo argenti esset sermo in Ebræo textu, sola Sicli voce fuerint usi. Sed forte videtur ab illis id factum brevitatis gratia, quia argenti paulo ante fuisset facta mentio. Itaque non provocabimus isthuc.

Cæterum saltim post solutam captivitatem, aut parta jam per Hasmonæos libertate, Sicli nomine ἁπλῶς usurpatam fuisse monetam argenteam, ex Josepho est liquidum. Non ultra illam ætatem, fateor, extendit sese vis etiam argumentorum reliquorum. Demonstrabimus enim, omnes non Siclos tantum sed æreos etiam num-

nummos superstites, deberi Hasmonæis aut Herodibus: ac proinde iis, qui ex nummis illis ostendere nituntur usum, qualis ille fuit antiquissimis ante Babylonicam captivitatem temporibus, me non accedere, haud equidem dissimulaverim.

IV. Jam tum diu autem ante calamitatem istam Babylonicam, Sicli vocem accipi solitam ἁπλῶς & κατ' ἐξοχὴν de *argento* quatuor drachmarum sive Sicli ponderis, liquet vel ex uno illo quod habetur *cap. 30 Exodi* de dimidio Sicli offerendo, *argenti* vocabulo omisso. Quod si enim fuisset recepti moris, vocem Sicli ἁπλῶς positam non de solo argento sed alio etiam metallo aliquo accipere, non potuisset populus intelligere quodnam metallum Deus offerri vellet: & omnino disertè debuisset metallum illud indicari. Non nisi argenti autem Semisiclum mandato isthoc divino offerri esse præceptum, utique in confesso est. Nec vero id Rabbini duntaxat confitentur, sed etiam liquet ex interpretatione & Josephi illa quam modò adduximus, & Interpretum Septuaginta, qui verterunt τὸ ἥμισυ τοῦ διδράχμου. Non enim nisi argenteum quid illo διδράχμου nomine sine ulla adjectione posito, Græcis omnibus mos fuit appellare. Eodem autem significatu etiam alibi in V.T. scriptis Siclus accipitur. Ut 2. Reg VII v.1. & 16. Ubi Græci interpretes ἁπλῶς quoque habent σίκλους, nec minus ipse Josephus l. 9. Ἀρχαιολ. cap. 2.

V. Jam isthoc præterea antiquissimo ævo Sicli appellationem fuisse argento quasi propriam, indicat haud obscure, etiam illud quod legitur *Genes. cap. XX. v. 16:* Abimelech Regem dedisse Abrahamo *mille* כסף i. e. *mille argenti*, elliptica φράσει. Ibi enim vocem Sicli subintelligendam esse, omnes consentiunt. Eoque & Septuaginta verterunt χίλια δίδραχμα: qua voce Siclum ab iis significari notum est. Quod quî sit factum, cum Siclus fuerit τετράδραχμος, infra dicemus.

Cæterum viderunt jam pridem vim ejusmodi argumentorum nonnulli quoq; literaturæ Ebraicæ principum. Hinc Ariæmontani

hæc

hæc ſunt verba *in Ephron*, ubi agit de Siclo pondere. *Non putamus, auream monetam aliquam fuiſſe quæ Siclus diceretur: neque æream etiam. Quanquam non inficias ibimus, fuiſſe aureas & æreas monetas, verum aliis nominibus dictitatas. Quoſdam etiam aureos nummos vicenum Siclorum, quoſdam vicenum quinorum, alios quindenorum in uſu fuiſſe, quæ Minæ partes dicerentur, ut exponit Cambius in Ezechielem 45, 12. Sed certum auri vel æris Siclum, eodem nomine dictum, non facile in antiquorum libris agnoſcimus. Sed cum de Siclo auri aut æris Scriptura meminerunt, pondus ipſum non valorem eſſe æſtimandum, arbitramur.* Hæc Ariæmontanus. Quæ mox multis ex Scriptura S. petitis exemplis egregie confirmat.

Idem approbavit Waſerus: & quidem ut ſua videatur ex Ariæmontano tranſcripſiſſe iisdem propè retentis verbis. Ità enim ille loquitur *l. 2. de Antiquis nummis Hebræorum cap. 3. pag. 58: Hebraicus Siclus apud populum veterem Hebræum ex inſtituto Dei fuit in uſu: isq; duntaxat argenteus, ex argenti videlicet metallo percuſſus. Nec enim aureum aliquem vel æreum vel ferreum, qui Siclus diceretur, nummum fuiſſe, ex antiquorum monumentis colligitur: quanquam non repugnem, fuiſſe aureos vel æneos nummos apud Hebræos, verum aliis nominibus dictitatos.* Item pag. 64: *Obſervant Hebræi, quod diligenter notandum, Sicli cum Sacri tum profani nomen non ſemper exprimi, ſed fere nomen Ceſeph h. e. argenti è quo Siclus procuſus, ſimpliciter poni; tumque Siclum ejus metalli ſemper eſſe ſubintelligendum. More etiam Latinis uſitato, apud quos, centenos æris, & mille æris, & dena millia æris frequenter legas, ſubintellectis ubique aſſibus, qui ex ære procuſi fuerunt, & per quos non tam expreſſo quàm tacito nomine numerabant.*

Ipſemet porro Hottingerus in Epiſtola ſcribit: *uſitate in ipſa ſcriptura Siclus pro argenteo & viciſſim argenteus ponitur pro Siclo, ceu diximus ſupra pag. 114.* At vero illa pagina dixerat: *Ἀργύρια & Sicli ſunt æquipollentia.* Item: *nomine ἀργυρίων ſimpliciter poſitorum Siclos intelligi.*

Verum enimvero, idem tamen vir doctiſſimus jam tum ſcripſerat *pag. 117* primæ, & *130* ſecundæ editionis: *Siclos etiam dari aureos, i.e. didrachmum aureum, ex 1. Chr. 8. 21 obſervat Brerewodus.* Quin hanc ſententiam Brerewodi ſuam fecit in eo quod mihi reddidit Reſponſo. Neutiquam verò vel ſic eam mihi perſuaſit. Etſi enim dicat Hottingerus, *in Chronicis expreſſe legi, Davidem Arnoni dediſſe Siclos aureos pondere ſexcentos.* Item infra: *Tutius textui inhæremus, qui Siclorum aureorum expreſſe meminit:* neque me fugiat ita vertiſſe Pagninum. Attamen ipſe Hottingerus verba Ebræa illa adducit, quæ non *aureos Siclos* ſed *Siclos auri* ſignificant. Vulgatus interpres, ipſomet Hottingero fatente, κατὰ πάντα *reddidit Siclos auri.* Septuaginta item σίκλους χρυσίου verterunt: non ὑπόθεσιν δυχάζοντες *Siclos tantum dari argenteos* (quod tamen & illos credidiſſe certum eſt, meritoque debuiſſet non leviter ſperni) ſed quia ſic invenerunt in Ebræo. Fecit idem & Lutherus noſter: Golt am Gewicht ſechshundert Sekel. Etiam vero Arabs, teſte Hottingero, interpretatus *auri ſtateres,* non nummum intellexit ſed pondus ſtateris: non enim duntaxat moneta ſtater eſt ſed etiam pondus. Perſpicuum porrò eſt, ſermonem ibi eſſe de pondere. Pagninus utique diſerte: *pondere ſexcentos.* Græcus ὁλκῆς ἑξακοσίους: Vulgatus, *juſtiſſimi ponderis ſexcentos.* Solo pondere itaque numerus ille Siclorum fuit judicatus & conſtitit. Id mirum verò quod Hottingerus teſtatur, interpretem Arabem agnoſcere *ducentos auri ſtateres*, Syrum ἁπλῶς *quinquaginta ſtateres:* quorum neutrum textui Ebræo Chronici convenit. An Syrus credidit mendum ſubeſſe, adeoque maluit etiam hîc exprimere quod legitur *2. Samuelis c. 24?* Sane & aliis locus hic ſuſpectus habitus eſt. Docte tamen de hac varietate differentem Ariæmontanum, ubi agit de Siclo pondere, fuerit operæ pretium audire.

Sed de Hottingeriana objectione forte plus ſatis. Validioris momenti videatur, quod amicus quondam noſter, quem jam præce-

præcedente capite laudavimus, Henricus Mejerus Lipsia ad me anno quinquagesimo septimo hujus seculi perscripsit, de quodam suo aureo elegantissimo, qui earundem & figurarum & inscriptionum erat cum Siclo argenteo genuinæ notæ. Quod si sane fuerit is genuinus, jam res omnis facilis esset definitu, & valerent nihili adductæ abs me rationes pro Siclo argenteo. Verum enimvero nec ipse vir doctus ausus fuit ejus aurei γνησιότητος asserere. Laudavit cumprimis *elegantiam singularem.* Illa autem mihi visa est argumentum νοθείας: quoniam scilicet quotquot alii superant nummi Ebræorum, sive argentei sive ærei, elegantiæ nomine non merentur aliquam singularem laudem.

Idem probare nisus est, olim fuisse in usu aureos Siclos, ex illo Maimonidis dicto: *conflatos esse duos Siclos argenteos in aureum.* Sed longe rectius id intelligi potest ex iis quæ Hottingerus habet pag. 104. *In Talmud habetur: conflabant Siclos in Darbinoth propter onus viæ. Glossa habet: Darbon continebat duos selahim, dicitque, quod conflati fuerint isti Sicli qui fuerunt ex argento in nummos aureos, ut levius foret onus ipsorum.* Hic sane de nummo aureo Sicli dicto appellatione nihil legitur. Ne quidem hinc liquet, Darbinoth fuisse nummos aureos Ebræos: aut duos Siclos fuisse transmutatos in unum aureum. Conflatio enim ibi est permutatio.

Provocavit idem amicus noster ad illa Josephi quæ nos pro contraria sententia, atque adeo nostra, adduximus ex cap. 9 l. III Αρχαιολογίας. Non permittere autem illa aliam Sicli monetam quàm argenteam, nos jam tum evicimus.

Provocavit denique ad Josephum, ubi illa quæ Numerorum cap. VII leguntur de auro, ex quo confectæ fuerint θυίσκαι, interpretatur θυίσκην Δαρεικῶς δέκα δυναμένην: Daricum autem fuisse duntaxat duarum drachmarum. Nihil autem & illa faciunt ad probandum id quod in quæstione erat: Sicli nomine olim apud Ebræos aliquem fuisse aureum, Imo ne quidem probant, nummum aliquem aureum in usu fuisse quondam Israëlitis. θυίσκαι vero illæ

aureæ fuerunt Sicli pondere, atque ita valuerunt tantundem atque Josephi ætate Daricus aliquis. Erat nempe id nummi aurei Persici genus tunc in usu, & pondere convenit cum Siclo. Pollux enim quidem δίδραχμον facit Daricum: sed loquitur ille de drachmis Alexandrinis, quarum singulæ æquabant drachmas duas Atticas. Suidas & Hesychius Stateris aurei nomine vocant Daricum: habito respectu ad drachmas Atticas. Ut manifestum sit, Daricum æquiponderasse Siclo. Quicquid verò hujus sit: ex eo quod Josephus passim Siclum auri solet cognomento Darici appellare, potius colligere est, nullum aureum nummum Ebræis Siclum audivisse, ac proinde coactum quasi fuisse Josephum, ex vulgari usu *Darici* cognomentum Persicum assumere.

Manet igitur id quod diximus: *nullum nummum Ebræorum Sicli nomine fuisse dictum qui non fuerit argenteus.* Id quod erat probandum.

CAPUT V.

Nullum nummum Ebræum, qui refert hominis imaginem, esse genuinum.

PErgimus ad Paradoxum secundum, quod ita sese habuit: *Nullum nummum qui imaginem hominis refert genuinum: ideoq; illum Salomonis & Mosis effigie insignitum, & si qui alii sunt similes, cumprimis illum qui imaginem habet nostri Salvatoris, adulterinos omnes esse.*

Probo hoc ipsum duplici argumentorum genere. *Primum* est, quod in universum Israelitæ veteres hominis effigiem, saltim nonnihil extantem, tanquam lege divina aliquid vetitum non approbaverint, ac proinde nec nummos suos ea ratione efformaverint. *Alterum* est, quod omnes laudati aut superstites nummi, in illum modum, hominis scilicet imagine, insigniti, qui quidem solent Ebræis autoribus adscribi, malæ sint notæ ac supposititii.

Quo-

Quorum argumentorum *prius*, non tantum id evincit quod probandum eſt, ſed etiam hoc, nullos omnino id genus nummos ſignatos fuiſſe olim, atque adeo tales nec periiſſe quidem vel usquam extitiſſe.

Cæterum ut prioris quidem illud aſſertum liqueat, obſervandum eſt: ſaltim ab Haſmonæorum usq; ætate fuiſſe olim usq; ad I.
excidium gentis, perſuaſum Iſraelitis, imagines vivorum animantium, cumprimis veró hominis conficere, lege Decalogi divina eſſe prohibitum. Non diſputabo jam, bene an ſecus ita viſum fuerit; factum autem id eſſe, haud difficile probatu eſt, ex Philone pariter & Joſepho, quos conſtat, paulo poſt Salvatorem noſtrum & vixiſſe & morum doctrinæq; tunc receptæ gentis ſuæ fuiſſe utique peritiſſimos. Simpliciter ſane loquitur Philo *l. de Gigantibus*: ὁ Μώσης τὰς ἀσκίμους καὶ γλαφυρὰς τέχνας ζωγραφίαν καὶ ἀνδριαντοποιΐαν, ἐκ τῆς κατ᾽ αὐτὸν πολιτείας ἐξήλασε, *Moſes illas ſpecioſas & magni pretii artes Picturam & Statuariam ex ſua republica ſeclusit.* Idem *l. de Legatione* diſerte ait: γραφικὴ καὶ πλαστικὴ βλαβεραὶ δημιουργοὶ *Pictura & Plaſtice noxiæ artifices.* Item: μὴ ἄγαλμα, μὴ ξόανον, μὴ γραφὴν, *non effigiem non ſimulacrum non picturam.* Laudat, fateor, quidem Pingendi artem etiam Philo *l. de Somniis*: ſed non laudat ejus uſum in gente ſua, minime ad imagines animantium aut hominis. Flavius porrò Joſephus *l. 18 cap. 4* Ἀρχαιολογίας narrat, qui ante Pilatum fuerant Præſides ſolitos Hieroſolymis uti ſignis militaribus, non habentibus Cæſarum imagines, à Pilato autem clupeos Cæſarea allatos Hieroſolymam cum effigie Cæſaris, ἐπὶ καταλύσει τῶν νόμων Ἰουδαϊκῶν, Item: εἰκόνων ποίησιν ἀπαγορεύοντος ἡμῖν τοῦ νόμου. *Lege nobis prohibente confectionem imaginum.* Addit vero, tumultuantem populum non quieviſſe, niſi clupeis iſtis Cæſaream reductis. Idem Joſephus narrat, Vitellio per Judæam contra Arabes exercitum ducturo cum imaginibus ſignorum, occurriſſe populum id deprecantem, οὐ γὰρ αὐτοῖς εἶναι πάτριον περιορᾶν εἰκόνας εἰς αὐτὴν φερομένας, *non*

enim esse patriæ moribus consuetum videre illatas in illam imagines. Eodem teste, cum Herodes Rex Antipatri filius trophæa erexisset, & imagines humanas iis occultari populus crederet, exclamavit, μὴ φέρειν εἰκόνας ἀνθρώπων ἐν τῇ πόλει, *non permissuros se imagines hominum in urbe.* Idem Josephus in historia suæ vitæ refert, missum sese à populo Hierosolymitano ad Tiberienses, dirutum ab Herode Tetrarcha exstructam ibi domum, ζώων μορφὰς ἔχοντα, τῶν νόμων οὕτως κατασκευάζειν ἀπαγορευόντων, *animalium imagines habentem, cum leges tale quid construere vetaverint.* A Josepho ipsomet, animalium figuras ἁπλῶς lege vetitas, creditum esse, manifestum est ex hisce verbis quæ de Salomone proferuntur *l. 8 c. 2* Ἀρχαιολογίας: ἁμαρτεῖν αὐτὸν ἔτυχε καὶ σφαλῆναι περὶ τὴν φυλακὴν τῶν νομίμων, ὅτι τῶν χαλκῶν βοῶν ὁμοιώματα κατεσκεύασε, τῶν ὑπὸ τῇ θαλάττῃ ἀναθέματι, καὶ τῶν λεόντων τῶν περὶ τὸν θρόνον τὸν ἴδιον. *Peccare illum contigit, & discedere à præscripto Legum, dum aneorum boum simulacra construxit in basin maris, & leonum circa proprium thronum:* addito: οὐδὲ γὰρ αὐτὰ ποιεῖν ὅσιον, *nec enim talia conficere fas est.* Quæ verba liquido testantur, illam quæ toti tum genti Israëliticæ, saltim in Palæstina & Ægypto, fuit communis persuasio, etiã Josepho fuisse probatam. Nec vero est quod suspicemur, Philoni & Josepho aut aliis paucis ita tunc visum esse. Vetant sane ejusmodi quid suspicari saltim narrationes Josephi paulò ante adductæ, & ex adverso luculenter hæ ostendunt, placuisse illam sententiam tunc toti populo. Quin imo non obscure eandem sequutus est ipsemet Origenes, haud dubie quod illam à Judæis accipisset. Ita enim ille loquitur *l. 4* contra Celsum in Latina versione Hœschelii. *Apud* Israelitas *nemo qui imagines faceret locum habuit. Nam in eorum civitatem nullus admittebatur Pictor, nullus Statuarius, lege totum hoc genus arcente.*

Verum enimvero illam Legis interpretationem non equidem ipse probo. Mihi autem nunc satis est ostendisse, eam Philonis saltim & Josephi tempestate populo in Palæstina fuisse persuasam.

Sed

Sed & ita tunc docuisse Pharisæos aliosq; Legis doctores, argumento est communis sententiæ & Pharisæismi ἀκριβείας. Ne quid nunc dicam, quod ipse Josephus Pharisæorum hæresi fuerit addictus, & proinde simul eorum Legis interpretationibus quamvis minus probis. Jam autem prævaluerunt Pharisæorum dogmata saltim in vulgo Judæorum per omne ævum Hasmonæorum imperii. Etiam ergo hæc quoq; Legis interpretatio omni illo tempore fuit recepta. Atque adeo saltim illa omni tempestate fuit apud Judæos nefas habitum, humana figura nummos signare. Forte nec admissi temere sunt in usum nummi à gentilibus hoc signo inscripti: quoniam nempe audivimus, ne passos quidem tunc Judæos humanas imagines ad se transferri. Forte inquam: nec enim hujus est loci vel affirmare hoc vel negare. Satis est demonstrasse, quod illa quidem tempestate omni à Judæis ipsis non fuerint nummi humana imagine signati.

Num jam ante recuperatam Hasmonæorum ductu populi libertatem & Pharisæorum exordium, rigida illa divinæ Legis de animantium atque hominis imaginibus interpretatio obtinuerit, difficile definitu est, quia in neutram partem suppetunt quæ hic nos instruant monumenta. Verisimile autem est: hominum præcipue imagines damnari cæpisse cum Græcorum in Judæos imperio, atque adeo & utriusque populi consortio: quoniam nempe Græci Diis suis humanas figuras tribuerunt, quos Romani sunt imitati; qui mos nec Persis, nec Chaldæis nec Palæstinæ vicinis Syris fuit in usu: sed Animantium imagines detestari populum cœpisse jam ante, quo alienos sese redderent à Syriæ & Ægypti idololatria. Cæterum & Salomonem violasse divinum de imaginibus præceptum, bobus æneis mari portando in templo locatis, ut & leonum simulacris in splendorem regiæ sedi additis, quod Josepho visum, id vero nimis est Pharisaicum. Non enim in ipso templo Deus aut ejus sacerdotes fuissent passi, Divinæ Legi cum populi scandalo rectà Salomonem adver-

adverſari: certe Deus non probaſſet illam ædem certiſſimis divinæ ſuæ inhabitationis indiciis. Nolo quidquam addere de Cherubeis ipſam arcam fœderis, loco omnium ſanctiſſimo, alis ſuis obumbrantibus. Etſi enim Thalmudici eorum alteri maſculi alteri fœminæ faciem, nonnulli & pedes biſulcos aliaque monſtroſa utrique attribuant, quoniam tamen nihil tale prodidit ſacer codex, & populo Cherubum conſpectus fuit negatus, adeoque fuerit incognitus, merito Thalmudica iſta ceu commentitia ſunt aſpernanda, ſi non damnanda. Mihi ſanè placet hac parte id quod Joſephus ſcribit l. 8 Ἀρχαιολ. cap.2 τὰς δὲ χερουβεῖς οὐδεὶς, ὁποῖαί τινες ἦσαν, εἰπεῖν οὐδ' εἰκάσαι δύναται. *Cherubes autem, nemo quales fuerint dicere vel imagine exprimere poteſt.* Cui ſimile quid jàm dixerat *l.3 cap.6* procul dubio ex ſententia ſui ævi Rabbinorum. Verum hoc obiter duntaxat nunc monetur.

Quomodocunq; verò habuerint ſeſe vetuſtiſſimæ Legis illius de imaginibus interpretationes, ad rem noſtram nummariam vel omnino non vel parum attinent. Etenim ſaltim à Babylonica captivitate, ad libertatem usque per Haſmonæos redactam, non utiq; fas fuit Iſraelitis nummos ſignare; quippe qui omni illo tempore duram paſſi fuerint ſervitutem à Chaldæis Perſis & Macedonibus, qualibus ſubditis nummos cudendi facultas ubivis terrarum hactenus denegari ſolet. Non multò poſt præterea demonſtrabimus, ante Babylonicam captivitatem auro aut argento hominis nummaria re Iſraëlitas uſos non fuiſſe. Ut proinde nec ſignato in aut animantis alicujus ſpecie nummum aliquem tunc inſigniverint. Poſt excidium autem gentis Romanum itidem Judæos nusquam auſos nummos ſibi cudere, extra controverſiam arbitror eſſe.

Igitur ſi non Haſmonæorum ætate cuſi ſunt à Judæis nummi humana imagine, nulli tales ſunt unquam ab iis ſignati. Non eſſe autem illa tempeſtate ejuſmodi nummos factos, jam liquido probavimus. Cujus conſequens eſt: ſi qui reperiantur nummi

Ebræi

Ebræi humana effigie inſigniti, illos ſpurios eſſe, & à falſariâ manu confictos. Id quod primo noſtro argumento demonſtraturos nos promiſimus.

Quæ oppoſita voluit doctiſſimus Hottingerus, illa meam aſſertionem vix tangunt: tantum abeſt ut fregerint. Cauſſatur adverſantem mihi Judæorum praxin. At ſi ſermo ipſi fuerit de praxi perpetua tangit me, fateor: ſi de ſequioris temporis Judæorum actibus, nullius eſt momenti objectio. Non enim, ſi poſterioris ævi praxis diſſentiat, non eſt verum id quod dixi de more Haſmonæorum ævo usq; ad republicæ excidium uſitato. Solent enim ſæpenumero mores populorum multùm mutari. Quæ vero illa eſt praxis perpetua? An cudendæ cum imaginibus hominum monetæ? At vero mille jam & ſexcentis amplius annis nullam monetam cuderunt Judæi: à captivitate item Babylonica ad Simeonem Ethnarcham itidem nullam illi cuderunt. Tempora antecedentia jam non attingam, ut nec Haſmonæica. Sed Hottingerus videtur loqui de *praxi* utendi monetis humana imagine ſignatis. Verum enimvero Paradoxum meum haud negat uſos Judæos ejuſmodi nummis; cudiſſe negat, & hactenus, ſi qui fuerint tales, genuinos non eſſe, aſſerit.

Quod de nomiſmate cenſus dictum adjicitur, verum eſt, profectum illud eſſe à viris nummariæ rei perquam peritis & magnis. Eſt enim eorum alter Marquardus Freherus, alter Caſpar Waſerus. Forte etiã non eſt de nihilo quod ſunt ſuſpicati. Quàm ſuperſtitioſe enim populus abhorruerit, ab imaginibus hominũ Chriſti ævo jam oſtendimus. Nec tamen illorum ſententiam noſtrã fecerimus. Nummos enim ejuſmodi à dominis ſuis ſignatos in uſum admittere, pridem ante aſſueverant Judæi. Habuit enim & Darii Perſæ imaginem aureus ille nummus qui celebri olim fuit fama Darici: & tamen jam Esdræ ætate illum uſu innotuiſſe Judaico populo, liquet ex *Paralipomenis*. Syriæ porro & Ægypti Reges Macedonicæ gentis ſuis imaginibus nummos ſignaſſe, oſtendunt

plurimi eorum etiamnum superstites. Haud dubie vero & iis coacti sunt uti Judæi, quo tempore sub eorum dominatu degerunt, & ipsam Græcam linguam in familiarem usum adsciverunt: (qua de re aliàs fortassis) nec enim alii nummi tunc fuere ad manus. Perinde atque hodie nummis peregrinis utuntur, quamvis effigie humana imò & Sacra cruce signatis.

Utrum autem Seldenus probaverit nec ne, *Judæos à picturis & sculpturis tum animalium tum hominis non abstinuisse absolute*, non est hujus loci disquirere. Probaverit, non absolute abstinuisse; hactenus ille non adversatus est meo Paradoxo. Concedo enim & ego, à nummis ita ab aliis signatis saltim non semper abstinuisse Judæos olim ut neq; nunc. Ne quidem tentavit tamen probare, nummos ejusmodi Judæos ipsosmet signasse. Ne quid dissimulem, haud satis probavit Seldenus, saltim Josephi ætate Judæos ab animalium & hominũ picturis & sculpturis non absolute abstinuisse. Fatetur sane, eam fuisse sententiam Josephi, eumq; ut in aliis ita & hac in re Thalmudicæ doctrinæ adversari: quin sententiam suam Josephum populo ipsi attribuisse, hanc tamen quoq; eum simulasse, etsi aliter sentiret. Populum vero non idem sensisse, probare potissimum nititur ex Thalmudicis traditionibus: quasi verò hæ certum præbeant testimonium eorum omnium quæ olim obtinuerunt. Quod mihi sanè nemo temere persuadebit: quippe cui Josephi fides longe est major. Habet & multa alia Seldenus in tumultuariis suis disputationibus, non octavo duntaxat sed sexto etiam & septimo capitibus de imaginum apud Judæos usu, quæ rigidum examen fortè non ferant. Verum, ut antedixi, non patitur institutum nunc hoc agere. Quod autem hominis in nummo signum attinet, ipsemet Seldenus diserte satis ex suis Thalmudicis magistris ea docet, unde colligas, neutiquam fas fuisse olim Judæis tales nummos cudere. Pag. 186 editionis Argentoratensis ipsissima hæc Seldeni sunt verba. *Satis concordes sunt magistri, de protuberante in nummo alibive figura humana non efforman-*

efformanda. Pag. item 192 *Quod adjicit* Schickardus *de aliarum rerum ſignis in numiſmatis Ebraeorum veterum protuberantibus, haud quidquam facit ad aſſerendum ſuum illud de humana in nummo apud eos figura. Nam de caeterarum rerum in terra aquave imaginibus receptior eſt ſententia, nullam ex iis fuiſſe, quam formare ornatus ſeu animi cauſſa quomodolibetcunque non licuerit.* Item pag. 194 *Humanam figuram exſtantem ſeu prominentem formare, interdictum eſſe volunt magiſtri.* Idem *cap. VIII* ab Hottingero laudato *pag. 225*, cum dixiſſet, uſos olim Judæos nummis Alexandi Philippi Lyſimachi Antonii Agrippæ aliorumque imagine ſignatis, addit: *Interea imagines iſtiusmodi facere, ipſi ſibi habuerunt Judai nefas.* Hæc omnia Seldenus. Neutiquam ergo ad illum debuiſſet provocare Hottingerus contra Paradoxum meum: nec etiam ex Seldenianis potuit ille merito ita colligere: *Nihil ergo obſtare exiſtimo, quo minus veteribus Judæis nummos tribuamus, hominum etiam imaginibus inſignes.* Hoc profecto ex Seldenianis minime eſt conſequens: ſed contrarium. Quoniam nempe Judæis priſcis nefas habitum, humana figura nummos ſignare, ergo tales nummi non ſunt genuini Ebræorum nummi ſed ſuppoſititii.

Cæterum hæc quæ attulimus ex Seldeno, conſentanea eſſe Thalmudicæ Magiſtrorum, quos ille laudat, doctrinæ, atque adeo etiam ex ſententia horum ſequioris ævi Judæorum non eſſe fas creditum, imagine humanâ nummum ſignare, confirmabo ipſe teſtimonio trium magni nominis Rabbinorum: quorum prior quingentis circiter ab hinc annis, poſterior nuperrime adhuc floruit. Prior autem eſt Moſes Maimonides ſummæ inter ſuæ ſectæ doctores exiſtimationis. Secundus Rabbi Levi Barzelonita cujus librum *de jure Ebræorum* ipſe edidit Hottingerus, Tertius Rabbi Menaſſeh ben Iſraël claræ item famæ à libris Latina lingua præter morem, nec indoctè, editis. Ex illius opere, cui *Jad Chaſaka* nomen, decerptam partem iſtam quæ de Idololatria agit, Latine vertit, viri quondam incomparabilis Johan-

 nis

nis Gerhardi Vossii filius summæ exspectationis sed præmaturâ ereptus morte Dionysius; cujus proinde interpretatione uti possumus. Maimonides igitur ita scribit cap. III. paragrapho 12: *Non est prohibitum formare* imagines *propter ornatum, præterquam hominis figuram. Atque eam ob caussam non est formanda e ligno, in pariete, aut e lapide, figura hominis. Sed hoc capiendum de imagine quæ protuberat: quales sunt figuræ & sulpturæ in palatiis & his similes. Talem igitur si quis fecerit vapulat. Sin figura sit depressa vel coloribus expressa: uti illæ quæ in tabulis mensisve fiunt, aut quæ intextæ operi textorio: pro licitis habentur.* Paragrapho XIII: *Annulum, cujus signum est hominis figura, si ea fuerit gibbosa, induere interdicitur, obsignare tamen eo licet. Sin figura sit depressa, licebit induere, obsignare eo non item; quippe sigillo impresso figura fiet gibbosa.* Paragrapho XIV: *Imagines quadrupedum ac reliquorum animantium, excepto homine, ad hæc figuras arborum, herbarum, rerumque similium, formare licet, etiam figura gibba.* Hæc filius ille Maimonis. Ex Rabbi Levi Barzelonita Legem hanc XXXIX adducit ipse Hottingerus sui *Juris Hebræorum* pag. 51: *Non esse faciendam imaginem hominis ex quacunque re, metallis ligno lapide, aut aliis id genus, ne quidem ad ornatum; sicut dicitur, Ne faciatis mecum Deos argenteos, Exodi 20.* Addit de suo Hottingerus: *Ridicula plane hæc loci est explicatio, & ineptus Rabbinorum lusus.* Mox adjicit nonnulla in confutationem. Cum Hottingero sentio ipsemet omnino; totumque illud de hominis figura, sive ἁπλῶς ut Josephi ætate visum, sive gibba duntaxat, quod Thalmudicis placuit, non exprimenda, insanienti sapientiæ Iudæorum adscribo. Nihilominus liquet hinc, per quamplura secula Ebræis nefas habitum nummos signare figura humanâ: id quod Paradoxo meo probando satis est. Menasseh Israëlis filius postremo loquitur adhuc magis ἁπλῶς, & citra exceptionem: in *Conciliatore* suo, quæst. 3. ad Exodum Paragrapho 11. *R. Isaac Arama*

ma, Probibetur hoc loco, inquit, ne quis imaginem faciat eorum quæ in cælis terra aut aquis sunt. Ait enim Scriptura: Ne facias tibi sculptile, ullamve similitudinem eorum quæ in cælis sunt supra, aut quæ in terra infra, aut quæ in aquis sunt infra terram: videmus manifesto interdici, ne cujus creaturæ imaginem faciamus, sive angelica, seu cœlestis, sive terrestris, sive aquatica sit: quia simulacrum rei à Deo creatæ facere non licebat protuberante formâ. Hæc etiam Menasseh ille. Quibus quidquam nunc addere, haud fuerit operæ pretium.

Primum igitur quidem argumentum nostrum firmum esse, II.
liquidò patet. SECUNDUM eo facilius est expeditu quo magis de nummis imaginem Mosis & Salvatoris nostri referentibus, falsos illos esse, habemus ipsummet Hottingerum astipulantem. Et verò nemo quoq; alius sanæ mentis temerè dixerit, ullum cum SALVATORIS nostri imagine, atq; cum illa quæ in aversa ejus parte reperitur ἐπιγραφὴ, esse à Iudæis confectum, cum illi sint hostes Jesu Christi nostri infestissimi, & totus ille nummus utraq; parte Iudæos oppugnet. Retulit nummi illius imaginem inter alios *num. 2* Waserus, deque eo agit pag. 63: fecit idem ipsemet Hottingerus editione secunda Tab. VI num. ultimo Sed & haud infrequenter reperiuntur, non argentei duntaxat sed ærei quoque & aurei. Inscriptiones porrò solent esse characteribus Assyriis: teste tamen Wasero, vidit Theseus Ambrosius etiam Samaritanam inscriptionem. Nec aversæ omnium omni modo conveniunt. Thesei enim inscriptio habuit: *Messias Rex venit cum pace: Deus homo factus est:* Waseri, *Et lux de homine facta est vita:* Hottingeri *Lux, ex homine factus:* Antonii Ulrici Ducis, *Messias Rex venit cum pace, & luxit, ex homine factus vita.* Nihil horum non abhorret ab auribus Iudæorum. Itaque illis autoribus non profecto debetur quicquid hujus generis est nummorum. Verisimilius est, confectos tales nummos à Christianis gentis tamen Iudaicæ, non plane impiâ quidem fortassis, inepta tamen fraude; tribulibus nempe nimirum suis ad sacra Christiana pertra-

hendis, eo quasi jam olim Iesus noster fuisset credit⁹ Messias. Quo animo etiam saxis in Hispania alibique nonnulla sunt inscripta.

MOSIS imagine insignitos duos diversos nummos pingi fecit Seldenus *cap. VI operis de Jure Naturæ & Gentium secundum Ebræos p. 186 & 187* editionis Argentoratensis, eorumque alterum arietinis cornibus deformem: planeq; similem exhibuit Hottingeri Tabula Quarta, & vidi ipse alios. Saltim vero illos cornutos non esse Mosis opus, aut etiam alicujus sanctæ linguæ periti hominis, produnt utique statim illa cornua, ex inscitia linguæ Ebrææ enata. Id quod Seldenus etiam recte animadvertit & annotavit *p. 187 & 188.* Idem quoque acute attendit ad signum crucis Mosis nomini in torque adpositum. Quo vel solo liquet, Christiani alicujus opus esse non Iudæi. Ejusdem de suo cornuto nummo hæc quoque sunt verba. *Tantum abest ut pro nummo aliquo sive funderetur sive percuteretur æs hoc meum, ut vel ipsa tum laminæ tum figuræ exstantis crassities satis mihi videatur id palam denegare.* Idem vero Seldenus *pag. 186* alterum quoque nummum à Schickardo mutuatum, etsi nullis cornibus ridiculum, damnat: non alio tamen argumento quam *quod ab institutis & moribus Israeliticis plane sit alienum,* nummum scilicet cudere humana facie prominente. Sed quamvis idipsum adversetur Iudaicis interpretationibus divinæ Legis, quales obtinuerunt post solutam captivitatem Babylonicam, ipsa tamen etiam Mosis ætate idem fuisse visum, quisnam liquido probaverit? Si probari autem non poterit, ratio adducta utique nullius est roboris. Cur & ego damnem illum nummum, facit quoq; illud, quod nummi alicujus Mosaici nulla in omnibus sacris monumentis fiat mentio: nec à quoquam ex Thalmudicis aut Rabbinicis scriptis soleat ejusmodi nummus memorari, cum tamen aliàs tanti Prophetæ verum μνημόσυνον fuisset habitum sacrosanctum, & probandæ vetustati Characterum Assyriacorum esset aptissimum, nec temere neglectum à Buxtorfio & aliis Assyriorum istorum characte-

rum

rum magnis aſſertoribus. Taceo quod de vultu genuino Moſis pridem aliæ atque aliæ fuerint ſententiæ. Quales enaſci non potuiſſent, certè facilè ſopiri, ſi quis ejusmodi verus Moſis nummus fuiſſet in manibus. Et verò haud eſt ignotum, non deeſſe qui Moſi adſcribant atram Æthiopis faciem. Quos tamen facile redarguere poteſt primùm rei usq; adeoque incredibilis deficiens teſtimonium; deinde illud, quod Moſes & utrumque parentem, & fratrem & ſororem candidi non atri coloris habuerit; placuerit quoque adhuc infans Regiæ filiæ ob pulchritudinem, qualis non ſolet eſſe Æthiopum.

Sed, ut ante jam diximus, non minus de illis Moſis vultum præ ſe ferentibus, quam Chriſti imagine inſignitis nummis, habeo ipſummet Hottingerum aſſentientem. Nec quisquam hactenus vel illos vel hoſce ſuſcepit à falſitatis nota defendendos. De ſolo illo nummo, qui SOLOMONIS effigiem & porticum templi refert, aſſerendo Hottingerus fuit ſollicitus. Eſt autem is quem depingi fecit Tabula ſecundæ editionis prima & Quarta editionis ſecundæ, ſexto ac ſeptimo loco; pridem ante autem exhibuerant Villalpandus Walthonus & Kircherus. In Præfatione editionis primæ anno quinquageſimo de hoc nummo ita loquutus eſt. *Vidi in Sereniſſimi Electoris Keimeliotheca nummum Hebraicum, cujus typum dedimus Tab. 2 Ubi ex altera facie vultus eſt humanus, cum inſcriptione* Schelomo Rex, *ex altera vero Porticus templi cum* [illegible] Templum Salomonis. *Antiquitatis certe non contemnendæ habet veſtigia: nec, quod ſciam, Aſſyriacis literis antiquiorem reperiri, facilè putem. Siclus ſaltem, Hebraicis literis notatis, qui vulgò circumferuntur, antiquitatis præripere palmam exiſtimo.* Non alius autem ille nummus eſt ab eo, quam jam tum memoraverat in ipſo libello *pag. 120* ex Willhelmo Schickardo: id quod fortè jam exciderat. Cæterum editione ſecunda, contra nonneminem, quem *celeberrimum Antiquarium* appellat pag. 114, cum ejus objectiones attuliſſet, pag. 120 propugnare quo-

que

que nummi hujus αὐθεντίας non dubitavit; denuò professus, *nullum se hactenus vidisse Hebraicis notatum literis, qui certiorem præ se ferat & verisimiliorem antiquitatis speciem:* & claudens disputationem p. 122 hisce verbis: *Omnino existimo, antiquitatis hunc nummum non contemnendæ habere vestigia: nec Assyriacis literis antiquiorem reperiri putem: Siclis saltem, Hebraicis literis notatis, palmam præripit.* Mansisse virum longe & optimum & doctissimum in eadem sententia anno etiam 64, disertè prodit tunc editus liber ille insignis cui nomen fecit *Bibliothecario.* Pagina enim 114 ait, *cui nummo multum tribuo.* Jam tum vero ante Hottingerum, non dubitaverat Schickardus ad illos ipsos nummos provocare, ut literarum quadratarum apud Israëlitas usum Esdrâ antiquiorem demonstraret, libello *de Nummis Ebræorum*, quando scribit: *effodi Hierosolymis æneos nummos antiquos cum Solomonis nomine, regno adhuc integro procusos, & sic ipsa Samaritanorum origine Esdraque multo antiquiores, qui ex una facie cultum Regis, ex altera templum, utrobique cum literis vulgaribus ostendant.* Stomachatus paulo pòst acerbe, quod Villalpandus sequius de nummo isthoc existimasset. Fide postremò illius Schickardiani dicti, in eundem planè finem, hunc nummum laudavit testem etiam Joannes Buxtorfius in *Dissertatione de literis Antiquis Ebræorum.* Tacebo enim nunc, etiam alios idem factitasse.

Ex adverso tamen Joannes Baptista Villalpandus *Tom. IV Parte II l. 2 disp. 4. cap. 29 ad Ezechielem* affirmat, visum sibi Romæ apud Fulvium Ursinum, drachmæ pondere nummum, qui altera parte refert Marci Antonii caput, cum inscriptione Rex Solomon, altera rudem & incongruam Templi formam cum inscriptione *Templum Salomonis.* Assentitur autem Fulvio Ursino judicanti, nummum esse ab Herode Rege concfii curatum, qui ut Antonio adularetur illi Salomonis nomen attribuit. *Nummum ipsum vero* ait, *nihil aliud præ se ferre, quàm inscitiam artificis, qui nummi exemplar confecit.* Etiam hisce verbis utitur. *Tam hunc*

quam

quam alium quemcunque, si reperiatur, non Hebræum habendum esse putamus, sed peregrinum. Percussus enim est ab Herode iniquo Principe, qui se Hebræum esse plane profiteretur, ac nihil minus curaret, quàm Hebræorum legibus se subdere atque institutis, quibus impium habetur atque execrandum, hominis imaginem quacunque ratione aut caussa efformare. Quantumvis autem hisce Villalpandi recitatis verbis opponat Seldenus *l.2.c.6. de Jur.N.& G.pag. 186,* à Rabbinis omnem omnino humanam imaginem non damnari, Quia concedit tamen, non admitti ab iis effigiem protuberantem, saltim hactenus non adversatus est Villalpando, de nummo scilicet ejusmodi non conficiendo. Nec verbulo propugnat nummum istum, ac proinde etiam Seldeno visus ille est suppositititius.

Cœterum apertè nummum illum νοθείας damnavit Vir exacti judicii Ludovicus Cappellus in *Diatribe de Literis Ebræorum Joanni Buxtorfio opposita,* & quidem duobus argumentis. Claudens disputationem pag 120 hisce verbis: *Omnino igitur vel falsus est & fictitius ejusmodi nummus, ab aliquo Christiano confictus; vel bona est Villalpandi conjectura, qui recentius ab Herode percussum conjicit, in honorem Antonii, cui regium nomen, regiam dignitatem & potestatem, debebat; siquidem effigies illa Antonii vultum optime dicitur referre.*

Pluribus argumentis & longiore sermone Antiquarius ille, à quo nummum hunc, & quidem non æneum sed argenteum, dono nactus est Hottingerus, falsitatem nummi ostendit. Integram Viri docti disputationem editioni secundæ inseruit Hottingerus, additis ad objectiones singulas suis responsionibus. Quæ ideo hic à me commemorantur, ut antequam à nobis examen ejus instituatur, jam tum constet, nummum illum neutiquā ab omnibus approbari.

Esse autem nummum illum confictum & ὑποβολιμαῖον etiam ipsimet existimo, certe mentiri ætatem Salomonis, & longè esse recentiorem. Id vero ut demonstrem, non utar primo illo Cappelli argumento: quod indignum videatur opulentiâ Salomonis, quique tantam auri & argenti vim attulit, num-

 mum

mum æneum cudere, multo minus illo ostendere suam templi constructionem. Nummi enim ænei ad viliorum rerum emptiones etiam in opulentissimis rebuspublicis passim terrarum suum aliquem semper habuerunt locum. Neq; signum templi in ostentationem fortassis est additum. Sed & jam indicavimus, nummum ejusmodi quem Hottingerus est nactus, non æneum esse sed argenteum. Alterum Cappelli argumentum, quo & Villalpandus videtur & Seldenus usus, de imagine humana in nummo à à Deo vetita, itidem adferre in medium non audeo; etsi enim ipse ostenderim, ita creditum fuisse à Judæis post exsilium Babylonicum, & nunc quoque ita credi; quoniam tamen haud dubito, Legis illam interpretationem abire à vero Legis sensu, eumque pervertere, non ausim affirmare jam tum Salomonis ætate idem fuisse visum. Imo aliud tum placuisse, confirmat Prophetarum Sacerdotum aliorum totiusque populi pietas & non fucata Legis peritia. Ne nunc dicam, quantum sibi Salomon indulserit contra Legis divinæ regulam, in longe majoris momenti negotiis.

Aliis igitur rationibus ego quidem innitar. Est autem earum *prima*, quod isthac ætate literæ quadratæ, quibus hic nummus insignitur, ad promiscuum vitæ usum & negotia non fuerint adhibitæ, nisi demum post tempora Hasmonæorum, imo fortè post excidium denique gentis Romanum. Hoc sanè posito, nec nummos tunc signare characteribus illis, passa est consuetudo, atque adeo etiam hic nummus non est ab illo ævo.

Altera est, quod nec argenteâ nec aureâ monetâ signatâ usi tunc fuerint Israelitæ: Saltim igitur argenteos hujus sortis nummos recentiores esse. Utramque rationem deinceps demonstrabo: tantisper igitur postulo mihi credi hæc αἰτήματα.

Tertiò, ipsa inscriptio aversæ partis satis manifeste indicat, à Salomone ipso nummum illum non esse. Sine exemplo utiq; est in altero latere nomen Regis exprimere, in altero templi illius Regis denuo Regium nomen repetere. Et vero repeti-

tione

tione illa neutiquam fuit opus, cum non niſi unica illa ſacra ædes in univerſa Iſraelitarum regione reperiretur. Fuiſſet itaque ſatis, ſolam templi vocem uſurpaſſe. Imo convenientius ſuiſſet etiam illam non addere, cum figura templi conſpiceretur.

Salomonis *Quarto* opus non eſſe nummum iſtum, luculenter oſtendit ejus ruditas. Illius enim Regis omnia fuerunt in admirationem usque ſplendida, & affectanti gloriam non utique defuerunt peritiſſimi artifices. Paulo ante verò audivimus, hujus nummi nihil non eſſe rude atque impolitum.

Veriſſimum *Quinto* eſt id quod docte urget Anonymus ille Antiquarius, coronam iſtum in modum, quo expreſſa eſt in nummo, radiatam inventam eſſe in ſignum divinitatis. Nec verò in nummis aliisque monumentis antiquis comparent tales coronæ impoſitæ capitibus hominum, niſi illorum duntaxat qui deorum in numerum per aliorum adulationes impias relati ſunt & adorati. Quale quid Rex Salomon non legitur vel affectaſſe vel paſſum eſſe. Et vero ad illas radiatas coronas, nihil faciunt coronulæ quarundam literarum Ebræarum, aut Perſarum tiaræ: quorum exemplo ſiniſtram coronis illis radiatis opinionem conatus eſt Hottingerus detrahere. Alia fuit tiara Perſica. Veram ſpeciem videre eſt in longe præclariſſimo opere *de Præſtantia & uſu Nummorum veterum p. 428* peritiſſimi rei nummariæ ſcriptoris E. Spanhemii. Neutiquam ergo illud coronæ genus convenire potuit Salomoni, ut qui divinis honoribus à nemine fuerit affectus, nec affici voluerit. Cujus conſequens eſt, Salomonis non eſſe nummum illum usque adeo improbum.

Poſtremo nummi talis Salomonici vel leviſſimum ſignum haud invenerunt hactenus in ipſis Thalmudicis & poſterorum Rabbinorum ſcriptis illi, qui ſumma induſtria in iis legendis ſunt verſati. Non veriſimile autem eſt, tanti Regis tam rarum μνημόσυνον omni reverentia imo memoria apud poſteros excidiſſe.

Jactat quidem Hottingerus, reperta ſibi in nummo illo anti-

quitatis vestigia. Sed nusquam illa significavit. Vereor quoque, ut ruditatem operis habuerit vetustatis argumentum. At vero quam frequentissime hoc fallit? & à nobis paulo ante adducta illa est in argumentum νοθείας. Equidem miror à quoquam id nummi genus habitum esse genuinum. Sed ea vis est animi affectuum, si impense velis aliquid verum credi. Quemadmodum nonnullis unice videtur fuisse in votis, invenire argumenta persuadendi usum antiquissimum characterum Assyriorum.

Cœterum quin & ille Salomoni adscriptus nummus sit suppositititius non amplius arbitror dubium esse. Non audeo vero & Ursini Villalpandique conjecturæ accedere, quasi fuerit nummus ille ab Herode Rege in gratiam Antonii confectus. Fuit sane Herodes Antonii ut pòst Cæsareæ domus impius adulator. Nec dubitavit ille in Augusti honorem Templum juxta Paneadem construere, & Hierosolymæ Turrim Antoniam è regione sacri Templi ædificare. Sed & Antonii Triumviri supersunt nummi quidam: suntque exhibita in opere Fulvii Ursini *de Familiis Romanis* Tabula prima gentis Antoniæ, & à Biæo Tabula septima, triumviri illius capita cum radiata in illum modum corona: voluisseq; Antonium Osirim & Cleopatram Isidem haberi, notum est ex Dione. Estque proinde illa Ursini conjectura non de nihilo, sed digna doctissimo nummariæ rei auctore. In aliam tamen sententiam me trahit *primò*, nummi inartificiosa ruditas: qualis non ævi illius non Herodis Regis elegantiæ convenit. *Secundo* inscriptio Assyriaca, in communi usu tunc prævalentibus adhuc literis Samaritanis. *Tertiò*, quod istum nummum humana effigie & corona radiata insignitum populus non fuisset passus à Rege suo in usum traduci, quæ tunc temporis obtinuit in gente illa persuasio; ac proinde frustra fuisset cusus, & in publicam execrationem incurrisset.

Quin imo illâ ultimo adductâ de causa, ne quidem ab ullo posterorum Judæorum confectum dixerim, sed ab aliquo, cui

ejus,

ejusmodi nummus Antonii aut alterius alicujus forte fortuna obtigit, homine Christiano, quæstum ex fabrica istiusmodi nummorum captante; ceu fieri solet etiamnum, in Italia præsertim, frequentissime.

Sed de nummi illius Salomonii suppostitiis natalibus plus satis. Invitat nunc Herodis memoria, ut dicamus aliquid de nummo alio non Ebræo sed Græco, imagine tamen HERODIS signato. Curavit illum ex gaza Palatina cælari, exhibuitq; spectandum Rei Nummariæ incomparabilis assertor, idemque amicus noster, doctissimus Ezechiel Spanhemius, nunquam satis hoc in doctrinæ genere laudandi operis de *Præstantia & usu nummorum veterum Dissertatione Quinta p. 443* Amstelodamensis editionis; pro qua dono mihi data publicas hîc gratias ago. Inscribitur autem ille nummus, una parte cum capite Herodis diademate ornato, *Βασιλεὺς Ἡρώδης Φιλοκλαύδιος*, in aversa intra corollam *Κλαυδίῳ καίσαρι σεβάστῳ ἔτ. γ.* Sed ille nummus assertioni meæ non adversatur, quantumvis Judæorum sacris imbutus fuerit ille etiam Rex Herodes. Recte enim Spanheimius. *Percussus videtur huc Nummus in aliqua urbe gentili beneficiis hujus Herodis ornata, qualis Berytus: aut in ea quæ sæpe illi sedes, & in qua Deus paulò ante obitum proclamatus, ut Cæsarea.* Certe Ebræis nummis non meretur hic adnumerari.

Majori forte jure in Ebræorum censum referendus fuerit Nummus ille, quem à Mardochæo vulgatum esse, narratur à Judæis quibusdam haud infimi ordinis. Hottingerus ex *Midrasch Esther* verba quædam sic Latine vertit: *Moneta Mardochai ivit per totum orbem. Et qualisnam erat moneta ejus? Mardochai erat ex una parte, & Esther erat ex altera parte.* Villalpandus ex nescio quibus Judæis refert, in nummo illo fuisse hinc sacci, inde reginæ Esther & Mardochæi ipsius imagines. Verum enimvero omne illud de nummis per Mardochæum vulgatis fabulosum esse, non multò post demonstrabitur. An porro nummus aliquis Mardochæi nomine fuerit publicatus, cum addita Estheræ

& ipsius imaginibus, ne quidem inter Judæos convenit. Ut enim Seldenus ex *Bereschith Rabba* testatur *pag. 133*, retulit ille nummus *in altera Saccum & cinerem in altera parte coronam auream*. Id quod & Hottingerus non reticuit. Et cui sanæ mentis fiat verisimile, servum Regium ausum nummos cùdere, sua & Reginæ imagine, & quidem fortè in eadem parte, insignitos? Crimen solet tale quid æstimari læsæ majestatis. Si quis igitur Mardochæi nomine fuerit circumlatus nummus, nequiter ille effictus fuit. Non tamen etiam cui temere fiet probabile, à Judæo aliquo sequioris ævi, tenace quidem doctrinæ Pharisaicæ de imaginibus humanis, fictum fuisse talem aliquem vultu humano ornatum nummum. Non solet sane etiamnum talis ostentari. Si quis autem superfuerit, haud dubie à Christiano nebulone fuit fictus.

Quandoquidem vero ne Mardochæi quidem is qui fertur nummus est genuinus, jam liquet robur etiam secundi mei argumenti, atque adeo abunde jam constat assertionis meæ veritas. Ut proinde haud sit necessum, vel verbulo hoc amplius agere.

Obiter tamen non possumus non hîc addere; quoniam ex ijs quæ Argumento primo attulimus claret, eo tempore quo Pilatus Judææ præfuit populum Judaicum ab imaginibus humanis abhorruisse, videri verosimile Judam in proditionem non fuisse auctoratum nummis Rhodiis. Dati scilicet illi nummi fuerunt ab ipsis Sacerdotibus, hominibus Pharisaicæ ὑποκρίσεως; atque adeo iis qui præ aliis affectaverunt divinæ Legis Zeloræ æstimari. Cum projiceret porro in templum & redderet proditor accepta ἀργύρια, illa quo minus in sacrum gazophylacium reciperentur obstitit duntaxat illud unum, itidem vere ὑποκριτικὸν, quod in pretium fundendi sanguinis humani fuissent impensa. Jam vero in nummis Rhodiis parte alterâ effigies vultus Colossi Rhodii spectatus fuit: atque adeo imago non solum hominis sed etiam idoli. Qualium nummorum usum non temere passa est sacerrima ὑπόκρισις. Ut nempe ab ipsis Sacerdotibus vel

dari,

dari, vel nullo alio obstante in gazophylacium Templi potuissent recipi. Præplacet igitur sententia Antonii Augustini, qui licet Archiepiscopus, etiam Romæ edito *de Nummis antiquis* eruditissimo opere, Dialogo secundo, non dubitavit aperte profiteri, Siclos cessisse in mercedem sceleris; etsi non ignoraret, Romæ & alibi Rhodios nummos in locis sacris haberi nefandi operis auctoramentum. Præsertim quum & alia sint quæ id verisimile faciant, congesta à Wasero Hottingero aliisque.

CAPVT VI.

Characteres Assyriacos non fuisse olim ab Ebræis ad civilia negotia usurpatos, nec ante captivitatem Babylonicam nummos signatos Ebræis fuisse in usu.

IN probationem νοθείας laudati adeo ab Hottingero Solomonii nummi usi sumus duabus hypothesibus. Altera, quod characteres quadrati Judæorum sive Assyriaci non fuerint olim adhibiti ad civilia negotia: Altera, quod veteres Israelitæ non fuerint usi moneta sive aurea sive argentea signata. Fassi autem sumus, neutram earum jam tum evidenter cognitam esse: ac proinde αἰτήματα esse voluimus, facta tamen simul promissione secuturæ non multo pòst demonstrationis. Iisdem porro principiis denuo nobis erit utendum circa reliqua Paradoxa. Itaque operæ videmur pretium facturi, si hîc statim utriusque asserti probationem instituamus. Sic demum sanè poterimus in tempore fidem parare nostris Paradoxis. Aggrediemur igitur jam hoc ipsum, & quidem de priore Hypothesi agemus primo loco.

Cæterum ut veritas etiam hac in re elucescat, distinguemus reipublicæ priscæ Israëliticæ ævum omne, in tempora quæ Esdram Prophetam antecessere & quæ post secuta sunt ad excidium usque. Quod antecedens attinet ævi spacium, non Assyriacas sed quas Samaritanas vulgò appellamus literas, saltim in communi reipublicæ usu, fuisse adhibitas, haud obscure liquet cum I.

ex

ex ipsorum Thalmudicorum magistrorum & qui hos sequi solent Rabbinorum, tum ex Christianorum primitivæ Ecclesiæ doctorum, illorum saltim quibus rerum Judaicarum veterum notitia fuit curæ, communi consensu.

Est autem omnis hæc quæstio de facto antiquo, ac proinde testimoniis fide dignis arbitranda fuerit. Thalmudicis traditionibus sine discrimine omnibus non licet, fateor, fidere. Quando tamen magistri illi constanter aliquid narrant, quod non in singularem gentis suæ gloriam vergit cujus sunt studiosissimi, meretur fidei haud parum illorum narratio: si narrent quod cum gentis infamia aut etiam vilipendio est conjunctum, omnium tutissimè fidere illis licet. Crescit plurimùm auctoritas istiusmodi narrationibus, si & Christiani consentiant, cumprimis si & rerum testimonia, saltim semiplenè, ut hodiè loquuntur fora, idem attestentur. Non enim fieri potest, ut tam multa dolo quodam idem profiteantur.

Jam vero diserte S. Hieronymus, quo peritia Ebraicarum rerum priscarum instructiorem primitiva Ecclesia non habuit: in prologo quem galeatum appellamus *in l. 1. Regum* hisce fuit usus verbis: *Samaritani Pentateuchum Moysis totidem literis scripserunt, figuris tantum & apicibus discrepantes. Certumque est, Esdram Scribam Legisque doctorem, post captam Hierosolymam, & instaurationem templi sub Zorobabel, alias literas reperisse, quibus nunc utimur: cum ad illud usq. tempus iidem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint.* Ejusdem in commentario ad nonum caput Ezechielis verba hæc sunt: *Antiquis Hebræorum literis, quibus usq. hodie utuntur Samaritani, extrema Tau litera crucis habet similitudinem.* Etiam alibi non semel *antiquas gentis literas* appellat eas quæ nunc vulgo audiunt Samaritanæ. Nec ille usquam ab hac assertione mutavit quidquam: ac proinde nemo hactenus dubitavit, hanc fuisse magni illius & S. Patris perpetuam sententiam. Haud me fugit quidem, Wasmuthum *Vindiciar. Hebraicar.*

braicar. pag. 44 non erubuisse profiteri: Hieronymum *suum illud CERTUM EST evertisse contrario asserto in libro de sancta fide contra Judæos, p. 28* Sed ut alibi sæpenumero impietate schismatica furit, ita hîc inscitiam prodit. Non enim ille magnus doctor ullum titulo de *sancta fide contra Judæos librum* scripsit: sed quem Wasmuthus librum Judæis oppositum innuit, & ex quo adducit *μυςήριον* de Mem clauso, scriptus est seculi decimi quinti Christiani duodecimo anno, à quodam converso ad Christiana sacra Hispano Judæo, cui nomen *Hieronymo de Sancta fide*; ut liber ipse audit *Hebræomastyx*, in ea quidem editione, quæ Francofurti prodiit seculi hujus anno secundo, & pridem pars fuit meæ bibliothecæ. Qua libri editione fortassis usus fuerat etiam ille, ex quo isthæc, sed turpi plagio, Wasmuthus descripsit. Ista enim de Mem clauso habentur *pag. 23* qui numerus Wasmuthicè mutavit in *28*. Sed hæc obiter, & in id solùm, ut Sancti & magni illius Ecclesiæ doctoris Hieronymi constans sententia ab inscita accusatione vindicaretur.

Ante Hieronymum vero jam scripserat etiam Eusebius in Chronico: *Affirmatur Esram, ut Samaritanis non miscerentur, literas Judaicas commutasse.*

Et Eusebii & Hieronymi illis clarissimis testimoniis conatus quidem est nubem obducere Buxtorfius, in *Dissertatione de Ebræorum literis*, sed illam ita discussit Lud. Cappellus in ejusdem argumenti *Diatriba*, ut verbum addere fuerit operam ludere.

Igitur hæc quidem testimonia si audimus jam liquidum est, non illas quibus nunc utimur quadratas literas, sed Samaritanas fuisse ante Esdræ ævum communi usu receptas.

Exstant porro de mutatione literarum per Esdram facta, in utroq; etiam Thalmude testimonia. Omnium verò clarissimum reperitur in Babylonii Titulo *Sanhedrin cap. 2 paragrapho XIII:* quod unum proinde nunc adscribam, quale illud Latine vertit Joannes Coch. *Mar Zutra, & si dicas Mar Ukba. Principio data est Israëli Lex scriptura Ebræa & lingua sancta. Postmodum tempore Ezræ data*

illus est Scriptura Assyria, lingua Chaldæa. Israël elegit sibi scripturam Assyriam & linguam sanctam, relicta idiotis scriptura Ebræa & lingua Chaldæa. Quinam sunt isti Idiotæ? Chutæi. Quæ scriptura Ebræa? Scriptura Libanica. Et scribet, permutationem Legis hujus i.e. scripturâ quam mutari oportet. Quare dicitur scriptura Assyria? Quia ascendit cum ipsis ex Assyria. Sequitur statim eodem loco alia traditio nescio cujus anonymi Rabbi, sed à Mar Zutræ narratione diversa in duobus: nempe, quod Lex fuerit Israël data scripturâ Assyria, quodque illa dicta hoc nomine sit, *quia μακαρισμοὶ hac scripturâ editi sint.* Illam vero scripturam restitutam Israëlitis esse, quum ante fuisset ablata, consentit.

Non est hujus instituti disputare, qua litera primum Lex sit scripta. Imo ne quid dissimilem, mihi quidem verisimilior videtur altera isthæc traditio. Verosimilior inquam videtur: certò tamen illam haud asseveravero. Nec enim aliud mihi in asserti argumentum est, quàm quod divino Esdræ restauratio pristini & sancti status sacrorum fuerit curæ, ac proinde sciens volensq; non mutaverit, nulla præsertim urgente necessitate, scripturam ab ipsomet Deo & Prophetis quondam communiq; usu quasi approbatam: in pristinum igitur Esdram mutasse i.e. in ipsammet primogeniam scripturam Legis, quia nempe Samaritanæ literæ Legis scriptioni pridem in vulgo adhiberi jam sueverant. Hoc unum me isthuc inclinat. Simul tamen concedo, & jam tum ante fassus sum, parum referre, certe non interesse divini cultus, sive hoc sive illud dixeris; atque adeo indignum esse, super ea re certare conviciis, impium autem, sacris anathematismus in dissentientes sævire; quod tamen nuper Wasmuthus & nonnulli alii furiosi Zelotæ facere haud dubitaverunt, haud dissimiles ea in parte Pharisæis in lotione paropsidum religiosis, sed vim Legis vitæ exemplo enervantibus.

Cæterum quicquid sit de illa Zutræ narratione, Legem initiò datam esse ea scripturâ quæ pòst Cuthæis sive Samaritanis relicta

licta eſt, illud etiam atq; etiam eſt obſervandum, ſcripturam iſtam & reapſe fuiſſe & appellatam olim *Ebræam*. Et vero quantumvis plærique ſequoris ævi Judæorum pugnent, Legem initiò conſcriptam eſſe literis Aſſyriis, nemo tamen eorum non aſſenſit Zutræ, literas Samaritanas olim audiiſſe *Ebræas* & in vulgari fuiſſe gentis uſu, imo etiam codicibus ſacris deſcribendis adhibitas: ideoque etiam ipſis ſolent illæ literæ *Ebræarum* cognomento uſurpari. Adeo autem confidenter id aſſero, etſi ipſe ſcripta Judaica iſta haud legerim; quoniam Buxtorfius & alii, acerrimi Aſſyriacæ ſcripturæ aſſertores, etſi nihil temere Rabbinicum ipſis non ſit lectum & quicquid vel leviter viſum facere pro ſua ſententia, ex ſcriptis Rabbinicis ab iis ſit allatum, nihil tamen quod huic quidem Zutræ narrationi adverſetur produxerint, ſed potius multa in quibus Rabbini quoque *Ebraicæ Scripturæ* titulo Samaritanos characteres citra omnem exceptionem honorant, eorumque receptum quondam, ſaltim in profanis negotiis, uſum ultrò profitentur.

Non temere ſanè reperias à Judæorum Rabbinis alias literas *Ebraicarum* cognomento uſurpari. Quod tamen videtur, haud attendiſſe doctiſſimum Schickardum. Hic enim in *Bechinath Happeruſchim pag. 80* ex Abrahamo de Balmis *Scripturam Eber hannaher* ſive *transfluvialem* appellat *Abaricam* & à Samaritana diverſam facit: in *Jure quoque Regio pag. 40* recitans hæc verba ex Soph. 1. 6: *non ſcribant* Legem *nec Ebraice, nec Syre nec Mede, nec Græce: quacunque lingua, quibuscunque litteris ſcripta fuerit, nefas eſt legere, niſi tantum Aſſyriace*; monet, *pro Ebraice fortaſſis per metatheſin unius literæ legendum Arabice.* Etiam tamen poſteriore loco τὸ *Ebraicè* nihil aliud eſt quam Samaritane.

Quandoquidem autem usq; adeo ante Eſdræ ævum fuit Iſraëlitis Samaritana familiaris ſcriptura, ut ἁπλῶς *Ebræa* audierit, manifeſtum vel hinc eſt, verum eſſe id quod diximus: illam ſcripturam ſaltim ad vulgarem populi uſum atque in negotiis pro-

ſanis ac civilibus obtinuiſſe. Et verò etiam ipſimet Rabbini, imo & nuperi Aſſyriacæ ſcripturæ acerrimi quiq; vindices, idipſum ex eo uno pridem collegerunt. Qua de re ne quis dubitet, adferam verba ipſiusmet Buxtorfii, quæ *Diſſertatione de Ebræorum literis* §.43 ſcripſit. *Ebræi ipſi hîc reſpondeant. Ajunt illi duplicem Judæos olim habuiſſe ſcripturam: ſacram & profanam: vel externam & internam: vel publicam ſeu communem, & privatam vel ſingularem, prout appellare libuerit. Illâ fuiſſe ſcriptas tabulas Legis, librum item Legis à Moſe, qui in Arca, vel ad latus Arcæ, fuit reconditus atq; repoſitus. Et hanc ſcripturam eam fuiſſe, quæ hodieque etiam in uſu, & Aſſyriaca appellatur. Hac* (communi videlicet) *ſcripta fuiſſe exemplaria reliqua Legis, quæ privati quilibet ſibi in ſuum & ſuorum uſum ſcribebant. Tam etiam in communi uſu, in negotiis civilibus quibuslibet, commerciis, contractibus, monetis &c. fuiſſe adhibitam. Et hanc appellant ſcripturam Ebraicam, Transfluvialem, quam volunt eandem eſſe cum Samaritana.* Hæc Buxtorfius ex Judæorum ſententia, quam ipſemet quoque omnibus viribus propugnat. Quin imo etiam Waſmuthum, utut illum φιλαυτία & improbus Aſſyriacæ ſcripturæ zelus in furorem egerint, idem fateri evidentia rei coëgit. Adducam & illius nonnulla huc facientia verba: ſaltim ne, more ſuo, pergat calumniis mihi eſſe moleſtus. *Scriptura*, inquit *Vindiciarum p.51*, *dicta Hebræa, à populo Hebræo, in quo uſus ejus communior & vulgatior in terra Canaan diu obtinuit, tam in exemplaribus Legis privato tantum uſui deſtinatis, quam præcipue in commerciis & cudendis monetis: inde jam à tempore Abrahami Proſelyti inter Cananæos: unde etiam Judæis* (Rabbinis ſequioris ævi, non tamen ipſis Thalmudicis) *Politica & Civilis dici ſuevit: dicta item Libonaah ſive Libanica, quod incolis Libani tunc eſſet familiariſſima.* Eadem de civili uſu characterum illorum jam docuerat *pag. 46.* Alios addere hîc haud eſt neceſſum, præſertim quoniam & ipſe Hottingerus agnovit uſum iſtum civilem ſcripturæ illius veteris.

Cœterum quæ hactenus allata ſunt agunt duntaxat de tempori-

poribus Esdram præcedentibus. Quid ab Esdræ usque ætate obtinuerit, videtur denuo incertum. Et verò ita plærumque solent accipi ea quæ de mutatione literarum facta per Esdram Hieronymus & Thalmudici prodiderunt, quasi ex illo instituto Assyriacæ literæ in usum quoque profanum sint receptæ non minus atque in sacrum. Verum enimverò etiam per Esdram non mutasse vetustissimum usum Samaritanarum literarum ad usus civiles, liquido ostendunt quotquot etiamnum supersunt nummi genuini Ebræorum. Sunt enim omnes illi sub Hasmonæis demum & deinceps confecti, & nihilominus omnes Samaritanis literis inscripti. Fuerunt autem nummi id genus in usu ad gentis usque Romanum excidium. Id quod probabimus versaturi circa Paradoxum Quartum & Quintum. Cum in nummis autem hoc fuerit observatum, per est verisimile, obtinuisse quoque in aliis civilium rerum scriptis. Ac proinde haud erraveris fortasse, si & Pilatum dicas usum iis characteribus fuisse in Sacræ crucis titulo, non autem Assyriis, quod vulgo existimatur. Atque ita recepto tunc temporis sensu narraverint Evangelistæ, *Ebraice* esse scriptum id quod characteribus Samaritanis fuit exaratum. Certe non nisi aliquid mere civile fuit illa tituli facta jussu Pilati scriptio. Nec verò ex eo, quod Salvator noster *Matthæi v. 18.* faciat mentionem τοῦ ἰῶτα, fas est colligere, quasi ἁπλῶς omne Joth tunc fuerat minutâ figurâ, adeoque non amplius obtinuerit operosum illud Joth Samaritanum in gente illa. Quod tamen & Grotius ὁ πάνυ hinc suspicatus est, ad verba illa Evangelii. Diserte enim Salvatori sermo est de Lege, quæ tunc non nisi Assyriacis literis fuit scripta, adeoque Assyriacum Joth illud exiguum habuit non Samaritanum. Fortassis quoque Salvator respexit ἰῶτα Græcanicum. Toti sane populo Judaico, atque adeo & Salvatori, Græcam linguam penè familiariorem fuisse quam Ebræam, non fortassis difficile probatu fuerit. Quicquid verò hujus sit, non potest argu-

mento illo vel verosimile fieri, tunc temporis ad civilia negotia Samaritanas literas antiquo more non fuisse usurpatas.

In sacri tamen argumenti chartis omnibus jam tum fortassis ceptæ sunt adhiberi literæ Assyriæ à Pharisæis aliisq; Scribis. Etsi enim ex Esdræ instituto Codices sacri scriberentur literis illis, quoniam tamen ejusdem auctoritatis esse suas παραδόσεις, saltim Pharisæi, quorum tunc erat præcipua in vulgo existimatio & numerus oppido magnus, venditarent, vellentq; supra omne vulgus multum eminere, quin & Samaritana omnia ceu profana vilipenderent, haudsane absimile est vero, non erubuisse, illos codicibus sacris scribendis quasi consecratos characteres suis quoq; scriptionibus adhibere. Non alio sanè prætextu etiã sequentium temporum Rabbinos tale quid ausos, haud injuria dixeris. Ejusdem certe cum priscis illis Pharisæis fuerunt & nunc quoq; sunt illi indolis. Pauca tamen scripto docuisse Pharisæos illos veteres, plæraq; autem ore duntaxat tradidisse atq; ita propagasse doctrinam, verisimile faciunt illa, quæ de Thalmudis confectione memorant ipsimet Judæi: necessitatem videlicet fuisse impositam τὰς παραδόσεις scripto comprehendendi, nec nisi schedulis aliquot Rabbinum Jehudam in conficienda Mischna fuisse adjutum, reliqua omnia ore duntaxat fuisse hactenus propagata. Vtut vero illa sese habeant, certum est, hodie nihil reperiri quod ante excidium illud gentis Assyriacis literis sit scriptum, præter solum sacrum codicem veteris Testamenti & fortassis ejus Thargum. Quum verò etiam, nisi fallor, satis est à nobis demonstratum, ad civilem usum solos Samaritanos characteres fuisse adhibitos, non est quod ulterius in hoc argumento nunc occupemur.

II. Progrediendum nunc est ad demonstrationem secundi nostri Postulati: nec Auream scilicet nec Argenteam monetam signatam fuisse Israëlitis in usu ante captivitatem Babylonicam. Demonstrabimus autem simul etiam hoc: ejus gentis propriam nullam fuisse monetam usque ad Simonem Hasmonæum Ethnar-

cham

cham & Summum sacerdotem. *Primum* demonstro illo unico: quia videlicet ab Abrahami usq; ætate in perpetuo more fuit populo isti, nummos aureos & argenteos in usum commerciorum ponderare, non autem ἁπλῶς numerare. Enimverò rectè pridem docuit sapientissimus ut naturalium ita & civilium rerum arbiter Aristoteles, homines initiò permutationem instituisse, inde nummo uti cepisse. τὸ μὲν πρῶτον ἁπλῶς ὁρισθὲν μεγέθει καὶ σταθμῷ. τὸ δὲ τελευταῖον καὶ χαρακτῆρα ἐπιβαλλόντων, ἵνα ἀπολύσῃ τῆς μετρήσεως αὐτούς. ὁ γὰρ χαρακτὴρ ἐτέθη τοῦ πόσου σημεῖον. *Initio rudius & simplicius* usurpasse nummum, *magnitudine & pondere definitum: postremo autem & characterem impressum, ut liberarentur* homines *à mensuratione. Character enim inditus est quantitatis indicium.* Ubicunque igitur ponderatio obtinuit ibi nummus non fuit signatus. Haud me fugit, ponderationem interdum & institui solere, & necessariam esse circa nummos signatos. Verum solet hoc fieri circa nummos alienæ reipublicæ: quoniam illis nummis non est per signum fides facta tuæ civitati. Sed, ubi quidem respublica benè est constituta, signum dat firmam, civibus quidem, fidem: nec fas est amplius dubitare, sed oportet omnino publico signo credere. Multò maximè non permittitur impune, ut quis in regno nummum signatum Regis ipsiusmet vocet in dubium. Jam vero in libris Veteris quidem Testamenti memorantur frequenter emptionis & venditionis argento vel aureo nummo instituti contractus, sed qui omnes interventu ponderationis fuerint facti. Antiquissimus eorum est quo Abraham ab Ephron Hethita emit agrum. Geneseos autem cap. XXIII, 16 scribitur: *Obedit igitur Abraham ipsi Ephron, & appendit Abraham ipsi Ephron argentum, quod dixerat in auribus filiorum Heth quadringintos Siclos argenti transeuntis per mercatores.* In Ebræo enim est *Ceseph* sive *argentum* non *argentei*: ut liquido appareat non fuisse argenteos Siclos signatos. Exodi XXII, 17 agitur de dote violatæ puellæ à stupratore danda: *argentum appendet juxta dotem virginum.* 1 Paralipomen. XXI, 25

ubi

ubi agitur de contractu Davidis Regis cum Arnone scribitur: *Dedit David ipsi Ornon pro eo loco Siclos auri* (non *aureos* ut vertit Pagninus) *pondere sexcentos*, Ipse Rex emptor est & tamen appendit aurum. Quod utique non fuisset opus, si aureus nummus signatus fuisset tunc in usu. Achabo porro Rege *1 Reg. XX, 39* Propheta dicit: *talentum argenti appendes*. Esaiæ præterea LV, cum dixisset Propheta, *omnes sitientes venite ad aquas, & vos quibus non est argentum venite, emite & comedite: venite, emite absque argento, & absque pretio vinum & lac*, subjungit pag. 2: *Quare appenditis argentum in non panem?* Notum autem est Prophetam vixisse Hiskia Rege. Cumprimis memorabilis est contractus initus inter Jeremiam Prophetam & patruelem ipsius super agello quodam, qui describitur *Jeremiæ* cap. XXXII. Initus autem ille est anno decimo Sedeciæ Regis & Nebuchadnezaris decimo octavo, ut habetur initio capitis: quem annum proxime antecedere annum captivitatis, ostendimus in *Adversariis Chronologicis*. Diserte autem scribitur p. 9. *Emi itaque agrum ab Hanameel filio patrui mei & appendi ei argentum, septem Siclos & decem argenti*. p. 10. *Et appendi argentum in statera*. Non adferam huc quod legitur Esdræ IIX, 25. 26. 29 de appensione argenti & auri, ut nec quod habetur Es. XLVI, 6: non enim ibi agitur de moneta. Sed & ex iis quæ produxi liquido apparet, id quod asseruimus: usque ad captivitatem Babylonicam nummos appendi solere, non numerari.

Constat porro, ab illa captivitate ad Simonem usque per annos quadringentos quinquaginta & quod excurrit, Israëlitas non habuisse sui juris rempublicam, sed degisse sub dominatu, Babyloniorum, Persarum, & Macedonum. Hinc vero consequens est, tanto temporis intervallo defuisse ipsis facultatem propriam monetam cudendi, atque adeo non sua sed aliorum nummis fuisse usos. Non enim monetam cudere fas solet esse nisi iis qui sui sunt juris. Utque nonnullis hoc forte indultum

sit, in-

ſit interdum, Judæis tamen hoc fuiſſe negatum argumento eſt id quod in Maccabæorum hiſtoria legimus, ſingularis beneficii loco monetam cudendi poteſtatem fuiſſe Simoni conceſſam. Ac proinde etiam alterum illud quod demonſtraturos nos promiſimus jam evictum eſt.

Roborabimus hanc noſtram diſputationem teſtimoniis trium præſtantium auctorum, etſi non omni ex parte idem nobiſcum diſertè fuerint profeſſi. Alter eſt Ariæmontanus, alter Waſerus, tertius Waltonus. Ille in ſuo *Ephron* ita loquitur. *SEKEL nomen trahit à verbo SAKAL quod ponderare Latine dicere poſſumus, & SEKEL ipſum pondus etiam non inconcinne interpretari. Fuit enim antiquiſſima etiam & æquiſſima monetæ expenſio, in qua nihil fraudis aut detrimenti accipi poterat, quandoquidem ſtatera certiſſima defectus & incrementi eſt indicatrix. Atque hoc modo appenſum argentum, tametſi non ſignatum fuerit, neque cuſum, nullam omnino fraudem admittit. Illud ſcimus, non tantùm olim in ipſo primo monetæ inventæ tempore, ſed poſterioribus etiam longè porro ſeculis, cum nummorum cuſorum frequens ubiq; uſus eſſet, argentum etiam & aurum non cuſum in commercia fuiſſe receptum, quod vel ex Græco nomine ἄσημον ab Hebræis etiam uſurpato, manifeſtè arguitur. De quo legimus in libro Miſnajoth tract. de decima ſecunda cap. 1. & tract. de Gediath. 3.* Waſeri hæc verba ſunt l. 2. cap. 3: *Pecuniam veteres Hebræi Chaldæi atque Syri, non ut nos, numerabant diſcretè, ſed ponderabant, ſeu librabant: hoc eſt ex pondere ejus ſummam colligebant, ut nos ex numero.* Reliqua ejus adjicere non eſt neceſſum. Waltonus de Siclo agens ait: *Moneta argentea ponderari olim ſolebat.*

Quantumvis autem hæc jam clara ſint, duo tamen, priusquam argumentum hoc deſeramus, nonnihil adhuc illuſtrabimus. *Primum* eorum eſt, quod non videatur commode potuiſſe ab Iſraëlitis commercia inſtitui, ſi caruerint ſignatis nummis. Aſt obſervandum, commercia levia & rara non exigere ſigna

tum nummum, ad magna autem demum & frequentia per esse utilem. Hinc sanè olim plurimi populi sola permutatione mercium sunt usi; alii admodum serò nummos signaverunt. Apud Romanos ipsos constat, primum Servium Tullium æs signasse, argentum paulo ante primum bellum Punicum, aurum longe seriùs, charactere notatum esse. Jam verò Israëlitis olim haud fuerunt cum aliis populis multa commercia, ut præclare monuit, prudentiam Legislatoris etiam hoc nomine commendans Josephus *l. 1 contra Appionem:* inter sese itidem rara fuerunt & levia, quoniam abunde unicuivis pene fuit divina soli fœcunditate de vitæ necessariis prospectum; ut defectus facile potuerint suppleri simplici permutatione, aut appenso argento, aut fortassis & æreis nummis. Nec enim ullo constat argumento, etiam æreos omnes ἀσήμους fuisse, perinde atque argenteos vel aureos. Nusquam sane leguntur etiam ærei appensi, nec tamen verisimile est, æreos omnino defuisse etiam ante Babylonicam deportationem.

Alterum est, quod videatur, Judæ proditori fuisse appensos nummos; quo tempore tamen signati nummi fuerunt in communi usu. Verum perperam quidam interpretati sunt illud Matth. 26, 5 οἱ δ' ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια: dicitur enim ibi nihil aliud, quàm illud pretium tunc fuisse *constitutum*. Non datos statim tunc illos argenteos, ex Marci pariter & Lucæ sacris narrationibus sane paret. Ille enim cap. XIV. 11 scribit: καὶ ἐπηγγείλαντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι *polliciti sunt ei pecuniam se daturos*. Lucas XXII, 5. καὶ συνέθεντο ἀργύριον δοῦναι *pacti sunt pecuniam illi se daturos*. Post perpetratum videlicet proditionis scelus Judæ argentei illi promissi sunt demum soluti.

CAPUT

CAPUT VII.

Nullum nummum Assyriis aut Ebraicis literis inscriptum esse bonæ notæ aut multùm vetustum.

HIsce expeditis non tantum firmiter jam consistunt quæ diximus ad Paradoxum secundum, sed etiam parata via est ad reliqua omnia probe constituenda. Ut proinde inoffenso quasi pede liceat nunc progredi. Quapropter sine mora PARADOXUM quoque TERTIUM justis argumentis muniemus.

Igitur Ebræorum qui feruntur nummorum alii Assyriis alii Samaritanis literis inscribuntur. De priore genere jam disputabimus. Et verò quicunque literas Assyrias non ab Esdra demum in usum traductas contendunt, illi omni opera nituntur persuadere, pridem, florente republica antiqua, cudi solitos cum literis illis etiam nummos nonnullos; ut habeant scilicet quod opponant adversariis, solos Siclos Samaritanis literis inscriptos in vetusta illa tempora referentibus. Ego in quam propendeam sententiam, de Assyriarum literarum antiquitate, ingenue jam proposui in medium; capitibus proximis, alteri illi nummorum generi longè item recentiores natales esse, docebimus. Atque ita nihil eorum, quæ hinc inde de nummorum utriusque sortis vetustate asseruntur, me habet sollicitum: nihilominus tamen persto in Paradoxo Tertio: *Nullum nummum characteribus Assyriis, vel hodie receptis Ebraicis, notatum, esse bonæ notæ aut multùm vetustum.*

Illud me asserere faciunt duo argumentorum genera. *Prius* in communi demonstrat; nullos ejusmodi nummos ab Israelitis olim fuisse cudi solitos, atque ita nec eos qui nunc circumferuntur genuinos esse sed effictos. *Alterum* speciatim singulos ejus sortis nummos, quotquot hodie sunt in manibus falsitatis convincit.

Etsi autem statuminando Paradoxo meo sufficiat, posterius

argumentorum genus, etiam alterum tamen nunc in medium adferemus; quoniam simul cavet, ne quidam ejus sortis impoſterum forte producti, hactenus autem ignoti nummi, cuiquam ſpecie veri imponant, aut faceſſant moleſtiam.

I. Ratiocinatio autem mea illa communis gemina cum ſit, *prima* hæc eſt. Ebræi aut Samaritani characteres, non Aſſyrii, ab Abrahami ævo ad excidium usque Iſraëliticæ gentis Romanum, fuerunt ad civilia quævis negotia expedienda uſurpati, ergo etiam adhibiti ſunt ad monetam ſi quæ fuerit ſignata. Ex conſequenti, nummi illi Aſſyriis literis inſcripti non ſunt publica auctoritate confecti, ſed poſt excidium denique cura nonnullorum privata, atque ita mentiuntur priſcum ævum, & malæ ſunt notæ. *Secunda* eſt. Iſraelitæ olim usque ad Simonem Haſmonæum non ſignaverunt nummum aliquem ſive argenteum ſive aureum; qui ergo alterutrius horum metallorum hodie oſtentantur, etiamſi Aſſyriis fuerint characteribus inſigniti, ſaltim ante illud ævum confecti non ſunt, & ſi qui velint antiquiores videri ſunt mali commatis & ſuppoſititii.

Utriusque ratiocinationis meæ principium, ſivè antecedens, ut in Logicis loquimur, niſi fallor, abunde jam demonſtravimus: conſequentia autem liquida eſt; ideoque nec de concluſione poteſt dubitari. Fortaſſis tamen quis dixerit, ad civilem quidem uſum non fuiſſe olim nummum ſignari, aut aliis quàm Samaritanis literis inſcribi ſolitum, & hoc duntaxat me viciſſe: attamen in ſacris aliud obſervatum, & hæc habuiſſe ſuam ſingularem monetam, eamq; Aſſyriacis vel ſacris fuiſſe literis ſignatam. Vèrum enimvero omne hoc merè eſſe commentitium, etiam me non monente liquidum eſt, & Capite decimo clariſſime probabitur. Nunc hoc unum duntaxat moneo; neminem fortaſſis ſive Judæorum ſive Chriſtianorum ante Athanaſium Kircherum, profiteri auſum, Siclos Aſſyriis literis inſignitos ſacris ſolùm uſibus inſerviiſſe, nec id ab illo fuiſſe probatum ulla ratione ſed tantummodo

modo assertum. Certe hoc nunc quidem satis est, tantisper donec promissa subsequantur.

Communes igitur quidem ratiocinationes benè se habent. Nunc in specie magis, ut vulgo loquimur, ad singulos hujus sortis nummos progrediemur. Ostendemus videlicet, etiamsi fortè aberraverimus in propositis illis communibus, & quamvis nihil illorum quæ Capite præcedente agitavimus esset cognitum, nihilominus Paradoxum nostrum firmo pede consistere: singulos enim illos nummos qui hactenus innotuerunt suppositios esse, etiam aliis indiciis reddam manifestum. II.

Initium examinis faciemus ab iis nummis qui ab Hottingero sunt memorati. Illum nulli eorum quos conspexerat ausum fidere, magnum tamen quid sibi persuasisse de solo illo nummo qui Salomonis habet radiatum caput, haud obscurum est vel ex iis quæ in Epistolâ mihi reposuit. Non faciunt enim quidem contra me quæ addit; *nondum satis hactenus probata eorum est sententia, qui quadratis Hebræorum literis ultimam abjudicant antiquitatem:* non enim & ego cum illis sentio, sed potius cum Hottingero, etsi haud probem, *vetustissimos Hebræorum Codices inscriptiones &c. abunde satis id docere,* cum nihil horum non sit longe recentius Esdræ ævo: saltim tamen Salomonicus ille nummus ex ipsius sententia Paradoxum meum subruit. Adduximus jam præcedente capite Viri Optimi & integerrimi varia dicta: quæ luculenter demonstrant, reliquis id genus nummis parum, huic uni autem multum fidei illum tribuisse. Nos autem jam tum demonstravimus, etiam illum nummum Salomonium suppositiam esse, & ne quidem à Judæo homine sed aliquo Christianum se professo, contra Christi tamen sanctam regulam, confictam esse.

Fecit porro depingi quidem Vir incomparabilis Tab. VI loco primo nummum, in cujus una parte literis Assyriacis legitur: *Siclus Davidis, absconditus in thesauro Zionis in æde sancta:*

 in

in aversa, *Dominus custos Israëlis, Rex gloriæ Hierosolymorum.* *Sed,* judice ipso pag. 123 *nihil habet, nec pondus, nec stylum, nec artificium sculptorium, quod antiquitatem sapiat.*

Tabula eadem sexta exhibet n. 3. & Abrahamo attributum nummum, eumque sine censura dimittit *pag. 123.* Non tamen hoc debet accipi ceu indicium approbationis. Nam Tabula eadem n. V etiam alium proposuit Salvatoris effigie insignitum, ut & Tabula IV n. 2 Mosem arietis specie cornutum, & utrumque sine nota memorat pag. 149, neutrum tamen approbavit: perinde atque à nobis uterque jam est explosus Capite præcedente.

Idem Hottingerus porro Tabula quinta loco quinto depingi fecit nummum referentem Sicli inscriptionem Assyriacis literis, & nusquam rejicit.

Quoniam vero Salomonium nummum ipsis etiam id genus Siclis longe præfert, haud obscurum est, ne hos quidem fuisse apud illum in existimatione. Nos de illis paulò pòst agemus cum aliqua curâ.

Præter hos autem & quendam Davidi tributum, in suo quidem libello *de Ebræorum nummis* & primæ & secundæ editionis, memorat nullum characteribus Assyriis signatum, nullum quoque eorum laudat; ast ille Davidi adscriptus deinceps νοθείας à nobis convincetur.

In *Bibliothecario* denique suo Hottingerus *pag. 114* scribit, nactum sese duos Siclos argenteum & æneum literis Hebraicis notatos, *sed nullam*, inquit, *antiquitatis præ se ferunt speciem.* Hi autem illi sunt quorum imago expressa est Tabula prima. Dixerat vero paululum ante de Siclo quem acceperat, Samaritanis inscripto literis: *illi procul dubio antiquitatis axioma non potest abjudicari.* In universum igitur, omnes hujus sortis Ebræi nummi, quosquidem vidit aut descripsit Hottingerus, fuerunt malæ notæ; ne Salomonio quidem excepto, qui unus visus ipsi est quantivis pretii.

Quod

Quod attinet præterea illos, quorum jamjam meminimus, Abrahami & Davidis nominibus insignes nummos, haud me fugit, ex *Bereschith Rabba Parascha 39*, quem librum credunt nonnulli tertio post natum Christum seculo conscriptum esse, quique à Judæis magni æstimatur, adduci verba quædam in hanc sententiam: *Quatuor sunt quorum moneta in mundum exiit, Abraham, Josua, David, & Mardochai.* Sed & Christianus Gerson libro quem *Thalmudis Judaici* cognomento vernaculâ Germanorum lingua conscripsit, *parte altera cap. 18 p. 577* refert ex Baba Kama, quinque nummorum veterum species, primam Hierosolymitanam, alteram Abrahami, tertiam Josuæ, quartam Davidis, & & quintam Mardochæi. In ea tamen Babæ Kamæ Hebræo-Latina editione, quam debemus curæ Constantini l'Empereur, nihil tale potui reperire. Sed forte in Gemara non in Mischna, qua ego sum usus, continetur.

Quicquid hujus sit, ab Abrahamo nummos esse signatos, videtur jam olim à Judæis etiam Epiphanium, ut alias fabulas haud paucas, audivisse, & spectasse isthuc quando scribit *l. de mensuris: Argenteus excusus est ab initio. Numisma autem hoc ab Assyriis excusum est. Aiunt Abrahamum in Cananæam formam ejus intulisse.*

Ex *Bereschith Rabba* porrò constanter refertur, Abrahami nummum in uno latere habuisse scriptum: *Senex & anus*, in altero *Iuvenis & virgo:* Josuæ in uno latere bovem, in altero unicornu: Davidis in una parte baculum & peram, in altera turrim: Mardochæi in latere uno saccum & cineres, in averso coronam auream.

Solent postremò etiam nunc versari in manibus nummi argentei Abrahami cognomento, habentq; eam quam diximus inscriptionem & quidem literis Assyriis, non Samaritanis. Et vero ejus nummi ectypus à me quoq; fuit Hottingero missus, ex nummario thesauro Serenissimi Ducis Antonii Ulrici, & ab illo ære est expressus *Tab. VI.* Pridem quoq; similem nummum Joannes Mathesius *Sareptæ concione XIV* Boguslao ab Hassenstein ex Palæstina ac-

na acceptum, memoraverat. Num & reliquorum trium nummi illi circumferantur, hactenus mihi est incompertum;

Quantumvis verò hæc ita hodie quoque Judæi referant, & Christianorum nonnulli credant, non dubitavit tamen Villalpandus omnem hanc traditionem commentis Judaicis accensere & risu prosequi *Tomo IV parte secunda cap. 27 sub finem.* Seldenus ita loquitur hac de re *l. 2. cap. 6. pag. 186 & 192 & 193*, ut facile appareat, neutiquam illi narrationi certam fidem habuisse. Nusquam etiam ab Hottingero illa probantur: etsi silentio censuram occultet. Quod si sane probasset non illis eximiis laudibus solum Salomonium nummum evexisset.

Ne quid diffitear, mihi quoque hæc omnis narratio videtur esse Judaica quædam sequioris ævi fabula. Primò enim haud leve profecto sed saltim magnum quid est, Abrahamum & Mardochæum nummos cudi fecisse. Et tamen rem tantam non codex duntaxat sacer sed etiam diligentissimus Antiquitatum gentis suæ scriptor Josephus, ne verbulo quidem memoravit. Cui verosimile porro fiat, si tunc temporis nummos signare moris fuit, solos quatuor illos id juris exercuisse non & alios Judices ac Reges, & quidem hos inter nec Solomonem ipsum, qui unus omnium maxime polluit auri & argenti copia, ac longinqua etiam commercia nautica instituit? Jam porro Mardochæus non nisi servus Regius fuit, quei ergo illi concessa fuerit facultas, nummos suo nomine insigniendi? quod ab illo factum esse refert in *Schalscheleth Haccabala* Rabbi Gedalia. Abraham porro fuit peregrinus inter Cananæos & vitam egit privatam: non valuit itaque potestate signandi nummos in usum quidem Cananæorum. Nec vero quisquam temere ipsius signo fidem in commerciis habuisset. Non ipse etiam Abrahamus egit mercatorem, atque ita nec in mercatorium usum signare argentum ipsi opus fuit. Emerat quidem præterea ab Ephrone Hethita agrum sed non signato argento verùm ponderato:

ut

ut nos Codex facer docet. Quin imo factum illud eſt, paulo antequam Rebeccam duxit Iſaacus, atque adeo illo fere tempore quo non potuit Rebeccæ & Iſaaci fieri in nummo aliquo mentio. Quam inepta denique illa eſt inſcriptio: *Senex & vetula, juvenis & virgo*! Jam utique defuncta fuit Sara ſive vetula, quando contractum eſt inter Iſaacum & Rebeccam matrimonium. Nec virgo fuit Rebecca poſtquam illam domum Iſaacus duxiſſet. In idem tempus ſanè hæc non conveniunt. David præterea Rex ponderato non ſignato argento emit aream Ornonis Jebuſitæ: quis ergo credat illum nummos ſignaviſſe? Nec pedi paſtoralis & peræ ſignum convenire dixeris nummis Regiis: utpote qui cudi ſolent ſimul conſervandæ Regiæ auctoritati. Ut verbo omnia abſolvam, ridicula & tantum non anilis hoc omne fabula eſt.

Illud tamen etiam non poſſum non monere, ex illa Judaica traditione non accipi poſſe, quo characterum genere, Ebræo ne vetere an Aſſyrio, nummi illi fuerint ſignati: quoniam in *Bereſchith Rabba* illud non eſt diſerte ſignificatum. Veriſimile ſane eſt, Abrahamum, ſi quem nummum ſignavit, fuiſſe uſum characteribus Cananææ tunc genti uſitatis atque adeo Ebræis, ut poſſent nummi illi legi atque intelligi in uſum civilem. Nec vero eſt quod ſecus exiſtimes, quoniam illi qui nunc circumferuntur Patriarchales nummi characteribus ſunt inſigniti Aſſyriis. Quis credat enim, ipſos hoſce nummos ab Abrahami usque ævo ſuperſtites ad nos perveniſſe? Noviter confecti ergo ſunt: & quidem, ut eſt probabile, ex fide illius narrationis Rabbinicæ, atque adeo illo tempore quando Samaritanarum literarum uſus pridem inter Judæos deſiiſſet.

Sed de hiſce fortaſſe plus ſatis. Quæ autem hactenus contra illos fabuloſos nummos attulimus, eorum bona pars evertit etiam alterum illum nummum, qui etiam nunc frequentius Davidis nomine circumfertur. Ectypus ejus miſſus abs me

 fuit

fuit Hottingero: non expressus tamen est præ optimi viri occupationibus. Sed dudum superioreq; seculo ejus imaginem dederat jam Waserus pag. 72, hujus vero seculi anno 54 ὁ πολυμαθέστατος Kircherus *Tomo II Oedypi classe secunda pag. 99*, & pòst anno 59 Clarissimus Dilhertus in *Atrio linguæ Sanctæ*. Descripserat quoque pridem hunc ipsum nummum Joannes Matthesius in *Sarepta Homilia XIV fol. 229*: & memoraverat Schickardus in *Bechinath pag. 85*, nec non hujus pariter ac Waseri fide Hottingerus pag. 148 editionis secundæ, ut & apud Hottingerum *p. 119* Anonymus quidam Antiquarius. Est autem plane is nummus quem Christianus Gerson Hierosolymitanum appellavit, atq; ex *Bava Kama* produxit. Inscriptio certe omnino eadem est. In uno scilicet nummi illius latere literis Assyriis leguntur: *David Rex & Filius ejus Salomo Rex*. In altero latere conspicitur, non Arcis ut Schickardo, multo minus Templi quod aliis placet, figura sed potius Portæ, & quidem, ut acute conjecit quondam Vir doctissimus, idemque mihi carissimus gener, Joannes Joannis F. Saubertus, Portæ Piscatoriæ, prout eam Adrichomius videndam exhibuit: fuit autem illa proxima turri David, inter montem Sion & civitatem, è qua proximus ascensus fuit in Sion, dicta alias Porta David. Assyriis porro literis additam habet nummus ἱερουσαλήμ: *Jerusalem Urbs sanctitatis*.

Hunc inquam, nummum, itidem esse commentitium, liquido ostendunt, cum illud quod Sacer Codex nos doceat, Davidem non signato sed appenso argenteo nummo fuisse usum, tùm quod demonstraverimus, ad omnes civiles usus isthac tempestate fuisse adhibitas Ebræas non Assyriacas literas. Satis porro idem prodit rudis illa opera, ut nequeas facile dignoscere, num Arx, num Porta, num Turris fuerit per figuram significata. Qualem ruditatem non ferunt res Davidis, magni utique Regis & qui vicinos habuit Tyrios insignes artifices. Nihil præterea caussæ est, quur Davidis & Salomonis nomina in aliquo nummulo

mulo tenuis pretii (quem sane ego vidi, fuit duntaxat duarum drachmarum & gran. 27) jungerentur, & quidem cum alii nummi genuini Davidis pariter & Salomonis nusquam comparerent.

Feruntur porro & Absolonis nomine argentei; rariores tamen, nec à quoquam sive veterum sive recentiorum laudati. Mihi illi visi non sunt; haud dubie tamen & illi sunt ficti sequiore ætate. De iis seorsim aliquid dicere nihil attinet.

Majoris sunt frequentiæ & apud quammultos opinionis, soli illi argentei, qui Sicli audiunt & literis Assyriacis inscripti sunt. Et vero non dubitant quidam, etiam docti, bene de illis sentire. Primus omnium fortassis Siclum ejusmodi depinxit Villalpandus *Partis secundæ cap. 21 pag. 378:* agens vero *cap 26 pag. 392* de Siclo isto, & alio quodam Assyriis literis notato nummo, neutrum ausus est genuinum pronunciare. Imo *cap. 20 pag. 371* hisce verbis usus est: *Non illa numismata adhuc invenire potuimus antiquitatem redolentia, quæ eisdem quibus nunc utuntur Hebræi characteribus signantur: cum tamen plura adinvenerimus, atque à probatis scriptoribus commemorata acceperimus longe diversis literis obsignata.* Jam tum memoravimus ectypon quoque ab Hottingero exhibitum; sed ἁπλῶς illum de ejusmodi Siclorum antiquitate dubitasse, & quos ipse habuit damnasse νοθείας. Exhibent hujus Sicli figuras etiam alii, & quidem nonnulli cum aliqua laude. Ego vero idem de hisce Siclis sentio atq; de aliis pronunciavi qui charactere Assyriaco sunt inscripti, omnes nempe illos confectos esse pridem post gentis Judaicæ Romanum excidium.

Præter autem illa communia abs me adducta hujus pronunciati argumenta, confirmant mihi hanc sententiam: *primò* illa urnæ in Siclis indubitatæ fidei conspicuæ mutatio in thuribulum. Facile enim patet: in Siclis aliis illis institutum fuisse, oculis exponere illa in arca fœderis quondam contenta, Urnam Mannæ & florentem Aronicæ familiæ sacerdotalis ramum. Nihil autem ad hanc rem facit thuribulum. Ex imperitiâ igitur rudis rerum

facrarum hominis alicujus, five Judæi five Chriftiani, facta eft illa in thuribulum mutatio, quæ pòft pari imperitia propagata eft. Quia in averfa parte *præterea* fpectatur ramulus, non fane jam foetus amygdalis, fed folis foliis. Unde nonnullis defenforibus vifus eft olivæ ramulus effe. Sed quid facri quæfo habet olea, ut ejus ramulus fignarit Siclum, nummi genus omnium fanctiffimum? Potius hæc quoque illius Sicli pars prodit ruditatem artificis. Ruditatem *porro* infignem prodit ejusdem averfæ infcriptio à finiftra in dexteram contendens contra morem Judæis pridem receptum. Indicat hoc haud obfcure, auctorem primum ejus generis nummorum ne quidem fuiffe Judæum fed Chriftianum. Vix aliquis *porro* reperitur ejus generis Siclus, qui exacte fit tetradrachmus, & verum Sicli pondus exhibeat. Qui mihi fanè vifi funt omnes, ut & quem ipfe poffideo, deficiunt multum à jufto Sicli pondere. An Villalpandus & Morinus fuos accurata lance ponderaverint, haud injuria fortè dubites. Omnes *poftremo* ejusmodi Siclos recentes effe, non autem diu manibus tritos, quilibet rei nummariæ veteris facile deprehendat. Quotquot fane mihi obtigerunt, nullum vetuftatis indicium præ fe tulerunt. Non etiam à quoquam alio in hoc doctrinæ genere verfato ulla antiquitatis nota eft prodita, etfi paffim tales reperiantur. Unus Athanafius Kircherus, Vir fane admirandæ induftriæ & variæ doctrinæ, in *Gymnafio fuo Hieroglyphico*, five *Tomo fecundo Oedipi Ægyptiaci pag. 97* fcripfit: *hujus nummi prototypon adhuc in* fuæ Jefuiticæ fodalitatis *Numotheca Romæ afservari, qui nequaquam reliquis Siclis cedat antiquitate:* ejus quoque exhibet ectypon *pag. 98.* Aft cui probabitur, illud quod Romæ invenitur effe Prototypon? Quodnam enunciati hujus eft certum argumentum? Quidnam poteft vel verofimile hoc reddere? Utque fit Prototypon; quî demonftraveris, illud reliquis genuinis Siclis non cedere antiquitate? Sed & fi uni Prototypo ifti Romàno hæc laus debetur, faltim reliquos

quos id genus antiquitate vincunt Sicli Samaritanis literis inscripti, atque adeo reliqui isti sunt demum post Vespasiani & Titi de Judæis triumphos confecti, & hactenus non merentur genuinis nummis accenseri. Fabulosa denique esse illa Kircheri, quasi alii Sicli fuerint usualis moneta, hos vero demum sanctuario oblatos, ad Paradoxum sextum liquidò docebimus. Quid? esto, sit Prototypos. Non tamen hoc indicat, legitimum vel illum prototypon esse, & non fictitium. Nec sane omnia Romana sunt genuina.

Quæ cuncta quoniam ita sese habent, jam patet verum esse id quod asseruimus: *Nullum nummum, characteribus* Hebraicis *vulgo jam usitatis ornatum, esse bonæ notæ aut multùm vetustum.* Id quod erat mihi probandum.

CAPVT IIX.

Non posse certis argumentis demonstrari, nummos, qui Samaritanis characteribus sunt inscripti, captivitate Babylonica esse antiquiores.

QUum Epistolam exararem, proponeremque inter alia QUARTUM PARADOXUM, non fugiebat me, præter nummos Sicli nomen inscriptum habentes, etiam alios reperiri Samaritanis literis notatos, iisque tribui solere non minorem quam Siclis istis antiquitatem; ideoq; non solorum Siclorum feci mentionem. Potuisset tamen id abs me fieri, quoniam hi omnium sunt præcipui, & eorum vetustas solet maxime videri verosimilis; imò etiam, quia vulgo quasi receptum est, Siclorum nomine omnes Ebræorum nummos usurpare. Agemus igitur hîc de utroque nummorum ejusmodi genere, præcipue tamen de veris Siclis.

Prius verò quam Paradoxum ipsum aggrediamur, binas quasi hypotheses præmittemus. *Altera* est, superesse etiamnum

genuinos ex prisco ævo istius generis nummos: *Altera*, nummos illos non deberi Samaritanis sed Judæis.

Secundum probat ipsa Siclorum inscriptio. Non enim Samaritani Israëlitas sese professi sunt, non Hierosolymam in pretio habuerunt, multo minus eam *sanctæ* elogio exornassent. Reliqui nummi non quidem hoc indicant æque apertè, attamen & in illis Judaici nominis non obscura licet vestigia invenire. Id quod proximo Capite luculentius patebit.

De *priori* omnia usque adeo sunt certa, ut nemo etiam illorum, quibus in disputatione de literis priscis Ebræorum hi nummi suis Samaritanis characteribus graves sunt, hactenus nummorum istorum legitimos natales impugnaverit.

Primus tamen forte tales nummos memoravit Rabbi Mosis ben Nachman Gerundensis Hispanus, sed jam ante quingentos circiter annos. Villalpandus *cap. 21* varios enumerat. Primum fide Ariæmontani illum Mosi Gerundensi visum: Secundum istum qui ipsimet Ariæmontano fuit oblatus: Tertium, quem memoravit & depinxit Antonius Augustinus: Quartum qui cum aliis in Polonia est repertus & sibi monstratus à Stanislao Rescio: Quintò Siclos contentos in Lælii Pasqualini promptuario: Sexto Siclos consimiles Fulvii Ursini & Illephonsi Ciacconii: Septimò Siclum visum Maimonidæ: Octavo illum quem vidit Rabbi Asarias auctor libri *Meor Enaim:* Nono visos Rabbi Mosi Elsecher. Præter hos autem alii haud pauci ab optimæ fidei viris præclare doctis sunt memorati: ut taceam nunc eos quos ipsemet vidi non semel. Solent autem Siclorum quidem eædem esse inscriptiones, & imagines, nisi quod nonnihil quidam varient circa characterem qui super urna continetur, & indicio quod nonnulli eorum sint Semisicli. Primus verò omnium exquisite Siclum pictum, sive potius ære expressum, exhibuit Ariæmontanus in Ephron. Post illum à variis id factum. Alios nummos Ebraicos ejusmodi itidem non unus produxit. Præ aliis merentur in-

 dustriæ

duſtriæ laudem, Waſerus, Morinus, Walthonus, & Kircherus. Plærosque id genus, (non tamen omnes) produxit in ſuis Tabulis, tertia cumprimis quinta & ſexta Hottingerus. Quos ſolos hîc retuliſſe ſufficit: præſertim quia Hottingeri liber omnium maxime eſt obvius, aliorum hujus argumenta ſcripta perquam ſunt inventu rara.

De hiſce verò nummis ſine diſcrimine omnibus, præſertim tamen de Siclis, obtinet hodie quaſi communis Judæorum pariter & Chriſtianorum, & quidem quamvis doctiſſimorum, ſententia, nullum non horum antiquiorem eſſe exilio Babylonico. Quidam Siclis non dubitant tribuere longe antiquiores natales: cuſos nempe eſſe ante illam diviſionē Iſraëlitici populi, quæ contigit poſt defunctum Regem Salomonem, quum adhuc una Hieroſolyma haberetur communis omnium tribuum ſancta metropolis. Non enim illi duntaxat hoc affirmant, qui Samaritanos dictos characteres ſolos ante Esdram in populi Iſraëlitici uſu fuiſſe ſtatuunt: quo in numero ſunt Philologiæ ſacræ principes, Scaliger, Ariæmontanus, Villalpandus, Druſius, Voſſius uterque, Maſius, Fabricius, Waſerus, Ludovicus Cappellus, Waltonus, aliique: ſed etiam illi qui acerrime iis ſe oppoſuerunt. Quorum potiſſimus cum ſit præclarus eruditione Orientalium ſacrarum rerum vir Joannes Buxtorfius filius, ejus unius ſatis eſt verba quædam huc adducere. Diſſertatione enim de Ebræorum literis §. 64 ſcribit: *Non negatur, Siclos iſtos tempore primi templi cuſos fuiſſe.*

Primus omnium, niſi fallor, nummum aliquem Samaritanis characteribus inſcriptum, ſed ſequioris palàm ævi, depinxit & ſpectandū exhibuit ὁ πολυμαθέστατος Athanaſius Kircherus *Tomo ſecundo Oedipi Ægyptiaci Claſſe 2 cap. 2. §. 2. pag. 102*, opere Romæ edito anno quinquageſimo quarto. Sed in paucorum hoc notitiam venit propter voluminis & ipſiusmet nummi raritatem. Poſt Kircherum ſecundus, quod equidem ſciam, Hottingerus anno quinquageſimo

nono

nono editione prima libelli sui *de Nummis*, aliquem horum non dubitavit eidem Simon i Hasmonæo vindicare *pag. 131.* Scribere item *pag. 127: Non omnes nummi characteribus Samaritanorum notati, ultimæ sunt antiquitatis & ævi Christo prioris. Non certe illi de quibus Theseus apud Waserum pag. 62.* Hæc ille; post Kircherum quidem secundus, in Germania tamen, atque adeo in communem plurium usum, primus, nec à Kirchero institutus. Nec vero etiam Theseus quidquam dixit quod Hottingero faveat. Waserus sane hoc tantùm loco citato scripsit: *His literis Samaritanis æneos aliquot nummos Julii II & Leonis X Pontificum temporibus, Romæ se vidisse: Theseus Ambrosius testatur Introductione in linguam Chaldaicam Syriacam, Armenicam & decem alias linguas.* Agnovit tamen cum Kircherus tum Hottingerus, plerosque nummorum hujus sortis captivitate longè antiquiores esse.

Huic assertioni sive priori communi, sive alteri quam Hottingerianam dixeris, QUARTUM PARADOXUM non est oppositum: ideoque ad rem quoque non facit Hottingeriana responsio. Tantum negavi enim, posse illas assertiones certas reddi. Ita sane sese habent verba mea: *Non posse ullo certo indicio ostendi, nummos qui literas habent inscriptas Samaritanas captivitate Babylonica esse antiquiores.* Utrum à me ostendi possit nec ne, illos captivitate esse posteriores, non erat in quæstione. Ostensum autem jam tum à me idipsum est hujus libelli Capite quinto: dum scilicet probavi, ante Babylonicum exilium appenso non signato nummo fuisse Israëlitas usos.

Cæterum inquiremus hoc loco, quidnam tandem adeo multos non Judæos duntaxat sed etiam Christianos, Viros sane doctos, adegerit profiteri, nummorum illorum tantam antiquitatem.

Videor autem mihi observasse rationes, quibus fuerint moti: aliam omnibus illis nummis communem, alias singulares magis huic aut illi nummorum istorum speciei.

Gene-

Generalis sive omnibus communis hæc est; quod literæ veteres Ebrææ fuerint quidem in communi usu ante captivitatem Babylonicam, etiam apud illos, quibus Hierosolyma habebatur urbs sancta & sacrorum à Deo instituta sedes, post Esdram tamen solis Samaritanis fuerint relictæ. Cum ergo quæ in hisce nummis comparent literæ, non sint Assyriacæ quales Esdra traduxit in usum, sed veteres Ebrææ, & tamen hi nummi non sint Samaritani sed Israëlitici populi; necessariò nummos hosce confectos esse ante non autem post exilium Babylonicum. In hunc modum videas ratiocinari viros eruditione eximios, illos etiam, qui literis Assyriis ante Esdram ne quidem ad sacros usus locum ullum fuisse contendunt. Non adducam verba cujusquam, cum omnibus sint in promptu.

Ego autem agnosco, consequentiam ratiocinationis illius firmam esse; sed antecedens à veritate longè est alienum. Nempe quod post Esdram literæ Assyriacæ sint ad omnem civilium quoq; negotiorum usum adhibitæ, & quod ἁπλῶς Ebraicæ veteres Samaritanis relictæ, est ratiocinationis illius antecedens quidem, sed neutiquam vero consentaneum. Jam tum hoc ostendi *cap. quinto*. Nunc contentus ero uno illo, quod Kircherus ipse & Hottingerus liquidum fecerunt: à Simone scilicet Ethnarcha nummos aliquos esse cusos, antiquis Ebræis, atque adeo illis quibus tunc & Samaritani utebantur, literis insignitos. Capite proximo pluribus exemplis id fiet perspicuum.

Speciatim pro Siclorum, qui antiquis Ebræorum literis signati sunt, illa magna vetustate, videtur pugnare ipsa inscriptio: *Siclus Israël* & *Jerusalem sancta*. Benedictus Ariæmontanus princeps omnium fortassis ad indicia hæc attendit. Hisce sane verbis usus est in suo *Ephron* de Siclo Mosis Gerundensis, qualis etiam sibi obtigerat. *Inscriptiones fuisse in eodem nummo Samaritanis characteribus, qui olim communes totius Israëlis literæ fuerant ante discessum decem tribuum à duabus, lingua plane Hebraica, qua-*

rum exemplum ex altera parte erat Sekel Israël, quod Latine sonat Si. lus Israëlis, ex altera vero parte Jerusalaim Kedossah, h.e. Jerusalem sancta. Qui nummus antiquitatem omnino magnam probabat, utpote cusus nomine Israëlis, eo tempore quo omnes duodecim tribus communi concordia Israelis nomen obtinebant, quoque Hierosolyma ipsis omnibus regia urbs sanctaque erat, eademque communis omnibus & religionis & publicæ rei & monetæ atque literarum ratio, quæ postea, discessione factâ, alia atque alia utrique parti fuit. Namque Judæi, ut omnes fere scriptores asserunt, ne cum schismaticis Israëlitis ullo sacrorum usu communicarent, eam literarum formam, qua nunc etiam in usu est, hoc est quadratam, mutatis valde alterius prioris figuris, adinvenere. Hæc omnia de S. Scriptura regiè illustrata maximam laudem commeritus Ariæ Montanus.

In hisce verò mireris haud immerito, *primum* illud affirmari: statim à discessione decem tribuum aliam atque aliam redditam literarum sive scripturæ rationem, idque *omnes fere scriptores asserere:* quum tamen soleat quasi communi ore omnis literarum mutatio attribui vulgò Esdræ, qui prima illa discessione recentior est annos quadringentos.

Secundo mireris, non attendisse virum hoc in doctrinæ genere summum, quàm exiguo temporis spacio Hierosolyma fuerit olim habita omnium tribuum commune quoddam sacrarium. Et verò non tale quid potuit existimari, saltim priusquam à Davide arca fœderis fuit ex domo Aminadabi in urbem illam adducta: imo credi vix potuit ante conditum à Salomone templum; tunc sane demum, fixam sibi sedem Hierosolymis Deum posuisse & Urbem illam sanctificasse, hominibus innotuit. Jam verò ad defectionem usque decem tribuum, à translatione arcæ divinæ anni circiter septuaginta, à dedicatione templi triginta duntaxat effluxerunt. Intra tam exiguum autem tempus Siclorum veterum illorum omnium natales restringi, vereor ut ipsi Ariæ Montano fuerit visum verosimile.

Maximè

Maximè *Tertio* dignum est admiratione, & Ariam & qui ea parte ipsum sunt secuti ità differere, quasi cum illo primo schismate desierit etiam postea communis isthæc Israëlis appellatio. Per annos quadringentos præterpropter interruptam fuisse, nec ipse diffitebor: at verò non multò post solutam captivitatem Babylonicam, certum est rediisse in usum, ab ipsoque vulgo iterum de omni promiscue Abrahami posteritate fuisse receptam. Hoc sane liquidissimum unicuivis potest fieri, ex Malachiæ & Esdræ & Nehemiæ libris sacris, ex monumentis Maccabæorum, imò ex omnibus etiam Novi Testamenti libris. Ubi frequentissima est illa communis Israëlis appellatio, de omni ejus posteritate, & seorsim de Judæis. Initium autem hujus fortè factum est sub Xerxe, sive potius Artaxerxe, Persarum Rege, atque adeo ab Esdræ usque ætate. Cum videlicet hactenus à Cyro & Dario Histaspide solis Judæis fuisset facta redeundi in Palæstinam facultas (quod patet ex illorum rescriptis) Artaxerxes, sive Xerxes, promiscue omnibus Israëlitis hanc libertatem concesserit; atque ita etiam decem tribuum non quidem omnes quammulti tamen cum Esdrâ sunt reversi, inque unum populum cum Judæis iterum concreti, communi Israëlis cognomento appellari denuo cœperunt. Res omnis digna est quæ cum curâ expendatur, lectis iis quæ habet Josephus l. xi Ἀρχαιολογίας cap. v, iisque probe collatis cum iis, quæ memorantur libro Esdræ ut & Nehemiæ à *cap. usque septimo.*

Idque ideo etiam, ut simul possit Judæorum nostri quoque ævi calumnia isthæc dilui: qua Messiam jactitant adhuc exspectandum esse, qui non Judæos duntaxat, sed reliquas etiam decem tribus in Sanctam terram reducat, quoniam nimirum & hisce tribubus Deus promiserit per Prophetas futuram illam reversionem, quæ tamen hactenus non sit facta. Sanè cum nuper insanirent passim Judæi circa Messiam suum Smyrnensem, in Synagogis hæc oracula Prophetica curarunt quam maxime po-

pulo prælegi. Ex iis vero quæ Josephus memorat liquidum est, datam ab Artaxerxe decem quoque tribubus in Media habitantibus, non minus atque Judæis, redeundi licentiam, imo illas per Esdram esse isthuc invitatas, sed ab impiis risu isthæc omnia fuisse exsibilata, & paucis exceptis, reverti illos noluisse. Proindeque videlicet divinis Prophetarum promissis satis pridem fuit factum (utpote quæ omnia non nisi ὑποθετικῶς fuerint dicta) quantum attinet divinam benignitatem, & frustratio eventus soli impietati nequissimorum hominum est imputanda, denuo autem exspectare talem reductionem non est divinitus promissum. Quod obiter monuisse liceat.

Ut igitur ad συλλογισμὸν Ariæmontani aliorumq; veniamus; firmum quidem est, Siclos illos Samaritanis charäcteribus signatos, confectos esse quo tempore nomen Israëlis fuit commune, & Hierosolyma eorum omnium commune sacrarium: at verò falsum, illud contigisse non nisi ante defectionem tribuum decem Jeroboami fraudibus. A captivitate enim iterum hoc ipsum usu invaluit, fuitque ad excidium usque gentis observatum. Tantum igitur abest, illam quidem Ariæmontani collectionem conciliasse vetustatem usque adeo magnam Siclis istis, ut illi ipsi fundamento innisi nos proximo capite simus demonstraturi, omnes illos Siclos primis Hasmonæis deberi, adeoque captivitate ipsa Babylonica longe esse posteriores.

Saltim igitur pro Siclis nullum suppetit firmum jactatæ antiquitatis argumentum. Multò minus autem valent quidquam illa, quæ de reliquis hujusce generis nummis à nonnullis referuntur. Existimatur nimirum, etiam illos paris cum Siclis esse vetustatis, ab ipsis inscriptionibus accepto indicio. Etenim in Siclis quoque quibusdam credunt docti aliquot reperiri nomina Davidis & Salomonis. In aliis ipsemet Villalpandus & Kircherus, deprehendi vestigia Samuelis, imo & Josuæ, non dubitaverunt fiteri. Verum enimverò præconceptæ opiniones isthæc legere & de-

& deprehendere præclaros iſtos viros effecerunt; reapſe nihil ejusmodi in iis reperitur. Illorum nummorum tres pridem, ipſa prima libelli *de Nummis* editione, Hottingerus longe aliud quid ſonare, & recentioris eſſe ævi demonſtravit. De ſingulis iterum agendum nobis erit capite ſequente. Itaque nunc tantiſper hæc ſeponantur.

Cum autem hæc ita ſeſe habeant, manifeſta jam eſt Paradoxi noſtri veritas, nempe: *nummos qui Samaritanis characteribus ſunt ſignati Captivitate Babylonica vetuſtiores eſſe, nullo certe argumento oſtendi poſſe.* Quod unicum demonſtraſſe nunc quidem ſufficit.

CAPVT IX.

Omnes Samaritanis literis inſcriptos nummos eſſe Haſmonæorum & Herodum ætate cuſos.

PErvenimus jam ad Paradoxum Quintum; *Nummos omnes Samaritanis literis ſignatos cuſos eſſe Haſmonæorum & Herodum temporibus, & quidem ab ipſis Judæis, poſtquam cudendi nummi poteſtatem à Demetrio Nicatore fuerant nacti: Samaritanos enim characteres fuiſſe in uſu vulgari, Ebræos autem ſolis ſacris codicibus quaſi dedicatos.* Prius verò quàm ad ejus vindicationem accingamur, duo ſunt nonnihil explicatius proponenda.

Horum *primum* attinet poteſtatem cudendi nummi Judæis conceſſam. Igitur ſcriptum quidem eſt à nobis, factam illam indulgentiam à Demetrio Rege: at non à *Nicanore*, prout vulgo appellatur atque edidit Hottingerus, ſed *Nicatore.* In nummis ſane antiquis, qualem & ipſe habeo, atque ex quorum uno imaginem hujus regis pingi fecit & ſuo *Illuſtrium imaginum* eximio volumini inſeruit Fulvius Urſinus, *Nicator* appellatur ac *Deus.* Fefellerat autem & nos memoria, iſthæc cum ſcriberemus. Is nimirum qui tantum indulſit Simoni Haſmonæo, fuit Antiochus, qui nuncupatur in Maccabaicis Demetrii filius. Etenim *l. 1. Maccabæorum cap. XV* recitantur hujus literæ ad Simonem

Ethnarchum, inque iis demum hæc verba: *καὶ ἐπιτρέψαι σοι ποιῆσαι κόμμα ἴδιον νόμισμα τῇ χώρᾳ σου*: quod non male vertit interpres vulgatus: *Et permitto tibi facere percussuram proprii numismatis in regione tua.* Est autem hic Antiochus is qui & Sidites & Pius appellatur, Demetrii Soteris filius Nicatoris frater. Non jam asseveraverim autem, hujus demum Antiochi indultu primùm, jus cudendæ monetæ sibi Simonem sumpsisse. Quia enim Antiochus ille cæpit erigere caput cum jam in sextum annum plenæ libertatis Ethnarcham ageret Simon, verisimile est, Antiochum hunc, quo amicitiam Simonis sibi conciliaret, potius confirmasse jus illud quod jam tum reapse Simon exercebat. Et vero, ut scribitur l. 1. Maccab. cap. XIII, 41: *Anno centesimo septuagesimo ablatum est jugum gentium ab Israël: & cæpit populus Israël scribere in tabulis & gestis publicis, Anno primo sub Simone summo sacerdote, magno duce & principe Judæorum.* Quicquid autem hujus sit, ante partam istam libertatem cudere monetam non solitos vel ausos Judæos, haud est obscurum. Josephus *l. 13 Ἀρχαιολογίας cap. 12* videtur illius Antiochi omnes largitiones contempsisse: judicasse certe indignas memoratu, etsi haud tacuerit illud de libertatis per Simonem recuperatæ à populo factæ recognitionis, quod paulo ante narravimus.

Etiam illud *Secundò*, quod diximus de diverso usu Ebræarum quæ nunc in usu sunt literarum & Samaritanarum, ita accipiendum est prout supra capite quarto docuimus. Ex Esdræ scilicet instituto ad sacras scriptiones solæ Assyriæ, sive nostræ Ebrææ, literæ adhibitæ sunt; prout nunc etiam adhibentur. Quoniam tamen ex Paradoxi nostri sententiâ Samaritanis literis fuerunt signati nummi, hinc liquidum fit, saltim ea tempestate duplices fuisse Judæis characteres, alios quasi sacros, alios profanos. Id quod itidem παράδοξον possit videri. Etsi enim, ante captivitatem Babyloniam literarum illam duplicem rationem obtinuisse, quidam affirment quidam negent; ab Esdra tamen

usque

usque non alias literos agnoſcunt utrique quàm ſolas Aſſyrias ſive quadratas noſtras. Ego verò, Haſmonæorum quidem ævo duplices literas fuiſſe in uſu, arbitror liquido patere; ante captivitatem autem idem obtinuiſſe, eſt mihi duntaxat veroſimile.

Hiſce ſic expoſitis poſſumus jam propius accedere ad inſtitutum. Initiò tamen nihil aliud demonſtrabimus, quàm falſo credi à plærisque, omnes omnino Samaritanis literis ſignatos nummos exilio Babylonico vetuſtiores eſſe. Et vero, etſi jam oſtenderimus deeſſe certa argumenta quibus id poſſit probari, nondum tamen aſſerti illius falſitatem oſtendimus. Cæterum falſam quoque eſſe aſſertionem iſtam, duplici, me judice, conſtare poteſt haud illiquido indicio.

Primum eſt, quia ab omni ſimilitudine veri eſt alienum, nullos ſupereſſe nummos ex iis qui ab Haſmonæorum usque ætate fuerunt cuſi, atque adeo ſunt ævi recentioris, ſupereſſe autem ſolos illos qui vetuſtiſſimis temporibus ſunt confecti. Cum hoc autem abſurdum ſit dictu, falſum quoque fuerit, omnes illos nummos deberi temporibus Captivitatem antecedentibus. Nec verò eſt, quod dicas: ſupereſſe adhuc etiam poſt recuperatam per Haſmonæos libertatem conflatos nummos, ſed literis quadratis ſive noſtris jam vulgaribus ſignatos. Jam enim probavimus *capite ſeptimo*, omnes iſtius generis nummos qui oſtentantur eſſe ſuppoſititios. Syllogiſmus igitur noſter probe hunc in modum ſeſe habet: Si omnes Samaritanis literis inſcripti nummi ſunt Captivitate priores, ergo nulli ſuperſunt hodie poſt recuperatam libertatem ſignati. Sed conſequens eſt vero diſſimile, Falſum ergo eſt & antecedens.

Eſt *Secundò* à fide alienum, tantæ vetuſtatis nummos ad nos pervenire integros potuiſſe. Præſertim, eorum aliquem Joſuæ, aliquem Samueli, aliquem Davidi, aliquem Salomoni, aliquem Aſæ Regi deberi. Nihil ſane reperias ſimile in ulla gente. Nec enim ulli hodie Aſſyriorum, Babyloniorum, Medorum,

rum, Persarumque veterum nummi supersunt. Græcorum nummorum vetustissimi haud attingunt Peloponnesiacum bellum. Romani jam Servio Tullio rege, hoc est ipsa exilii Babylonici tempestate, si non ante, assem libralem ejusq; partes signaverunt quidem, & æris illius gravis etiamnum supersunt nummi nonnulli. Sed grave illud æs mansit in usu ad bellum Punicum primum, sive annum Urbis quingentesimum octogesimum circiter, quo tempore, teste Plinio *l. 33 cap. 3, cum impensis respublica non sufficeret, constitutum ut asses sextantario pondere ferirentur.* Quæ nunc igitur supersunt æris gravis monetæ non debent ipsi Servio regi natales suos, sed fortè paulo ante bellum illud Punicum sunt conflatæ. Quem ego habeo quadrans æris gravis, cum nullo pecudem sed præter solitum uno latere referat caput pileatum, videtur mihi quidem indicare partam pulsis regibus libertatem: at illi ipsi tempori tamen adscribere illum secure non audeo; fortassis enim cusus est in acceptæ libertatis memoriam, perinde atq; superstites alii nummi consulares vel Quirinum, vel Ancum Marcium, vel Tatium Sabinum aliosque veterum exhibent, cum ipsi longe sint recentiores. Uno verbo; illa nimia ævi vetustas vetat credere, tot nummos nunc quoq; superstites illi tempori acceptos ferri oportere. Ubi etiam atque etiam meretur attendi: quosdam illorum nummorum æreos esse, hos autem præ argenteis & aureis minus esse aptos ut ferant ætatem. Manifestum sane hinc est, saltim illorum deprædicatam antiquitatem non posse admitti.

At cum nummi isti non sint adeo antiqui, si fuerint quidem post Captivitatem denique conflati, jam probaverimus simul: illos Hasmonæorum aut sequioribus nonnihil temporibus deberi. Post solutam enim Captivitatem, non fuit fas Judæis signare nummos, nisi recuperata demum Hasmonæorum auspiciis libertate reipublicæ.

Cæterum

Cœterum de *Siclis* quidem omnibus (loquor de veris Siclis argenteis) illud ipſum in communi licebit fortaſſis hoc modo demonſtrare. Nulli Sicli ſunt ſignati ante captivitatem, nec poſt eam ad Haſmonæos usque; ergo omnes Sicli cuſi ſunt poſt recuperatam ab Haſmonæis libertatem. Conſequentia ratiocinationis liquida eſt: antecedens autem jam tum probavimus Capite ſexto.

Utemur autem & hoc veriſimili argumento: omnes Sicli cuſi ſunt quo tempore una Hieroſolyma habita fuit Iſraëlis ſacrorum ſedes, ergo ſunt confecti aut Davide ac Salomone regnantibus, aut poſt partam per Haſmonæos libertatem. Sed regnantibus illis Regibus non ſunt cuſi, quia ex tam diuturno tempore non potuiſſent ad nos integri pervenire, nec ſoli illi jam ſupereſſent. Debentur itaque ſequiori tempeſtati iſti Haſmonæorum. Haud jactamus ἀποδεικτικὴν vim argumenti hujus; vero tamen ſimile etiam ita factum eſſe id quod profitetur noſtrum Paradoxum, haud equidem dubitamus.

At vero Siclos quis dixerit, fortaſſis ad templi primi tempora non autem ad ſecundi referri ideo oportere, quia ſignati ſunt urna mannam continente & amygdalis fœto ramulo: quorum utrumque in arca fœderis fuit repoſitum quidem, aſt unà cum arcâ periit & in templum ſecundum non pervenit. Ac proinde nec Siclis templi ſecundi ſed primi exprimi jure potuit.

Non eſt hujus loci diſputare, utrum virga iſthæc amygdaliſera & vaſculum mannam continens ſemper fuerint comprehenſa arca fœderis, an vero aliquando prope eam in ſancto ſanctorum depoſita: utrum quoque arca fœderis à Nebucadnezare cum reliqua templi ſacra ſupellectile fuerit Babylonem translata, an vero ſeorſim alicubi defoſſa atque occultata. Illud unum duntaxat nunc aſſero, videri haud abſimile vero, ſaltim & ramum illum frugiferum Sacerdotalem, & mannæ urnam ex Babylone rurſum rediiſſe Hieroſolymam, quando Cyri & Darii juſſu vaſa

ſacra à Nebucadnezare avecta in ſecundi templi uſum reddita ſunt. Nititur tamen mea hæc aſſertio ſolâ traditione iſthac Thalmudica in Maſſ. Juma: *quinque res quæ fuerunt in templo primo defeciſſe in ſecundo: nimirum Arcam cum operculo & Cherubim, ignem cœleſtem, majeſtatem divinam, Spiritum ſanctum, Urim & Tummim:* nulla factâ mentione & rami illius & urnæ, quæ tamen templum primum ex ipſo divino mandato in ſanctiſſima adyta ſua receperat. Juſſa autem eſſe reddi ſacra vaſa per Nebucadnezarem avecta, conſtat ex libello Esdræ. Si Judæis autem etiam hoc credimus, uno in loco antehac prope arcam fuerant duo iſthæc repoſita: ut non ſit mirum, unà cum aurea illa urna etiam ramum amygdaliferum in templum ſecundum fuiſſe quaſi poſtliminio reverſum. Quod ſi autem hoc fuerit verum, cauſſa utique non defuerit, quare ab Haſmonæis binæ illæ omnium ſanctiſſimæ reliquiæ in Siclorum ſigna ſint receptæ. Etiamſi verò periiſſent, durante tamen etiam templo ſecundo debuit ſummum ſacerdotiam Aronicæ familiæ ſacroſanctum conſervari. Interfuit quoque Haſmonæorum, divini illius inſtituti obſervationem populo inculcari omnibus modis: quandoquidem ipſi & Pontificatum illum ſummum & ſimul ἐθναρχίας ſibi vindicabant. Id quod commodiſſime fieri potuit per Siclos, quod genus nummorum fuit in maximo habitum pretio. Addenda autem & Urna fuit illa mannam continens, quoniam hæc ramulo iſto ſacro ſacerdotali ex ipſo inſtituto divino illi virgæ ſemper fuit adjuncta. Quicquid hujus ſit, is qui injectus fuit ſcrupulus non eſt idoneus omnibus Siclis ſoli templo primo vindicandis.

ETSI autem, cum & in communi omnes hodie ſuperſtites nummos Samaritanis literis ſignatos, & ſpeciatim magis Siclos iſtius generis, jam retraxerimus in tempora libertatis per Haſmonæos recuperatæ, poſſimus videri ſatis defenſum eſſe Paradoxum noſtrum, agemus nihilominus ſeorſim de nummus ſingulis, illis cumprimis qui non ſunt Siclorum nomine digni quidem, debentur tamen

men Ebræis. Et sane huc descendere quasi cogimur, quoniam illis à quibusdam viris præclaris attributi sunt longe antiquissimi natales. Sequemur verò eâ in re ordinem quem in Tabulis suis præivit doctissimus idemque optimus Hottingerus. Ille enim ferè omnium ejusmodi nummorum imagines exhibuit, versaturque liber ejus in manibus: non ita autem vel Waltoni vel Kircheri vel Morini id genus opera sunt obvia. Sæpe etiam provocandum nobis erit ad Hottingerum: utpote qui unus nummorum istorum veram lectionem & assecutus sit & docuerit. Continentur autem imaginum illarum Tabulâ Tertiâ quatuor & Tabulâ quartâ una species. Nec enim his nunc annumerabo imagines binas Siclorum, quarum prima Tabulæ tertiæ primum, altera Tabulæ sextæ quartum locum occupavit, de quibus pòst iterum nonnihil disseremus.

Igitur *qui* Tabula tertia secundus post Siclum offert sese nummus, illius imaginem primus dedit Villalpandus, post illum Morinus, ut & Waltonus *in Apparatu pag. 35*, nec non Kircherus *Oed. tom. 2 clas. 2 pag. 93*. Est autem æreus, pondere drachmarum duarum, atque ea propter æreus Semisiclus Villalpando & aliis audit; quod tamen perperam fieri, jam ostendimus Capite tertio. Scripturam unius lateris legit & interpretatur Villalpandus *Tempus circumcisionis*, alterius, *ejus pinguedo:* nec lectionem hanc aut interpretationem improbant Waltonus, Kircherus, & Morinus. Refert porro ejus natales Villalpandus in tempus secundæ circumcisionis, quâ de agitur *Josuæ cap. V.* Idque conjicit ex radice balsami, quam nummus refert. *Balsamum enim non ferro sed lapide incidi ut stillet, unde ejus fruticem pro circumcisionis symbolo videri positam.* Waltonus vero jure ait: *Conjecturæ hæ mihi longe petitæ videntur.* Debuisset autem objici etiam hoc; quod Balsami planta Salomone demum Rege ex Arabia in Palæstinam fuerit translata, nec radix balsami sed frutex ferat opobalsamum. Cœterum & lectionem illam omnem Villalpandificti-

ciam & inanem esse, multis iisque insignibus argumentis liquidò ostendit Hottingerus *pag. 129* & *130 primæ, pag.* item *42* & *43 secundæ editionis.* Suspicatus porro, nummum hunc esse amuletum aliquod Samaritanorum. Addit postremo: *Huc accedit, quod æreus hîc nummus, non aureus vel argenteus; meo proinde judicio veteribus Israëlitis vix tribuendus.* Sed æneos etiam nummos in usu fuisse Judæis veteribus, nullo potest negari probabili indicio. A Josuæ autem ævo ad nostra tempora potuisse nummum æreum integrum pervenire, fateor, mihi videri *ἀδύνατον*, naturæ quidem ordine observato. Ad eundem vero hunc nummum respexit Hottingerus *pag. 135 primæ* & *148 secundæ edition.* agens de Samaritano nummo, claudens sermonem his verbis. *Nummi, quotquot indubie Hebraicos agnoscimus, urnam & virgam ostendunt. Radices hinc balsami, inde palmæ, quas Palæstinæ proprias fuisse præter Tacitum alii observant, nummis propterea Judæorum insculptas, nullo exemplo probatum est.* Ast nullo alio exemplo, fateor, id probatum est hactenus: non propter eam tamen causam debet hic nummus esse suspectus Samaritanismi. Et Siclos quidem habere virgam & urnam constat, minime autem consequens hinc est, non & aliis signis Ebræos in nummis esse usos. Sed & ipse Hottingerus convictus tandem erroris, agnovit hunc nummum verè esse Ebræum, imo cusum esse à Simone Hasmonæo. Non possum non hoc loco recitare, quæ in hanc sententiam præfatus est ad lectorem libro illo eximio cui *Bibliothecario* nomen indidit. *Reverendo D. Spizelio, Augustano Ecclesiastæ, acceptum fero antiquissimum Siclum æneum, & talem quidem in cujus explicatione hactenus eruditi multum fuerunt occupati. Meminit ejus Villalpandus & alii ex eo. Priorem faciem hic legit* עת מול *Tempus circumcisionis, quasi μνημονικὸν esset nummus illius circumcisionis cujus mentio Jos. V, 8. Alteram vero* מעבו *quod pinguedinem terræ Canaan exprimit. Nobis prioris faciei alia placuit lectio,* שמעון *Schimeon. Eam luculentissimè confirmat Nummus noster Spizelianus, ubi literæ clarè satis & distin-*

ctè vo-

ftè vocem שמען *exprimunt. Posterioris verò faciei literæ magnam quidem partem sunt exesæ, nihil tamen omnibus diligenter expensis, colligi aliud videtur, quàm* שקל ישר הקדושה *Siclus Ierusalem Sanctæ. Illud evidenter conjicere possumus: vana esse & frivola, quæ de antiquissimo (vix enim antiquius rei nummariæ Hebraicæ monumentum exstare puto) hoc nummo, Villalpandus & alii sunt hariolati, quasi ad ultima Iosuæ tempora ille referendus esset, cum genuina illa inscriptio ad sequiorem nos rejiciat ætatem, & eam quidem, quam in Tractat. nostro de Num. Oriental. p. 144. ostendimus.* Hæc omnia Hottingerus: & quidem recte. Nisi quod fefellerit illum conjectura, quâ parte literæ sunt exesæ legi oportere, *Siclus Ierusalem sanctæ.* Non enim ita scriptum fuisse, palam est ex eo, quia nummus hic est æreus, & drachmarum duarum, quorum neutrum Siclo genuino convenit, ceu probavimus jam tum Capite tertio.

Etiam *Alterum* vero nummum qui Tabulæ Hottingerianæ tertiæ est tertius debemus Villalpando; ab illo enim uno alii omnes sunt mutuati. Quoniam brevibus, quæ ante Hottingerum ipse Villalpandus cumprimis & Morinus sunt de nummo isthoc commentati, complexus est Waltonus, non abs re fuerit illius unius duntaxat verba huc adducere. *Decima est tum Villalpandi tum Morini. Sicli quadrantem putat ille, hic amuletum Samaritanum. A reliquis Sicli partibus multum differt forma & inscriptione: ex una parte torquem habet, quem Salomoni vel regi alicui in usu fuisse conjiciunt; intra cujus ambitum sunt literæ in medio quas legit Villalpandus* שמן עת *Tempus unctionis, ex altera parte est cantharus sive guttus, cui adstat virga frondescens, quæ Aaronis esse conjicitur. Ut & vas videtur esse illud Exod. 31, 23. in quo oleum unctionis asservabatur. Inscriptionem ita legendam esse putat Villalpandus* לחרות ירושלם *quam interpretatur: Ad Scripturam Ierusalem. Conjicit anno tertio Iosiæ percussum fuisse.*

Hæc de nummo isthoc Waltonus. Sed Morini quidem

 conjectura

conjectura prorsus inanis est. Qui enim Samaritanis fuerit pro amuleto aliquid Hierosolymæ nomine inscriptum? Et quodnam tandem hîc est indicium amuleti? Etsi porro argenteus sit nummus ac drachmæ unius, hactenusque sit quadrans Sicli, quoniam tamen legitimus Semisiclus urnam & virgam refert & aperte Sicli dimidium inscribitur, non videtur olim hunc nummum cognomento quadrantis Sicli audiisse, sed alio vocabulo. Regum porrò alicujus torque nummum fuisse signatum, nihil habet verisimilitudinis. Cum erraverit quoque in legendo Villalpandus, nec *unctionis* in nummo facta sit mentio, sequitur nec cantharum qui signatus est trahendum esse ad illud Exodi 31, 23. Ramus postremo qui in nummo conspicitur, non fert amygdalas ac proinde non est virga Aronis. Errasse autem graviter Villalpandum, & altero nummi latere legendum לחרות ירושלם *i. e Liberationis sive libertatis Hierosolymorum*, in altero שמעון *Schimeon*, præclarè docuit Hottingerus jam tum editionis primæ *pag. 130* & *131. secundæ* autem *pag. 142. 143.* & *144.* Quæ cum cura expendisse operæ erit pretium. Quadrant autem huic lectioni etiam inscripta signa catenæ, virgæ virescentis, & canthari. Catena enim non clausa est sed soluta: indicium scilicet liberationis. Cantharus videtur significare abundantiam vini, & ramulus videtur esse ficulneus. Quibus indicetur, jam licere populo ficubus & vino suo frui, quemadmodum solent sacri codices describere tranquillam vitæ felicitatem. Certe hunc etiam nummum deberi Simoni Hasmonæo qui primus libertatem populo recuperavit, liquidum fecit celeberrimus Hottingerus.

Tertius nummus æreus qui locum tenet quartum Hottingerianæ Tabulæ tertiæ, debetur itidem Villalpando. Ast Hottingerus ab illo adductam & hujus nummi lectionem atque interpretationem perstringit multis, *pag. 132. 133* & *134 primæ*, nec non *pag. 146* & *147 secundæ editionis*. Quoniam tamen literas

literas nummi perdidit temporis injuria, non dedit Hottingerus lectionem aliquam integram. Quin rectè sese habeat censura Hottingeriana, videtur dubio esse procul. Certè nihil in nummo reperire est, quo possit saltim simile vero reddi, quod ex literis nonnihil superstitibus voluit deducere Villalpandus, *Samuel Propheta.* Enimvero literæ Schin & Mem satis sunt conspicuæ, reliquæ autem obscuræ atque incertæ. Illæ autem binæ literæ Simeonis nomini magis conveniunt quàm Samuelis. Ad hoc valde plausibilis est conjectura & lectio Hottingeriana unius lateris גאלת לצום *Vindicationis Israëlitarum.* Ita verò itidem significaverit fortasse nummus hic memoriam vindicatæ Hasmonæorum felice ductu antiquæ Israëlitici populi libertatis ab hostibus. Quod si porro attendas duntaxat, æreum esse hunc nummum, non facile probaveris Villalpandi sententiam de Samuele, quasi ejus ætate hic nummus sit confectus: non solet videlicet æreum aliquid tantæ esse vetustatis. Uno verbo, etsi non æque perspicua hîc sint Hasmonæi ævi vestigia atque in nummis reliquis, cum nihil tamen hîc sit quod repugnet, imò cum literæ quædam huc nos invitent, par utique est etiam hunc nummum reliquorum ordini annumerare.

Quartum nummum quinto loco exhibuit Hottingeriana Tabula Tertia, nec habet illum Villalpandus, Waltonus, Morinus aut Kircherus. Jam tum vero *editionis primæ pag. 159* Hottingerus illum Simeoni adjudicandum censuit: legitque latus alterum לחרות ירושלם h. e. *Libertatis Hierosolymitanæ:* Alterum שמעון *Schimeon.* Repetiit eadem *pag. 145 editionis secundæ.* Et vero usque adeo liquent hîc omnia, ut de Hottingeri sententia non videatur superesse causa dubitandi.

Qui Tabula quinta quarto loco exhibetur, eundem esse cum præcedente, rectè arbitratur idem Hottingerus *pag. citata* secundæ editionis. Certe sani oculi ita judicant. Non potest igitur aliter de hoc quam de priore existimari.

Cum

Cum in utroque autem nummo hoc templi porticus parte una, aversa autem frumenti spicæ & fructus nonnulli exhibeantur, per fit verosimile, nummos illos cusos ad commonefaciendum populum de offerendis Deo primitiis frugum & fructuum, postea-quam præsertim jam esset populus liberatus ab ejusmodi præstationibus à Syriæ regibus hactenus exactis. Eadem fini videtur & nummus Tabulæ tertiæ quartus esse signatus: altera parte poculo quo vinum & oleum potuit offerri, altero manipulo frugum & fructibus nonnullis. Fortassis quoque talibus nummis redimere primitias illas sacras fuit institutum. Habuit sane locum redemptio pecuniaria non circa primitias illas duntaxat sed etiam decimas. Conferri huc merentur, quæ incomparabilis de *Nummorum præstantia* operis p. 444 & sequente editionis Batavicæ, disseruit ad nummum quendam Agrippæ Junioris, in hoc doctrinæ genere plane eximius Ezechiel Spanhemius. Sed hæc obiter: non enim faciunt ad Paradoxum nostrum, sive ad asserendum nummis Ebræorum qui Samaritanis sunt literis inscripti, ævum Hasmonæorum, quod jam agere instituimus.

Cœterum in universum omnes nummos hujus generis superstites, qui non sunt veri Sicli ab Hottingero autem per imagines exhibentur, Hasmonæorum temporibus oportere acceptos referri, abunde jam manifestum est. Fortassis autem alii ejus notæ nonnisi perpauci inveniuntur. Etenim produxit & Morinus nummulum hujus generis, quem etiam Waltonus pingi fecit loco sexto: verum ille consimilis fere est Hottingerianæ Tabulæ tertiæ nummo quarto, literis autem adeo detritis ut certi aliquid ex iis nequeat colligi ac proinde haud dubie etiam ad hanc pertinet classem de qua jam disserimus. Exhibet plures Kircherus, sed ab Hottingerianis diversos tantùm duos; alterum *pag. 101* alterum *pag. 102.* In priore credit repertum sibi nomen *Samuel*, debuisset autem legere *Simeon*. In posteriore ipsemet fatetur legi, *Simeon Princeps Israël.* Utut igitur alii non-

nulli

nulli ejusmodi nummi superſint, illi tamen vel aperte noſtram aſſertionem probabunt, vel ſaltim huic non adverſabuntur.

NIHIL igitur jam reliquum eſt, quàm ut de Siclorum quoq; genuinorum natali tempore nonnihil adjiciamus. Et Hottingerus quidem fatetur *pag. 129 primæ* & *141 ſecundæ editionis*, illos Siclos quibus inſcriptum eſt ירושלים cujusmodi unum ſcribit à ſe exhiberi *Tab. VI n. 4* (ubi tamen habetur *Jeruſalem*) *eſſe recentiores, tum demum uſurpatos cum in ſuperiorem & inferiorem urbs divideretur docente Amama Antibarbari pag. 475.* Sane verba Amamæ hæc ſunt. *Dicam quod ſentio, vetuſtius nomen eſſe puto JERUSALEM ſine jod. Firmat hanc meam conjecturam antiquum urbis nomen, unde hoc compoſitum eſt, SALEM, & conſtans ſcriptura ſine Jod. Quam lectionem etiam Chaldæus & LXX & ſcriptores Novi Teſtamenti & Hieronymus conſtanter retinuerunt. Poſterioribus autem temporibus dici cæpiſſe etiam IERUSALAJIM, forte quod urbs quaſi gemina eſſet ſuperior & inferior. Unde hanc plenam ſcripturam cum jod non invenies niſi in libris circa vel ſub captivitate Babylonica ſcriptis. Ex. gr. Ieremiæ 78. 26. 1. Chron. 3, 5. 2 Chronicor. 25, 1. Chron. 20, 5. Eſth. 2, 6.* Hac Amama. Verum enimvero cum urbis partes fuerint jam Davidis ætate aliæ in montibus ſitæ (Arnon utique Jebuſæus incoluit montem Moriæ) aliæ locis depreſſis, diſtinctio illa urbis in ſuperiorem & inferiorem non eſt nova ſed perantiqua & nata forte cum ipſa urbe. Quoniam porro etiam ipſi Chaldæi Paraphraſtæ ſcribant *Ieruſalem*, liquet, ſic ſatis recenti ætate fuiſſe in uſu τὸ *Ieruſalem*: nec εὐφωνίας gratia à ſolis Græcis hanc appellationem aut cæpiſſe aut retentam eſſe. Quoniam porro in ipſomet Jeremia occurrit illud *Ieruſalajim*, etiam illa appellatio non demum poſt Captivitatem incœpit. Videtur igitur, eam quidem Amamæ conjecturam: quaſi nimirum illud *Ieruſalem* arguat vetus ævum quod Captivitatem præceſſit, quaſi item tunc fuerit in uſu non autē poſteris temporibus, quaſi deniq; ibi tandē obtinuerit *Ieruſalajim*: illam, dico, con-

jecturam non esse vero consentaneam, atque adeo neque *Ierusalajim* recentius, neque *Ierusalem* vetus ævum indicare. Potius sanè verisimile est, voces illas eodem tempore, & quidem etiam diu post solutam Captitatem, in promiscuo fuisse usu vulgi, aliis hoc aliis altero modo pronunciantibus. Constat sanè Galilæos à Judæis dialecto multum fuisse diversos. Observat quoque, teste *p. 138* ipsomet Hottingero, R. Azarias ex Megilla Thalmudica, Hierosolymitanam plebem scribere solitam *Ierusalaimah & de hac re non curare.* Unde consequens est, ex illis quidem vocibus, Siclorum ætates dignosci non posse. Ex adverso si videas superstites Siclos, & attendas ad omnem illorum conditionem, nullam inter illos observaveris, certè non eam diversitatem, unde possit apparere, omnes qui *Ierusalem* habent esse vetustiores iis quæ voce *Ierusalajim* inscribuntur. At verò, si illi quidem pridem ante Captivitatem, hi longè post demùm (non potuerint autem ante Hasmonæorum ætatem procudi) sint confecti, conspicuum statim deberet esse, illud ævi usque adeo inter se dissiti discrimen.

Fortassis aliud in medio est indicium, ex quo possit de Siclorum natalibus certius aliquid affirmari. Habent nimirum Sicli omnes super urna mannam continente nunc unam nunc duas literas inscriptas. Et unam quidem illam esse *Aleph* Samaritanum nemo dubitat, aut potest dubitare. Similiter cum duæ junguntur earum primam *Schin* esse itidem liquet. Altera quænam sit, dubium est, Walthonus agens de Siclo secundo, scribit: *In omnibus similis est hic priori, nisi quod pro Aleph in ore calicis habet duas literas Schin & Tau.* Videtur autem calamo properanti illud *Tau* excidisse: paulò enim post scribit: *Pro Schin & Daleth legit Masius Schin & Mem:* & passim ibi *Daleth* agnoscit non *Tau.* Qua præcipitantia factum quoque est ut, ad *num. V* scriptum sit *pro Daleth*, cum scribi debuisset *pro Aleph.* Fecerunt autem cum Waltono etiam Kircherus & Morinus, imò ipse Villalpandus, qui primus forte Sicli illius imaginem exhibuit. Hottingerus etiam idem sensit,

sensit, ceu legere est *pag. 140.* Judæus quoque Rabbi Azarias libro *Meor Enaim* dicto, literas *Schin* & *Daleth* supra urnam reperiri tradit, idque suo judicio esse *Siclus Davidis.* Mihi peraffinis quidem videtur esse ille qui in nummis ejusmodi conspicitur character literæ *Daleth* Samaritanæ: plane autem alium esse, liquidò potest videri, factâ comparatione literæ *Daleth* quem nummi referunt in voce *Kadoscha* & hujus quæ supra urnam spectatur. Illum verò nummum, post Villalpandum, non Kircherus duntaxat & Morinus expresserunt, sed etiam Antonius Augustinus conspiciendum primò pariter ac secundo dialogo *de Nummis veterum* produxit; habeturque in editione Romana versionis Italicæ, quæ mihi nunc ad manum, *pag. 12 & 22.* Hinc vero manifestum est, *primo* Masii quidem conjecturam quasi duabus illis super Urna scriptis literis significatum sit *Salomo Melech* inanem esse, quia *Mem* in nummis illis non comparet. *Secundo* & Villalpandi suspicionem de voce Schaddai, & Judæi Azariæ, ut & Morini Kircheri Waltoni aliorumque de *Sekel David* esse nihili, quia nempe etiam *Daleth* deficit. Taceo enim nunc, quum in Siclo legatur *Sekel Israël* illud *Sekel David* non habere locum.

Æque autem carent verisimilitudine conjecturæ super litera *Aleph*, quæ in aliis Siclis, & quidem plærisque, urnam quasi obumbrat. Volunt nimirum nonnulli, signari vocem *Adonai*, Hottingerus *Aron.* Cur verò soli illi Sicli ita sint inscripti, cum tamen reverentia nominis *Adonai* & memoria *Aronis* sit communis? Ariæmontano placuit significari literâ isthac anteriorem nummi faciem. At illa indicatio nullius est usus. Et si haberet usum, quur deest in nummis aliis? Magis verò queat simile censeri, literam istam *Aleph* significare, quod nummus sit integer Siclus. Et vero Waserus Semisiclo inscripsit literâ *Beth*, trienti Sicli literam *Gimel*, quadranti Sicli literam *Daleth* Samaritanas. Quæ Sicli partes si illis literis inscriberentur, non liceret dubitare etiam de significatione

τὸ *Aleph.* Verum enimvero jam tum *cap. quarto* monuimus, Trientis & Quadrantis imagines à Wasero esse effictas, nec illud ab eo esse dissimulatum *cap. 7 l. 2.* De Semisiclo etiam Waseriano idem pronunciavit Morinus. Nec ego multum repugnaverim. Etsi circa dimidium Siclum dissimulaverit factum hoc Waserus, & Waltonus ad nummum octavum ita scribat: *Waseri has Sicli partes, dimidium trientem & quadrantem, haud sinceras esse putat Ioannes Morinus, sed ad partes Siclorum in Scriptura repræsentandas effictas: sed cum rationem nullam proferat, hoc de Wasero non facile crediderim; unicuique tamen liberum sit judicium.* Jam diximus vero, Waserum ipsum non dissimulasse hoc suum factum, etsi minus aperte circa Semisiclum. Accedit quod tales Wasero depictos nummos nemo alius sibi visos adduxerit, nec ipse Waserus fuerit professus illos sibi esse conspectos. Quicquid sit, literam *Aleph* indicium esse integri Siculi, ex illis à Wasero depictis partium Sicli imaginibus non potest dignosci. Quod si porro τὸ *Aleph* esset inscriptum Siclo ad integritatem istam indicandam, debuerint illâ literâ omnes integri Sicli esse notati. At vero quem Antonius Augustinus fecit depingi fuit τετράδραχμος: quod ille disertè affirmat. Tetradrachmus quoque fuit alius Villalpandi & Morini. Quorum uterque tamen pro *Aleph* litera habet duas plane diversas literas, *Aleph* nullum. Waltonus cum aliis nonnullis impugnat istam de litera *Aleph* sententiam eo argumento, quoniam & Semisicli sunt notati eadem literâ. Et verò fecit ille depingi Semisicli cognomento duos nummos qui habent super urna mannam continente *Aleph* literam, non aliter atque illa litera invenitur in Siclis plærisque integris. Priorem ex Bezæ commentariis ad Matthæum, alterum ex Villalpando & Morino est mutuatus. At verò nummum posteriorem esse genuinum Semisiclum, certum est: ipsa enim inscriptio id aperte loquitur; & quoniam habet literam *Aleph* super urna collocatam recte sese habet collectio, quod scilicet *Aleph* non denotet inte-

integritatem Sicli. Bezæ autem nummus inscribitur *Sekel:* atque adeo non est cusus auctoritate publica in id ut dimidium Sicli valeat. Justum pondus deficere multùm potuit, sed culpâ ærusfcatorum: ut solet id genus hominum detrahere justo nummorum ponderi & metallo ipsi, ab omni forte retrò memoria. Ejus sane generis malæ notæ nummi veteres, Græci Romani aliarumq; gentium, quamplurimi etiamnum supersunt. Feci ego mentionem in Epistola ad Hottingerum nummi, qui fuit quondam Cornelii Martini & pòst Georgii Calixti summorum virorum; ex Italia allatus per Theodorum Adamium magni Caselii generum, virum insignem: qui itidem Sicli nomine erat inscriptus, urna item & virga Aronis signatus, magnitudine tamen æquabat duntaxat Semisiclum genuinum Villalpandi, & ponderis erat drachmarum duarum, scriptulorum duorum & granorum sex: loco *Aleph* autem habebat literas illas binas quibus & tetradrachmi quidam Sicli sunt inscripti. Haud dubie autem & ille passus erat artifices probæ monetæ corruptores. Unde obiter liquet, nec Ebræis sua defuisse quondam rei nummariæ adulteria. Nihilominus rectè argumentatum esse Waltonum: *Aleph* non præbere indicium Sicli integri quia & Semisicli quondam sic fuerint inscripti, jam in confesso est.

Ex omnibus autem hisce manifestum est, à nemine hactenus esse adductam veram & certam caussam, quare alii Sicli uno *Aleph*, alii duabus literis super urnam sint notati. Nec vero est, quod hac in re Judæorum sententiis standum, atque adeo Rabbino Azariæ, auctori *Meor Enajim*, præ aliis credendum esse, quis arbitretur. Sunt enim illi rei veteris monetariæ perquam rudes: præsertim quia nullis aut raris Thalmudicis traditionibus instruantur. In exemplum ruditatis placet hic adducere verba ejus, qui doctus censetur Rabbi, Mosis Elsecher, quemadmodum vertit illa Villalpandus cap. 21. *Scito, quod pervenerunt ad manus meas quædam monetæ ex multis generibus, diversæ in pondere Sicli & Semisicli.*

Et in nonnullis eorum scriptum est: Anno tali consolationis Israël: & in alio: Anno tali Regis talis. Et in quibusdam vidi formam palmæ, fasciculi & cedri. Et dixit mihi quidam Hebræus in illâ scripturâ peritus, quod in uno latere erat scriptum literis Hebræis antiquis. Et opinor, quod sint insculptæ tempore servitutis Hebræorum, sub Imperatoribus Græcis. Hæc ille. Unde non ruditatem solùm sed etiam imprudentem audaciam hominis discere est, ut qui ausus fuerit interpretari quæ ne legere quidem potuit.

Fortasse licebit proinde bonâ cum eorum qui antehac conjecturas suas prodiderunt de literis istis, affirmare aliquid hactenus non auditum. Quid si ergo asseramus, literis istis indicari nomina eorum, quorum auctoritate publica Sicli isti sunt confici jussi? Non sane potest hoc jure haberi improbabile iis, qui cum Waltono aliisque statuunt, literâ *Aleph* designari locum ab isthac litera incipientem ubi Siclus sit procusus. *Aleph* igitur significaverit Aristobulum aut Alexandrum Hasmonæos: *Schin* autem Simeonem, & si altera litera fuerit *Nun*, designaverit vocem Nasi sive Ethnarchæ, si *Kaph* (quod forte rectius) כֹּהֵן הַגָּדוֹל h. e. ἀρχιερεύς.

Haberemus sanè hac ratione ipsos illos, qui Siclos istos orbi quondam quasi produxerunt, atque adeo etiam sic pateret veritas mei Paradoxi Verumtamen ego quidem hinc non petam potissimum robur mei etiam de Siclis Paradoxi. Satis nimirum jam tum est evictum, recens Hasmonaicum, ut aliorum Ebræorum nummorum, ita & Siclorum, primordium. Quibus ergo licet secure acquiescere. Et sane ipsemet Hottingerus ita tandem dimisit Paradoxum meum, ut non multum se dissentire, diserte satis sit confessus iis verbis: *Ab Hebræis cusos fuisse, illos* nummos Ebræos, *in signum αὐτονομίας, literis ut plurimum, vix tamen semper, Samaritanis, non repugno.*

CAPUT X.

Non fuisse olim in usu Siclum alium sacrum alium profanum.

ETiam Quinto Paradoxo expedito nihil superest, quàm ut de SEXTO nonnihil agamus. Est autem illud: *Unum duntaxat fuisse Sicli genus, non verò alium Siclum sacrum alium profanum.*

Fortassis autem non meretur hoc assertum meum Paradoxi nomen, ut nec defensionem. Agnosco enim etiam ipsemet, jam pridem & Villalpandum & Waltonum, aliosque nonnullos summates literaturæ hujus, idem mecum asseruisse. Hottingerum quoque ipsum non dissentire quis dixerit, attendens ad ea quæ Epistolæ meæ respondit, atque ita non etiam requiri, ut illi quidem mea isthæc approbem.

Etsi verò priora quinque pronunciata mea magis quam hoc abludant à communi sententiâ, etiam hoc tamen paucos habet adstipulatores, longe plures autem sentiunt plane aliud. Etenim Judæi quidem fortè omnes, & Christianos inter ipsi Ecclesiæ veteris reverendi nobis & sancti Patres Hieronymus, Epiphanius, Isidorus, recentiorum quoq; scriptorum longe doctissimi Waserus, Kircherus, Grsepsius, Buxtorfius, Cappellus aliique adversantur. Hottingerus ipse iis est verbis usus, ut propensum quidem in meas partes, nonnihil tamen fuisse illum dubium, appareat. In libello enim cum pro utraque parte varias attulisset rationes, disputationem *pag. 128 edit. secundæ* hisce verbis claudit: *Hæc fere sunt quæ in utramque partem disputantur; & certe nisi constanti Ebræorum consuetudini & traditioni aliquid deferatur posterioris sententiæ rationes priori videntur prævalere; præsertim cum Maimonides suo de Siclis tractatu non intercedat.* Pag. 123 cum dixisset finem Siclorum alium esse sacrum, alium civilem, mox addit: *Institutus nempe erat Siclus sacer ad res sacras sive Ecclesiasticas.* Nec multo

multo post: *De hoc Siclo* (sacro videlicet) *quaeritur cur sic appelletur? Respondimus jam, à fine. Alii tamen, à subjecto loco.* Hisce denique verbis mihi respondit: *Unum fuisse ratione ponderis Sicli genus, libenter dedi: confirmavi etiam supra pag. 124.* Non ἁπλῶς igitur vel tum idem mecum est professus, sed duntaxat, nullam fuisse olim differentiam ratione ponderis. Pro illorum quoque sententia, qui negant Siclum sacrum profano fuisse altero tanto graviorem, adduxit quidem Hottingerus laudato loco rationes complures; etiam ita tamen illum hæsitasse, liquidum est ex verbis quibus finivit illam disputationem paulo ante in medium productis. Quibus porrò rationibus est usus Hottingerus, illarum (si verum fas est dicere) quammultæ levis ponderis, ita etiam obscure propositæ sunt, ut vim argumenti ægrè possis dignoscere. Quapropter haud abs re fuerit, si nos quoque de hac controversia quædam adferamus in medium.

CREDITUR ergo à multis, Siclos olim duorum fuisse generum, diversos & pondere & charactere. Nam sacros fuisse drachmarum quatuor Atticarum, alios autem in civilem usum flatos, dimidio leviores didrachmos videlicet. Signo item fuisse illos diversos, vel saltim literis atque inscriptione: Sacros enim Siclos fuisse insignitos literis sanctis sive Assyriacis, profanos autem Samaritanis characteribus. Utrumque autem non asseritur ab omnibus. Etsi enim in eo conveniant, quod Sicli alii sacri alii profani fuerint, non tamen omnes & in pondere simul & in literis inscriptis collocant differentiam istam, sed plærique in solo pondere, pauciores etiam in signo & characteribus. Paradoxum autem meum omnem illam diversitatem tollit. Igitur ut omnibus satisfiat, seorsim fuerit agendum & de pondere & de literis aut signis.

Cæterum ponderis fuisse omnes Siclos non uni', sed alteros tetradrachmos alteros didrachmos, videtur sufficienter ostendere constans eâ in re traditio Judæorum Thalmudicorum aliorumq;.

Tanti

Tanti ſane ratio iſthæc momenti viſa eſt etiam Hottingero, ut non auſus fuerit illam ſpernere, imo propter unam illam dubitaverit *ἁπλῶς* aſſentiri ſententiæ adverſæ: quod paulo ante audivimus. Adducit autem & Hottingerus *p. 125* ex libro celeberrimæ famæ cui titulus *Schalſchéleth Hakkabala*, Rabbi Jechaiæ auctoris: *Traditione diſcimus, Siclum ſanctuarii pendere trecenta viginti grana hordei in puro argento:* quod idem eſt, atque fuiſſe illos drachmarum quatuor Atticarum. *Multo* magis id probatur ex eo, quod ſæpius in ipſis ſacris codicibus fiat mentio Sicli ſanctuarii: quod ſi autem omnes Sicli fuiſſent tunc ejusdem ponderis, fruſtra facta fuiſſet mentio Sicli ſanctuarii, fruſtraque juſſum ad illius normam alios exigere. Liquidum id *Tertio* videtur eſſe ex verſione Græca τῶν ἑβδομήκοντα. In illâ enim ſolet *Siclus* Græcè tantum non ſemper reddi *δίδραχμον*. Quod indicio eſt, interpretes illos reſpexiſſe non ad Siclos ſanctuarii qui erant *τετράδραχμοι*, ſed ad alios dimidio leviores, qui nempe in civili fuerunt uſu. Confirmant hoc ipſum *Quarto* & nummi Ebræi. Alii enim eorum ſunt quidem drachmarum quatuor, alii tamen multùm leviores. Quin imò reperiuntur qui diſerte inſcripti ſunt cognomento Sicli & tamen non ſunt *τετράδραχμοι*: ſed quidam ſunt *δίδραχμοι*: ut ille quem Beza curavit depingi, & alius gravior quidem non tamen juſti ponderis quatuor drachmarum, de quibus proximo actum eſt capite.

Verum enimvero etſi ſpecie probabilitatis hæc non deſtituantur, reapſe tamen nullius ſunt roboris. *Primo* enim, de re nummaria veteris ævi ne quidem ex Thalmude ſolet à Rabbinis aliquid conſtanter tradi, Thalmud autem Judaicarum traditionum eſt promptuarium & monumentum antiquiſſimum. Eoque non ſemel faſſus eſt ipſe Hottingerus, fluctuare hac in re Judæorum doctrinam. Satis fuerit legiſſe, quæ notavit ad *Jus Hebræorum pag. 134*, & libello *de Nummis pag. 121 ſecundæ*

 editio-

editionis. Ut meritò mireris, quî in diſputationis illius concluſione fecerit aliquam mentionem *conſtantis Ebræorum conſuetudinis & traditionis:* præſertim quum conſuetudinis conſtantis nec vola nec veſtigium uſpiam compareat. Taceo, rei nummariæ imperitiam Thalmudicorum magiſtrorum vel inde patere, quod nusquam illi memoraverint nummos Ebræos Samaritanis characteribus inſcriptos, quodq; adeo perquam paucis Rabbinorum, & non niſi ſequioris ævi, illi cæperint innoteſcere. Et nullum itaque conſtans Ebræorum teſtimonium Paradoxo meo adverſatur: & ſi quod eſſet, nihili valeret. Hieronymus porro & Epiphanius familiaribus ſibi Judæis videntur crediditſſe. Utique nec illis niſi inquantum ſunt rationibus inſtructi, tuto credi, notum eſt. Nudæ ſententiæ nullam vim habent.

Fuiſſe *porro* olim ante Captivitatem Babylonicam ſingularem aliquem Sanctuarii Siclum, certum quidem eſt. At vero jam probavimus, non monetæ alicujus ſignatæ genus Siclum illum fuiſſe, ſed certi ponderis. Enimvero etiam alia fuerunt Sicli nomine fortaſſis haud parum diverſa pondera. Diſerte ſanè *2 Samuelis cap. XIV, 26* fit mentio *Siclorum ponderis regii.* Nec Abſolonis capilli ponderati fuerunt ad monetam aliquam, ſed ad alicujus ponderis normam: quod quantæ fuerit gravitatis hodie nos fugit. Oſtendimus verò itidem, ante Captivitatem illam Siclos quidem fuiſſe in uſu loco monetæ ſed ἀσήμους: omnes verò illos fuiſſe pares ponderi Sicli Sanctuarii non equidem affirmaverim: imò improbitatem temporum illorum attendens haud dubito, ſæpenumero pondus Sicli vulgare ab eo quod in ſanctuario aſſervabatur multùm deflexiſſe. Neutiquam verò inde colligere eſt, quaſi lege conſtitutum fuiſſe, aliud Sicli genus in ſacros aliud in profanos uſus. Imò verò conſtat ex *Levitici XVII, 15:* omnes æſtimationes rerum fieri oportuiſſe ad normam Sicli ſanctuarii, atque adeo eandem Sicli ſive ponderis rationem in civilibus quo-

quoque negotiis debuisse observari. Utrum post solutam Captivitatem Babylonicam fuerit itidem Siclus aliquis singularis sanctuarii nec ne, haud equidem dixerim. Ab Hasmonæorum usque ætate ullum fuisse in usu discrimen Sicli profani & sacri, nullo potest vel levissimo ostendi indicio. Quæ caussa verò fuerit, illius appellationis *Sicli Sanctuarii* rectè jam tum à Villalpando pariter & doctissimo Walthono est expositum. Utemur verbis Walthoni, ne videamur nobis voluisse vindicare aliorum observata. *Cum mentio fit in scripturis Sicli sanctuarii, hic ideo dicitur Siclus sanctuarii, quia in sanctuario asservata sunt ponderum & mensurarum exemplaria. Hoc enim ad sacerdotum officium pertinebat, ut sint super omne pondus & mensuram, 1. Chron. XXIII, 23.* Item: *Inter sacra enim æstimata erant pondera & mensuræ. Unde in templis apud Paganos, & in Ecclesiis Christianorum servari solebant, ut ex Justiniani Novella 128 cap. 15 ostendimus.* Hæc Walthonus. Utut postremo fuissent olim Sicli quidam sacri, non tamen hi potuissent appellari Sicli sanctuarii: quia non omne sacrum ad sanctuarium pertinuit.

Quod *Tertio* versionem attinet Septuaginta seniorum Græcam torsit illa aliquamdiu viros etiam doctissimos. Ariæmontanus enim & Masius errorem ab interpretibus commissum censent. Quod verisimile non est, in re vulgo & nota & obvia: præsertim cum sæpe hæc interpretatio sit repetita. Alii librariis adscribunt culpam; qui scripserint initio quidem δ δράχμα, pòst jota inseruerint, fecerintque δίδραχμα. Quis credat verò, id factum tam multis in locis, idque à peritioribus pòst emendatum non esse? Villalpandus c.28. scribit, *cum didrachmum pro Siclo reddunt* Septuaginta, *non certam habuisse exæquandi ponderis rationem, sed potius pro Hebraico alium Græcum substituere voluisse, qui in eo tantùm esset similis; quod magis in ore & manibus omnium Græcorum didrachmum tunc versaretur, haud secus quam tetradrachmus Siclus in oculis ac manibus olim Hebræorum.* Ast vereor, ut hæc excusatio sit imputatio supinæ

 oscitan-

oscitantiæ: si scilicet scientes Græcum nummum substituerint pro Ebræo. Fuit vero & Stater sive τετράδραχμον satis familiaris nummus Græciæ populis: ac proinde non fuit necessum, melioris intellectus caussa in gratiam Græcorum δίδραχμον vertere. Rectius gerit in his enodandis sese Villalpandus *cap. 29.* Sed non opus est illa huc advocare. Omnium optime illi rem expedierunt, qui observavere: drachmam Alexandrinam pendisse duas Atticas; atque ita δίδραχμον Alexandrinum esse τετράδραχμον Atticum, (id quod ex Polluce constat) Septuaginta autem Alexandrino more fuisse loquutos, sicut in Ægypto versio illa fuit nata.

Quicquid vero sit, versio isthæc Septuagintaviralis non juvat quidquam illam de diverso pondere Sicli sacri & profani opinionem; quoniam nusquam in versione isthac, etiam quando de sacris agitur, *Siclus* vertitur τετράδραχμον, sed semper δίδραχμον: ut proinde hi quidem interpretes istam à sequioris ævi Judæis excogitatam Siclorum differentiam non agnoverint. Perquam frivolum sane est, quod nonnulli trahere huc moliti sint illud de pondere capillorum Absolonis: quia scilicet ea Septuagintavirali versione legitur pondus capillorum æquasse centum Siclos, in Ebræo autem ducentos. In quibusdam enim Græcis codicibus versionis illius legitur itidem διακοσίους: fortassis etiam Interpretes illi usi sunt exemplaribus Ebræis quæ nonnihil à nostris fuerunt diversa: id quod in aliis quammultis locis etiam est observare.

Quod *quarto* loco adduximus, non solet quidem multum urgeri, fortassis tamen haud immerito cui videatur, omnium esse verisimillimum. Attamen qui Ebræi nummi non habent inscriptum nomen *Sekel*, ad rem non faciunt, utpote qui non Sicli sed diversi fuerint à Siclo ordinis. Utque illorum nonnulli fuerint τετράδραχμοι, quidam δίδραχμοι, quidam non nisi drachmam unam pondere æquaverint: non tamen propterea Siclis κατ' ἐξοχὴν ita dictis merentur accenseri. Solent præterea illi

ponderis

ponderis esse admodum à Siclis diversi &, ut ita dicam, planè irregulares. Quam maxime huc facere dixeris, nummos illos qui non sunt τετράδραχμοι & tamen nomen *Sicli Israëlu* habent inscriptum. Jam tum autem ostensum est, factum illud esse non secundum leges sed vitio eorum qui monetas adulterarunt. Quod genus hominum nequam nulli reipublicæ solet deesse.

Saltim eorum igitur, qui sacri profanique Sicli in diverso pondere differentiam constituerunt, sententiam nullis niti formis rationibus, jam est manifestum. Illi qui Siclos illos fuisse etiam literis diversos qui statuunt, nullâ plane veterum traditione colorem sibi parare potuerunt. Omnis illorum prætextus videtur stare eo, quod nummorum Ebræorum quidam reperiantur etiam sacris sive Assyriis literis insigniti, alii Samaritanis atque adeo profanis. Et sanè reperiri, etiam *Sicli* nomine per literas sacras insignitos nonnullos nummos, certum est. Verum enimvero, etsi, ponas, nummorum illorum qui Assyrias literas habent inscriptas nonnullos esse genuinos, non sequitur tamen, illos audiisse olim *Sicli* nomine Sed & eorum qui hodie quidem superant Sicli nomen non habentes inscriptum, forte nulli vel Sicli vel Semisicli vel trientis vel quadrantis Sicli pondus exacte referunt; atque adeo ad Sicli sanctuarii normam nec hi sunt compositi, aut merentur *sacri Sicli* cognomentum. Eorum qui inscripti sunt *Sicli* titulo, paucissimos item reperias Siclo sanctuarii æquales, ac proinde neutiquam merentur *sacri* cognomentum. Probavi autem jam tum in universum sic satis clare, nisi fallor. omnes literis Assyriis inscriptos nummos esse supposititios & natos demum post gentis Judaicæ Romanum excidium.

IN universum igitur licet jam saltim hoc constituere, sententiam illam de duplici Siclo, sacro & profano, destitui firmo omni fundamento. Hoc evicto autem consequens est, fas esse illam rejicere & opinionem adversam amplecti tanquam similiorem vero: idq;

quoniam in bene constituta republica, qualem utique Deus suam Israëlitarum esse voluit, non solent temere admitti in idem nomen diversi pretii monetæ, quo vitetur omnis deceptio. Idem verò maxime confirmant illi, qui etiamnum superant genuini Sicli. Illi enim insigniti sunt signis sanctissimis, ex ipsa Arca fœderis assumptis, Urnâ scilicet mannam continente & ramulo amygdalarum ferace, atque adeo non possunt despici tanquam sint profani. Iidem solent esse, paucissimis exceptis, τετράδραχμοι, aut si Semisicli fuerint, δίδραχμοι, adeoque ad normam Sicli sanctuarii benè compositi. Et tamen sunt inscripti literis non sacris sed Samaritanis, recepti item in usus civiles ad instar aliorum nummorum. Quod si porro fuissent olim in vulgi usu Sicli ab his dimidio leviores, utique illi etiam signis sanctissimis non debuissent inscribi, nec honorari titulis *sancta Jerusalem* & *Sicli Israëlis*, deberent etiam illorum hodiè nonnulli esse superstites. Nihil autem horum usquam comparet, nullum reperitur vel levissimum indicium. Tollere denique penitus illud imaginarium discrimen Siclorum aptum est unum Flavii Josephi testimonium; ὁ δὲ σίκλος, νόμισμα ἑβραίων ὤν, ἀττικὰς δέχεται δραχμὰς τέσσαρας. Non enim ἁπλῶς, & nulla addita exceptione, potuisset ita Josephus loqui, si tunc fuisset in usu civili Siclus aliquis profanus δίδραχμος. Ego sanè illud unicum Josephi testimonium sufficere arbitror Paradoxo meo statuminando. Quapropter etiam in illo nunc acquiesco, nec verbo addito opus esse censeo.

CAPUT XI.

Quæ de Cippis Ebræorum in libello ab Hottingero edito memorantur non mereri fidem.

QUæ ad illustrationem defensionemq;, etsi non omni ex parte ἀποδεικτικὴν perquam verosimilem tamen, Paradoxorum nostrorum sex attinent, fortassis abunde satis persecuti sumus. Restant

Reſtant, fateor, dicenda complura alia de Ebræorum nummis, ſed illa aggredi non patiuntur negotia mea. Aliis illa curæ ſint quibus plus otii ſuppetit, & literaturæ Ebrææ plenior notitia.

Fortaſſis majori juris ſpecie poſſit à me exſpectari aliquid hoc loco, de *Sepulcris Ebræorum*: quandoquidem & in mea Epiſtola & in Reſponſo Hottingeriano hoc quoque argumentum tactum eſt. Cœterum & illud agere vetant meliores gravioresque occupationes. Et verò parum refert, quid de narrationibus Judaicis, quos libellus ille ab Hottingero editus verſusque comprehendit, ſentiendum ſit. Non enim vel Eccleſiæ vel reipublicæ iſthæc ſcire intereſt.

Me in ſententia etiamnum confirmant, tot Chriſtianorum accuratâ curâ elaboratæ Terræ ſanctæ vicinarumque regionum deſcriptiones: præter enim plurimas Latine ſcriptas hujus argumenti hiſtorias, dedit orbi Leo Allatius inter ſua Σύμμικτα Græcas tres: Omnes vero illæ pauca admodum memorant de ejusmodi Cippis, cum tamen ſepulchra Patriarcharum & Prophetarum etiam Chriſtianis ſint religioſa, non minus ac Judæis. Accedit, quod etiam ipſe magnus erro Benjamin Tutelenſis Judæus, etſi fuerit rerum ſuæ gentis curioſus indagator & fabuloſus præco, itidem tamen pauca duntaxat ſepulcra ejuſmodi commemoraverit. Haud præteriturus illa ſilentio, ſi ejus ætate fuiſſent & numeroſa adeo & tanta in veneratione. Obiit autem Benjamin ille ſeculo duodecimo Chriſtiano, & quidem anno 1173, ut vir plane eximius Conſtantinus l'Empereur in ſua Itinerario Benjaminis præmiſſa *Diſſertatione*, ex Chronicis cum Abrahami Zacuthi tum Davidis Gans, celebrium Rabbinorum, pridem docuit. Autor verò libelli ab Hottingerò editi multo recentior eſt Benjamine. Saltim itaq; de iis quæ hic tradit fas eſt ſuſpicari, recentiora eſſe, à ſequioris ævi Judæis partim confecta partim conficta. Et vero ille de Cippis ab Hottingero editus libellus ſcriptus eſt

ſuperi-

ſuperiore demum ſeculo, imperante per Orientem ipſique Palæſtinæ Solimanno. Hottingerus enim quidem *pag. 17 editionis primæ* numerum minorem Judaicæ æræ 297, quem ſcriptor memorat, anno Chriſti 1137 reſpondere docuerat, ipſe tamen illud juſſit emendare *pag. 75*, & reponere annum Chriſti 1537: Secunda vero editione *pag. 35* prior error eſt repetitus, & *pag. 84* novus commiſſus, ſexcenteſimo Chriſti anno poſito in locum quingenteſimi. Ne autem notis numeralibus quisquam fallatur ſatis cavit ipſe ſcriptor, narrans, quemadmodum juſſu Sultani Solimanni, & mœnia & multa alia Hieroſolymæ urbis fuerint iterum exſtructa, editionis primæ *pag. 12* ſecundæ *pag. 34*. Quin imo ex iis quæ fine libelli habentur liquet, initiò quidem in modum Epiſtolæ omnia ſcripta, inde autem ab alio quodam Judæo, qui etiam ipſe Palæſtinam luſtraverat, in libellum poſt denique translata eſſe. Cum Benjamin itaque ſuum iter inſtituerit rerum potientibus in Palæſtina Chriſtianis Europæis, tunc vero adeo multi Cippi non fuerint in exiſtimatione, alter vero integris quadringentis annis pòſt demum vixerit, cum jam per trecentos amplius annos Muhamedani ibi imperaſſent, manifeſtum profectò eſt, valde veroſimile eſſe id quod in Epiſtola diximus, fractâ denique Chriſtianorum in terris illis potentia, à Judæis Cippos illos multos eſſe conſtructos, quos hic ſcriptor commemorat. Non ſane vel hâc tempeſtate deſiit apud Judæos κακοζηλία illa Phariſaica, jam tum olim à Salvatore noſtro improbata, imo graviter Phariſæis improperata, *ædificandi monumenta Prophetarum*. Ac proinde id quod diximus, de Cippis intra hoſce trecentos annos recenter conditis, non utique eſt vero abſimile.

Reperiuntur porrò in libello iſthoc quammulta fabuloſa; quæ proinde & reliquis narrationibus de Cippis fidem detrahunt. Quod ſolet eſſe mendaciorum commune præmium

mium. Ipſemet Hottingerus fidem omnium iſtarum narrationum non auſus fuit præſtare. In ipſis ſane Notis ſuis complura paſſim falſi convincit: in Reſponſo fatetur, *non omnium eandem auctoritatem eſſe: Quæ nimiâ commendantur antiquitate ſuſpicione vix carere.* Quibus itaque narrationibus liceat fidem commodare quibus non, incertum ſaltim eſt.

In univerſum iſtius quidem libelli Autor videtur ejuſdem fuiſſe indolis cum Benjamine, vel potius ejus quæ vulgo Judæis eſt pene communis; quæ nempe in parte pietatis collocat mentiri, ſi videatur id ſuo ſuperſtitioſo zelo commodum. Quod non eſt tamen mirum, quoniam eodem vitio tenentur cujuscunque pené θρησκείας & quarumcunque ſectarum complures ſervidi zelotæ: etiam Muhammedicorum. Utinam non quoque Chriſtianorum! Sed, eheu, jam tum ſeculo Chriſtiano undecimo non ſemel conqueſtus fuit ipſemet magnus tunc nomine atque auctoritate Cardinalis Romanus Petrus Damiani, *quod nonnulli ſe Deo deferre exiſtiment, ſi in extollendis ſanctorum virtutibus mendacium fingant.* Eſt ſane quamplurium omnis pene generis hominum perſuaſio, circa eorum qui Sancti creduntur ſepulcra, promptius exaudire Deum preces. Judæo ſaltim illi qui librum de Cippis conſcripſit idem, quod aliis vulgo, placuiſſe de precibus ad ſepulcra fundendis, haud obſcure patet ex ipſis verbis quibus libellum eſt exorſus. Ita enim illa interpretatus eſt Hottingerus. *Hæc ſunt itinera filiorum Iſraël, quæ fecerunt proficiſcentes de virtute in virtutem, ut proſternerent ſe ad ſepulchra juſtorum, ſuper quibus pax. Accedunt autem cum lachrymis & deprecationibus, ut petant & exorent miſericordiam pro ſe & fratribus ſuis, qui in exilio morantur.* Ad ipſas tamen ſepultorum animas non dixerim à Judæorum nonnullis preces allegari: etſi me non prætereat, à paucis quibusdam angelos invocari ſolitos. Cœterum quandoquidem illa de vi precum circa ſepulcra effuſarum perſuaſio

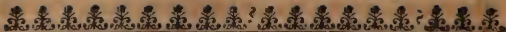
usque adeo apud quammultos invaluerit, non eſt mirum de ſepulcris ipſis plurima ſolere fingi: Optimo tamen maximo Deo forte nihil magis eſt inviſum iſtis mendaciis.

Uno verbo, nihil eſt cauſſæ quare libello illi Hottingeriano liceat ſecure credere: propterea perſto, parte quidem optima, in ea quam dixi ſententiâ.

DE RE-

DE REPVBLICA EBRÆORVM

Exercitatio Academica.

DE REPVBLICA EBRÆORVM

EXERCITATIO

Habita in Academia Iulia

Anno CIↃ IↃC XLVIII die 8 April.

RESPONDENTE

MARTINO MVLLERO

Hamburgensi.

QUâ ratione unaquævis societas humana, quæ civitatis nomine censeri potest, administretur atque gubernetur, id considerare nemini non suave atque jucundum esse potest. Atque id eò magis, quo ἀκρέςατα illud ἀγαθὸν, quod per commodam sui gubernationem societas humana obtinere solet, expenditur intentiùs. Cum enim omnia diffluxura videantur, si omni omninò Societas illa gubernatione destituatur, sola hæc si commoda sit præstat, ut bene beateque inter homines vivi queat. Quin si non per omnia satis rectè se habeat, præstat tamen, ut societas, quæ coiverat, è vestigio non prorsus diffluat & dilabatur.

II. CÆTERUM quâ ratione gubernata olim fuerit *Israëlitica Gens*, turba illa hominum, quam Ægyptiacæ tyrannidi subduci jusserat ipse Deus, quamque adeò seorsim ab Ægyptiis degere, & peculiarem rempublicam constituere volebat, id, nisi me omnia fallunt, suavissimè considerabitur omnium. Israëlitica enim gens illa erat, apud quam, ut sacrâ phrasi utar, ignem post & caminum habuit, atque adeò singulari modo habitavit ipse Deus; cuiq; revera præstitit talia, qualia numquam

quam nationum ulli. Hanc eandem voluit Deus non consuetis inter quasvis alias gentes modis gubernari, sed qui excellentiâ quadam sua à cæteris haud parum discreparet omnibus. Nos ab insigni, quam diximus, suavitate allecti, in expendendâ Ebræorum reipublicæ forma paululum nos exercebimus.

III. IN naturam autem rerumpublicarum introspicere volentibus τὸ κύριον sive Summa potestas ante omnia consideranda fuerit, penes quem nimirum illa ipsa sit; utrum nempe penes unum, an verò penes paucos, an denique penes omnem populum. Hinc nimirum tres diversissimæ & maximè ἀντιδιῃρημέναι simplicium rerumpublicarum formæ emergunt. Aristoteles ubi considerare instituit politias sive respublicas, πόσαι τὸν ἀριθμὸν, καὶ τίνες εἰσὶ, quot nummero sint & quæ, (facit id autem *lib. III Polit. c. 7*) ita pronunciat illicò: ἀνάγκη δ' εἶναι κύριον ἢ ἕνα ἢ ὀλίγους ἢ τοὺς πολλούς. Quam divisionem & Cicero *Secundo de divinatione* profitetur, se à Platone Aristotelis præceptore ejusque philosophia didicisse: *respublicas teneri tum à principibus, tum à populo, aliquando à singulis.* Tacitus quoque conformiter prorsus hisce loquitur *lib. IV Annal. Cunctas nationes*, inquit, *& urbes populus, aut primores, aut singuli regunt.* Ita à numero τὸ κύριον sive summam potestatem obtinentium, perquam magna rerumpublicarum fluit diversitas.

IV. Porrò autem Simplicibus politiarum formis, certa etiam nomina jam olim tributa esse, nemini non est cognitum. Si nimirum unus rerum potiatur, Monarchiam appellavêre hanc regiminis formam. Præterea τὴν πρὸς τὸ κοινὸν ἀποβλέπουσαν συμφέρον, *quæ ad communem utilitatem respicit*, βασιλείαν *regiam potestatem* dixit Aristoteles. Quæ autem Monarchia πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ μοναρχοῦντος, *ad commodum dominantis* regitur, illam Aristoteles τυραννίδα appellavit. Si πολίτευμα sive summa potestas penes plures, eosque paucos sit, hæc regiminis forma, sive recta sit per omnia, sive recti παρέκβασις & ἡμαρτημένη, plu-

rimis Oligarchia olim est dicta. Aristoteles verò, ubi respublicas dispescit, Oligarchiæ vocabulum paucorum & quidem divitum potentiæ minus rectè se habenti, atque ad publicam utilitatem non respicienti, tribuit: Si paucorum potentia publicam salutem procuret atque ex virtute optimis civibus conflectur, Aristocratiam appellat illam gubernationis formam. Si denique populus πολιτεύηται, sive summam potestatem obtineat & quidem ad communem utilitatem, Aristoteles hanc regiminis formam communi omnium rerumpublicarum nomine πολιτείας appellat, hujus vero παρέκβασιν dictam vult Democratiam. Complures tamen, qui Philosophum & antesserunt & secuti fuerunt, Democratiæ vocabulum generale esse voluerunt, cujuscunque τὸ πλῆθος κύριον: à quibus neque ipsum Philosophum prorsus abire intelleximus.

V. SED ad illam tandem potestatem quæ in gente Israëlitica obtinuit, versandam atque considerandam accingamur, eamque talem, qualem ubique terrarum in gentium gubernatione omni memoria observare fuit. Cum igitur gens Israëlitica post diutinas tergiversationes ab Ægyptiorum rege dimissa tandem esset, atque ut in Palæstinam commigraret per deserta Arabiæ Petræ iter facere inciperet, peculiarem rempublicam illicò constituit. Erat ibi justa hominum multitudo, quæ ex simplicibus enata fuerat societatibus. Hanc gubernari utique erat necesse, si civili etiam ratione commodè inter se vivere deberet. At si more inter alias gentes consueto gubernari deberet, fuisset τὸ κύριον seu Summa potestas alicui vel aliquibus committenda; vel certe si penes universum populum esse deberet, aliquibus tamen fuisset deleganda, qui exercerent.

VI. Hîc autem singularem rationem, quæ inter alias gentes non obtinuit, neque obtinebit unquam, est animadvertere. Omnis quidem potestas, quæ civitates moderatur, præcipuè Deo T.O.M. ab illis, qui eam obtinent, accepta est ferenda, juxta

illud

illud gentium doctoris: οὐ γάρ ἐστιν ἐξουσία εἰ μὴ ἀπὸ θεοῦ. Neque dubium est, quin ille *qui hominum interest animus & mediis cogitationibus intervenit*, (quod prudentissimus Seneca agnoscit,) quin, inquam, ille summam potestatem, quæ magnos hominum gubernat cœtus, præcipuè dirigat atque moderetur. At verò inter Summam potestatem, quæ gentem Israëliticam gubernavit, & quæ cæteras gubernat gentes, illud est: quòd hæc, licet occulte à Deo dirigatur, hominibus tamen plenè committitur: illam autem ipse Deus maximam partem immediate exercendam sibi servavit. Fitq; adeò, ut illâ, quæ hominibus committitur, non raró abutantur ipsi homines. Neque enim vi eam dirigit, aut si malè eâ utitur homo, sensibiliter semper retundit Deus; sed ut à præscripto legum divinarum homo exorbitet, non raró permittit. Quam autem circa Ebræos sibi servaverat Deus, illius usus non nisi sanctissimus esse potuit.

VII. Cum autem τὸ κύριον sive Summa potestas in variis sita sit, videmur operæ pretium facturi, si quid potissimum nos velimus per hanc *summam potestatem* intelligi, explicemus. Potestatem itaque summam quàm maximè sitam esse dicimus in regendâ aut tuendâ republicâ. Hæc enim potissima illa capita sunt, ad quæ revocari plæraque possunt, quæ circa reipublicæ summam in disquisitionem venire solent. Atque huc pertinet illud Poëtarum principis Homeri, quod de Agamemnone dixit: ἀμφότερον, βασιλεύς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής. Quæ porrò ad regendam civitatem pertinet potestas, illa præcipuè in in *legibus* condendis & *magistratu* ac *judicibus* constituendis est sita: Quæ autem ad tuendam, in *armis* & gerendo bello. Tria adeò fuerint in quibus Summa potestas, quantam nimirum cunque in politiis observare possumus, quam maximè est conspicua: Leges condere, bellum indicere, magistratus judiciaque constituere.

IIX. PORRO horum omnium in republicâ Ebræorum penes ipsum Deum arbitrium fuit. Et id quidem in proclivi

nunc

nunc est ostendere. *Potestatem condendi leges*, etiam illas omnes quibus gens Ebræa ad politicum bonum fruendum gubernaretur, reservasse sibi ipsum Deum, atque etiam istas leges illi genti condidisse, tam manifestum est, ut qui id operosè probare vellet, lucem soli, quod ajunt, fœneraturus videri posset. Elucet autem id maximè ex plurimis Levitici Numerorum & Deuteronomii capitibus: quæ quasi dives sunt penu, ubi quicquid etiamnum in vita humana commodis legibus definitum est magnam partem comprehenditur. *Primùm* sane, cum Deus ter O. M. ex Arabiæ monte Sinai pararet leges ferre, de seipso præfatus est hunc in modum: *Ego sum Jehova Deus tuus, qui eduxi te ex Ægypto è domo servitutis.* Unde liquet, latam Legem à Deo, non tanquam creatore cœli & terræ, sed veluti à summo populi Israëlitici duce. *Tum* quæ totius reipublicæ quasi præcipuum debuit esse vinculum, legem Decalogi, audienti populo seorsim, & quidem justæ Legi auctoritatis conciliandæ ergo, ceu decet sapientem Legislatorem, per fulgura ac tonitrua clarissimè promulgavit: eamq; mox duabus inscripsit tabulis, quæ proinde tabulæ fæderis sunt dictæ: deinde paulo pòst eas singulari arca, quæ itidem arcæ fæderis hinc nomen accepit, fecit in perpetuam inusitati fæderis cum Deo initi memoriam, recondi. *Post hæc* ubi jam populo terror esset incussus, soli quidem Moysi, sed post satis pridem spectatam populo divinam ejus probitatem, & non sine comitantibus perpetuò stupendis miraculis, istiusmodi complures edidit leges, qualium in politiis optimis instituendis usus esse solet; qualibusq; vigentibus quàm commodissime inter homines vivi potest, abolitis ex adverso vel aliis existentibus, fieri non potest, quin injuriæ, alicui saltim, cives sint expositi. Hæ nimirum sunt illæ, quas ut distinguamus à merè cæremonialibus, quarum recensione codicis Mosaici benè magna pars consumitur, Forenses dicere consuevimus. Atque illarum singulas pressius considerare, operæ quidem

magnum

magnum fuerit pretium, nostri tamen in præsentia haud quaquam est instituti. Facturus id aliquando est Vir Clarissimus, sub cujus auspiciis hæc nobis nata est confidentia, ut levidensia ista ad publicam σιζήτησιν extruderemus.

IX. *Præterquam vero* quod Deus universales tulit leges, per quas similibus delictis similis atque eadem pœna fuit irrogata, usu etiam venit, ut quidam malefici ad occultas pœnas à Deo raperentur, vel sciscitanti Moysi singularis quædam pœna indicaretur, quæ malefico esset irroganda. Pœnæ capitales quidem quæ apud Hebræos obtinebant, videntur ad quaternarium numerum commodè posse revocari. Sunt igitur illæ: Combustio sive vivicomburium, lapidatio, decollatio, & denique strangulatio suffocatio sive suspendium. Quod autem quidam, quos inter sunt doctissimi Viri Sigonius & Lipsius, crucifixionem etiam supplicium inter Hebræos usitatum fuisse existimant, næ in eo oppidò falluntur. Id quod ostendit nobis ὁ πάνυ Isaacus Casaubonus. Sed quod diximus Deum ipsum quosdam ad occultas pœnas rapuisse, apparet ex *Levit. cap. X. Num. XI XII XIV XVI.* Sed & singularia quædam supplicia ab ipso Deo quibusdam irrogata videmus, & Moysi in mandatis datum, ut ea homines exequerentur. Sic *Num. XXV* mandat Deus, ut principes populi suspendantur: si recte quidem hic habent sese versiones codicis Ebræi. *Num. XV* memoratur, quendam ligna Sabbatho collegisse; cum autem lege minus clarè fuisset expressum, quomodo is ipse plectendus esset, mandasse Deum, ut capitali supplicio afficeretur, hoc est lapidibus obrueretur. Ex *Levit. XXIV* capite intelligimus, blasphemum quendam in custodiam datum fuisse, donec luculenta à Deo darentur responsa, quâ ipse pœna esset plectendus: & cum illa data essent, lapidibus blasphemum illum itidem fuisse obrutum. Ita quæ legibus clarissimè definita non erant, de iis expectabatur ipsius Dei definitio. Non injuria autem forte etiam dixeris, ex parte in lo

S. l. vi. de Rep. Heb. c. 10, Lips. l. 1. de cruce c. 9.

Exerc. xvi. in Baron. n LXXVII.

cum pœnarum civilium sacrificia quoque à Deo esse imperata, eorumque modum definitum: quandoquidem scilicet omne delictum ad injuriam Dei, etiam inquantum ille Rex erat, pertinere visum fuit.

X. Eadem porro ratione, si in iis, quæ ad sacros ritus pertinebant, quicquam suboriretur dubii, consulebatur itidem Deus, ejusque expectabatur responsum. Ut apparet ex *cap. IX Num.* ubi de contaminatis & peregrè profectis agitur, an simul unà cum cæteris festum paschatos celebrare & agnum edere ipsis esset integrum. Cum filiæ Zelophchadis peterent, ut sibi etiam darentur prædia, Moyses ad Deum ipsarum causam defert; & mandata accipit, ut quæ ipsarum parenti Zelophchadi tribuenda fuissent, nunc ipsis filiabus tribuantur, uti hæc leguntur *Num. XXVII.* Edita etiam tunc universalis sanctio est, ut quæ defuncto cuidam tribuenda essent prædia, illa tribuerentur illis, qui proxi-
N. xxxii. mè ipsi sanguine essent juncti aut cognati. Cum etiam dubium suboriretur; an illæ ipsæ Zelophchadis filiæ, jam ἐπίκληροι factæ, viris, qui non ejusdem cum ipsis essent tribus, nubere possent, nec ne, Moyses exquisitâ Numinis voluntate ita respondet: *Hoc est verbum quod præcipit Jehova de filiabus Zelophchadis, dicendo, cui bonum videbitur in oculis suis nubent: verumtamen in familia tribus paternæ suæ nubunto. Nam non avertetur possessio in filiis Israëlis à tribu in tribum: quum filii Israëlis adhærebunt quisque possessioni tribus paternæ suæ.* Illæ autem relationes, quæ ad Deum fiebant, in Hebræorum republicâ maximè erant necessariæ, cum nec legibus definita omnia essent quæ usu venire poterant, nec illis quicquam addere sive demere, vel omninò in illis migrare, ulli homini esset licitum. De vulgaribus rerumpublicarum legibus Aristoteles
l. 3. Polit. cap. XI. ita loquitur: δεῖ τοὺς νόμους εἶναι κυρίους, κειμένους ὀρθῶς: τὸν ἄρχοντα δὲ, ἄν τε εἷς ἄν τε πλείους ὦσι, περὶ τούτων εἶναι κυρίους, περὶ ὅσων ἐξαδυνατοῦσιν οἱ νόμοι λέγειν ἀκριβῶς, διὰ τὸ μὴ ῥᾴδιον εἶναι καθόλου δηλῶσαι περὶ πάντων. In Ebræorum republica leges utique erant optimè omnium

omnium positæ, & eædem etiam dominabantur: at incidere quædam poterant quæ ex illis definiri liquidò non possent. Circa talia igitur etiam potestatem ac arbitrium sibi servaverat & κύριος erat ὁ ἄρχων illius reipublicæ ipse Deus; quomodo nimirum in aliis rebuspublicis istiusmodi potestatem habere debent οἱ ἄρχοντες. Et verò legibus θεοσδότοις quæ Ebræorum rempublicam moderari debebant, non licuisse ulli homini privato ausu aliquid addere sive demere, id exsertis verbis dicitur *Deut. IV. & XII. Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo. Custodite mandata Domini Dei vestri, quæ ego præcipio vobis.* Hoc igitur argumento maximo est; juris illius majestatis, quod in legibus ferendis est positum, nihil quicquam penes hominem fuisse.

XI. Ut autem potestas leges ferendi penes Deum, sic pariter immunitatem & *privilegia* concedendi potestas fuit. Ita qui ex tribu Levi erant, omnes à militiâ jubet esse immunes & sacro muneri addixit, *Num. 1.* Immunitatem à militia concessit etiam aliquibus aliis, utpote qui vineam noviter excolere cœpissent: qui uxori se despondissent necdum domum eam duxissent: qui novas ædes exstruxissent nec dum eas incolere cœpissent: denique qui timidi essent & cæteris etiam metum viderentur incussuri. Quomodo hæc leguntur *Deut. XX.*

XII. Porrò & *belli gerendi arbitrium* in gente Israëlitica Deum sibi reservasse, & penes Deum illud fuisse, de eo dubitari non potest. Non enim vel castra ex arbitrio suo locare aut mutare populo in itinere fas fuit. Deus præerat & intererat prælis. Versabatur in gente Israëlitica, *Num. XIV Deus in medio vestri est*, inquit Moyses, *& pro vobis contra hostes pugnabit*, *Deut. XX.* Ipse Deus jubet numerari populum, ordines constitui, & prælium iniri *Num. 1.* Ita singulos tribuum præfectos jubet in acie in primo ordine locari *Deut. XX.* Jubet etiam prælium inire cum Midianitis, & internecione delere eos, quia gentem Ebræorum ad

idololatriam illexerant *Num. XXV & XXXI.* Quemadmodum autem semper feliciter præliabantur, quoties Dei jussu id faciebant Israëlitæ, sic contra turpiter rem gerebant & magna clade afficiebantur, cum injussu Dei pugnabant. Moyses in quarto historiæ suæ sacræ c. XIV. dehortatur gentem suam, ne inirent prælium: *Dominus vobiscum non est*, inquit, *ne corruatis.*

XIII. Est & de *Magistratibus* tandem ostendendum nobis, quod ipsorum quoq; instituendorum arbitrium penes ipsum Deum remanserit in Ebræorum republica. Fiet id commode satis, dum de ipsis magistratibus, qui in republica Ebræorum fuerunt, disseremus. Antea autem, quam hoc faciamus, considerandа proponimus illa ipsa S. Scripturæ verba, quibus Deus ter Optimus M gentis Israëliticæ REX disertè appellatur. Nimirum hinc etiam oppidò fiet manifestum, τὸ κύριον sive summam potestatem, qualis in aliis rebuspublicis penes homines esse solet, in Ebræorum republica servasse sibi ipsum Deum. Igitur jam tum Exodi XIX, *Eritis mihi regnum sacerdotale*, dixit ipse Deus. Cum porro Ebræi postularent, ut sibi Rex daretur, quales finitimæ ipsis gentes sibi præfecerant, Deus ad Samue-
1. Reg. IIX. 7. lem loquitur in hunc modum: *Audi vocem populi in omnibus, quæ loquuntur tibi: non enim te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos* Regnaverat igitur ipse Deus in Israëlitica gente, antequam propriè dictus rex ex hominibus constitueretur: & eo modo postea non regnabat Deus cum ex hominibus Ebræis Rex esset datus. Idem verò clarissimè innuit Samuel, ubi suæ genti κακονοίας
1. Reg. XII. 12 illam exprobrat, quod postulassent sibi regem dari. *Cum videretis*, inquit, *Nahasum Ammonitarum Regem bello vos appetentem, dicebatis mihi: Non tu sed Rex nobis dominabitur, cum tamen ipse Jehova Vester Rex esset.* Sed & illud huc pertinet, quod cum Gideon rem benè gessisset, & quidam ex gente Israëlitica ipsum Regem eligere & regnum posteris ipsius itidem addicere

vellent,

vellent, quod, inquam, ipse Gideon ita respondit: *Ego nequaquam dominabor vobis, sed Iehova vobis dominabitur.* Syracides Jud. viii. 13
denique expressit idem hisce verbis: *In unamquamque gentem præposuit rectorem, καὶ προσελάβετο τὸν Ισραὴλ αὐτοῦ μερίδα, & pars Dei Israël facta est manifesta.* Germanicus noster interpres Lutherus sensum commodè expressit hunc in modum: über Israel ist er selbst HErr worden.

XIV. NUNC ad id accedemus, quod paulò antè institueramus dicere. Qui igitur ex hominibus populo Israëlitico præfuerunt usque ad Saulem, illi non summam reipublicæ potestatem, aut quæ jura dicuntur majestatis, ipsi habuerunt, sed duntaxat ἀρχαὶ sive magistratus stricta significatione vocis sunt dicendi. Ex mente autem Philosophi ἀρχαὶ sive *magistratus* maximè illi sunt appellandi; *ὅσαις ἀποδέδοται βουλεύσασθαι περὶ τινῶν, καὶ κρῖναι καὶ ἐπιτάξαι, καὶ μάλιστα τοῦτο quibus datum est deliberare de quibusdam, & judicare sive statuere, & mandare sive jubere, & maximè hoc postremum.* Gessit ergo istiusmodi magistratum in populo Israëlitico primus omnium MOYSES. Quem habito respectu ad Deum, qui summam potestatem sibi in populo Ebræo servaverat atque adeò illius Rex erat, haud absurdè Proregem dixeris. Certè *Deut. XXXIII vers. 5* in benedictione Moysis habentur verba, cum quibus id non malè congruit. Apud vulgatum interpretem illa ita sonant: *Erat Moyses apud rectissimum Rex.* Osiander autem ita corrigit: *Et fuit Moyses in recto Rex, in colligendis capitibus populi in unum tribubus Israel.* Leonis Judæ versio hæc est: *Et fuit æquabilis Rex.* Illam Vatablus immutat hoc modo: *Fuit autem in Israël (tanquam) Rex.* Quicquid sit de unâ voce Ebræâ, de qua sententiarum animadvertere est divortium inter interpretes, Moyses utique Rex hic videtur dici. Verum id omninò intelligendum, quomodo Vatablus intelligit, quod nimirum Moyses fuerit *tanquam* Rex. Atque eodem modo commodè noster interpres Germanicus: Er verwaltet das Ampt

eines Königes. Verus utique Rex haud fuit, neque unquam se pro vero Rege gessit, qui se afflictissimum mortalium queribundus profitetur, *Num. XI & XII.*

XV. Cæterum gessisse Moysen magistratum, habuisseq; ipsum potestatem, peculiari tamen modo ab ipso Deo dependentem, deliberandi, statuendi, & mandandi, ac de controversiis judicandi in gente Ebræorum, id ex historiâ sacrâ, quam ipse Moyses conscripsit, abundè liquet. Cum per deserta Arabiæ in Palæstinam tenderent Ebræi, aliquanto tempore solus Moyses causas dijudicarat omnium: ut operas matutino tempore exorsas in multum vesperæ produceret, & vires suas nimium quantum exhauriret. Quod cum Iethro generum suum invisens animadverteret, judicia aliter instituendi consilium ipsi dedit. Sacer scriptor memorat illud hisce verbis: *Res quam tu facis, non est bona. Omnino marcesces & tu & populus iste, qui tecum est. Nam gravius est negotium quàm ut tu hoc solus conficias. Audi igitur vocem meam, consulam tibi, & erit Deus tecum. Tu gere curam populi coram Deo & refer causas ad Deum, & doce eos statuta & leges, & viam eis ostende in qua ambulent, atque opus quod faciant. Porro ex omni populo tu prospice viros fortes, timentes Deum, viros veraces, odientes avaritiam, & præfice illos tribunos centuriones quinquagenarios & decuriones. Illi judicent populum omni tempore: omnem verò rem gravem quæ inciderit, ad te referent; ipsi vero universas res parvas judicent, levabuntque te cum fuerint tecum.*

Exod. XVIII. 17. & seqq.

XVI. Non insuper id consilii habuit Moyses, atque ex eo operæ, quæ ipsi soli hactenus incubuerat, partem in alios derivavit. Audierat ipse & dijudicarat causas suæ gentis, promiscuè minimas cum maximis. At ex consilio soceri, in litibus magis liquidi juris judicandi laborem aliis delegavit, nulla judiciorum parte sibi reservatâ, nisi quando lex ipsa vel deficeret vel obscurior esset. Certè in consilio Jethronis hæc sunt: *Tu gere curam populi coram Deo, & refer causas ad Deum.* Moyses ipse *Deut. 1. 18* scribit,

ſcribit, in hunc modum illos à ſeſe conſtitutos judices iſthoc tempore ſeſe allocutum: *Quod ſi difficile vobis viſum aliquid fuerit, referte ad me & ego audiam.*

XVII. Verùm illi ipſi quos Moyſes ita inſtituit *judices*, ex quibus & quemadmodum fuerint inſtituti, non perinde liquet. Poſſit ſanè cui videri, fuiſſe illos jam antea capita tribuum, eoque in poteſtate poſitos, cum ita Moyſes memoret ſe dixiſſe: *Et ſumpſi capita tribuum veſtrarum, viros ſapientes & nobiles, & conſtitui illos capita ſuper vos, principes chiliadum, principes centuriarum, principes pentecoſtyωn, principes decuriarum, & præfectos tribuum veſtrarum.* Non licet tamen hoc ipſum ex illis verbis colligere; *Capita* enim ſeu *principes* audiunt etiam, quibus nulla in alios competit poteſtas, modo præ aliis vel virtute vel re quadam alia emineant: quales ſanè illi fuerunt *ſapientia & nobilitate.* Vulgatus interpres hoſce principes vocat & quidem primi ordinis *tribunos* (commodiùs fortaſſis chiliarchos dixiſſet) ſecundi ordinis *centuriones*, tertii *quinquagenarios*, quarti denique *decanos.*

XVIII. Quales fuerint illæ chiliades, hecatontades, pentecoſtyes, atque decades, de eo itidem omnium non eadem eſt ſententia. Non poteſt tamen quenquam prudentum fugere, illam populi diviſionem ſummè fuiſſe utilem, & ſapientiſſime inſtitutam: quia nimirum ingens hominum numerus non poteſt commode in ordinem redigi & gubernari absque ejusmodi populi diſtinctione. Eapropter ſane illa paſſim in militiæ quoque uſum traducta eſt. Cæterum de capitibus quæ dixi populi ſic diſtincti, legimus conjecturam Bonaventuræ Cornelii Bertrami; quam etiam ipſius verbis huc adſcribemus: *Ex Joſuæ cap. VII liquet, populum Ebræum diſtributum primùm fuiſſe in tredecim tribus, tribus illas in Septuaginta gentes, quas Hebræi animas vocant ſæpius quàm Miſchpachoth quod vulgò exponunt familias: ſeptuaginta illas gentes in familias, quas Ebræi ferè appellant Batim, id eſt, domos, domos illas in Geſarim, id eſt, viros ſeu capita. Capita vero ſeu viros* De Rep. Ebræ. VI. p. 60. edit. Conſtant. L'Empereur.

hic

hic appellamus qui patres familias sint, filiosq́, & quam Latini familiam appellant habent. Chiliarchos, Centuriones, Quinquagenarios & Decuriones, ut jam subindicavi, non per gentes quæ duntaxat septuaginta erant, designatos puto: nec per eos qui propriè dicuntur gesarim, id est, viri seu capita, quum immenso fere numero futuri essent, sed per batim, id est, domos seu familias.

XIX. Cæterùm fuerunt quidem singulæ tribus divisæ in gentes: hæ porrò in domos: domus denique constiterunt ex pluribus patribus familias: quod autem gentes illæ exactè septuaginta fuerint, non apparet. Quot & quæ singularum tribuum gentes aut familiæ fuerint, cum Ebræi in desertis Arabiæ quadraginta annos ferè exegissent, rectius videtur intelligi posse ex *vigesimo sexto Num. capite:* & verò secundum illam distributionem populus jam occupatâ Palæstinâ semper fuit divisus. Quod item Bertramus existimat, chiliades illas, hecatontadas item, pentecostyas & decadas esse *domorum* (quales nimirum in Josuæ *capite septimo vers. 17.* intelliguntur, non patrum familias) id non omni procul est dubio. Verisimilius dixeris, esse illas chiliadas *patrum familias*, cum eundem loquendi modum de præfectis militum passim usurpatum videamus. Quemadmodum enim Moyses dicitur constituisse principes chiliadum & centuriarum qui causas judicarent, ita etiam præfecti militum dicuntur, alii quidem principes chiliadum, alii hecatontadum. Videantur modò postrema *capitis XXXI Num.* tmemata. Chiliades nimirum hæ atque itidem hecatontades militares, cum fuerint singulorum virorum: fuisse igitur & alteras illas tales, per est verosimile. An vero principes chiliadum, hecatontadum, pentecostyων, & decuriarum, qui causas dijudicarunt, subordinati invicem fuerint, quomodo principes chiliadibus & hecatontadibus militum præfecti utique fuerunt, de eo amplius videtur cogitandum.

XX. Hos igitur minores magistratus & judices divus Moyses instituit, ipse autem à Jehovâ immediate fuit institutus.

Ubi

Ubi observandum: quod illi à Moyse instituti munus suum proprio consilio propriaque prudentiâ tantum administraverint: Moyses verò quàm maximè egerit tantùm internuncium Dei. Neque verò quidquam legas alicujus in republicâ momenti à Moyse actum, nisi speciatim id jubente Deo. Eoque Moyses mandata immediatè accipiebat à Deo, etiam quando castra mutanda, aut bella gerenda cum hostibus essent; nec aliâ autoritate constituebantur Chiliarchi & Tribuni militum. Sic *Num. XXXI* Moyses à Iehova jubetur ulcisci Midianitas. Post Moyses mandata summi Numinis perfert ad populum: jusso illo deligere atque instruere qui in militiam proficiscantur. Ipse tamen delectos dicitur misisse & amandasse in campum.

XXI. SUPEREST de illa magistratuum institutione agere, de quâ narrare putatur sacer scriptor Moyses *libro quarto cap. XI.* quæque paulò ante facta est, quam eò penetrasset gens Israëlitica, unde exploratores in Palæstinam mittebantur. Incesserat nempe tum gentem contumacem satietas mannæ, mirabilis edulii, quo aliquamdiu victitarat, atq; ex adverso carnium appetitus. Ægrè etiam fecerat populus optimo suo ἡγεμόνι, carnes ab ipso exposcens, quod inde gentem abduxisset ubi carnium fuerat affatim. Queritur igitur Moyses de suâ miseriâ, & mori præoptavit quam illam perferre amplius. Ipsa Moysis verba sunt illa: *Unde mihi esset caro, quam dem toti populo huic? nam flent, adversum me dicendo: Da nobis carnes, uti comedamus. Non possum ego solus ferre onus totius populi hujus, nam grave hoc est supra me.* Deus autem Moysen deligere jubet Septuaginta viros, ex primoribus & præfectis seu moderatoribus suæ gentis, eosdemque ad tabernaculi ostium ducere; addens, quid tum facturus ipse sit. *Tum descendens,* inquit, *loquar tecum ibi, & seponam de spiritu qui est supra te, ponamque in eis: sic portabunt tecum onus populi, neque portabis tu solus.* Num. XI. 13

XXII. Magnus Grotius dicit, hæc locutum esse Deum ad Annot. ad Matth. V.

Moysen, cum questus hic esset, supremorum judiciorum ac relationum oneri (quod hactenus sustinuerat) sese non sufficere, & Septuaginta illos Spiritu novo (judiciali) instruxisse, jussisseque partem oneris ferre, supremorum nimirum judiciorum & relationum. Constans porrò doctorum multorum sententia est, institutum hic à Deo concilium illud atque SYNEDRIUM esse, cujus vim Herodes Rex fregit, majoris momenti causis, quæ in singulis civitatibus decidi non poterant, dijudicandis consecratum. Quod si autem in primos hujus sententiæ auctores inquiras, fortè non reperire fuerit alios, quam Thalmudicos magistros. Hi enim diserte hanc Synedrii magni originem tradiderunt *Titulo Sanhedrin cap. 1. paragr. VI:* mirifice contortis Scripturæ dictis abusi: ceu unicuivis palam esse potest, saltim ex Latina Tituli illius Thalmudici versione à Joanne Coccejo curata. Thalmudicos autem magistros illos secuti sunt, quotquot illorum traditionibus fidem habendam esse arbitrantur: quales sunt cum Rabbini omnes sequioris ævi, tum nonnulli nostræ tempestatis Christianorum literaturâ Ebræâ præstantium. Multa sane de illo magno Synedrio, quod detortâ Græcâ voce συνέδριον Ebræis jam olim Sanhedrin appellatum fuit, ex Rabbinorum cum Thalmudicorum tum aliorum adytis depromunt, queis in illa se penetrare hactenus collibuit.

XXIII. Ex Moysis Maimonidæ *Validâ manu*, & quidem *Halacha Sanhedrin*, producit quædam Wilhelmus Schickardus in suo *de Iure Regio* commentario, quæ ibi legere est volenti. Non continemus nos, quin pauca illinc huc etiam transferamus: *Senatus major in Sanctuario erat & vocabatur Sanhedrin magnum. Numerus illorum erat LXXI sicut dicitur: congrega mihi septuaginta viros de senibus Israël. His Mose præfuerat, sicut dicitur: stabunt ibi tecum. Ecce in summa septuaginta unus. Qui grandior sapientiâ cæteros omnes antecellebat, eum faciebant Præsidem seu caput consessus. Is ipsus est, quem eruditi ubique terrarum appellant NASI, hoc est Principem,*

Schickard. cap. 1. th. 2. p. 8.

pem, iique præest loco Moysis magistri nostri. At qui inter Septuaginta senatores annorum ratione natu maximus erat, eum collocabant à dextris illius, vocabantq́; ABH BETH DIN h.e. patrem consistorii. Ceteri sexaginta novem sedebant ordine promotionis & dignitatis suæ. Quo quisq́; major in sapientiâ, quàm collega suus, eo locabatur propius ad sinistram Principis. Circum secum sedebant autem in dimidiam quasi aream semicirculariter, ut eos ambo præsides, Princeps & Pater, omnes simul in conspectu haberent.

XXIV. Credendum scilicet censent viri eruditi in his Moysi Maimonidæ & Thalmudistis, tanquam ex certa traditione hæc talia habentibus. Cæterum quod pace illorum liceat dicere, non profectò ii sunt Thalmudistæ, multò minus is est Maimonides scriptor recens, quibus tutò credas antiquissimas populi Ebræorum res, nullis suppetentibus sacri Codicis testimoniis: cum constet, fabulis plurimis imo portentosis mendaciis dudum omnem eos merito decoxisse fidem; etsi quandoque id quod vero est consentaneum dicant. Nec verò illi omnia ex traditione acceperunt, sed quàm frequentissime sua commenta πατροπαραδότων nomine solent venditare. Imo quantumvis plurimum etiam inter sese mutuo diffideant, omnibus tamen illis fidem æqualem præberi, imo divinæ Legis effatis æquiparari, interdum & anteferri postulant; impietate an impudentia majore incertum, nefariâ verò & piorum nemini non execranda. Quoniam illa verò est ratio penè in universum Thalmudicarum omnium narrationum, manifestum est, quod attinet quidem collegium Septuagintavirale à Moyse institutum, non posse de ejus usu, ratione, & duratione quidquam certi, nisi ex sacris codicibus haberi. Hi verò, nisi admodum fallar, ab iis Judaicis Rabbinorum narrationibus plurimum dissentiunt.

XXV. *Principio* enim notandum est, illo ipso *Numerorum* loco, ubi Synedrium tale, quale diximus, institutum esse vulgò creditur, de summi alicujus judicii institutione vix leviter agi. I

Non enim legitur, Moysen fuisse questum de onere aliquo summorum judiciorum, quod hactenus sibi incubuisset: quia jam ex consilio Jethronis plurimis molestiis erat levatus: sed simpliciter de onerosâ totius populi curâ. Verba conquerentis apud Deum
Num. XI. sunt: *Cur imposuisti pondus universi populi hujus super me? Non possum solus sustinere omnem hunc populum, quia gravis est mihi.* Respondens Deus jubet eligere Septuaginta viros: *ut sustentent*, inquiens, *tecum onus populi & non tu solus graveris.* Jam verò onus Moysis, illo quidem tempore, non tàm erat situm in judicando, quam in omnibus populi negotiis audiendis & ad Deum deferendis, adeoque in perpetuâ illa molestiâ agendi inter populum & Deum. Non pertinebant autem illa negotia ad lites & controversias, nisi tantum, si quando lex vel deficeret, vel esset obscura, ceu jam supra est dictum. In hujus itaque oneris (quod nondum compositâ republicâ & in vagâ illâ populi vitâ non potuit non esse maximum) levamen, non autem proprie judiciorum ergò, lecti sunt illi Septuaginta. Hinc sane iidem acceperunt partem Spiritus sancti, quo unus Moyses hactenus fuerat praeditus, adeoque etiam ipsi facti sunt Prophetae: quo Spiritu simpliciter ad judicia non fuit opus. Quin imò videtur illud collegium Propheticum, post obitum Moysis republicâ jam statâ, desiisse: cumprimis munere illo consulendi Deum in causis dubiis pòst translato in collegium Levitarum, aut extraordinarium à Deo constitutum pro tempore Judicem: qua de re agitur *Deuteronomii c. XVII.* Certè in toto Veteris Testamenti codice, Prophetici consessus judiciarii ex Septuaginta viris constantis, aut verò alicujus collegii Prophetici, tantum ex illo Prophetarum ordine compositi, nusquam fit mentio, sed Prophetarum incertus semper pòst fuit numerus.

II. XXVI. Lecti *porrò* illi Septuaginta fuerunt ex Senioribus & praefectis sive moderatoribus populi, adeoque *habuerunt jam*
Annot. In Matth. v. 22. *antea populi curam*, ut recte dicit Hugo Grotius. Imò pars illo-

rum

rum fortaſſis jam antea cauſas dijudicaverat: pertinens nimirum ad eos, quos ſupra judicandis litibus chiliarchos, hecatontarchos, pentecontarchos & decadarchos conſtitutos fuiſſe dicebamus. Moyſen enim Deus juſſit Septuaginta ſeligere, *quos norat populi eſſe ſeniores & Schotrim, h. e. moderatores, præfectos, judices.* At *Schotrim* ſunt illi ipſi chiliarchi, hecatontarchi &c., qui de tribunali pronunciabant. Liquet id ex Deuteronomio Deut. c. 1.
Moyſis, ubi ita ipſe loquitur: *Accipiens itaque primores tribuum veſtrarum, homines ſapientes & cognitos, conſtitui iſtos primores vobis, chiliarchos & centuriones & præfectos quinquagenos & decuriones & Schotrim, h. e. moderatores per tribus veſtras.* Moderatores ſive præfecti hi non ſunt alii à cæteris. Hinc in Exodo, ubi eadem Exod. cap.
res memoratur, vox illa prorſus omittitur. XVII. 18.

XXVII. Ex Rabbinorum commentariis quidam depromunt, quod *Schotrim* ſive moderatores illi fuerint lictores ſive apparitores cum virgâ & flagello; utpote Wilhelmus Schickardus, Nicolaus Fullerus, Conſtantinus l'Empereur. At profectò ex lictoribus lectum eſſe Propheticum illud collegium cui perſuadebitur? Septuaginta interpretibus illi *Schotrim* ſæpe dicuntur γραμματεισαγωγεῖς, fortaſſe quod accuſationes ad judices introduxerint. Nam apud Athenienſes εἰσαγωγεῖς τῶν γραφῶν dicebantur, qui certam κατηγοριῶν ſpeciem, nimirum τὰς γραφὰς, ad judices introducebant. Quamvis verò neque hæc ratio nominis ſatis videatur conveniens, fortaſſis tamen eſt veroſimilior etiam illâ, quam S. Auguſtinus expoſuit hiſce verbis: *Moyſes in populo Dei conſtituit, qui docendis literis præeſſent, priusquam divinæ legis ullas literas noſſent. Hos appellat Scriptura Grammatoiſagoges, qui Latinè dici poſſunt literarum inductores, eò quod eas inducant vel introducant in corda diſcentium.*

l. de jure Reg. p. 97. F. lib. III. Miſcel. c. 19. l. Emp. Annot. in Bert. de Rep. Hebr

de C. D. l. XIIX. c. 38.

XXIIX. Licet vero Septuaginta illi Prophetæ in partem curæ illius Propheticæ venerint cum Moyſe, multùm tamen illo fuerunt inferiores: ideoque longè aliter per ipſos reſpondit

Deus, quam per Moysen. Quod ipsum Deus ipse significat *Numerorum XI, 6. 7. 8.* Multum itaque eximia mansit præ omnibus Moysis autoritas. Hinc solus legitur postea jussu Jehovæ exploratores in Palæstinam misisse: Solus legatos ad Edomitarum Regem amandasse: Solus jussus etiam est, ut Midianitas ulcisceretur. Quam maximè Solus ille etiam posteà mandata Jehovæ genti suæ exposuit.

XXIX. PORRO autem cum divinus Moyses per χρηματισμὸν didicisset, se diem suum jamjam obiturum, & quidem antea, quàm gens, cujus hactenus summus dux fuerat, in Palæstinam penetrasset; precatur ipse Deum, ut suæ genti præficeret alterum, qui illam fidi pastoris in modum duceret ac gubernaret. Annuit Deus, atquè ita respondet: *Sume tecum Josuam filium Nunis, virum in quo est Spiritus meus, ut imponas manum tuam illi, sistensque illum coram Elhazare sacerdote & coram toto cœtu, mandatis instruas illum ante oculos eorum, & impertiaris ei de gloriâ tuâ, ut auscultet ei totus cœtus filiorum Israëlis.* Cum igitur decessisset Moyses, surrogatus in ipsius locum est ille ipse JOSUA, vir consimili prorsus sanctimoniâ, integritate, & innocentiâ conspicuus, & ad secretiora cum Deo colloquia itidem admissus. Verba quibus ipsum post Moysis obitum alloquitur Deus, initio libri, qui ipsius nomen præfert, est legere. Ibidem verò & illud dignum observatu occurrit: professam esse gentem Ebræam, se Josuæ dicto velle audientem esse, quemadmodum ipsi Moysi fuerat. Et vero post illa Josuæ auspiciis gerebantur omnia.

Num. c. XXVII, 18.

XXX. SED opportunum nunc forte est, saltim paucis docere, quomodo *Magistratus* institui debuerint in Palæstinâ. Est verò id expositum à Moyse, antequam defungeretur in conspectu quasi ipsiusmet Palestinæ. *Judices*, inquit, & *moderatores constituto tibi in singulis portis tuis, quas Jehova Deus tuus dat tibi per tribus tuas, qui judicent populum judicio justo.* Intelligere verò hinc est, cùm in singulis urbibus fuisse judices institutos, tùm

Deut. XVI. 8.

popu

populo datum jus eos sibi eligendi ex suo numero, tantum habitâ haud dubiè ratione prudentiæ & justitiæ.

XXXI. COETERUM pergit Moyses paucis interjectis: *Si occulta erit res tibi in judicio ferendo, inter cædem & cædem, inter litem & litem, aut inter plagam & plagam, è rebus controversis intra portas tuas, tunc surgens ascendes ad locum, quem elegerit Jehova Deus tuus. Et adibis sacerdotes Leviticos, vel summum Judicem, qui erit diebus illis, ut consulas eos & judicent tibi statum illius judicii. Deinde facies ex præstituto illius sententiæ, quam indicaverint tibi; profectus à loco illo quem elegerit Iehova, & observabis, ut facias secundum omnia quæ docuerint te. Ex præstituto legis, quam docuerint te, & secundum judicium illud quod dixerint tibi, facito. Ne recedito ab eâ sententiâ quam indicaverint tibi, dextrorsum aut sinistrorsum. Vir autem ille qui commiserit superbe, ut non auscultet Sacerdoti constanter ministranti ibi Iehovæ Deo tuo, aut Summo Iudici; utiq; morietur vir ille, & tolles malum illud de Israële.* Hactenus Moyses. Verum de sensu horum verborum non una est omnium sententia; sive judicium ipsum spectes, sive eos quibus judicium committitur. Sunt enim qui existiment, judicium illud fuisse consessum ἀνυπεύθυνον administrandi totam rempublicam, conjunctum cum infallibili sapientia omnes de sacris ac religione ipsa enatas controversias decidendi. Porro judicium hoc alii uni Summo Pontifici, alii & huic & Septuaginta illis quorum ex *Numeris* supra meminimus, committi arbitrantur, quasi hisce verbis denuò sit constitutum Synedrium magnum. Non desunt, qui duo hîc judicia censent instituta, alterum forense, alterum ecclesiasticum. Quamvis verò hæ sententiæ per sint celebres, & ob auctoritatem assentientium doctorum invenerint applausum magnum; fortassis tamen non fuerit difficile commonstrare, quantum aberrent à vero.

Deut. xvii. 8, 9 10, 11, 12.

XXXII. *Primo* igitur, ad certa tantùm & quidem pauca, nimirum duntaxat ad controversias dubii juris inq; nonnullis negotiis, judicium hoc ex instituto divino pertinuisse, significant ipsa I

Dei

Dei verba commate octavo. Quæ optimè exponuntur in notis Vatabli: *Si causa aliqua fuerit ambigua & difficilior, quam ut de illâ pronunciare possis: cujusmodi inter sanguinem & sanguinem, h. e. inter innocentem & crimine capitali damnandum, qui aliis rationibus tibi videtur esse innocens; inter causam & causam h. e. inter litem pecuniariam & quæ sit minoris momenti: vel inter litem actoris & litem defensoris: inter plagam & plagam h. e. inter livorem & vulnus.* Non igitur hoc loco à Deo cuiquam committitur cura totius reipublicæ, sed tantùm nonnihil ad partem pertinens judiciariam, quæ inter præcipuas administrandæ reipublicæ infima est. Nonnihil, inquam. Nempe demum *judicum* inter portas variantibus verbis. Tum scilicet tandem licuit consulere Sacerdotes. Fere quemadmodum ex Jethronis consilio Moyses suscepit judicanda tantùm ea, quæ difficiliora erant & ambigui juris.

II. XXXII. *Secundò*, quamvis huic judicio voluerit Deus ab omnibus obtemperari, non tamen hinc debet colligi, fallere vel falli illud non potuisse. Eodem enim modo: *in ore duorum aut trium testium* voluit Deus, *ut omne constet verbum*: & tamen sine dubio etiam duo aut tres potuerunt in falsum testimonium consentire: imò ipse sacer codex hujus non unum rei gestæ exemplum suggerit. Similiter diserte præcepit Apostolus Coloss. III, 20: *Filii obedite parentibus in omnibus*. Ephes. V, 24: *Uxores suis viris subjectæ sint in omnibus*. Non tamen hoc ipso significavit, parentes & maritos à recto nunquam aberrare. Tantum igitur voluit Deus populo nullam dare potestatem detrectandi sententiam illius judicii. Digna lectu sunt, quæ ad hunc locum commentatus est Dionysius Carthusianus: *Dicit glossa Hebraica, ut refert Lyra; etiamsi dixerint tibi, quod dextra tua sit sinistra vel è converso, talis sententia est tenenda. Quod reprobat Lyra; quia sententia nullius hominis, cujuscunque sit autoritatis, si contineat manifestè falsitatem sive errorem, servanda est. Quæ reprobatio vera est, si glossa illa Hebraica dicere velit, quod talis sententia sit tenenda ita, ut ei*

Deut. XVII. 6. & XIX. 15. Matt. XVIII. 16. 2 Cor. XIII. 1.

ut ei mente consentiatur, tanquam veræ & justæ. Si autem vult dicere, quod est tenenda ita, quod pœna aut damnum sententiæ debeat patienter tolerari ab innocente, qui non potest ad altiorem judicem in hoc mundo habere recursum, potest salvari. Nam & Gregorius ait, quod sive justè sive injustè liget Pastor, sententia ejus tenenda est gregi. Fateor tamen, judicium illud infallibile fuisse ante Babylonicam captivitatem, quando ex Dei mandato omnia instituit. Etenim in dubiis omnibus tùm semper à Sacerdote consuli & potuit & debuit oraculum illud *Urim*, appellatum propterea *Rationale judicii:* Et vero huc spectat verbum illud ἐμφατικὸν: *non declinabis à verbo quod annunciabunt tibi.* Fuit nempe summus Sacerdos hac in re non nisi Dei nuncius. Quapropter & Diodorus Siculus in Eclogis Photianis ait: Ἀρχιερέα νομίζουσιν αὐτοῖς ἄγγελον γίνεσθαι τῶν τοῦ θεοῦ προσταγμάτων. Certè ex eo, quòd *v. 12* habetur, non licet colligere ipsiusmet Sacerdotis infallibilitatem, nisi etiam dicendum sit, *Iudicem* fuisse infallibilem. Æquè enim de Judice, atque de Sacerdote sermo est, si meliores interpretationes Ebræi textus consulamus. Qualis est præter illam Tremellii & Junii, quâ supra sumus usi, ipsius Xantis Pagnini, & Græca vetus, & Germanica Lutheri. Taceo nunc & Veteris & Novi Testamenti monumenta, dare nobis perquam multa exempla Pontificalium in judicando commissorum criminum.

XXXIV. *Tertiò* non uni Summo Sacerdoti commissum tale esse judicium, manifestè utique liquet ex verbis disertissimis commatis noni decimi & undecimi: *Venies ad Sacerdotes Levitici generis, & ad Iudicem, qui fuerit illo tempore &c.* In hisce sane verbis non de unâ personâ sed de multis agi, qui judicare debeant, sole meridiano clarius est. Porrò illi, qui in sacris *Iudices* κατ' ἐξοχὴν dicuntur, cujusmodi fuere post Moysen, Josua, Othoniel, Debora, Thola, Jair, Jephtha, Samson,

Samuel, alii, etiam ipsi judicarunt totius Israëlitici populi difficillima quæq;, & tamen tantùm abest, ut fuerint Sacerdotes summi, ut ne quidem, unico excepto Samuele, Levitica fuerint tribu oriundi. Nusquam præterea legas in monumentis sacris, Summum Sacerdotem solum vel consultum fuisse de jure, vel de jure pronunciasse: nisi quòd id fecisse Eli sit verosimile: qui tamen id Judicis potius potestate, quâ simul forte fuit functus, fecit, quam Sacerdotis. Penes Pontificem maximum postremò non fuisse summum judicium, sed penes Synedrium magnum, constans utique est Judaicorum magistrorum sententia. Hinc Schickardus Thalmudicas traditiones secutus scribit: *Summus Sacerdos non tantùm ob varias pollutiones, de facili contingentes, fustigationis ritu cadi, sed & prorsus occidi potuit, si mortem ex lege mereretur.* Subjungit sententiam Thalmudicam ex *hala. kel. hammikd.* ita versam: *Pontifex judicat & vicissim judicatur, atque testantur contra eum: sed capitaliter eum nemo judicat, nisi Synedrium magnum.*

De jure Reg. c. II. d. 50.

XXXV. Aliud *quartò* hoc judicium esse, quàm illud Septuagintavirale Moysi adjunctum, non uno est argumento colligere. Etenim illud jam tum dudum erat institutum: hoc autem demum instituendum, post occupatam jam Palæstinam, fuisse, liquet ex illis: *ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus.* Item: *Facient quodcunq; dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit Dominus.* Illud porro fuit constitutum ex omnium tribuum hominibus: hoc ex solis Levitis coiisse, indicant illa: *Venies ad Sacerdotes Levitici generis.* Illius munus totum fuit Propheticum: hoc circa lites quasdam, quarum decisio superabat captum inferioris ordinis judicum, occupari tantum debuit, ut paulo ante ostensum. Illius præses haud dubiè fuit Moyses: hujus autem Summus Sacerdos.

XXXVI. Quamvis porrò hoc judicium Sacerdotale Synedrio post quam multa secula originem & occasionem fortè dederit, reverà tamen ab institutis Synedrii plurimùm abfuit.

Hoc enim Levitici generis senatores tantùm admisit: Synedrium autem præter sacerdotes habuit assessores ex aliis quoque tribubus allectos. Hoc ad controversiarum paucarum judicium fuit tantùm adstrictum: Synedrii verò ampla cumprimis, si Judæorum quidem magistris credimus, fuit potestas. Schickardi verba sunt: *Senatus ille Magnus cognoscebat præcipuè tantùm de rebus magnis religionem & rempublicam attinentibus, v.g. de controversiis legalibus, anno intercalari, pseudoprophetis, apostatis, excommunicandis, de Rege, bello, fœderibus, legatis, vectigalibus, publicis ædificiis, magistratibus inferioribus &c.* Sch. th. R Præses illius Levitici judicii sine dubio semper fuit ipsemet summus Sacerdos: at Synedrii princeps non potuit non interdum esse aliquis alterius tribus. Si verum quidem est, quod Moyses Maimonides scribit apud eundem Schickardum: *Qui grandior sapientiâ cæteros omnes antecellebat, eum faciebant Præsidem seu caput consessus. Hipsus est, quem eruditi ubique terrarum appellant N A S I h. e. principem, usq; præest loco Moysis Magistri nostri.* Imo secundum Abravanelem, *temporibus Hasmonæorum Princeps domus Jehudæ semper fuit caput Senatus Israëlitici, nuncupati Sanhedrin*: ut scribit Menasseh ben Israël *in Conciliatore quæst. LXV. Genes. p.92.*

XXXVII. Verosimilius sane cui videatur, Synedrium magnum aliquod constitutum demum esse post Captivitatem Babylonicam, & quidem maximè Hasmonæorum tempore, idque ad effigiem Senatus à Josaphato Rege olim compositi, cujus fit mentio in Paralipomenis. Constitutum certe Sanedrin demum esse, quo tempore Græcæ linguæ usus inter ipsos Judæos jam invaluerat, ipsa vox ex Græco orta liquidò ostendit. Illa verò lingua cæpit deniq; populo esse frequens, potientibus in Palæstina rerum Syriæ & Ægypti regibus Macedonici sanguinis, post Alexandrum Magnum. Quod attinet verò tribunal à Rege Josaphato institutum, illud sane ex parte fuit idem cum isto Sacerdotali per Moysen instituto, ex parte cum

Synedrio. Verba quibus narratur illius judicii prima institutio, observatu sunt digna : *In Jerusalem quoque constituit Josaphat Levitas & Sacerdotes & Principes familiarum ex Israël, ut judicium & causam Domini judicarent habitatoribus ejus. Præcepitque eis dicens : sic agetis in timore Domini fideliter, & corde perfecto. Omnem causam, quæ venerit ad vos fratrum vestrorum, qui habitabunt in urbibus suis, inter cognationem & cognationem, ubicunque quæstio est de lege, de mandato, de ceremoniis, de justificationibus : Ostendite eis, ut non peccent in Dominum, & ne veniat ira super vos, & super fratres vestros : sic ergo agentes non peccabitis.* Omnino autem videntur & sequentia illa ad hoc judicium pertinere : *Et ecce Amarias Sacerdos & Pontifex vester, in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit : porrò Zabadias filius Ismaël, qui est dux in domo Juda, super ea opera erit quæ ad Regis officium pertinent : habebitisq́; magistros Levitas coram vobis.*

n Par. xix. 8.

XXXIIX. Hunc Josaphati Senatum habuisse cum utroque illo altero consessu aliquid cummune, aliquid etiam diversum, facile est discere ex verbis adductis. Etenim quod admiscuit in consessum non Sacerdotes tantùm sed etiam Principes familiarum Israëlis : item de sacris controversiis & dubiis majoris momenti, necnon de negotiis regiis fas illi fuerit judicare, cum Synedrii institutis convenit : non autem cum Levitico illo per Moysen instituto. Videntur quoque huic judicio duo quasi præsides præfuisse : alter in causis sacris, isque Summus sacerdos, alter in negotiis regiis, isque dux domus Judæ. Quod itidem cum Synedrio ex parte convenit, cui non minus duo præsederunt, unus *Nasi*; alter *Abh beth-din* appellatus, ceu liquet ex verbis Maimonidæ *Hal. Sanhedrin* à Schickardo laudatis. Longè major tamen fuit potestas Synedrii, (si iis quæ traduntur Thalmudis titulo *Sanhedrin cap. 1. par. 5* fas est credere) quàm etiam hujus Senatus, utpote cujus limites longè alios posuerit Josaphat Rex, quantum ex ejus verbis colli-

colligere est. Duorum quoque præsidum Synedrii alia fuit ratio, quàm duorum quos Josaphat suo illi judicio præfecit. Quemadmodum sane Nasi fuerit constitutus in Synedrio, audivimus modò narrantem Maimoniden. De altero pergit idem: *At qui inter Septuaginta senatores annorum ratione natu maximus erat, eum collocabant à dextru illius* (Nasi scil.) *vocabantque Patrem consistorii.* Verùm de his obiter.

XXXIX. *Quintò* denique etiam id alienum esse à veritate, quasi duplicis generis sint judicia constituta, alterum Ecclesiasticum, alterum Forense, apparet ex eo; quod caussæ judicio illi submittendæ non nisi unius fuerint generis. Neq; verò in sacris literis illis ulla diversi generis litium fit mentio. Utut autem nonnunquam circa idem negotium aliud Ecclesiastici, aliud civilis sit fori: in paucis tamen hoc habet locum, nec propter illa pauca opus fuit duo diversa judicia constituere. Decepit nimirum viros optimos illud, quod & Sacerdotes hîc & Judex sigillatim nominentur. Sed mens legis facile patet, si Judicis nomine intelligamus Suffetem aliquem, qualis fuit Josua & quidam alii *libro Judicum* memorati. Intelligimus nimirum ex illo libro, huiusmodi Suffetes (utimur voce Carthagini olim receptâ) non semper in republicâ habuisse locum; eoque non fuisse magistratus ordinarios, sed tantùm extra ordinem, efflagitante necessitate populi, à Deo ipso constitutos. Ut igitur apud Romanos Dictatori omnes ordinarii magistratus cesserunt: ita sine dubio Judici tali cessere cum alii Hebræorum magistratus, tum quoque sacerdotales Judices. Adeoque si quando à Deo fuit aliquis Judex constitutus, perinde illum licuit adire in controversis negotiis, atque Sacerdotale collegium: nec minus ipsius sententiæ fuit standum. Hunc esse sensum legis, patet ex usu quem compertum habemus ex libro ipso Judicum. Illos enim finiisse populi controversias, sive

uno loco consederint, sive regionem circuierint, nemini non ex libro isthoc est manifestum. Verùm de hisce satis.

XL. Nunc porro super hactenus dicta reflectamus paullulùm mentem, & quæ FORMA REGIMINIS in gente Ebræâ sub Mose Josua & Judicibus obtinuerit, consideremus. Pleriq; sane existimant, formam reipublicæ Ebræorum fuisse Aristocraticam omni ante Reges tempestate. Petrus nimirum Galatinus, Carolus Sigonius, Angelus Caninius, Joachimus Stephani, Calvinus, Martyr, Danæus, quos Henningus Arnisæus *Relect. Pol. 11 c. 4 Sect. 5* allegat. Caroli Sigonii quædam verba huc lubet apponere. *Cæterum*, inquit, *cum de formâ reipubl. quæritur, nihil aliud quæritur, nisi penes quem principatum summa rerum fuerit constituta. Hæc verò primum penes Optimates posita fuit, deinde penes Reges; quorum principatuum illum Aristocratiam hoc Regnum Græci vocarunt. Aristocratia fuit sub Moyse, Iosuâ, Senioribus & Iudicibus: Regnum sub regibus.*

XLI. Tametsi autem hisce ex parte Josephus quoque præiverit, imo ipsimet velint videri Josephum auctorem sequi, illum tamen de Judæorum regimine longe aliter statuisse, paulò post liquidò apparebit. Ut vero nostra quoque sententia adferatur in medium, ante omnia ultrò fatemur, nullam ex formis rerumpublicarum, quas Aristoteles nobis descripsit, reipublicæ Ebræorum, illi quæ ante Reges fuit, satis convenire. Omnes videlicet illæ formæ tales sunt, ut τὸ κύριον sive summa potestas rerum agendarum fuerit penes homines. At in Ebræorum republica τὸ κύριον illo tempore mansit penes ipsum Deum, & quidem unum illum. Apparet sane idipsum ex majestatis juribus, quæ majora vocant; legum sanctione, inquam, magistratuum institutione, bellorum indictione, quæ Deus sibi uni servaverat, solus etiam interea temporis exercuit.

XLII. Si nunc igitur attendamus, ceu fieri par est, quod unus summam potestatem in republ. Ebræorum ab initio obtinuerit,

tinuerit, Monarchiam merito dicere illam rempublicam debemus. Attamen si id attendamus, quod iste unus fuerit ipse Deus, non homo, abstinendum ab illo vocabulo esse videatur: fingendum verò aliud, quod inusitatæ huic formæ tribuas. Et sane finxit jam olim Josephus, quo haud malè illum appelles, vocabulum. Apponam verba quædam, quibus vulgares formas & nostram de quâ nunc agimus, inusitatam, complexus est scriptor ille. ὁι μὲν γὰρ μοναρχίαις, inquit, οἱ δὲ ταῖς ὀλίγων δυναστείαις, ἄλλοι δὲ τοῖς πλήθεσιν ἐπέτρεψαν τὴν ἐξουσίαν τῶν πολιτευμάτων. ὁ δὲ ἡμέτερος νομοθέτης εἰς μὲν τούτων οὐδοτιοῦν ἀπεῖδεν, ὡς δ' ἄν τις εἴποι βιασάμενος τὸν λόγον ΘΕΟΚΡΑΤΙΑΝ ἀπεῖπεν, θεῷ μᾶλλον μόνῳ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ κράτος ἀναθεὶς, καὶ πείσας εἰς ἐκεῖνον ἅπαντας ἀφορᾶν, ὡς αἴτιον μὲν ἁπάντων ὄντα τῶν ἀγαθῶν, κοινῇ τε πᾶσιν ἀνθρώποις παρέχοντα καὶ ἰδίᾳ. Horum versio etsi non adeo commoda, quæ Sigismundi Gelenii est, ita habet: *Alii siquidem monarchis alii verò paucis alii vero populo potestatem reipubl. commisére. Noster vero legislator nihil horum intendens, veluti si quis hoc dicendo mensuram transcendat verbi, divinam rempublicam declaravit: Deo principaliter conversationem nostram atq; potestatem excellenter assignans; & satisfaciens eum cunctos inspicere, tanquam causam bonorum omnium universis hominibus existentem.* Appellat igitur Josephus rempublicam Ebræorum novo vocabulo θεοκρατίαν. Et sane hoc illud demum est, quo inusitatam formam reipublicæ, in quâ Deus summam potestatem obtinet, exprimere haud incommodè possis. Apparet verò Josephum hic loqui voluisse ἀκριβέστερον, quomodo & aliàs in libris contra Appionem solet. Sed nec aliter decebat pugnantem cum viro, qui doctrinæ eruditionisque nomine tam erat celebris, ut *Cymbalum mundi* vulgo audiret.

[Margin: l. II. contra App.]

[Margin: Plin. in præfat.]

XLIII. Invitat hæc res nos ad id, ut in ea, quæ alibi passim de forma regiminis, qualis illa fuit ante exortos Reges & sub Regibus, disserit idem Josephus, non nihil curam nostram

profes-

proferamus. Et vero l. IV Ἀρχαιολογίας cap. VII Mosen introducit ad gentem Israëliticam ultima verba facientem, eaq; inter hunc in modum: Ἀριστοκρατία μὲν οὖν κράτιστον, καὶ ὁ κατ' αὐτὴν βίος· καὶ μὴ λάβῃ πόθος ὑμᾶς ἄλλης πολιτείας, ἀλλὰ ταύτην στέργοιτε, τοὺς νόμους ἔχοντες δεσπότας, κατ' αὐτοὺς ἕκαστα πράττοντες. ἀρκεῖ γὰρ ὁ θεὸς ἡγεμὼν εἶναι. *Optimum quidem est Optimatum regimen, & in sic administratâ republica vivere. Nec est cur aliam ejus speciem concupiscatis: sed præstat, ut hâc contenti in legum & vestrum ipsorum potestate sitis. Satis enim est Deum habere præsidem.* Hisce addit: Βασιλέως δ' εἰ γένοιτο ἔρως ὑμῖν, ἔστω μὲν οὗτος ὁμόφυλος. παραχωρείτω δὲ οὗτος τοῖς μὲν νόμοις καὶ τῷ θεῷ τὰ πλείονα τοῦ φρονεῖν, πρασσέτω δὲ μηδὲν δίχα τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῆς τῶν γερουσιαστῶν γνώμης. *Si Regis vos cupido cœperit, sit ille gentilis vester. Is plura legibus & Deo tribuat quam suæ prudentiæ: nihil verò agat præter sententiam Summi Sacerdotis & Senatorum.* Cum subjecisset porro, nec uxores Regi multas alendas, nec equis aut pecunia multa gaudendum, *quarum rerum copia facile contemptor legum poßit evadere,* subjungit: κωλύεσθω δ', εἰ τούτων τι διὰ σπουδῆς ἔχοι γίνεσθαι τοῦ συμφέροντος ὑμῶν δυνατώτερος. Hæc non dubitavit Flavius Mosen ipsum dicentem facere. Cæterum effinxit quidem ille hunc sermonem haud dubie ex capite decimo septimo Deuteronomii; ibi vero nihil legere est in commendationem Ἀριστοκρατίας dictum, aut rempublicam Optimatum amplectendam populo esse nec mutandam. Nullo verbo ibi præcipitur, Regi nihil agendum citra Pontificis & Senatorum sententiam: ut nec, si forte Rex fiat potentior pecunia aut equis quàm ferat populi commodum, cohibendum illum esse. Mala itaque fide Josephum hîc recitasse Mosis sermonem, non potest non omnibus esse liquidum.

l. IV. Antiq. cap. 7.

XLIV. Idem porro Josephus Undecimo Ἀρχαιολογίας libro, quarto capite, hisce est verbis usus. Καὶ οἱ μὲν ὑπὲρ τούτων δαψιλευόμενοι ταῖς θυσίαις καὶ τῇ περὶ τὸν θεὸν φιλοτιμίᾳ, κατῴκησαν

ἐν τοῖς ἱεροσολύμοις, πολιτείᾳ χρώμενοι ἀριστοκρατικῇ μετ' ὀλιγαρχίας. οἱ γὰρ ἀρχιερεῖς προειστήκεσαν τῶν πραγμάτων, ἄχρις οὗ τοὺς Ασαμωναίου συνέβη βασιλεύειν ἐκγόνους. πρὸ μὲν γὰρ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ τῆς ἀναβάσεως ἐβασιλεύοντο, ἀπὸ σαούλου πρῶτον ἀρξάμενοι καὶ δαβίδου, ἐπὶ ἔτη φλβ', μῆνας ϛ' ἡμέρας ι. πρὸ δὲ τῶν βασιλέων τούτων ἄρχοντες αὐτοὺς διεῖπον, οἱ προσαγορευόμενοι κριταὶ καὶ μόναρχοι. καὶ τοῦτον πολιτευόμενοι τὸν τρόπον ἔτεσι πλέον ἢ φ' διήγαγον μετὰ μωϋσῆν ἀποθανόντα καὶ ἰησοῦν τὸν στρατηγόν. *Atque hi ita summa liberalitate usi in victimis & studio divini cultus habitaverunt Hierosolymis, utentes republica Aristocratica cum Oligarchia. Pontifices enim præfuerunt rebus, donec Hasmonæi posteris regnare concessum est. Ante enim Captivitatem & Reditum regnatum fuit à Saule usque & Davide per annos quingentos viginti duos, menses sex & dies decem. Ante vero Reges illos imperarunt ipsis illi qui dicti sunt Iudices & Monarchi. Atque ita administrati fuerunt annos plusquam quingentos post defunctum Moysen & Iosuam imperatorem.* Hæc ibi Flavius. Non nisi obiter tamen; cum narrasset nempe, quemadmodum illi Judæi, qui Darii Persarum Regis consensu & auspiciis Babylone erant reversi, Hierosolymis templum iterum struxissent & festum Azymorum solenniter celebrassent. Cæterum de reipublicæ quam illi ex Captivitate reduces instituerunt forma, quæ hîc narrat Josephus, non conveniunt cum iis quæ idem differit Αρχαιολογίας libri vicesimi capite octavo. Reliqua vero iis sic satis consonant. Agens enim de republica, quâ usus est populus ante Captivitatem, scribit: ἐγένετο δ' αὐτῶν Αριστοκρατικὴ μὲν ἡ πρώτη πολιτεία, μετὰ ταῦτα δὲ μοναρχία, βασιλέων δὲ τρίτη. *Sub his* (tredecim prioribus Pontificibus) *prima reipublicæ administratio fuit Aristocratica, post illam Monarchia, Regum vero tertia:* quæ ante allatis sunt paria. Cum dixisset verò ibidem, solutâ per Cyrum Babylonica captivitate, Jesum Josedeci filium assumpsisse Summum Sacerdotium, addit: οὗτος δὲ καὶ οἱ ἔκγονοι αὐτοῦ, πέντε καὶ δέκα ἅπαντες, μέχρι βασιλέως Αντιόχου τοῦ εὐπάτορος, ἐπολιτεύοντο δημοκρατικῶς

ἱκῶς ἔτη πεντακόσια δέκα τέσσαρα. Hic & ejus posteri quindecim universi, usque ad regem Antiochum Eupatora, rempublicam administraverunt Democraticè annos quadringentos quatuordecim. Hæc vero ab illis prioribus dissentiunt.

XLV. Cæterum Videndum jam est, quàm vera aut falsa sint Josephi illa. Et quidem hac vice ea duntaxat quæ pertinent ad formam reipublicæ, qualis fuit ad usque institutos Reges, persequemur: de Regno & statu qui excepit Captivitatem solutam deinceps dicturi. Initiò igitur illud insolens videtur, quod Josephus alium voluerit esse statum reipublicæ Mosis & Josuæ ætate, alium sub Judicibus. Et vero etiam Sigonius, qui aliàs suam de republica isthac omni sententiam ex Josepho deprompsisse voluit videri, nullam hîc differentiam agnoscit, sed eandem censet reipublicæ formam fuisse usque ad Reges. Ipse quoque Josephus *l. VI* Ἀρχαιολογίας *quarto capite* ea narrat de Samuele ultimo Judicum, quæ ostendunt Samueli esse visum, tunc etiam statum regiminis fuisse Aristocraticum. Exosam scilicet fuisse Samueli Regiam administrationem. ἤχθετο γὰρ, addens, δεινῶς τῆς Ἀριστοκρατίας, ὡς θείας καὶ μακαρίους ποιούσης τοὺς χρωμένους αὐτῆς τῇ πολιτείᾳ. *Valde enim delectabatur Aristoratia, tanquam divinos & felices reddente eos qui hac regiminis forma utuntur.* Constat porrò ex sacro *Iudicum libro*, ut & iis quæ tradit Josephus *l. V. Antiquit.* non omni post defunctum Josuam tempestate ad Reges usque perpetuos fuisse Judices: sed initio aliquamdiu, ut & pòst frequenter, nullos, nec quanquam, nisi incumbentibus populo ex vicinia hostibus, in liberationem. Ut proinde non omni post Josuam ad Reges usq; ævo eadem omnino fuerit regiminis ratio, sed alia atque alia.

XLVI. Ut autem seorsim ea quæ de *Iudicibus* pronunciavit Josephus primo loco consideremus: nihil profectò apparet caussæ, quare dicendum sit, illos polluisse in regenda republica auctoritate majore quàm Moysen aut Josuam. Imò vero multo

multo minùs illos potuisse, liquidum est ex sacro codice. Enimvero Proregem quasi egisse Mosen, jam tum probavimus, ut & non inferiore fuisse auctoritate Josuam. Non ergo Iudices monarchæ fuerunt præ illis duobus magnis ducibus. Nullus porro Judicum ulla exercuit summæ potestatis jura, sed fuere non nisi magistratus ac ministri Israëlitarum maximi imonarchæ, ipsiusmet Dei. Non enim ullus eorum legem promulgavit: & bella omnia ab iis gesta sunt jussu Dei: præ sese etiam aperte tulerunt, non propria auctoritate se populo præesse, sed ceu solent illi qui magistratu funguntur à Summa potestate constituti. Cumprimis lectu & expensu digna est historia Gedeonis, qualis describitur cap. VI, VII, & IIX: inque eâ præcipue, quemadmodum ille exercitum legerit, & recusaverit à populo sibi & posteritati suæ oblatum à populo dominatum. Non etiam in omni illo Judicum libro observare est verè aristocratici regiminis aliquod vestigium. Ut proinde meritò mireris, nunc μοναρχικὴν nunc ἀριστοκρατικὴν administrationem reipublicæ Israëliticæ, à quoquam isti quidem tempestati fuisse attributam. De Josepho multò maxime id meretur admirationem; quoniam non tantum in iis quæ contra Appionem disputavit, agnovit τὴν θεοκρατίαν, sed etiam in Antiquitatum opere, illo ipso loco libri quarti, unde verba ipsius §. 43 deprompsimus, diserte & ἀριστοκρατίαν populò commendantem Mosen introducit, & statim simul adjicientem: ἀρκεῖ γὰρ ὁ θεὸς ἡγεμὼν εἶναι. Sexto item Ἀρχαιολογίας cap. IV refert, Samueli dictum à Deo, sese à populo esse despectum, ἵνα μὴ βασιλεύσῃ μόνος. Quæ utique & cum aristocratia & cum monarchia Judicum sunt omninò ἀσύστατα.

XLVII. Enimvero si accuratè loqui velimus, ceu fieri par est, illa demum Aristocratia dicitur respublica, ubi omnis summa potestas, sive omnia Majestatis jura, quantacunque ab hominibus geri possunt, sunt penes paucos quosdam.

Quare cum præcipua Majestatis jura in republicâ Ebræorum, sive Mosis & Iosuæ sive Iudicum ævo, non fuerint penes plures, qui quidem non integram gentem constituerint, sed pauci ex illâ fuerint, illam ipsam rempublicam, accuratè loquendo, Aristocratiam non fuisse, omnino concedendum est.

XLIIX Quamvis verò ex iis quæ jam adduximus res hæc omnis sit liquida, ne tamen ulla possit dubitatio superesse adhuc clarius doctrinam nostram illustrabimus. Igitur diximus jam antea, nullam ex vulgatis formis reipublicæ Ebræorum, quæ plane ἐξαίρετος est, per omnia esse congruam. Quare nec monarchiam fuisse quales vulgo sunt, etiam ipsi nos denuo fatemur. Verum aliorum, idem qui negant, non eadem mens est. Inficiantur enim, Ebræorum rempublicam fuisse monarchiam ante Reges, quòd quicquid summæ potestatis in illâ gente penes homines situm, id fuerit penes paucos. Cæterum si hoc volunt; fuisse τὸ κύρος penes Septuaginta virorum consilium, de facili eò possunt adigi, ut eodem sensu monarchiam aliquando fuisse ante Reges, debeant concedere. Nimirum quicquid majoris potestatis penes homines in gente Ebræorum fuit, id fuit aliquando sine omni controversiâ penes unum Moysen. In hujus autem *libro secundo* memoriæ proditum est, omnes causas ad hunc solum initiò fuisse relatas; pòst vero ex consilio Iethronis constitutas fuisse, quos Vulgatus interpres vocat tribunos, centuriones, quinquagenarios & decanos, qui levioris momenti causas dijudicarint; graviores autem & difficiliores Moysen sibi reservasse. Tulit igitur unus Moyses primò quidem omnes causas minimas cum maximis dijudicandi, pòst verò summorum tamen judiciorum ac relationum, laborem. Fecitque id per biennium fermè sine omni controversiâ. Fuerit igitur tum penes unum Moysen summa potestas; quantamcunque nimirum penes hominem Deus volebat esse. Atque adeò per illud saltem primum tempus non obtinuerit Aristocratia. Quomodo

modo ſane Septuaginta Ariſtocratiam conſtituere potuiſſe nonnulli cenſent, eodem modo per biennium fermè unus Moyſes monarchiam obtinuiſſe, poſſit pari prætextu affirmari.

XLIX. At vero etiam cum Septuaginta illi jam allecti eſſent à Moyſe, hic tamen potiſſimam autoritatem retinuit; id quod ſupra oſtendimus. Poſt ipſum verò non multum diſpari auctoritate fuerunt Ioſua ac Iudices. Ioſuæ ſanè eodem modo parebant Ebræi, quo paruerant Moyſi, ut videre eſt ex Ioſuæ *capite primo & vigeſimo tertio*, quin imo etiam ex cæteris. Moyſes quidem in Iſraële tanquam Rex fuerat, uti in *Deut. XXXIII cap.* legere eſt: Ioſua igitur itidem. Rectiùs itaque dixeris, monarchicum potius, quam ariſtocraticum ſtatum plærumque obtinuiſſe usque ad propriè dictos Reges. Si nimirum ex illa ſumma poteſtate, quæ in Ebræorum republica penes homines ſuperfuit, illam ipſam rempublicam vel Monarchiam vel Ariſtocratiam dicere liceat.

L. Iudicum porro, non omnino & verè, quadamtenus tamen, fuiſſe ſummam autoritatem belli pacisque temporibus, ex ſacris literis itidem conſtat. Atque adeo huc fortè reſpexiſſe Joſephum, quando Judices ἄρχοντας & μονάρχους appellavit, non diſſimulabimus. Ioſephi illa verba ſecutus Petrus Cunæus *Ioſuam*, inquit, *pari poteſtate ſecuti ſunt, qui praeundo edicendoque pratores dici dictatoresq́ poterant.* Eſt tamen & illud valde ἀκύρως dictum: quia Dictatores Romani verè regia omnia habuerunt, tantùm quòd poteſtas tempore fuerit circumſcripta. Quomodo tamen Moyſes alicubi Rex dictus eſt, ita Iudices itidem non ſemel Reges videntur appellati: ceu haud ineptè fortaſſis collegeris ex *Iudicum cap. XVII, 6. cap. XIIX, 1 cap. XIX, 1.* ex quibus locis Ioſephum ſuos μονάρχους exſtruxiſſe perveroſimile eſt. Minùs propriè tamen ceu ſæpius jam diximus ita ſunt dicti, quemadmodum itidem ipſe Moyſes. Si ſane velis Judi-

l. 1. de Rep. Ebr. c. 11.

ces Regio dignari titulo, certè non nisi κτ̀ νόμον reges dixeris fuisse, quales Aristoteles descripsit *Polit. III. c. 16.* Et vero ipsi illi Iudices in illa dignitate se beatos censebant esse. Non desiderabant κτ̀ τὴν αὐτῶν βούλησιν πάντα πράττειν, neque adeò vere reges esse, vel qui maximè propriè ita dicerentur. Norant nimirum Iehovam ipsummet servare sibi summam potestatem, ideoque cum illo in societatem regni venire non conabantur.
Iud. IIX. Gideonis inter alios hanc integritatem fuisse proditum est, ut cum regnum propriè dictum ipsi posterisque ipsius addicere quidam ex populo vellent, suscipere illud ipse non sustinuerit.

LI. VERUM de *forma reipublicæ*, qualis fuit Mosis Iosuæ & Iudicum ævo, plus satis est dictum, omni scilicet illo tempore θεοκρατίαν reapse obtinuisse. Sed pertæsum tandem fuit stolidam gentem hujus status; ita ut in servitutem se tradere mallet, sive, quemadmodum Sulpitius Severus loquitur, *ut non sine exemplo amentiæ præoptaret libertatem* (talis nimirum est, etiam in regno, etsi undique benè is status sese habeat) *servitio Regio mutare.* Postularunt itaque, ut Rex sibi præficeretur & quidem, qualem vicinæ circumcirca gentes habebant. Indignum sanè id erat illâ gente, quæ præsentissimum ipsius Dei auxilium haud consueto modo toties fuerat experta. Ægrè etiam id tulisse divinum Prophetam Judicemque Samuelem, cum stultam gentis suæ postulationem cognovisset, atque ideo è vestigio morem illi haud voluisse gerere, apparet. Sivit id tamen; voluitque is, qui hactenus singulari modo semetipsum Ebrææ gentis præbuerat Regem, injuriam gentem voto suo abundare. Mandavit itaque Samueli, ut Regem suis præficeret & quidem talem, qualem ipsi optabant; prædiceret autem simul, fore, ut experirentur tandem, quantum illa divini imperii detrectatio accersitura esset incommodum. Ita vero queritur de suo populo 1. Sam. cap. VIII: *Non te abjecerunt*

l. 1. Sac. Hist.

sed

ſed me, ne regnem ſuper eos. Juxta omnia opera ſua, quæ fecerunt à die, quâ eduxi eos de Ægypto, uſque ad diem hunc. Sicut dereliquerunt me & ſervierunt Diis alienis, ſic faciunt etiam tibi.

LII. Quæ ſanè verba, non apparet quomodo permittant, mandatum hic intelligi, quod Ebræi de Rege conſtituendo acceperint. Clariſſimi tamen viri Petrus Cunæus & Wilhelmus Schickardus aliique exiſtimant, omninò mandatum eſſe Iſraëlitis à Deo, ut Regem ſibi eligerent, ubi in Palæſtinam penetraſſent. Videntur autem, ut ita docerent, autoritatem obſervare voluiſſe plærorumque Rabbinorum: qui id pene unanimi conſenſu docent, præeunte *Gemarâ Sanhedrin cap. 2 par. 6* præcipuè vero Moyſis Maimonidæ. Sed Gemaræ Thalmudicæ & Moyſi quidem illi haud injuriâ opponi poſſunt ex Judaica gente nonnulli, quorum verba itidem producit Schickardus. Accedit verò illis & Iſhacus Abravanel, inter recentiores Judæorum magiſtros primæ dignitatis: ceu ejus ſententiam refert Menaſſeh ben Jſraël *Conciliat. pag 225 initio quæſtionis ſextæ.* Ipſe quoque Menaſſeh *pag. 227* fatetur, Abravanelis ſententiam ſatis eſſe conſentaneam verbis Scripturæ. Cæterum ſicut illos quos diximus Judæos, ita multò minus Chriſtianum quempiam, ſive Thalmud ſive Thalmudicos adorantium Rabbinorum, autoritas hîc movere debet. Et verò Gemara illa ipſa Sanhedrin liquidò oſtendit, unum eorum magiſtrorum, R. Joſen ſcilicet, ut oſtenderet primum Dei præceptum fuiſſe de Rege conſtituendo, in Exodi XVII, 16 *verſiculo* exponendo planè deliraſſe. Tantùm igitur verba Moyſis, non Thalmudici Rabbini, etſi illum ex ſuis plurimos poſt ſe relinquere facilè credimus, ſed vetuſtiſſimi omnium ſacrorum ſcriptorum & diviniſſimi vatis expendamus. Ita autem illa ſe habent: *Cum ingreſſus fueris terram illam quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & poſſederis eam, habitaverisq́, in illa: & dixeris, conſtituam ſuper me Regem, ſicut habent omnes per circuitum*

C. I, c. XIV. de Rep. Hebr.

Sch. c. I. theor. I. p. 6 de Iure Regio.

Deut. XV. II.

cuitum nationes ;constitues eum, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem Regem facere, qui non sit frater tuus. Mandatum in his agnoscit Schickardus, *quod utique non sit arbitrarium sed maxime serium, ideoque verbi reduplicatione inculcatum hoc modo: ponendo pones super te Regem.* Cunæus etiam, rationem gentis plausibilem fuisse, ratus videtur, ipsique ergo Deo non improbatam. *Permulti mirati sunt*, inquit, *cur indignè tulerit Deus, summam rei à Samuele ad Regem aliquem transferri; siquidem illud & probaverat antea, & futurum pro indole dixerat sacri populi.*

LIII. Ut autem quod res est id dicamus, videntur clarissimi illi viri Thalmudis & Rabbinorum, quorum in scriptis volutati plurimum fuêre, nimium tribuisse autoritati. Enimvero mandatum quidem & nos agnoscimus in verbis Moysis, sed alio longe modo. Advertendum nimirum est, mandatum illud non nisi ex hypothesi esse editum. Nec verò mandat per Moysen Deus absolutè, ut Regem sibi propriè dictum constituant Ebræi, sed potius jubet ipsos τὰ παρόντα στέργειν, quod in vulgaribus etiam politiis virtus maxima est. Divinum
l.1. Antiq. sanè Moysen etiam Flavius Josephus ita facit loquentem: Μή
cap. 8. λάβοι πόθος ὑμᾶς ἄλλης πολιτείας, ἀλλὰ ταύτην, στέργοντες τοὺς νόμους ἔχοντες δεσπότας, κατ' αὐτοὺς ἕκαστα πράττοντες. ἀρκεῖ γὰρ ὁ θεὸς ἡγεμὼν εἶναι. Hæc quidem optimè. Pergit autem: βασιλέως δ' ἂν γένοιτο ἔρως ὑμῖν, ἔστω μὲν οὗτος ὁμόφυλος. *Attamen si Regis vos cupido ceperit, nemo sit, nisi vestri generis & sanguinis.* Jam tum supra verba illa adduximus: ex re tamen esse videtur, etiam hîc illa nonnihil expendere hujus quoque argumenti gratiâ. Ita vero omninò est, quomodo hactenus quidem Iosephum videmus rem intellexisse. Debebant Israëlitæ στέργειν præsentem statum. Si tamen ipsos Regis, qualem cæteræ habebant gentes, incesseret cupido, (quod fore aliquando utique prævidebat) autoritate Dei quidem permittit Moyses, ut Regem constituant,

ant, qui tamen nequaquam ἀλλόφυλος sit, sed qui ex eadem gente sit cum ipsis, quemq; præterea Deus ipse commonstrarit. Expendenti profectò divini scriptoris verba hæc, non potest sensus esse non manifestus. Mirum verò, si mandatum de constituendo Rege absolutum Ebræis fuisset datum, quod illud exsequi aliquot seculis ausi fuerint negligere, quodq; Gideon, vir sapiens & conscius divinæ legis, cum ipsi ex gente suâ Regnum propriè dictum addicere quidam vellent, conditionem illam accipere recusaverit, suosq; ut Jehovam amplius agnoscerent Regem, commonuerit, Deo nunquam improbante. Non porro reduplicatio verbi, quam Schickardus urget, vim suam amittit, si ita, quomodo ipse verba Moysis non intelligas. Illius nimirum genuina vis hæc est; ut ne ἀλλόφυλοι constituerent Regem si Regem constituere vellent: non illa, quam Schickardus existimat verbis inesse; ut nimirum Regem omninò constituerent.

LIV. VERUM cum Deus annueret, ut Ebræis ex hominibus Rex daretur, mandavit, ut mores, qui in Regnis, vicinarum nimirum gentium, obtinebant, Israelitarum populo Samuel exponeret; quomodo nempe agere Reges cum subditis, & quam duriter eos habere soleant. Innuere nimirum voluit, regium dominatum, quem petierant, gravem ipsis futurum; specie modò falsos esse; reverâ autem longè durius illud imperium fore quod optaverant, quàm credidissent. Adscribemus quædam verba sacri scriptoris, quibus id innuitur: *Nunc ergo vocem eorum audi. Veruntamen contestare eos, & prædic eis jus Regis, qui regnaturus est super eos. Dixit itaque Samuel omnia verba Domini ad populum, qui petierat à se Regem, & ait: Hoc erit jus Regis, qui imperaturus est vobis: Filios vestros tollet, & ponet in curribus suis, facietque sibi equites & præcursores quadrigarum suarum &c. Et clamabitis in die illâ à facie Regis vestri, quem elegistis vobis, & non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petiistis vobis Regem.* Sed de jure illo Regis, cujus in his verbis fit 1. Reg. c. 8. v. 9. 10 11. 18.

 men-

mentio, varias observare est doctorum sententias. Cum enim iniqua videantur esse, quæ ad jus Regis pertinere Sanctus Propheta quasi ex divino ore affirmavit, per vocem *jus* intelligunt quidam *morem* sive consuetudinem. Et sanè ipsa vocula Ebræa non omninò recusat ita verti, cum & alibi eodem modo fiat. Necessum tamen non est, ut eò deveniamus. At nec de vero jure est intelligenda, hoc est, de facultate honestè aliquid agendi. Longè enim alia vivendi ratio præscribitur Regi in eâ parte legis, quæ est de officio Regis. Intelligitur ergo *Juris* vocabulo & appellatur id, quod effectum aliquem juris habere debebat, id est, non resistendi obligationem. Ideoq; additur, populum pressum istis injuriis Dei opem imploraturum; quia scilicet humana remedia nulla exstarent. Sic ergo hoc *jus* vocatur, quomodo Prætor jus reddere dicitur, etiam cum iniquè decernit. Quæ omnia rectè in hunc modum Grotius explicavit, ac proinde illum sumus hac parte secuti. Neutiquam vero hinc colligere est, quasi omnibus sine discrimine Regibus id agere fas sit, quod hic *juris Regii* esse, dictum à Samuele est. Tantum enim hic sermo fuit Prophetæ de jure Regum apud vicinos Ebræis populos: quibus nempe dominatum satis asperum in suos exercere, juris fuit Regii consuetudinarii: secus quam apud Germanicas aliasq; Europæ gentes olim obtinuit.

LV. CUM autem manifestum sit ex sacro codice, Regem Ebræis à Samuele præfectum esse, Regnorum verò variæ sint differentiæ, videndum nunc erit, quænam species hic obtinuerit. Enimvero Aristoteles *l. III Polit. cap. 14* quinq; regnorum species observat & recenset. Primam Laconicam appellat, quæ reapse non nisi ducalis potestas belli à populi decreti fuit. Alterum genus vocat Barbaricum, eò quod apud Barbaros Græcis dictos in usu fuerit: idq; differre dicit à Tyrannide, eo quod legitimum illud & hæreditarium sit, tyrannis autē nequaquam: aliàs verò etiam dominatus dici solet. Tertia Regni species Æsymnetia vocata

vocata eſt, ubi nimirum ad imperium ſuffragio perveniebat Rex, & ad certa quædam negotia conficienda abſolutam liberamque gerebat facultatem. Quartus Regni modus eſt Heroicus, ita dictus, quod Græcorum Heroum tempore, ut eſt in eorum fabulis, obtinuerit, eumque in volentes, patrium, & legitimum fuiſſe, & propter inſigne collatum beneficium in meritos delatum. Ultimum genus quod Ariſtoteles recenſuit, eſt illud, quod propriè ſic appellatur, quodq; inter tres rerumpublicarum bonarum ſimplices formas primam eſſe voluit. Porrò autem ſequente *capite XV* maximus Philoſophus ita loquitur: *Ferè autem duæ ſunt regni ſpecies, de quibus conſiderationem facere expedit; una hæc de qua diximus proximè* (ὅταν ᾖ πάντων κύριος εἷς ὤν, *quando unus omnium habet poteſtatem) altera Laconica. Nam aliarum pleræque inter has mediæ ſunt.* ἐλαττόνων μὲν γὰρ κύριοι τῆς παμβασιλείας, πλειόνων δ' εἰσὶ τῆς Λακωνικῆς. *Pauciorum nimirum poteſtatem habent quam omnimoda poteſtas Regia, plurium vero quam Laconica.* Sequente præterea *capite XVI*, Regem, qui παμβασιλείαν obtinet, ſive qui omnium habet poteſtatem, innuit illum eſſe, qui cuncta ex voluntate ſuâ agit. De Laconico autem Rege ſive Regno ita loquitur: *Ille qui* κατὰ νόμον (*ſecundum legem*) *dicitur Rex, non facit regiæ gubernationis ſpeciem: quia in cunctis rebuspublicis fieri poteſt, ut ſit quidam ducendo exercitui, cum civitas bellum gerit, perpetuò præfectus, puta in populari ſtatu & optimatum gubernatione, pluresque autoritatem uni committunt belli gerendi.* Liquet igitur ex hiſce, παμβασιλείαν & Regnum Laconicum eſſe quaſi ſummum & infimum Regnorum gradum, inter quos ſint quidam intermedii, τῶν γὰρ ἄλλων, inquit, αἱ πολλαὶ μεταξὺ τούτων εἰσί. *Aliarum pleræque inter has mediæ ſunt.*

LVI. Ut nunc autem de Ebræo Regno dicere pergamus, Laconicum illud procul dubio non fuit, cum anguſtiora longe in illo animadvertere liceat, quam in Laconum Regno, huicque ſimilibus. Num verò inter παμβασιλείαν & Laconi-

Lib. de jure p. & b. c. 3. num 10.

cum Regnum medium fuit? Ita sane censet Grotius. Neque nos ipsi adstipulari dubitamus. Id tamen ita intelligendum est, quod Ebræum à Laconico longissimè, à παμβασιλείᾳ propius abfuerit. Ubi notandum tamen, παμβασιλείαν propriè esse, quando unus, qui totum populum universe sumptum virtute omni civili exsuperat, imperat ad communem utilitatem: esse verò quædam & herilia unius imperia, quæ cum παμβασιλείᾳ conveniunt quidem ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ, aliàs autem multum differunt, & Aristoteli tyrannides audiunt si refragentur legibus & sint in populum invitum. Non itaq; veram censemus παμβασιλείαν fuisse Ebræorum hoc regnum, sed potius Regnum tyrannicum (ex Aristotelis mente acceptâ voce) sive δεσποτικὸν, quod tamen ad Regni propriè dicti modum quodammodo fuerit administratum, laudato etiam Aristoteli circa veras tyrannides more *l. 5. Polit. c. 10.* Nec vero abnuit etiam Grotius. *Hî* Reges Ebræi inquiens, *quin in rebus plerisque summo jure imperaverint, dubitari nefas arbitror.* Rationem additurus pergit: *Voluerat enim populus Regem, qualem habebant vicini. At Orientis populi addictè regnabantur.* Atq; hoc quidem ostendere ille potuit plurimis veterum testimoniis. Inter quæ sunt illa, & quidem Livii: *Syri & Asiatici, genera hominum servituti nata*; Taciti: *Servirent Syria Asiaque & suetus Regibus oriens*; Aristotelis: οἱ περὶ τὴν Ἀσίαν ὑπομένουσι τὴν δεσποτικὴν ἀρχὴν, οὐδὲν δυσχεραίνοντες, *Asiatici dominatum æquo animo ferunt*: Maronis quoque ista in Georgicis, ubi de apum rege loquitur,

> *Regem non sic Ægyptus & ingens*
> *Lydia, nec populi Parthorum aut Medus Hydaspes*
> *Observant.*

In Ægypto sane jam tum Josephi ætate obtinuisse herile imperium & quidem ex lege, indicat liquidò illa frumenti collectio & venditio, in commodum Regis primario non nisi per accidens autem in usum populi, per Josephum instituta: quæ crimnis

mul-

habuisset multum, nisi jam tum consensu publico dominatus valuisset. Id meretur attendi, quod nec etiam hodie alia sit regnorum per omnem Asiam & Africam ratio quàm herilis.

LVII. Et hanc quidem sententiam suam de regnis Asiaticis Aristoteles ibi exposuit, ubi regnorum species enarrat. Speciatim verò harum secundam, quam apud Barbaros obtinere dicit, hisce verbis describit: *Est & alia Monarchiæ species, qualia sunt apud quosdam Barbaros regna, vim habentia proximam Tyrannidi, licet sint legitima & secundum morem patria. Ob id enim, quia magis aptæ sunt naturâ ad serviendum nationes Barbarorum quàm Græcorum, & eorum qui incolunt Asiam quam eorum qui Europam, perferunt servile jugum æquo animo. Et ob hoc tyrannica sunt hujus modi regna, sed habent securitatem quia more & legibus consistunt.* De Ebræorum igitur regno, quod in Asiâ itidem fuit, & quidem illorum qui Græcis audiere Barbari, quid judicaturus etiam fuisset Philosophus, si illud perspectum habuisset, conjecturam facere haud est difficile. L. III. Polit. cap. 14.

LIIX. Fortassis tamen cui videatur, illam potius Regni formam apud Israëlitas esse institutam, quæ Aristoteli dicta est κατὰ νόμον; non scilicet Dominatum, sed Regnum legitimum, multis legibus vincta Regia potestate. Idque eo argumento, quandoquidem Deus jussit, ut & Rex futurus omnis cum cura observaret Legem per Moysen promulgatam. Non provocabimus hic ad ea quæ Schickardus ex Maimonide aliisque refert; sunt enim si non fabulosa, saltim dubiæ fidei, imo ab ipsa etiam similitudine veri remota: hausta verò haud dubie ex Thalmudicis commentis, partim conficta quoque ab illo Maimonis filio. At diserta sunt ipsiusmet divinæ Legis *Deuter. XVII* hæc verba, Pagnino interprete. *Quum autem sederit* Rex *super solium Regni sui, scribat sibi iteratam legem hanc in libro à conspectu Sacerdotum Levitarum. Eritque apud illum, & leget in eo omnibus diebus vitæ suæ, ut discat timere Jehovam Deum*

suum, ut custodiat verba Legis hujus, & statuta hæc, ut faciat illa. Ne elevetur cor ejus supra fratres ipsius, neque declinet à præcepto ad dexteram aut ad sinistram, ut prolonget dies in Regno suo ipse & filii ejus in medio Israëlis. Neutiquam igitur Reges illâ fuisse divina solutos lege, manifestum est. Observandum autem est, Legem, cujus respectu Regnum aliquod solet κτ̀ νόμον aut legitimum appellari, esse solam positivam legem, in quam Reges à populo admittuntur ad Regiam dignitatem. Omnes videlicet Reges, quotquot sunt, æternâ Naturæ ut & divina lege tenentur, verùm ea parte non sunt obstricti suis populis, neque in illas leges solent accipi. Si contra illas leges deliquerint, Deo peccant, & illius pœnis sese reddunt obnoxios. Tum demum autem peccant populo, si non observaverint præscriptas sibi à populo leges. Quod si nullæ tales leges Regibus fuerint datæ, tum vero illi soluti sunt legibus & ἀνυπεύθυνοι, saltim coram populo; neq; tunc Regnum obtinet legitimum sive κτ̀ νόμον. Jam autem Ebræorum Reges non adacti sunt à populo ad observationem divinæ Legis: nec proinde illi pœnis populi fecerunt sese obnoxios Legis istius divinæ transgressione, sed solius Dei. Ex adverso solvit illos Legis hujus observatione, saltim civiliter, *Jus Regium*, in cujus licentiam Regnum Ebræum omne fuit institutum. Disertis enim verbis Jus illud permisit, contra populi quidem vindictam, quammulta διαῤῥήδην repugnantia Legi divinæ, quam tamen observari etiam Regibus Deus jussit. Enimvero absque fuisset stolida illa populi Regum postulatio, juxta mores & jura in vicinis gentibus usitata, crediderim equidem, ut rigidioribus Legibus Reges Ebræorum populo devincirentur, fuisse futurum: cum ipsis autem, etiam monitis, præfracte placuisset Reges habere ἀνυπευθύνους, acceperunt etiam illos plane liberos & sui arbitrii, κ̀ μὴ κτ̀ νόμον, adeoque δεσπότας. Quod si sane fuissent coacti Reges, & ipsi vivere & populum regere ex præscripto divinæ Legis, ad summam

hujus

hujus quidem vitæ felicitatem populus non multo minus, quam Rege ipsomet Deo, pervenire potuisset, atque adeo potuisset obtineri vera παμβασιλεία: plena nimirum αὐτοκρατεία Regum, eaq; ad populi primò ac per sese commodum. Sed ipso populo volente, in vicem παμβασιλείας exortum est herile imperium, & populus infinita liberos Reges comitantia mala incidit: prout Regum ipsorum aut major aut minor fuit improbitas.

LIX. Rem omnem hanc illustrare insigni aliquo exemplo ex sacra historia non abs re fuerit. Vetitum erat divina lege, vendere aut alienare prorsus hereditarium agrum. Cum vineam igitur ejusmodi sibi acquirere vellet Rex Achabus, meritò eam negavit Nabothus. Scio esse, qui censeant ab Achabo vineam illam petitam duntaxat in annum usque Jubilæum. Verùm ita Regi potuisset morem gerere, forte & debuisset, Nabothus. At perpetuam possessionem Achabum sibi petiisse, & contra divinam legem, satis indicat Nabothi responsum: *Absit mihi à Jehova, ut dem hereditatem patrum meorum tibi.* Cum deinde pessimo scelere Rex vineam illam occupasset, multis utique modis divinam legem violavit: & haud dubie in conscientiam vulgi venit scelus illud; solus tamen Deus vindictam suscepit: populo in Regem ex crimine isthoc nullum fuit jus animadversionis, excusante Achabum Jure Regio illo quod legitur versiculo quartodecimo octavi capitis libri primi Regum: *Agros insuper vestros & vineas vestras, & oliveta vestra optima accipiet, dabitque servis suis.* Quanquam scelesta arte Jezabelis per calumnias circumvento Nabotho, maluerit Achabus specie aliqua juris vineam illam sibi vindicare. Uno verbo: ex eo quod Deus voluerit etiam à Rege observari promulgatam Legem, non oportet colligere Regnum κατὰ νόμον, seu quale solet legitimum appellari.

LX. Cæterum Regnum Ebræorum fuisse verè μοναρχικὸν imò δεσποτικὸν, confirmat ante omnia *Jus Regis* illud, quod à Samue-

à Samuele proponitur, *1. Reg. c. IIX.* Josephus rectè interpretatus hoc ipsum, scripsit Israëlitas fore subditos, instar mancipiorum regiorum συνελόντι δ᾽ εἰπεῖν, δουλεύσετε μετὰ πάντων τῶν ὑμετέρων τῷ βασιλεῖ, καὶ τοῖς αὐτοῦ οἰκέταις ἴσοι γενόμενοι. *Summatim dicendo, servietis cum omnibus vestris Regi, ipsorum famulis domesticis facti similes.* Et vero passim in sacris Regum libris Israëlitæ & Judæi omnes audiunt *servi Regum.* Illud sanè liquido ex Samuelis istoc *Regis Jure* apparet, nullam potestatem relictam populo fuisse adversus Regum injurias; sed, populum obligatum fuisse ad non resistendum Regibus, ubi jugo regio se semel subdidisset. Sanè ita etiam evenisse populo illi omni, quemadmodum prædictum fuerat, ex perquam multis sacræ Scripturæ locis apparet. De Manasse memoratur, multum sanguinis innocentium illum profudisse, *IV Reg. c. XXI.* Vere Tyrannica, per ἐξουσίας fusa, fuit vox illa Jezabelis ad Achabum Regem: *Grandis autoritatis es & benè regis regnum Israëlis* quod nimirum pateretur Achabus, negari sibi à Nabotho vineam hereditate licet acquisitam. Sed & Urias illud jus regis expertus est, cum marita ipsi eriperetur, & de submovendo ipso consultaretur. Facti verò pœnitens Rex David ita professus est: *Tibi* (Deo) *soli peccavi.* Ad quæ verba notat is qui nomine Ambrosii audit Psalmorum commentator: *Rex erat, nullis ipse legibus tenebatur. Quia liberi sunt Reges à vinculis delictorum: neq; enim ullis ad pœnam vocantur legibus, tuti imperii potestate. Homini ergò non peccavit, cui non tenebatur obnoxius.* Et Hieronymus epistolâ ad Rusticum: *Rex enim erat: alium non timebat:* II. Reg. c. XII. *alium non habebat super se.* Roboamum populus ita alloquitur: *Pater tuus durissimum jugum imposuit nobis: Tu itaque nunc imminue.* Ex verbis Psalmi XVII, 2. *A facie tua judicium meum egrediatur,* probavit ipsemet Rambam, teste Schickardo: *quod nulla creatura judicet regem, nisi Deus opt. maximus.* Eodem pertinet illud Eccles. IX, 4 *Quis dicet Regi, quid facis?* Nec vero licet hisce opponere

ponere, quod decem tribus desciverint à Rehabeamo, quasi nempe populus ea in re libertate sua suoque jure fuerit usus. Reapse enim peccavit populus in Rehabeamum: Deus autem illam rebellionem quamvis injustam sua auctoritate roboravit & adjuvit, in ultionem idololatriæ à Salomone exercitæ. Quod ex sacra historia palam est, ac proinde non eget ulteriore probatione.

LXI. EST AUTEM Jus Regis, quod populo exposuit Samuel *1. Reg. IIX*, illud ipsum, quod in libro consignasse, & coram Domino idem Samuel reposuisse memoratur *1. Reg. X 5*; ut nimirum testis aliquando esset illa ipsa scriptio, mala illa, suo jumento, ut cum Comico loquar, sibi attraxisse gentem Ebræam. Nec enim persuaserit nobis Cunæus vel quisquam alius, in libro, qui ibi memoratur, consignata fuisse illa, quæ habentur *Deut. XVII. 16. & seqq. Cumque fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Ægyptum, equitatus numero sublevatus, præsertim cum Dominus præceperit vobis, ut nequaquam ampliùs per eam viam revertamini. Non habebit uxores plurimas, quæ alliciant animam ejus, neque argenti & auri immensa pondera* &c. Certe hæc jam antea coram Domino reposita fuerant; tunc nimirum, cum ipsum δευτερονόμιον, cujus illa particulam constituunt, ad arcam fœderis reponeretur. Tantùm igitur inde depromenda erant, quæ ad officium moresque Regis pertinebant. Quid? quod neque illa, quæ ad mores Regum formandos conscripta erant, *Jus Regis*, cui ex adverso respondeat civium obligatio, commodè dici poterant. Est vero etiam *1. Reg. IIX & X* eadem *Juris regii* appellatio, ut cum priore loco illud ipsum recenseatur, posteriore autem descriptum & coram Domino repositum memoretur, haud diversum quid intelligi debeat. Sane nihil omninò prohibet, quo minùs ita statuamus. Nec enim opinandum est, quoniam *Jus* illud coram Domino repositum memoratur, idem per

omnia rectè se habuisse & Deo probatum. Legimus autem à Samuele productum Dei praecepto *Jus Regium*, & nunc quoque illud in sacris literis reperitur, ac proinde in usum reipublicæ jus
l. vi Antiq c. 5. illud à Deo promulgatum est. Placent nobis illa Josephi: τὰ μέλλοντα συμβήσεσθαι κακὰ γράψας αὐτοῖς ὁ προφήτης, ἀνέγνω τοῦ βασιλέως ἀκροωμένου· καὶ τὸ βιβλίον τίθησιν ἐν τῇ τοῦ θεοῦ σκηνῇ, ταῖς μετέπειτα γενεαῖς μαρτύρεσιν, ὧν προείρηκε.

LXII. VERUM quod antea diximus de Regum Ebræorum plene monarchica imò herili potestate, id patebit etiam amplius, si jura majestatis expenderimus, quomodo se illa Regum ævo habuerint. Sunt autem Majestatis jura nobis hodie cum alia tum præcipuè ipsum τὸ κύριον. Cujus quasi partes sunt: potestas ferendarum & abrogandarum legum, jus belli & pacis: appendices, potestas magistratuum & judiciorum instituendorum, facultas judicandi tam in publicis quàm privatis reipublicæ negotiis. Hæc nimirum omnia penes Reges Ebræos fuerunt.

LXIII. Ut autem de *potestate ferendarum & abrogandarum legum* primo dicamus, dubium (fateor) cui videri possit, an ea penes Reges Ebræorum fuerit. Ex *quincto* sanè Moysis *cap. XVII* intelligimus, qui Ebræorum Rex aliquando futurus esset, illum juberi, divinas leges evolvere, & servare omnia, quæ ab ipso Deo sancita ante fuerant. Debuerunt igitur divina scita in Ebræorum republicâ manere rata, etiam tum cum Reges imperarent, neque Regibus illa immutare aut abrogare fuit integrum. Scilicet omnia legis Mosaicæ præcepta vim & conditionem quadamtenus habuerunt juris naturalis: itaque hactenus sanè non fuit legislatoria potestas arbitrii regii Cæterum multa non fuerunt liquidi juris, neque omnia legibus divinis fuere definita: illa itaque constituere & abrogare in merâ fuit regiâ facultate, adeoque in his ἡ νομοθεσία regi fuit integra. Hoc perspicere est ex multis constitutionibus Davidis

Davidis & Salomonis, aliorumque etiam optimorum regum: iisque non profanis duntaxat sed etiam sacris. Certe David plurima hujus etiam generis ordinavit: ne quis causetur, ab improbis regibus multa esse facta secus quàm licebat. Quod si porro & constitueret quidquam Rex adversus legem illam divinam, tamen iis qui ipsi parebant, facti sui rationem reddere non tenebatur: velutsi quando injustè jus diceret, ii qui parebant, sententiam latam justè detrectare non poterant, sed obligati erant, ut jam antè diximus, ad non resistendum.

LXIV. Porrò quod ad *belli gerendi potestatem* attinet, penes reges Ebræorum utique etiam illa fuit. De Saulo *1. Reg. cap. XIV* memoratur: *Saul confirmato regno pugnabat per circuitum adversum omnes inimicos ejus, contra Moab, & filios Ammon & Edom & Reges Soba & Philistæos: & quocunque se verteret superabat.* De Davide itidem narratur, quod expeditionem susceperit cum armatâ manu, & prædas egerit de variis hostibus. Ita & de potestate deligendi conscribendique militem dubitari non potest, quin penes Reges ea fuerit. Saulus ubicunque fortem & robustum deprehendebat, eum suæ militiæ addicebat. Immò ubi adversus Ammonitas bellum gerendum erat, sub pæna occisionis & discerptionis jumentorum coëgit militem. Par ratio fuit reliquorum regum. Neque verò legas, Reges in bellum profecturos semper antè Deum consuluisse, liceret nec ne: utiq; quod id neglexissent, nusquam à Prophetis reprehenduntur. Fieri autem alterutrum debuisset, si etiam tunc, ut antè, bellum indicere nisi jussu divino, fuisset nefas.

LXV. *Magistratus* etiam & *Iudicia* pro arbitrio instituerunt reges Ebræorum. Sane magistratus singularum civitatum mansère etiam regum ævo. At qua ratione & ex quibus institui deberent, penes reges arbitrium fuit. De Josaphato *II. Paralip. c. XIX* memoratur *constituisse ipsum judices terræ in cunctis civitatibus Iuda munitis per singula loca.* Ibidem etiam

 memo-

memoratur, eundem Regem Josaphatum instituisse illo singularum civitatum magistratu aliquem augustiorem ac superiorem. Is autem erat Concilium judicum in sanctâ urbe, ad quod referri debebant illa, quæ liquidi juris non essent, adeoque in singulis civitatibus decidi nequierant. Verba sacri scriptoris, quibus isthuc memoratur, jam supra produximus, ubi de collegio LXX virorum agebamus. De Davide etiam, qui integro seculo ante Josaphatum vixit, memorat *primus Paralipomenωn*, ipsum cum ex Levitis plurimos sacro muneri addixisset, ex iisdem etiam non paucos civilibus negotiis expediendis præfecisse, eosq; judices constituisse. Ex verbis sacri libri pauca sunt illa: *Isaaritis præerat Chonenias & filius* (filii) *ejus ad opera forinsecus* (externum) *super Israël ad docendum & judicandum eos.* Opera externa benè notat Bertramus esse illa, *quæ sunt extra sacra illa munera, quæ in æde Domini seu Tabernaculo sacrificiis faciendis erant necessaria.* Cæterùm Latina verborum versio fortassis per omnia non satis hic rectè habet, & eâ melior est versio nostri Germanici interpretis. Sed neque de illâ, neque de multis aliis quæ huc omninò pertinent, disquirere fert institutum.

Num. 37. Cap. 17. De Rep. Judaica p. 126.

LXVI. *Iudicum* itaque *Iudiciorumq;* constituendorum potestatem penes Reges fuisse, palàm est. *Vtrum* verò ipsismet *Regibus fas fuerit judicare*, possit forte dubium videri, idque quoniam Thalmudici magistri hîc nonnihil turbant. In titulo enim *Sanhedrin cap. 2. paragr. 2* Mischna citra omnem exceptionem affirmat: *Rex nec judicat nec judicatur.* In Gemara autem hoc restringitur ad solos Reges Israël. Verba Gemaræ sic Latine vertit Coccejus: *Traditio hæc non attinet nisi ad Reges Israël. Nam qui ex familia Davidis sunt judicant & judicantur. Q. S. E. Domus Davidis, sic dicit Dominus, exercete quolibet mane jus. Atqui nisi in jus vocari possent, ipsi quomodo judicarent?*

Paulò

Paulò pòst addit Gemara: *Reges Israël quare non? Propter id quod in servo Iannai Regis accidit.* Cumque subjunxisset histo-riolam, tandem ita finit: *Ea tempestate factum est Decretum; Rex nec judicet nec judicetur, nec testimonium dicat, neque in ipsum dicatur.* Sed hæc quidem omnia mera sunt deliria. Jannæus scilicet Rex is est, qui alias Alexander audivit, Joannis Hyrcani Ethnarchæ Hasmonæi filius, Aristobuli qui primus ejus familiæ diadema assumpsit & frater & successor. Si tunc demum itaq; decretum factum est illud: *Rex nec judicet nec judicetur:* quomodo hoc pertinuit ad Reges Israël, priscos illos, qui regnaverunt à Jeroboamo usq; ad Assyriacam deductionem? Quomodo ex eo potest probari, quid juris illi Reges habuerint aut non habuerint? Sed & historiola illa re vera mendax fabula est. Nec vero Josephus tam memorabile quid siluisset; in ipso nempe judicandi actu assessores judicii *ab Gabriele angelo ita fuisse afflictos, ut omnes animam efflarent.* Ita quoque Josephus narravit ingenium & facta illius Regis, ut non possit vel simile vero videri, Regem Jannæum testimonii dicendi causa in Judicio voluisse comparere; utpote qui sævierit in Judæos minus reverentes Regiæ auctoritatis, ejusque tuendæ gratia pene quinquaginta millia eorum trucidaverit. Ineptissima prætereà est probatio, quâ usus est in Gemarâ Rabbi Joseph: non potuisse Davidicæ familiæ Reges judicare, nisi etiam ipsi fuissent judicio subjecti. Ab omnium rerumpublicarum institutis enim hoc quidem alienissimum est. At verò plurima reperiuntur in sacris Regum cum Saulis & Davidicæ posteritatis, tum Jeroboami ejusque successorum historiis, exempla Judiciorum, quamvis capitalium, ab ipsismet Regibus exercitorum; ut ad Thalmudica testimonia aut dicta non necessum sit confugere. Igitur hoc quidem Regium jus etiam est liquidum.

LXVII. Prius autē quam hunc locum de Regum Ebræorum potestate deseramus, non absre fuerit aliquid expendere, quod

in sacra historia Regum tribus Judæ nonnullorum memoratur. Secundo nimirum Paralipomenon c. XXI, 3. de Josaphato interprete Pagnino legitur. *Dederat autem eis* (sex filiis natu minoribus) *pater eorum dona multa argenti & auri & rerum pretiosarum, cum urbibus munitis in Iehuda: regnum autem dederat Iehoram, quod ille esset primogenitus.* Hoc quidem factum indicat, à Josaphato, pio quantumvis Rege, ita exercitam fuisse Regiam vim, quasi in patrimonio Regio fuerit Judæa omnis collocata. At vero *cap. XXX 6.* narratur, cum placuisset, ad celebrandum Pascha non tantum Regni Judæ subditos, sed etiam decem aliarum tribuum populares invitare, missas esse epistolas *de manu Regis & principum ejus.* versic. 12. scribitur: *In Iehudah quoque fuit manus Dei, ut daret eis cor unum; ad faciendum præceptum Regis & Principum, juxta verbum Iehova.* Hoc enim possit videri indicare, quod non penes Regem Ezechiam solum fuerit tunc summa potestas, sed in partem illius juris etiam *Principes* fuerint admissi. Cæterùm non licet hoc certò hinc colligere. Potius enim *Principum* quoq; nomine literæ illæ fuerunt scriptæ, quo persuaderetur omni populo, ad insolens illud Paschæ celebrandæ institutum, probe deliberatum consilium *Principum quoq; populi* accessisse, non autem ab unius Regis præcipite quodam nutu ita mandatum esse. Sunt porro, interq; eos ipse Grotius *l. 2. de Iure Belli ac Sac. cap. 3.* qui illud, quod de Zedekia Jehudæ Regum postremo legitur *Jeremiæ XXXIIX*: respondisse illum proceribus, deposcentibus à Rege Jeremiam ad mortem: *ecce in potestate vestra est, nam contra vos Rex nihil potest:* qui inquam hoc accipiunt, tanquam signum limitatæ & communicatæ ex parte proceribus Regiæ potestatis. Verum enimvero altiore tunc animo fuisse illos principes quam admittit aliàs Regium fastigiũ, & Zedekiam illis fuisse quadamtenus obnoxium, liquet hinc fortassis: non liquet autem, juri hoc fuisse consentaneum. Sæpenumero enim & cæsos esse Reges à coniuratis,

docent

doceat nos sacræ historiæ. Fas autem hoc fuisse, neutiquam exinde colligere id licet. Alia addere nec fert institutum nec operæ fuerit pretium.

LXIIX. SUMMA autem Regum potestate satis evicta, addemus nunc nonnihil etiam de eo, qua ratione Reges Ebræorum ad Regiam dignitatem olim evecti fuerint. Quamvis verò vulgò existimetur, totum illud in hâc gente habuisse sese omni ex parte ad eum modum qui in aliis populis obtinuit, nempe ut Rex fuerit vel electione populari constitutus vel ad eam dignitatem hereditario jure pervenerit: non videtur tamen id vero esse ἁπλῶς consentaneum, sed saltim interdum ad Regum constitutionem fuisse necessarium consensum ipsiusmet Dei apertum. Enimverò primum sanè regem non licuisse populo sibi pro arbitrio sumere, manifestum est ex ipsa lege divina Deuteromii XVII. 15: *Eum constitues quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum.* Hinc etiam populus regem sibi à Samuele, Prophetâ nimirum & Legato Dei, constitui petiit *1. Reg. VIII 5.* non autem suo aliquem arbitrio constituit. Samuelis Saulem in Regem inungentis verba fuerunt: *Ecce unxit te Dominus super hæreditatem suam in principem.* Sors quoque quâ Saul electus fuit Rex, *coram Domino* scribitur missa: & Samuel deinde ita allocutus est populum: *Videtis quem elegit Dominus.* Similiter sigillatim Davidem Deus jussit in regem ungi, projecto Saulo ejusque familia: sed & ejus posteritati regiam dignitatem promisit. Salomon quoque, ex omni fratrum numero, non tam Davidis quam Dei singulari nutu ad regnum liquet pervenisse. Huc enim videntur spectare illa Davidis ad populum verba: *De filiis meis (filios enim mihi multos dedit Dominus) elegit Salomonem filium meum, ut sederet in throno regni Domini Israël.* Item: *Salomonem filium meum unum elegit Dominus, adhuc puerum & tenellum.* Quemadmodum regnum Deo volente fuerit divisum, & decem tribus Jero-

1. Reg. X. 1.

1. Paral. XXIX. 5. & XXIX. 1.

Jeroboamo datæ, palàm est ex *III. Reg. c. XI.* Aliàs idem observatum, vel certè debuisse observari, fortassis est verosimile. Nec verò alia videtur esse caussa, quur Reges passim audiant *Christi* vel *uncti Domini.* Certo tamen asseri id non potest. Voluisse sane ipsummet Deum, jam ante exortos Reges, Regnum hæreditarium esse debere, indicant verba illa *Deuton. XVII. 20. Ut prolonget dies in regno suo, ipse & filii ejus in medio Israël.* Cum populus porro petierit Regem sibi dari ad morem aliarum gentium, utique eo ipso itidem successionem voluit hereditariam: illa enim obtinebat tunc passim gentium. Huc pertinet, quod Josaphatus legitur instituisse Regem filium Joramum, eo quod primogenitus esset præ sex fratribus. Fuit porro hæc ratio succedendi duntaxat Regum Jehudæ: qui decem tribubus imperarunt, non omnes eodem modo ad Regiam dignitatem pervenerunt.

LXIX. Non negamus quidem populum Ebræum interdum, Deo inconsulto, imò contra Dei institutum, nonnullis regiam dignitatem contulisse: verùm ex eo non efficitur, idem fuisse popularis juris. Ita Abner Saulo defuncto filium ejus Isboseth constituit regem, & tamen eum non ignorasse, quod aliud placuisset Deo, manifestum est ex ejus verbis *2. Reg. III. 9: Hæc faciat Deus Abner & hæc addat ei, nisi quomodo juravit Dominus David, sic faciam cum eo, ut transferatur regnum de domo Saul: & elevetur thronus David super Israël & super Judam, usque Bersabe.*

2. Reg. II. 1. & 2.

Similiter Seniores tribuum decem Israëlis defuncto Isbosetho demum dixerunt Davidi: *Ecce nos os tuum & caro tua sumus: sed & heri & nudius tertius, cum esset Saul rex super nos, tu eras educens & reducens Israël: dixit autem Dominus ad te: Tu pasces populum meum Israël, & tu eris dux super Israël.* Hisce autem verbis reverâ semetipsos gravissime accusarunt. Nec verò penes populum jus fuit constituendi quem vellent, præsertim si Deus jam alium fecisset in Regem ungi. Sed & regum constitutio

illa

illa quæ populo in sacrâ historiâ adscribitur, plærumque non tàm fuit electio, quàm præstatio homagii, ut verbis nostri ævi utamur. Verum & de hoc argumento pro instituti ratione satis.

LXX. QUÆCUNQUE autem de Regum Ebræorum potestate dicta nobis sunt, ea valdè elevabuntur, si vera sunt, quæ sive de Synedrii magni potestate, sive de Regibus ipsis, prodiderunt sequioris ævi Judæi Thalmudici. Ut enim *Synedrii potestatem primò* videamus, jam tum supra commate XXXVI auditus quidem de illa est Rabbinorum doctrinam summatim promens Schickardus, ex re fuerit tamen, ipsum Thalmud quoque audire. Ita vero in *Tit. Sanhedrin cap. I. par. 5* legitur interprete Joanne Coch sive Coccejo. *Tribus, Pseudopropheta, sacerdos magnus, non nisi à LXXI Iudicum confessu judicantur. Bellum arbitrarium non nisi ex illorum auctoritate suscipitur. Urbs atriumve non nisi his jubentibus amplificatur. Synedria tribuum non nisi horum nutu instituuntur. In nullam urbem sententia universalis apostasiæ fertur nisi ab hoc Iudicum collegio. Nulla Urbs ob universalem idololatriam plectitur si in limitibus sita sit.* Si hæc vera sunt, atque adeo si tam ampla fuit Synedrii magni potestas, idque fuerit in usu florentibus Regum rebus, non ea obtinuit Regni ratio quam nos definivimus, sed alia longe restrictiore auctoritate. Id sane necessariò sequitur, ut alia nunc taceamus, saltim ex eo quod Bellum arbitrarium non nisi ex Synedrii auctoritate potuerit suscipi. *Arbitrarii* autem nomine intelligimus illud, quod non à Deo fuit imperatum. Judicandi quoque summa potestas defuerit Regibus Ebræorum, si potissima negotia ad solum Synedrium pertinuerunt. Et tamen Jurisdictio non levis est Summæ civilis potestatis portio. Quod si denique & Synedria tribuum constituere fuerit juris Synedrii hujus magni, ne magistratuum quidem constitutio omnis in Regum fuisset potestate collocata. Verum enimvero jam tum liquidum fecimus ex ipso sacro codice, Regem isthæc

omnia potuisse, quæ Thalmudistæ Synedrio magno vendicant: itaque non est quod nos σφῆλόοις illa hîc turbet. Notum quoque est, *III Reg. 2. 27* Abjatharum Summum Sacerdotem ab ipso Salomone Rege Pontificatu exutum esse, non per Synedrii sententiam: quod judicium tamen Thalmud attribuit soli Synedrio. De Prophetis porro multi Regum judicarunt: sæpe quidem inique, non ob id tamen à Deo increpati velut alieni juris invasores. In universum, illius Synedrio à Thalmudicis attributæ potestatis, in omni Regum historia sacra, nec vola nec vestigium reperitur, ut proinde saltim tunc temporis illa non fuerit in ullo usu.

LXXI. Imo vero (liceat enim hoc nunc addere) ne quidem in historia eorum quæ post solutam Captivitatem acciderunt, sive sacra, sive ea quam Josephus conscripsit, tantæ à Synedrio auctoritatis exercitæ licet ullum vel minimum reperire exemplum. Ex adverso narrat Josephus *l. 13 c. 18 Antiq.*, Joannem Hyrcanum, non impium utique Ethnarcham, abrogasse Pharisæorum decreta, eorumque observatores pœnis affecisse. Ex eodem Josepho constat, Alexandrum Regem morti propinquum uxori Alexandræ arbitrium fecisse constituendi ex filiis quem vellet Pontificem, illam vero Summum Sacerdotium contulisse Hyrcano: hunc Pontificatum ereptum à fratre Aristobulo & sibi vindicatum ad aliquot annos: ab Herode quoque jam facto Rege creatos Pontifices, nec amplius ex Hasmonæo genere, sed ex sacerdotali quidem tribu, obscuros tamen quosque pro libitu homines: Herodis denique exemplum secutos, primo filium Archelaum, & tandem Romanos. Quæ omnia liquido ostendunt, ne isthac quidem tempestate Synedrio competiisse Jus de Summis Sacerdotibus decernendi. *Libro* quidem *XIV cap 17.* narrat Josephus nonnulla, de Herode Antipatri filio Galilææ tum præfecto: hunc coram Synedrio causam dicere coactum. Fuit vero ille tantum cæ-

dis

dis reus. Atque ita ex ista Josephi narratione hoc duntaxat colligere est, Synedrio tunc fuisse jus ordinarium magistratus, sententiam de cæde dicendi. Addit verò etiam itidem Josephus, omnes Synedrii illos judices ab Herode jam Rege, excepto uno, fuisse interemptos. Præter autem hoc unum nihil omnino habet Josephus, unde auctoritatem Synedrii vel illa Hasmonæorum ætate re ipse multùm usitatam fuisse, possit patere.

LXXII. Verum hæc quæ ultimo loco diximus, ad statum reipublicæ Judaicæ, qualis ille fuit sub Regibus ante Babylonicam captivitatem, non pertinent. Ut redeamus igitur ad illa Captivitate priora tempora, jam tum ex ipsomet Josepho demonstravimus, omni illo à Saule monarcha usque ad Captivitatem Babylonicam longo temporum intervallo, vere Regium statum obtinuisse, non autem penes Synedrium aliquod fuisse summi regiminis partem. Quæcunque igitur jactitant Thalmudici magistri, & eorum hac in parte sectatores, de amplæ illius Synedralis potestatis à Mose usque continuata perpetuitate, si quod res est licet salva doctissimorum aliquot virorum auctoritate profiteri, fabulosa sunt universa. Meretur vero etiam hic attendi, quod illa Thalmudica doctrina non reperiatur in Josephi libris: cum tamen ille à Pharisæismo sui temporis non fuerit alienus. Etenim audivimus quidem illum jam tum supra th. XLIII, narrantem, tanquam à Moyse sit mandatum, ut Rex aliquando futurus *nihil agat præter sententiam Summi Sacerdotis & Senatorum*, quod si etiam Rex exorbiter, *coërcendum* illum esse, ideoque etiam tunc de Synedrii in regenda republica auctoritate, deque ejus jure in temperanda potestate Regia, aliquid fuisse jactitatum: multum tamen illa omnia mitiora sunt Thalmudicis placitis. Estque proinde haud vero absimile, post excidium Romanum nata demum isthæc in Regii regiminis eversionem excogitata dogmata. Quàm parum vero liceat fidere Thalmudicis de Synedrio

X 2 narratio-

narrationibus, vel illud nos doceat, quod isthoc ipso *cap. 1. Sanhedrin parag. 6* legatur; alios quidem docuisse, Synedrium illud magnum habuisse septuaginta unum judices illudque probasse non nisi ex *Num. XI, 16*, Rabbi Jehudam tamen perhibuisse, tantum septuaginta illi judicio interfuisse. Quoniam vero ne quidem de numero Synedralium judicum Thalmudici inter sese fuerunt certi, palam utique vel ex hoc uno est, Thalmudicis de Synedrio narrationibus haud tuto posse credi.

LXXIII. Haud negaverim tamen, ad Synedrium forte trahendum esse, id quod habet Josephus *l. 20* Ἀρχαιολογίας *fine capitis octavi.* μετὰ δὲ τὴν τούτων τελευτὴν, Ἀριστοκρατία μὲν ἦν ἡ πολιτεία, τὴν δὲ προστασίαν τοῦ ἔθνους οἱ Ἀρχιερεῖς πεπίστευντο. Loquitur scilicet Josephus de eo, quid obtinuerit post Archelaum, cum jam Romani imperarent Judæis. Nempe tunc temporis rempublicam factam fuisse aristocraticam, hoc est Summam potestatem venisse ad optimates, præsidentibus tamen Pontificibus. Optimatum autem nomine audiisse hic Josepho Synedriales proceres, per sane est verosimile: quod jam tum diximus. Et vero Romanis rerum potientibus, eorum paucorũ, quæ gubernanda Judæis ipsis fuerunt relicta, regimen penes Synedrium fuisse & Pontifices, etiam ex Evangelica historia haud obscurum est. Ex ipso autem illo Josephi de Pontificibus sermone, unde alia isthæc adduximus, manifestum est, durante & Hasmonæorum & Herodum Principatu, non fuisse Synedrii aliquam in regenda republica facultatem: non certe ejus uno meminit verbulo Josephus vel ibi vel alibi. Quinimo in illa de Pontificibus narratione, cum retulisset, quemadmodum habuerit sese à soluta Captivitate Pontificum usq; ad Antiochum Eupatorem successio, diserte scribit: quindecim Pontifices per annos trecentos tredecim administrasse gentis suæ rempublicam δημοκρατικῶς. Quod verbum palàm utique facit, ad illam usque tempestatem à Captivitate soluta, non penes Optimates Synedriales sed Pontifi-

Pontificem & Populum universum fuisse rempublicam: quantum scilicet ejus sub Persarum & Macedonum summo imperio fuerat reliquum. Adduximus quidem nos *Thesi quadragesima quarta* ejusdem Josephi verba ex undecimo Ἀρχαιολογίας libro, ubi scribitur; eos qui Babylone redierant usos fuisse regimine aristocratico cum oligarchia mixto. Sed hæc intelligi nequeunt: non enim solet vera aristocratia misceri cum vera oligarchia. Ea porrò statim subjungitur ratio pronunciati illius, ut longe minus appareat quænam ibi fuerit mens Flavii: hisce nimirum verbis: *Pontifices enim præfuerunt rebus, donec Hasmonæi posteris regnare concessum est.* Quod verò *Pontifices præfuerint rebus*, id neque aristocraticum neque oligarchicum quid sapit, multò minus aliquid ex utroque mistum. Ut proinde locus ille omnino sit mendosus. Quæ sanè sub finem Ἀρχαιολογίας proposita sunt, in iis demum Josephum acquievisse verosimile est.

LXXIV. Pergendum nobis nunc est etiam ad aliud aliquod Rabbinorum assertum *de Regibus ipsismet*, idque perquam auctoritati Regiæ contumeliosum. Tradunt nempe illi magistri, Reges veterum Ebræorum, quia ipsi judicarint, judicari etiam solitos, imò vapulationi fuisse obnoxios. Asseruerat hoc ex Rabbinorum fide Cæsar Baronius in *Annalibus Ecclesiasticis.* Contra ipsum autem Casaubonus negavit, Rabbinos id prodidisse. Verùm Wilhelmus Schickardus Casaubonum παρεργάματος in eo convicit: & sanè liquidò Rabbinorum testimoniis probavit, fuisse reges Ebræorum vapulationi obnoxios. Neq; dissentit Grotius. *Video*, inquit, *consentire Hebræos: Regi in eas leges quæ de officio regis scriptæ exstabant, inflicta verbera. Sed ea apud illos infamia carebant, & à rege in signum pænitentiæ sponte suscipiebantur: ideoque non à lictore, sed ab eo quem legisset ipse, cædebatur & suo arbitrio verberibus statuebat modum.* Ita illi. De jure pc. & b. l. 1. c. 3. n. 20.

LXXV. Nos vero facilè credimus Schickardis, Grotiis, aliis-

aliisque, tradi à Rabbinis, regem Ebræorum plagis fuisse obnoxium. An autem res ita omninò se habuerit, quomodo Rabbini prodiderunt, id vero propter illorum assertiones non est certum, imo ne quidem habet veri speciem. Accedit, quod ejus nullum exemplum in sacra pariter & profana, quæ quidem fide sit digna, Ebraicarum rerum historia reperiatur; etsi frequentissime legere sit, Reges exorbitasse. Verosimile potius est, opinionem etiam hanc natam fuisse ex illâ de amplissimâ potestate Synedrii Pharisaica persuasione, atque pertinace Pharisæorum Synedralem vim extollendi studio. Quo pravo affectu laboraverunt sanè olim Pharisæi omnes, Regiæ monarchiæ acerrimi hostes: qui proinde hanc scabiem etiam Josepho ipsi quodammodo affricuerunt. Cum autem Thalmudica tantum non omnia ex Pharisæorum scholis prodierint, & hos & qui Thalmud sectati hactenus sunt Rabbinos, indigna de Regum auctoritate docuisse, non est quod miremur. Quæ Grotius porro adfert, sunt quidem illa ingeniose excogitata in id ut fidem aliquam inveniant Thalmudica isthæc; hactenus tamen nemo ex ipso Thalmude produxit talia, ac proinde meræ sunt viri maximi, sed nimium Thalmudicis traditionibus addicti, hariolationes.

LXXVI. Ut igitur quod res est dicamus iterum; Rabbinis haud temere credendum in illis est, quæ ab ipsorum ævo remotiora fuere, multò minus in iis quæ faciunt ad Pharisæorum placita. Fingunt videlicet ipsi & conjecturâ assequi conantur talia, quæ multis ante ipsos seculis obtinuerunt, figmentaque sua ventilare ipsis volupe est. Cum verò erroribus & falsis commemorationibus in ipsorum scriptis nihil sit frequentius, in iis etiam, quæ de Regum vapulatione prodiderunt, fidem ipsis derogare non dubitamus. Præiverunt verò hîc exemplo suo ipsi Rabbinorum laudatores. Casaubonus Exercit. I. ad Apparat: *Rabbinis in historiâ etiam sacrâ (nam in o-*

in omni aliâ talpis ut plurimum cæciores sunt) quam parum fidei sit tribuendum, ignorat eruditiorum nemo. Idem Exerc. 16. n 15. *Rabbinis, ubi de linguâ Hebraicâ agitur & vocis alicujus proprietate, vel aliquo Thalmudis instituto, à Christianis tribuatur non parum: ubi verò à verbis venitur ad res, aut ad historiam, vel rerum antiquarum veteris populi explicationem, nisi falli & decipi volumus, nihil admodùm est illis fidei habendum.* Jos. Scaliger. *l. 7. emendat. temp.* de computo Judaico agens scribit: *eos consulto videri ignorationem bonarum rerum profiteri.* Cunæus *l. 1. cap 14* narrato Rabbinorum commento de oleo quo inuncti sint reges Israëlis, subjungit: *Sed ipsi addunt id modo, sic traditum à sapientibus esse: ut jam non magnopere laboremus quam hoc verum sit.* Alibi scribit: *unum in suâ gente Maimoniden rectè intellexisse, quid hoc sit non ineptire:* & tamen etiam ille Moyses omnia penè sua videtur vel ex Thalmude transcripsisse vel propriis hariolationibus effinxisse. Verum hæc obiter.

LXXVII. Illud tamen videri possit forte, quibusdam Regibus ut pœnam fuisse irrogatum, quod extra Regum sepulchra ipsorū cadavera sepulta fuerint. *Secundo* nimirum *Paralip. c. XXIV & XXVIII* narratur, Joasi atq; Achasi defunctorum cadavera non fuisse illata Regum sepulcris. At necesse non est in pœnam humanam id fuisse factum, multo minus magni Synedrii aut populi aliquo jussu, sed quòd divinitùs impedimentum aliquod intervenerit, quò minus rite potuerint exequiæ celebrari. Enimvero non semel in Sacris literis legere est, quibusdam ut pœnam denunciari: fore, ut ipsorum corpora in sepulcra majorum non inferantur. Inter alios prophetæ, quem ad Jeroboamum Regem Deus miserat, id denunciatur *III. Reg. c. XIII.* Velut fato igitur evenire hoc necessum fuit, quò divinæ prædictioni sua constaret fides. Veruntamen Reges quorum cadavera in regia sepulcra non fuére illata, in loco regibus non indigno fuisse sepultos, haud negaverit.

verit quispiam. Et verosimile id fit ex eo, quod licet Iezabelis cadaver secundum vaticinium Prophetæ à canibus discerptum esset, ut tamen reliquiæ ejus sepelirentur, ideo quod regio sanguine nata ipsa esset, Jehu Rex novus jusserit. Quicquid hujus sit, quod regum quorundam cadavera in sepulcra regia non fuerint illata, id ipsis in pœnam ab ipsomet Deo potius, quam ab hominibus irrogatum fuisse, credendum est.

LXXIIX. Posset in testimonium hujus rei, quod nempe singulari divina vindicta etiam in corpora impiorum Regum divinitus sit animadversum, adduci huc, & quidem jure optimo, quod de calvaria Jehojakimi Regis Judæ narratur *capitulo XI* sive *Chelec Tituli Sanhedrin*, in Gemara; sed narratio videtur fabulosa, saltim non tuto admitti potest, quia provenit ex officina figmentorum: ideoque legat illam suo loco, cui videbitur. Et vero Gemaram integram in vernaculam nostram linguam vertit Christianus Gerson, ex docto Rabbino pius factus Christianus. Habetur autem eadem historiola etiam in Excerptis Gemaræ capitis noni Sanhedrin §. IV editionis Coccejanæ pag. 296.

LXXIX. CÆTERUM eorum quæ ad argumentum, quod hactenus tractavimus, pertinent, superare scimus non pauca. At si singula persequi decretum nunc esset, fore prævidemus, ut ea nequaquam capiat harum pagellarum modus. De toto autem argumento, (quod sanè luculentum est) pleniùs, pressiùs ac elegantiùs aget, ubi otium fuerit, ipse Vir Amplissimus, qui levidensia ista patrocinio suo haud est dedignatus. Quod cum sciremus nos, etiam illo nomine multa prætermisimus consultò, quæ dici poterant prolixius. Quod igitur superest, petimus τοῖς παραλελειμμένοις συγγνώμην.

DOCTIS·

DOCTISSIMO JUVENI
MARTINO MVLLERO
Hamburgensi,

DE REPVBLICA EBRÆORVM
differenti.

Hebræi Leges populi, MVLLERE; quis olim
Tam sanctis fuerit civibus ordo, refers.
Cernite mortales. Non scripsit talia Minos:
Non fallax nobis Iuppiter ista tulit.
Non hîc Spartanis sancit decreta Lycurgus,
Non hîc legiferi jussa Solonis habes.
Quid? nec Aristocles felicem somniat Vrbem;
Aut alius Lucumo plurima ficta canit.
Major adest author. Regnum Deus ipse gubernat:
Ipse sacras Leges & pia jura docet.
Ipse suos cives defendit, & omnia curat:
Omnia, queis fieri vita beata potest.
Felicem populum, qui non scelerata Tyranni
Imperia, aut stulti Principis arma timet!
Felicem populum! Sub ficu quisque virente,
Et sub vite suâ gaudia tutus agit.
At tibi non vanâ devinctus compede Pontus,
Non tibi perfossus commemoratur Athos.
Non hîc perdomitus Ganges, non mœret Araxes,
Et quicquid rediens Cynthius afflat equis.

Non actos toto videas ex orbe triumphos:
Non tot crudeli rapta tropæa manu.
Non hîc navali surgunt ex ære columnæ:
Non hîc terrarum præda reposta jacet.
Non tecta æthereis radiant minitantia templis:
Non semper strepitu plena theatra sonant.
Non vecors dormit Sarrano civis in ostro,
Aut hominum post se millia multa trahit.
Non huc ex omni contendunt carbasa portu.
Non auri montes possidet unus homo.
Quid verò? non hæc luxus documenta superbi,
Non sanctos cives hæc, o amice, decent.
Materiem scelerum tantorum, & sæva nocendi
Instrumenta suis noluit esse DEUS,
O lacte & mellis succo manantia rura!
O pecora, ô castas & sine lite domus!
O nemora, o vites! quid verò cætera dicam?
Exhibet innocuas angulus omnis opes.
O verè sacras Leges! ô Numinis aras!
O salve nimium gens adamata DEO!
Regna alia, & Reges valeant, MULLERE; *loquamur*
Quænam Res fuerit publica Rege DEO.
Humanis quantum præstant divina repertis,
Tantum præ reliquis eminet iste labor.

Amico suavissimo
L. M. Q.
Mich. Kirstenius.

HER-

HERMANNI CONRINGII

DE INITIO ANNI SABBATICI ET TEMPORE MESSIS EBRÆORVM

Commentariolus.

DE INITIO ANNI SABBATICI ET TEMPORE MESSIS EBRÆORUM.

LEgis verba usque sunt adeo perspicua, ut vix occurrat quod difficiles habere explicatus possit. Quoniam tamen queat videri nonnihil superesse quod sensum faciat dubium, illud explicabimus.

I. Et verò circa annum Sabbaticum duo statim veniunt enodanda. *Alterum* est, num ipse ille annus, quo populus Palæstinam occupavit, fuerit Sabbaticus, an demum septimus qui successit. Dixerit sane quis, prius significari illis verbis commatis secundi: *Quum ingressi fueritis terram quam ego do vobis, tunc sabbatizabit terra Sabbatum Jehovæ.* Verum enimvero hoc sensu non septimus sed primus annus fuerit Sabbaticus: id quod disertè repugnat legi. Non enim proventus illius anni primi potuerunt in illum usum cedere quem Sabbatici anni institutio habuit propositum, quia bellum omnia haud dubie absumpsit, & non industriæ Israëlitici populi sed Cananæorum omnis annona debebatur. Igitur vocula *tunc* referenda est ad totam hebdomadem primam annorum, quorum ultimus debuit esse Sabbaticus.

II. *Alterum majoris* est momenti. Fuit scilicet duplex anni ratio apud Israëlitas, ac proinde duplex anni initium. Annus nempe vulgaris aut civilis primum mensem numeravit Tisri Chaldaicè dictum, qui fere nostro par est Septembri. Fuit porro & Sacer Annus, cujus initium erat mensis Nisan, qui fere coincidit cum nostro Martio. De hoc enim mense disertis verbis ita sancitum est à Deo Exodi XII, 2: *Mensis iste vobis erit caput mensium; primus erit in mensibus anni.* Jam verò plærique

que doctorum mensem Tisri, ut anno Jubilæo ita & Sabbatico, initium præbuisse statuunt. Sunt tamen etiam, qui Sabbatici principium fuisse mensem Nisan arbitrentur.

Illam verò priorem communem sententiam alterâ veriorem esse, ostendit saltim verosimiliter, *primum* traditio constans Judæorum, & quidem ipsorummet Thalmudicorum. Ex ipso enim Thalmudis tractatu *De Principio anni* sive *Rosch haschana cap. 1.* Joannes Buxtorfius *Synagogæ Judaicæ cap. XII* hæc verba adducit: *Quatuor sunt anni principia. Prima die mensis Nisan est novus annus Regum & Festorum. Primo die Elul, novus est annus pecoris decimandi. Primo die Tisri novus est annus annorum: anni nempe Dimissionis, Jubilæi, Plantationis omnium arborum & herbarum. Primo die Schebbat novus est annus arborum.* Jam vero *tempus Dimissionis*, ut recte interpretatur Buxtorfius, *est Anni quietis, qui septimus erat annus, quo agri & vineæ Ebræorum quiescebant.* Potuit vero ad Thalmudicos pervenire incorruptâ fide isthæc quidem traditio, quoniam Sabbatismus annorum fuit etiam post solutam captivitatem Babylonicam semper usque ad Romanum reipublicæ excidium observatus. Ceu liquet cùm ex *l. 1 Maccab. c. VI 19.* tum ex iis quæ narrat Josephus *l. IX* ἀρχαιολογίας *capitis octavi fine*, de remissione tributorum septimi cujusque anni, ab Alexandro Magno per Jaddum impetrata Judæis, sed Samaritanis negata. Ut & ex *l. XIII 6*, nec non *cap. 28. l. XIV:* ubi, ab Herode captam urbem anno Sabbatico, refert. Ideoq; hac fiducia fortassis prorupit *l. 1 c. 6 de republ. Ebræorum* Cunæus in illa verba: *Illud certissimum est, Hebræos semper non Jubilæum modò, sed etiam septimum quemque Sabbaticum annum à Tisri numerasse: qui anni sacri erat mensis septimus, plane ut septeni omnes Jubilæique iisdem mensibus inchoati finitique sint.* Ita loqui non dubitavit Cunæus. Ne quid dissimulem tamen, Thalmudicæ narrationes non sunt aptæ fidem dubio carentem efficere, sed duntaxat verisimilem: nec quidem id semper, propter admistas fabulas imo mendacia.

I.

II. Idem *Secundo*, & quidem longe firmius, ratiocinatione potest intelligi, ex ipsa Lege divina: etsi mihi quidem hactenus occurrerit nemo, qui aperte id docuerit. Quoniam nimirum haud fuit vetitum, anno sexto serere, hinc liquidum videtur, etiam in autumno illius anni sexti, nisi à Tisri menses numeraveris, sationem esse institutam, prout passim terrarum solet fieri. Jam verò mense Nisan saltim nondum fuit peracta integra messis satarum autumno frugum: & tamen prohibuit Lex anno sabbatico etiam messem omnem, utpote quum toto isthoc anno debuerit ager quiescere. Si Nisan igitur fuisset primus anni Sabbatici mensis, non potuissent meti fruges sationis anni sexti, sed debuissent perire. Id quod & creditu & dictu est absurdum: non enim jam ante mensem Nisan fuit vel incepta messis.

VIDETUR non invitare duntaxat sed propemodum jubere hic locus, majore aliqua cura de TEMPORE MESSIS EBRÆORVM agere: Itaque digrediemur nonnihil in campum illum; præsertim quia à viris multò doctissimis fortassis hic graviter est erratum. Igitur nonnulli haud dubitant, omnis messis initium in Pentecostes festũ rejicere. Ita sane docuit diserte Buxtorfius *Synag. Judaicæ cap. XV*, nec obscure ipse ὁ θαυμάσιος Grotius *ad cap. VI vers. 1 Lucæ*, & Joann. Maldonatus ad *cap. Matthæi XII, 1:* ut alios quam multos nunc silentio prætercam. Verba Maldonati ipsa, quum sint instructa non vanis rationibus, merentur hic legi atque expendi. *Nec enim*, inquit ille, *die decimoquinto aut vigesimo Martii spicæ maturæ esse potuerunt. Quod enim quidam adnotarunt, in Palæstina eo tempore propter vehementem calorem segetes solitas maturescere, fictum esse arbitror. Nam nec illi probare possunt, & nos possumus Scriptura experientiaque refutare. Johannes enim testatur, tempore passionis Christi frigus fuisse, & se homines ad ignem calefecisse: & festum primitivorum celebrabatur quinquagesimo die post Pascha; celebrabatur autem, simul prima falx in messem mittebatur Deut. 16, 9. Non ergo poterant in festo azymorum,*

id

id est quinquaginta ante diebus, segetes esse maturæ. Experientia vero docet, non solùm in Palæstina sed neque in multo calidioribus Africæ regionibus segetes tam citò maturescere. Hæc omnia Maldonatus. Videtur porro & Thalmud idem significasse, dum primitiarum oblationem adstringit ad Festum Pentecostes: primitiæ enim offerri utique debuerunt initio messis. Ex *capite primo Biccurim* doctissimus Wagenseilius ad *Sotæ caput Septimum pag. 662* verba quædam adducit, eaque sic interpretatur: *Non offerendæ sunt primitiæ ante festum Pentecostes. Aliquando incolæ montis Zeboim attulerant primitias ante illud festum, & non fuerunt acceptatæ, ob illud Scripturæ dictum* (Exodi XXIII, 16.) *Et festum messis primitiarum laborum tuorum.* Ex quibus verbis etiam hoc videatur disci, quod Pentecoste in ipsa Sacra Scriptura appellata sit *ἁπλῶς festum messis & primitiarum.*

Hæc autem si ita sese habeant, multò minus potuerit mense Nisan jam finita esse messis. Facto sanè initio messis omnis circa festum Pentecostes, quod incidit in Majum aut Sivam mensem, ultima manus illi messi vix accesserit ante mensem Ab sive Julium.

Cæterum omnino verius est, messem aliqua ex parte, frumenti quidem autumno sati, cum festo Paschatis cæpisse olim in Palæstina pariter & Ægypto. Diserta enim hæc verba sunt *Deuteronomii XVI 10* ipsiusmet Mosis: *Septem hebdomades numerabis tibi ab ea die, qua falcem in segetem miseris: & celebrabis diem festum hebdomadarum Domino Deo tuo.* Utique enim festum illud hebdomadum est Pentecoste, & jam ante septem hebdomades falx missa erat in segetem. Diserte item de festo azymorum sive Paschatis *Exodi XXXIV, 21* sancitur: *Sex diebus operaberis, at die septimo cessabis in aratione & in messe cessabis.* Josuæ item *cap. III, 15* aperte scribitur, transitum per Jordanem factum tempore *messis*, illum verò contigisse mense, Nisan *c. IV 16* legitur. Non porrò potuisset jure Nisan dici mensis *Abib*, aut *novarum frugum*, si post septem demum hebdomades ad maturitatem omnes fruges pervenissent.

ſent. Non multo pôſt notabimus, jam tum menſe Februario in Ægypto hordei ſegetem fuiſſe ſpicis gravidam. Etiam præterea Flavius Joſephus *l. III cap. 10 Antiquitatum,* ita rem omnem narrat, ut liquido appareat, menſe Niſan ſaltim hordeum jam maturuiſſe. Quod haud dubie intelligendum de illo hordei genere, quod itidem tempore autumnali ſolet ſeri, eſtque hodie Friſiis popularibus meis in uſu longe maximo; præ illo certe trimeſtri quod ſeritur verno tempore: quia proventus ejus multo eſt ditior, exigitq; præ altero glebam uberem. Verba Joſephi adſcribam, duntaxat qualia Latine edidit Gelenius. *Secunda azymorum die, quæ eſt menſis hujus* Niſan *decima ſexta, frugibus demeſſis & hactenus intactis incipiunt frui: æquumq; rati, Deum hujus ubertatis autorem per gratitudinem honorari, hordei primitias offerunt in hunc modum. Spicarum manipulum igni torrent, hordeum deinde pinſunt, atque ita in alicæ modum fracti aſſaronem ad aram offerunt: inde pugillo uno in eam injecto, reliquum ſacerdotum uſui cedit: & ex eo licitum fit publicas ac privatas meſſes metere.*

Non exciderant hæc Joſephi Grotio in Lucæ caput ſextum commentanti: ideoque meritò mireris, tantum virum non dubitaſſe ita ſcribere: *Quod poſtridie Paſchatis δράγμα ϛαχύων ad altare adferebatur, fiebat id dicis cauſſa, ex ſpicis virentibus, quæ igne torrebantur, ut Joſephus nos docet ex Levit. II, 14.* Paulo ante verò idem Grotius etiam aliud commiſerat παρόραμα, dicens: *Notandum autem eſt: meſſem, ut Hebræi docent, incidiſſe ferme in menſem Elul, qui partim Junio partim Iulio reſpondet: itaq; Exodi XXIII 16 Pentecoſtes ſolenne, vocatur ſolenne meſſis, Tabernaculorum autem ſolenne, quod in finem Auguſti aut initium Septembris incidebat, feſtum Collectarum in horrea frugum.* Quinam Ebræi id doceant, hactenus ignoro, & ſcire parum refert. Sed Elul, menſis proxime antecedens menſem Tiſri, Auguſtum noſtrum non Junium aut Julium retulit. Pentecoſtes quoq. ſolenne loco Exodi laudato non ἁπλῶς dicitur *ſolenne meſſis,* ſed additur: *primitivorum operum tuorum quæ ſeminaveris*

veris in agro. Quibus verbis indicatum esse triticum, vel inde colligere est, quoniam festo Pentecostes debuerunt offerri panes triticei, ut habet Josephus. Ipsa verba Legis Exodi xxxiv 22 illam *messem* distinctè *triticeam* appellant: *Solennitatem hebdomada rum facies tibi primitiis messis triticeæ.*

Nec verò est, quod illa verba: *messis primitivorum operum tuorum quæ seminaveris in agro*: ita cum nonnullis accipias, quasi ἁπλῶς illa loquantur de omni messe. Omnino enim illa intelligenda sunt duntaxat de messe eorum quæ primò omnium fuerunt sata.

Non omnia scilicet uno eodemq; momento seri in agris solent, sed citius alia, alia serius: pro cœli pariter & terreni variâ differentia. Etiamnum sane *memores sumus* (verba sunt Columellæ l. II cap. VII) *antiquissimi præcepti, ut locis frigidis novissimè, tepidis celerius, calidis ocyssime seramus:* attamen seminum quoq; habenda semper ratio est, ideoq; non omnibus in locis idem potest serendi tempus observari. Ne nunc moneam, alia semina vere alia autumno rectiùs seri. Etsi verò & hordeum & triticum aliquod jam olim à Romanis (ceu constat ex illius gentis agricolationis scriptoribus) Februario mense aut vernali tempestate seri solitum, præstantia tamen prævaluit quod autumno satum erat. Hoc quoque solum utriusque generis videtur Ebræis fuisse in usu. Non enim fortassis observare est, hordei aut tritici trimestris in sacris monumentis ullam memoriam, aut ullum indicium. Quin imo perinde atque Romani olim linum severunt, *à Calendis Octobris in ortum Aquilæ qui est VII Idus Decembr.* ceu loquitur Columella *l. II. cap. X*, ita & in Ægypto quondam factum esse, apparet ex iis quæ narrantur *Exodi IX 31* de iis quæ grandine perierunt: *Et linum & hordeum fuerunt percussa*, ἡ γὰρ κριθὴ παρεστηκυῖα, τὸ δὲ λίνον σπερματίζον. Contigit autem grando mense Februario.

Igitur inter opera sementis autumnalis primum omnium videtur, ut in quammultis locis aliàs ita & in terra sancta (ubivis enim id observari olim non solere, ex Palladio etiam discere, ne-

que nunc ignotum usu est) fuisse tritici sationem, hordei autem tardiorem. Atq; ideo huc respicens Moses messem tritici appellavit *messem primitivorum operum quæ seminata erant in agro.* Serior sane nonnihil hordei solet plærumq; sementis esse: lini adhuc tardior.

Potuit quoque fortassis Pentecoste simpliciter *festum messis* κατ' ἐξοχὴν quandam appellari, quoniam inter fructus omnes in agro ex semine natos triticum haud dubie fuit habitum nobilissimum: utpote quod maxime omnium cesserit in hominum alimentum. Non enim quidem & hordei in hominum cibum usus fuit apud Israëlitas: præcipua tamen dignitas habita tritico. Nec enim ferendum id quod Gamalieli tribuitur *cap. 2 Mischnæ tit. Sota §. 1* dictum: hordeum esse *escam belluarum.* Utut enim fortassis Babylone, ubi Thalmud illud est consarcinatum, hordeum in jumentorum duntaxat pabulum cesserit: Ebræis tamen etiam panes fuerunt hordeacei in usu sic satis frequente. Discere hoc est ex Judicum VII. 13. IV Reg. IV 42. Ezechielis IV, 12 & Evangelii Joannis VI, 9 & 13. Licet vero etiam ex iis quæ habentur *IV Reg. VII. 1. 16. & 18.* haud difficulter accipere, hordeum isto tempore in cibo fuisse hominum. Ne nunc dicam, Ruth, pauperrimam fœminam, non in alium usum & collegisse hordeum & à Boazo accepisse dono. Etiam verò Columella *l. 2. c. 9* memoravit, *hordeum distichum,* apud Romanos, *tritico mistum egregia cibaria familiæ præbere.* Considerantibus porro, saltim exiguum equorum inter Israëlitas usum, & quod asini pariter mulique paleis fuerint pasti, ingens vero hominum multitudo intra angustos sanctæ terræ limites fuerit conclusa, non potest non videri, præter triticum etiam assumptum esse hordeum in hominum escam.

Haud me fugit præterea, nonnullis eruditionis perexemiæ doctoribus visum esse, Pentecosten ideo dictam *Festum messis,* quia tunc messis omnis fuerit jam finita. Sed illa sententia videtur imperitiam aliquam arguere culturæ agri reique

rusticæ

rusticæ. Adhoc notum ex sacris est, primitias offerri solere, circa messis non finem sed initia, tritici autem primitias feria Pentecostes altera ex instituto divino afferri solitas.

Ut redeamus igitur in locum, unde longiùs justo progressi queamus judicari, Pentecoste fuit quondam Israëlitis *festum messis*, non tamen omnis sed solùm triticeæ. Hordeacea autem messis incepit in terris illis jam circa Paschatis festum. Quamvis nimirum tritici sementis sationem hordei antecedit, temporius tritico tamen maturescit hordeum: atque ita in Palæstina hordei messis triticeá septem hebdomadibus fuit prior; hæc autem cæpit circa festum Pentecostes, atque ita mense Majo, inque Julium fuit continuata. Etiam sane alibi accurate distinguitur messis tritici & messis hordei. Illius *Genes. XXX 14. Iudicum XV 1. II Reg. XII 17.* Hujus *2 Reg. XIV 30*, juxta vulgatam quidem versionem, fit mentio. Certe hordeum non minus quam triticum severunt Israëlitæ auctumnali tempestate, ideoque & hujus necessario fuit aliqua messis: & non sine caussa distinctè messem *triticeam* Sacræ literæ memoraverunt.

Instituisse vero illos etiam vernalem aliquam sationem, nonnullorum leguminum, milii, aliorumque, non potest forte dubitari, quia & illorum in agro crescentium haud infrequens in sacris literis fit memoria. Sed & mense Nisan non minus *arare* quam *metere* solitos Israëlitas, patet ex iis verbis quæ adduximus modò ex *cap. XXXIV 21. Exodi.* Fuit proinde & horum messis. Et vero hæc demum messis solet incidere in mensem Elul sive Augustum nostrum; estque messis ultima, quam excepit Festum *collectionis* mense proximo Tisri. Ut incomparabilem Grotium aliosque deceperit ignorantia, vel negligentior consideratio, variæ & sementis & messis, cumprimis ejus hordei, cantherini olim Romanis dicti, quod autumno seritur, estque plurimis locis plane insolens aliis infrequens. Cum universim loquendo, messis ceperit mense Nisan, & finierit mense Elul

usque ad Tisri: sive cœperit cum festo Paschatis & finierit cum festo Collectionis: quo tempore jam omnia horreis solent claudi.

Etsi verò ex iis quæ adduximus sit satis liquidum, mense Nisan factum fuisse messis initium, haud abs re tamen fuerit ostendere, quidnam alios errare fecerit. Ne quæ supersit etiam imposterum errandi occasio. Igitur ut Joannem Maldonatum ante omnes adgrediamur, provocat quidem ille ad Scripturam pariter atque Experientiam, sed frustra est. Testatur sane Scriptura, tempore passionis Dominicæ frigus nocturnum fuisse molestum: hinc verò non sequitur, non potuisse maturescere segetes. Et verò etiam in nostris hisce terris circa messem noctes interdum frigidiores esse solent, idque media æstate. Deuteronomii porro, ad quæ Maldonatus provocat, verba plane jugulant ipsius sententiam. Non enim ibi dicitur, festo Pentecostes demum falcem in messem mitti, sed altero Paschatis die id fieri solere, atque ab illo die esse numerandas septem hebdomades. Quod si à festo Pentecostes debuisset initium fieri illius numerationis, debuisset illa institui ordine retrogrado, ut quinquagesimus dies esset Paschatis feria altera. At vero etiamnum solent Judæi numerare illos quinquaginta dies, sed recto ordine, & facto initio à secunda illa Paschatis feriâ. Joannes Buxtorfius *cap. XV Synagogæ Iudaicæ* refert, in hunc modum Judæos solere tunc orare: *Benedictus tu Domine Deus noster, mundi Domine, qui nos præceptis tuis sanctificavisti, nobisque ut dies messis numeraremus præcepisti, hodie verò dies est primus:* & solere indies illos ita pergere numerando. Pentecosten porro fuisse *festum primitiarum* dictum, verum quidem est; sed non omnium primitiarum ἁπλῶς, solarum autem duntaxat triticearum, ceu jam ante ostendimus. Frustra quoque Maldonatus ad Experientiam provocat, & Africæ calores Non enim seritur in Africæ calidioribus locis hordeum: illius autem non tritici messem in Nisan mensem nos conjecimus. Sed & videtur Maldonatus hordei illius

quod

quod autumno seritur juxta cum aliis usum ignoravisse: quæ inscitiam errorem præcipitavit virum cætera perspicacis ingenii & judiciis utinam & minus maledicum! Quicquid hujus sit, abunde, nisi fallor, Maldonati objectionibus est satisfactum.

Quod attinet adducta Thalmudis verba, loquuntur illa de primitiis tritici, non simpliciter de omnibus. Si sane aliud voluerunt isti magistri Babylonii, & sese & alios deceperunt. Et vero saltim illi qui confecere Sotam aperte agnoverunt, illam oblationem manipuli quam Deus fieri jussit altera Paschatis feria, fuisse hordeaciam. Verba eorum interprete doctissimo Wagenseilio sunt paragrapho I. capitis secundi Mischnæ hæc: *Sane etiam oblatio manipuli ex hordeo parabatur.* Ex Abenesræ commentario ad Exodi XXIII 16 sunt qui hæc verba adducant: *Ecce festum Azymorum subinde ejusmodi erat, ut in eo essent primitiæ hordeaceæ*; ut & illa R. Arama: *appetente jam messe hordeorum, non erat integrum vesci fructibus, donec primitias obtulissemus, illa erant initium proventuum ejus. Sacerdos agitare debuit manipulum, ut sic intelligerent: omnia nobis data esse, non simpliciter, ut stulti sibi persuadent, sed ut eum colamus.* Frequenter porro adferri solet illud ex Thargum Jonathanis ad *Genes. VIII 22*, de Palæstinæ terræ conditione: *Sementis in æquinoctio Septembris, messis in æquinoctio Martii, frigus in solstitio Decembris, & æstus in solstitio Iunii.*

Tradunt porro Thalmudici, si sexto decimo Nisan nondum maturuissent fruges, solere Synedrium intercalare integrum mensem nomine secundi Adar. Quod utique indicio fuerit, solere plærumque tunc temporis fruges aliquot jam maturas reperiri. Nolo hic adferre quæ viri docti in id adducunt, cumprimis ex Maimonide: quoniam obvia passim sunt. Sed & ne quid dissimulem, haud parum mihi etiam illa traditio est suspecta. Quod si enim propter cœli tale aliquod vitium debuit integer mensis Adar intercalari, non potuit non sæpenumero tota anni ratio & festorum omnium plurimum turbari.

fuerit mensis Tisri, ac proinde nulla potuerit fieri satio autumnalis anno sexto. Autumnalium nempe seminum messis mense Nisan primum cœpit & in Julium usque duravit Hinc verò colligere certo licet, Sabbatico anno exordium haud præbuisse mensem Nisan, quia præcedentis anni proventus ita periisset.

Igitur non recedendum est à communi sententia: quod nimirum mense Tisri initium nactus olim fuerit Sabbaticus annus. Non de nihilo tamen sunt quæ pro altera militant. Et quidem quinque eximia attulit in medium, vir non doctrina & pietate minus quam dignitate Episcopali excellens, amicus noster & quondam auditor, Joannes Elai Terserus, eruditissimo *Sacræ Chronologiæ* libello *pag. 25.*

I est, quod anni sacri initium sit Nisan, Sabbaticus vero sit sacer. At vero usus anni Sabbatici unice fuit civilis, ut infra docebimus; ergo etiam civilibus non sacris institutis fuerit annumerandus.

II est, Israëlitæ debuerunt ordiri annum illum ab eo tempore quo ingressi sunt terram Canaan, hoc autem contigit mense Nisan. Sed ab ipso illo momento ingressus fuisse numerandum annum Sabbaticum, nusquam dicitur. Satis est, debuisse putari annum illum à tempore primæ sationis, quæ instituta demum fuit mense Tisri aut Marchesvan.

III. inexplicabilem cæteroquin esse difficultatem circa annum Jubilæum. Quamvis autem omnino & nos fateamur, esse illum nodum maxime omnium difficilem, solvemus tamen etiam illum in tractatione de Anno Jubilæo.

IV est, quod hac admissa hypothesi, non appareat verum fuisse id quod in Legis divinæ est commate vicesimo secundo: nempe seminandum quidem esse anno octavo, sed comedendum *de proventu veteri usque ad nonum annum, & donec venerit fructus ejus* noni anni *veterem* anni sexti *proventum esse* comedendum. At verò etsi eodem octavo anno quo instituta fuit satio, subsequuta fuerit

fuerit messis, trituratio tamen plena institui nequivit ante annum nonum; ac proinde usque ad annum nonum fuit vetere anni sexti proventu utendum. Perperam porro vocula *ejus* de anno nono accipitur: agitur enim de proventu institutæ anno octavo sationis, adeoque de proventu non noni sed octavi anni.

V est, quod isthac hypothesi non sit verum illud quod versiculo vicesimo primo legitur, *sextum annum pro tribus annis facturum fructum.* Utiq; enim illud intelligendum esse de anno sexto septimo & octavo: jam autem tempore Collectionis juxta hypothesin sextum annum feriasse, ac proinde non nisi duos annos superfuisse septimum & octavum. At verò duravit messis à mense Nisan usque in Tisri: itaque etsi mense Tisri demum fuerit Collectionis plenariæ festum celebratum, nihil vetat tamen, à Nisan usque partem aliquam novarum frugum cessisse in alimoniam. *Partem* ajo *aliquam:* nam aliàs cessit in victum potius frumentum vetus. Perinde atque apud nos etiam solet fieri, ab iis qui non laborant egestate: pauperiores enim etiam novo vivere frumento coguntur.

III . VERUM duo illa, quæ diximus circa Annum Sabbaticum occurrere dubia, jam satis sunt expedita. Imo forte diutius exspectatione posteriori fuimus immorati. Non possumus tamen non saltim paucis tangere etiam illud, quod ex Judæorum (ni fallor) magistris proponit Grotius ad nostrum Levitici caput. *Eo anno*, scribit, *etiam remissa ajunt debita, nisi de quibus convenisset, ut ad Jubilaum duraret obligatio: idipsum autem pro convento haberi, si pignus redditum esset ex lege Exodi XXII 26.* Etsi autem possit videri hæc interpretatio benigna: attamen quia Lex ipsa tale quid non dicit, non temere hoc quidem fuerit admittendum. Non negaverimus tamen, spontaneâ æquitate fuisse saltim â nonnullis ita observatum, atque adeo ex consuetudine illa natam hanc interpretationem.

INDEX

INDEX CAPITUM
PARADOXORUM DE NUMMIS EBRÆORUM.

INDEX LOCORUM S. SCRIPTURÆ

quæ passim citantur & illustrantur.

xvII.

Epipha-

A.

Absolonis

num-

Q

R.

Vrna

V

W

FINIS.

Admonitio.

Cum per incuriam Typographi numerus pag. 116. 117. bis sit positus; posterior cum litera b. in indicibus notatur. quod monendum fuit.

Errata ita emendanda.

Pag. 2. lin. 24. præproperè. p. 6. l. 13. ſuo. p. 7. l. 14. opuſculo. p. 13. l. 12. pro ו lege ז. p. 14. l. 16. oſtendi. p. 15. l. 32. Hiſce. p. 16. l. 29. *unus* meorum alteri *planè*. p. 24. l. 27. pro ח lege ף. p. 26. l. 4. 1. Chron. c. 21. ℣. 25. p. 32. l. 19. reducam. l. 25. pro hominis, leg. ſignato in. lin. 26. pro in leg. hominis. p. 40. l. 30. confici. p. 43. l. 18. paſſus. p. 45. l. 19. hic. p. 47. l. 32. cum. p. 50. l. 27. anathematiſmis. p. 53. l. 23. *Matth. V, verſ.* p. 55. l. 29. quadringentos. l. 30. mercatores. p. 56. l. 11. vers, l. 19. vers. l. 20. vers. p. 61. l. 27. ſuppoſititium. l. 29. confictum. p. 71. l. 6. argumenti. p. 78. l. 21. facta recognitione. p. 84. l. 29. pro מול עת leg. עת מול l. 31. משמן. p. 85. l. 4. pro ישר leg. ירושלם. ibid. pro י lege ו l. 16. quarto l. 27. pro שמן עת leg. עת שמן l. 30. pro לחרות leg. חרות. p. 86. l. 15. pro ד leg. ר p. 87. l. 11. *vindicationis Iſr.* jejunio. p. 89. l. 7. pro ד leg. ר. p. 101. l. 9. firmis. l. 17. etſi ponas *num:* p. 105. l. 30. alligari. p. 112. l. 20. fœderis. l. 21. fœderis. l. 22. fœderis. p. 114. l. 28. mitigare. p. 117. l. 3. Jud. l. 22. ℣ſ. 5. p. 116. b. l. 7. ac. l. 29. ſoceri. p. 125. l. 20. conceſſum. p. 138. 17. τὸ κύϱιον. l. 24. conſtitutos p. 141. l. 22. *ſive* Thalmudis *ſive*. p. 142. l. 22. ταύτην ςέϱγοντε, τῶς. p. 143 l. 7. negligere. p. 146. l. 33. criminis. p. 158. l. 25. II. Reg. v. p. 160. l. 23. *Hircano:* huic. pag. 177. lin. 14. *1. Reg.*

):(pag. 2. b. l. 19. Avi inuſit.):( ):( ):(pag. 1. a. l. 17. *κατ' ἐξοχὴν* b. l. 20. fuerunt alii.):( ):( ):( ):(pag. 1. a. l. 1. ipſe ille Exerc.):( ):( ):( ):( ):( ):(pag. 1. a. l. 2. *nes* quam fre- pag. 3. a. l. 7. quæ illos pag. 4. a. l. 5. nego.